

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**AİLE DANIŞMANLARININ DANIŞMANLIK SÜREÇLERİ,
BECERİLERİ, KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÖZ-
YETERLİLİK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ**

Merve Nur BOZKURT KARALI

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

AİLE DANIŞMANLARININ DANIŞMANLIK SÜREÇLERİ, BECERİLERİ,
KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÖZ-YETERLİLİK DÜZEYLERİNİN
BELİRLENMESİ

Merve Nur BOZKURT KARALI

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

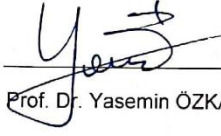
Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Merve Nur BOZKURT KARALI tarafından hazırlanan "Aile Danışmanlarının Danışmanlık Süreçleri, Becerileri, Karşılaştıkları Sorunlar ve Öz-Yeterlilik Düzeylerinin Belirlenmesi" başlıklı bu çalışma, 02.05.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Meral EBEGİL (Başkan)

Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN (Danışman)

Doç. Dr. Filiz YILDIRIM (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezimin aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

02/05/2019

Merve Nur BOZKURT KARALI

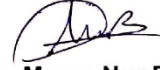
"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metolları kullandığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlerle ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Arş. Gör. Merve Nur BOZKURT KARALI

TEŞEKKÜR

Tez yazma sürecimin başlangıcından sonuna kadar bana destek olan, bilgi birikimiyle bana yol gösteren ve ümitsizliğe düştüğüm anlarda motivasyonumu artıran değerli tez danışmanım Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN'a

Tez savunmama katılarak öneri ve geribildirimleriyle tezime katkı sağlayan Doç. Dr. Meral EBEGİL ve Doç. Dr. Filiz YILDIRIM'a

Değerli vakitlerini ayırarak araştırmaya katılan değerli aile danışmanlarına ve aile danışmanlarına ulaşmam konusunda bana destek olan Ankara, İstanbul ve Bursa Aile Danışmanları Derneği'ne

Lisansüstü eğitimime başladığım andan itibaren desteklerini hep yanımda hissettiğim değerli arkadaşlarım Arş. Gör. Sibel VURKUN, Arş. Gör. Fethi Anıl MAYDA, Arş. Gör. Ecem Naz NAZLIER KESER, Arş. Gör. Burcu GENÇ, Arş. Gör. Gizem AKOĞLU, Arş. Gör. Ali DİKMEN ve Arş. Gör. Hakan SAKARYA'ya

Tanıştığımız andan itibaren hep yanımda olan desteğiyle bana güç veren ve tez yazma sürecimde en çok kahrımı çeken sevgili eşim, en yakın arkadaşım Uğur KARALI'ya

Yaşamımın her anında ve tüm eğitim hayatım boyunca bana destek olan aileme, kendime her zaman örnek aldığım babam Harun BOZKURT'a, sevgisini hep hissettiğim annem Edeviye BOZKURT'a, sevgili abim Ömer Faruk BOZKURT'a ve canım kardeşlerim Fatma Betül BOZKURT ve Fatih Arslan BOZKURT'a sonsuz teşekkürler.

ÖZET

BOZKURT KARALI, Merve Nur. *Aile Danışmanlarının Danışmanlık Süreçleri, Becerileri, Karşılaştıkları Sorunlar ve Öz-Yeterlilik Düzeylerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.*

Bu araştırmanın amacı aile danışmanlığı sertifikasına sahip olan aile danışmanlarının, danışmanlık süreçleri, sahip oldukları beceriler, karşılaştıkları sorunlar ve öz-yeterlilik düzeylerinin belirlenmesidir. Araştırma nicel araştırma tekniklerinden olan genel tarama modeliyle yapılmış betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın örneklemini AÇSHB'nin belirlediği 2012 yılında yürürlüğe giren Gerçek Kişiler Ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri İle Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği'ne uygun olarak aile danışmanlığı sertifikasına sahip, özel aile danışmanlık merkezleri ve özel psikolojik danışma merkezlerinde çalışan 257 aile danışmanı oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından oluşturulan anket formu ve Johnson, Baker, Kopala, Kiselica ve Thompson (1989) tarafından geliştirilen ve araştırmacı tarafından Türkçeye uyarlanan "Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği (DÖYÖ) aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizi SPSS v25.0 programı, IBM AMOS ve R programlama dili kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada ölçek uyarlama çalışması yapıldığı için öncelikle dil geçerliliği incelenmiştir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik analizi yapıldıktan sonra anket ve ölçeğe ilişkin verilerin çözümlenmesinde frekans, ki-kare testleri, Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testleri yapılmıştır.

Araştırmada aile danışmanlarının çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu ve 40 yaşından küçük olduğu saptanmıştır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun aile danışmanlığı sertifika eğitimi dışında başka bir eğitim aldığı ve en çok aldıkları eğitimin cinsel terapi olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan aile danışmanları danışmanlık süreçlerinde çoğunlukla çözüm odaklı aile danışmanlığı kuramını kullandıklarını, kendilerini en yetkin hissettikleri konunun iletişim olduğunu ve ailelerin kendilerine en çok iletişim konusunda başvurduğunu belirtmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre aile danışmanları yüksek öz yeterlilik düzeyine sahiptir. Daha uzun süre aile danışmanlığı yapanların, aile danışmanlığı eğitimi dışında başka eğitim alanların, danışmanlık süreçlerinde kuram ve tekniklerden yararlananların diğerlerine göre daha yüksek öz yeterliliğe sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca Danışman Öz Yeterlilik Ölçeğinin (DÖYÖ) geçerlilik güvenirlik

analizleri doğrultusunda ölçeğin iç tutarlılığının yüksek ve bu ölçeğe dayalı olarak verilecek kararların isabetli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler:

Aile danışmanı, aile danışmanlığı, öz yeterlilik, danışman öz yeterliliği

ABSTRACT

BOZKURT KARALI, Merve Nur. *Determination of Counseling Processes, Skills, Problems and Self-Efficacy Levels of Family Counselors*, Master's Thesis, Ankara, 2019.

The aim of this research is to determine the counseling processes, the skills they have, the problems they face and the self-efficacy levels of the family counselors who have family counseling certificate. The research is a descriptive study which is a general survey model which is one of the quantitative research techniques. The sample of the study consists of 257 family counselors working in private family counseling centers and private counseling centers, which have family counseling certificate in accordance with the regulation which was enacted in 2012 by the Ministry of Family Labor and Social Services. The data of the study were collected through a questionnaire form created by the researcher and the Self Efficacy Scale (DÖYÖ) developed by Johnson, Baker, Kopala, Kiselica ve Thompson (1989) and adapted into Turkish by the researcher. The analysis of the data was done by using SPSS v25.0 program, IBM AMOS and R programming language. As the scale was adapted to Turkish, the validity of the language was examined. After the validity and reliability analysis of the scale, frequency, chi-square tests, Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis tests were performed to analyze the data related to the questionnaire and the scale.

In the study, it was found that the majority of the family counselors were women and were under the age of 40 years. It was determined that the majority of the participants received another training other than family counseling certificate training and the training they received the most was sexual therapy. Family counselors who participated in the research stated that they mostly used solution-oriented family counseling theory in their consultancy processes, that the subject they felt most competent about was communication and that that families applied to them with the most communication problems. According to the results, it was found that family counselors had high self-efficacy. It has been found that those who do more family counseling for a longer period of time, who take other trainings other than family counseling training, and who use the theories and techniques in the counseling process have higher self-efficacy than others. In addition, the internal consistency of the scale was high and the decisions to be given

based on this scale were accurate and reliable in line with the validity and reliability analysis of the Counselor Self-Efficacy Scale (DÖYÖ).

Key Words:

Family counselor, family counseling, self-efficacy, self-efficacy of counselor

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
TABLolar DİZİNİ	xv
ŞEKİLLER DİZİNİ	xvii
GİRİŞ	1
1. KURAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. AİLE İLE ÇALIŞMA	4
1.2. AİLE DANIŞMANLIĞI	8
1.3. AİLE DANIŞMANLIĞI TARİHİ	10
1.4. AİLE DANIŞMANLIĞI KURAMLARI VE AİLE DANIŞMANLIĞI TEKNİKLERİ	13
1.4.1. Yapısal Aile Danışmanlığı Kuramı	14
1.4.1.1. Yapısal Aile Danışmanlığı Kuramı Teknikleri.....	17
1.4.2. Adler Yaklaşımında Aile Danışmanlığı	19
1.4.2.1. Adler Aile Danışmanlığı Kuramı Teknikleri.....	20
1.4.3. Aile Sistemleri Kuramı (Bowen Terapi)	21
1.4.3.1. Aile Sistemleri Kuramı Teknikleri.....	23
1.4.4. Yaşantısal Aile Terapisi	25
1.4.4.1. Yaşantısal Aile Danışmanlığı Kuramı Teknikleri.....	27

1.4.5. Bilişsel Davranışçı Aile Danışmanlığı	28
1.4.5.1. Bilişsel Davranışçı Aile Danışmanlığı Kuramı Teknikleri.....	29
1.4.6. Çözüm Odaklı Aile Danışmanlığı Kuramı	30
1.4.6.1. Çözüm Odaklı Aile Danışmanlığı Kuramı Teknikleri.....	31
1.5. AİLE DANIŞMANLARININ DANIŞMANLIK SÜRECİ	33
1.5.1. İlk Görüşme (Ön Değerlendirme)	34
1.5.2. Danışmanlığın İlk Evresi:	36
1.5.3. Danışmanlığın Orta Evresi:	37
1.5.4. Sonlandırma	38
1.5.5. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Süreçlerinde Karşılaştıkları Yaygın Sorunlar	40
1.5.5.1. Direnç.....	40
1.5.5.2. Seansta Tartışma	41
1.5.5.3. Sorunların Eksik Anlatılması.....	41
1.5.5.4. Seanslara Devam Etmeme	41
1.6. AİLE DANIŞMANLARININ BECERİLERİ	42
1.6.1. Beden dili	43
1.6.2. Soru Sormak	44
1.6.3. Ses Düzeyi	44
1.6.4. Aktif Dinleme	44
1.6.5. İçerik yansıtma	45
1.6.6. Özetleme	45
1.6.7. Yüzleştirme	46
1.6.8. Güven kurmak	46
1.6.9. Empati	46
1.6.10. Kendini Açma	47

1.6.11. Role Play/ Canlandırma	47
1.7. AİLE DANIŞMANLIĞINDA ETİK KONULAR	47
1.8. SOSYAL BİLİŞSEL ÖĞRENME KURAMI.....	49
1.9. ÖZ YETERLİLİK.....	51
1.10. ARAŞTIRMANIN SORUNSALI.....	54
1.11. ARAŞTIRMANIN AMACI	55
1.12. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	56
1.13. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	58
1.14. TANIMLAR	58
2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	60
2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	60
2.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÇALIŞMA GRUBU.....	60
2.3. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ VE ARAÇLARI.....	61
2.3.1. Anket Formu	62
2.3.2. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği (DÖYÖ).....	63
2.3.2.1. Dil Geçerliliği Sürecinde Uygulama Basamakları.....	64
2.3.2.2. Geçerlilik Testleri	65
2.3.2.3. Güvenirlik Testleri.....	69
2.4. VERİLERİN TOPLANMASI	73
2.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI.....	73
2.6. SÜRE VE OLANAKLAR.....	74
3. BULGULAR.....	75
3.1. AİLE DANIŞMANLARINI TANITICI BULGULAR	75
3.2. AİLE DANIŞMANLARININ EĞİTİMLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	77
3.3. AİLE DANIŞMANLARININ DANIŞMANLIK SÜREÇLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	88

3.4. AİLE DANIŞMANLARININ DANIŞMANLIK SÜRECİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLARA İLİŞKİN BULGULAR.....	94
3.5. AİLE DANIŞMANLARININ TÜRKİYE'DEKİ AİLE DANIŞMANLIĞI HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	98
3.6. AİLE DANIŞMANLARININ ÖZ YETERLİLİK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	99
3.7. AİLE DANIŞMANLARININ DÖYÖ'DEN ALDIKLARI ÖZ YETERLİLİK PUANI İLE DEMOGRAFİK BİLGİLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	105
3.9. AİLE DANIŞMANLARININ DÖYÖ'DEN ALDIKLARI ÖZ YETERLİLİK PUANLARI VE DANIŞMANLIK SÜREÇLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	110
4. TARTIŞMA.....	114
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	127
5.1. SONUÇ	127
5.1.1. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışmasına İlişkin Sonuçlar	127
5.1.2. Aile Danışmanlarını Tanıtıcı Sonuçlar	127
5.1.3. Aile Danışmanlarının Eğitimlerine İlişkin Sonuçlar	128
5.1.4. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Süreçlerine İlişkin Sonuçlar	129
5.1.5. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Süreçlerinde Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Sonuçlar	131
5.1.6. Aile Danışmanlarının Türkiye'deki Aile Danışmanlığı Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Sonuçlar.....	132
5.1.7. Aile Danışmanlarına İlişkin Bazı Değişkenlerin DÖYÖ'den Aldıkları Toplam Puanların Üzerindeki Etkisine Yönelik Sonuçlar	132
5.2. ÖNERİLER.....	133
KAYNAKLAR	137

EKLER	148
Ek 1: Anket Formu	148
Ek 2: Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği (DÖYÖ)	152
Ek 3: Gönüllü Katılım Formu	159
Ek 4. Orijinallik Raporu	160
Ek 5. Hacettepe Üniversitesi Etik Kurul İzni	162
Ek 6. Tez Başlığı Değişikliği Formu	163
Ek 7. Turnitin Raporu	164
Ek 8. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği Kullanım İzni	165

KISALTMALAR DİZİNİ

%: Yüzde

AAMFT: The American Association For Marriage And Familiy Therapy (Amerikan Evlilik ve Aile Terapisi Derneği)

AÇSHB: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

CFI: Comparative Fit Index

DÖYÖ: Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği

EMDR: Eye Movement Desensitization and Reprocessing (Göz Hareketleri ile Duyarsızlaştırma ve Yeniden İşleme)

IFI: Incremental Fit Index

KMO: Kaiser-Meyer-Olkin

NFI: Normed Fit Index

NLP: Neuro Linguistic Programming (Zihin Dili Programlaması)

NNFI: Non- Normed Fit Index

MRI: Mental Resaerch İnstitute

Ort.: Ortalama

P: Anlamlılık Düzeyi

RFI: Relative Fit Index

RMSEA: Root Mean Square Error of Approximation

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

SS: Standart Sapma

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği (DÖYÖ) Faktör Analizi	65
Tablo 2. . Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği Madde Faktör Yükleri	66
Tablo 3. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği Madde Analizi	69
Tablo 4. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği Cronbach- α katsayısı	70
Tablo 5. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği Uyum Ölçütleri.....	72
Tablo 6. Aile Danışmanlarının Sosyo-Demografik Özellikleri.....	75
Tablo 7. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Yaptıkları İllere Göre Dağılımları.....	76
Tablo 8. Aile Danışmanlarının, Aile Danışmanlığı Eğitimi Aldıkları Yer ve Bu Eğitime İlişkin Düşünceleri	79
Tablo 9. Aile Danışmanlarının Aile Danışmanlığı Eğitimini Aldıkları Yer ile Bu Eğitime İlişkin Düşünceleri.....	80
Tablo 10. Aile Danışmanlarının Aile Danışmanlığı Eğitimi Dışında Başka Bir Eğitim Alma Durumu	81
Tablo 11. Aile Danışmanlığı Eğitiminin Nereden Alındığı ile Bu Eğitim Dışında Başka Eğitim Alma Durumu.....	83
Tablo 12. Alınan Aile Danışmanlığı Eğitimine İlişkin Düşünceler İle Başka Bir Eğitim Alma Durumu	85
Tablo 13. Aile Danışmanlarının, Aile Danışmanlığı Eğitimi Dışında Başka Bir Eğitim Alma İstekleri.....	86
Tablo 14. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Sürecinde Terapi Tekniği Ya Da Kuram Kullanmalarına İlişkin Bilgiler	90
Tablo 15. Aile Danışmanlarının Danışmanlarını İhtiyaçları Dahilinde Herhangi Bir Yere Yönlendirme Yapmalarına İlişkin Bilgiler	92

Tablo 16. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Sürecinde Zorlandıkları Konulara İlişkin Bulgular.....	94
Tablo 17. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği Normallik Testi	100
Tablo 18. Öz Yeterlilik Seviye Puanı İstatistikleri.....	101
Tablo 19. Öz Yeterlilik Güç Puanlarının İstatistikleri.....	101
Tablo 20. Öz Yeterlilik Puanların İstatistikleri	102
Tablo 21. Aile Danışmanlarının DÖYÖ’de Her Bir Soruya Verdikleri Yanıtların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	102
Tablo 22. Aile Danışmanlarının Demografik Bilgilerinin DÖYÖ’den Aldıkları Öz Yeterlilik Puanları ile İlişisine Yönelik Bulgular.....	105
Tablo 23. Aile Danışmanlarının DÖYÖ’den Aldıkları Öz Yeterlilik Puanları İle Yaş Grupları Arasındaki Farkların İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	107
Tablo 24. Aile Danışmanlarının Öz Yeterlilik Puanları ile Başka Bir Eğitim Alma Durumuna İlişkin Bilgiler	108
Tablo 25. Aile Danışmanlarının DÖYÖ’den Aldıkları Öz Yeterlilik Puanları ve Eğitim Durumlarına İlişkin Bilgiler.....	109
Tablo 26. Aile Danışmanlarının Öz Yeterlilik Puanları ile Danışmanlık Sürecinde Herhangi Bir Kuram Kullanma Durumuna İlişkin Bilgiler	110
Tablo 27. Aile Danışmanlarının DÖYÖ’den Aldıkları Öz Yeterlilik Puanları ile Süpervizyon Alma Durumları	111
Tablo 28. Aile Danışmanlarının DÖYÖ’den Aldıkları Öz Yeterlilik Puanları ve Danışmanlık Süreçlerine İlişkin Bilgiler.....	112
Tablo 29. Aile Danışmanlarının DÖYÖ’den Aldıkları Öz Yeterlilik Puanları İle Danışmanlık Süreleri Arasındaki Farkların İncelenmesine İlişkin Bulgular	113

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Genogramlarda Kullanılan Temel Simgeler ve İlişki Dinamiklerini Gösteren Simgeler	24
Şekil 2. Yamaç Birikimli Grafiği.....	66
Şekil 3. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Diyagramı	71
Şekil 4. Aile Danışmanlarının Mezun Oldukları Lisans Programına İlişkin Bulgular ...	77
Şekil 5. Aile Danışmanlarının Lisansüstü Eğitim Durumu	78
Şekil 6. Aile Danışmanlarının Lisansüstü Eğitim Alanları.....	78
Şekil 7. Aile Danışmanlığı Eğitimi Dışında Alınan Eğitime İlişkin Bilgiler	82
Şekil 8. Aile Danışmanlarının Almak İstedikleri Eğitime İlişkin Bulgular	87
Şekil 9. Aile danışmanlığı yapma sürelerine ilişkin bulgular	88
Şekil 10. Aile Danışmanlarının Ortalama Danışmanlık Seans Süreleri	89
Şekil 11. Aile Danışmanlarının Ortalama Danışmanlık Sürecini Kaç Seansta Tamamladıkları	89
Şekil 12. Aile Danışmanlarının Tercih Ettikleri Danışmanlık Grupları	90
Şekil 13. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Sürecinde Kullandıkları Terapi Teknikleri Kuramlara İlişkin Bilgiler	91
Şekil 14. Aile Danışmanlarının Danışanlarını İhtiyaçları Dahilinde Yönlendirdikleri Yerlere İlişkin Bilgiler	92
Şekil 15. Aile Danışmanlarının Süpervizyon Alma Durumuna İlişkin Bilgiler	93
Şekil 16. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Sürecinde Zorlandıkları Konuların Neler Olduğuna İlişkin Bulgular.....	95
Şekil 17. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Sürecinde Kendilerini En Yetkin Hissettikleri Konulara İlişkin Bulgular	96

Şekil 18. Ailelerin En Çok Hangi Sorunlarla Aile Danışmanlarına Başvurdıkları ile İlgili Bilgiler	97
Şekil 19. Aile Danışmanlarının Türkiye'deki Aile Danışmanlığının Yeterliliğine İlişkin Düşünceleri	98
Şekil 20. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Sürecine İlişkin Türkiye'deki Ücret Politikaları Konusundaki Düşünceleri	99

GİRİŞ

Giderek karmaşık hale gelen yaşam koşullarında stres, rol çatışması, aile yapısının çeşitli formlarda değişmesi, değişen sosyo-ekonomik durum, hemen her aileyi etkilemektedir (Özkan ve Kılıç, 2013, s. 25). Aileler meydana gelen toplumsal değişimlerden, teknolojik gelişmelerden ve yaşam koşullarının değişmesinden etkilenmekte ve bu değişim ve gelişmeler ailelerin yapısında, işlevselliğinde farklılaşmalara yol açmaktadır. Bu farklılaşmalar aile ilişkilerini etkilemekte ve üyelerinin çeşitli sorunlarla karşılaşmasına neden olmaktadır. Üstündağ (2004) meydana gelen toplumsal ve teknolojik gelişmelerin aile yapılarının geniş aileden çekirdek aileye ve tek ebeveynli aileye doğru değişime uğramasının aile içerisinde yaşanan sorunların, çocuklarla ilgili problemlerin değişmesine ve iletişim çatışmalarına neden olduğunu ifade etmiştir. Aileler var olan bu değişimlerle ve sorunlarla tek başlarına başa çıkma konusunda zorluk yaşamakta ve profesyonel bir destek alma arayışı içine girmektedirler (s. 114). Algan (2016)'a göre aile yapısının değişmesi, çiftler arasında meydana gelen iletişim problemleri, boşanmalar, aile bireylerinde var olan bağımlılık sorunları, aile içi iletişim problemleri, yaşlılık, çocukların ergenlik dönemine gelmesi gibi sorunlar aile danışmanlığı hizmetinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (s. 2208).

Ailelerin sağlıklarını kaybetmesi ile iletişim azlığı sorunu baş göstermektedir. İletişim azlığı yoğun aile çatışması, etkisiz problem çözme, samimiyetsizlik ve zayıf duygusal bağ gibi birçok aile sorununa yol açarak ailelerin sağlıklarını yitirmelerine neden olabilmektedir (Peterson ve Green, 2019, s. 1). Ailelerin sağlıklarını yitirmeleri ile aile içi şiddet, ebeveyn çocuk arasındaki problemler, çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve ensest gibi problemler meydana gelebilmektedir. Ailelerin bu problemlerle başa çıkabilmelerinde güçlendirici ve destekleyici bir mekanizma olan aile danışmanlığı hizmeti önemli bir rol oynamaktadır (Çoban ve Özbesler, 2009, s. 35).

Bunun yanı sıra bireylerin yaşadığı problemlerin sadece kendisinden kaynaklı olmadığı, çevrenin de buna katkı sağlayabileceği bakış açısı, bireylerin yaşadığı sorunların çözümünde ailenin de sürece dahil edilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Ailenin

bireysel sorunların çözümüne olan katkısının fark edilmesiyle birlikte aile danışmanlığı alanı gelişmeye başlamıştır.

Aile danışmanlığı alanına en büyük katkıyı sistem yaklaşımı kazandırmıştır. Sistem yaklaşımı ailenin parçalardan oluşan bir bütün olduğunu ve parçaların birbirini etkilediğini öne sürer. Bu yaklaşıma göre aile sistemi, çocuk, ebeveyn, eş ve kardeş gibi birçok alt sistemden oluşmakta ve her biri aile sistemine katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla alt sistemlerden birinde meydana gelen değişim aile sisteminin bütünü etkilemekte ve aile sisteminde meydana gelen bir değişim ise tüm alt sistemlere etki etmektedir. Bu bakış açısıyla bireylerde ya da alt sistemlerde (örneğin anne-baba/ebeveyn- çocuk) var olan bir sorunun çözümü için tüm sistemi sürece dahil etmek daha çabuk ve kalıcı sonuç alınmasına katkı sağlayabilmektedir.

Türkiye’de de aile danışmanlığına olan ilgi son yıllarda giderek artmıştır. Toplumsal değişimler, boşanma oranlarının artması, ailelerin çocuk/ergenlerle iletişim kurmada zorluk yaşaması gibi birçok sorun aileleri, aile danışmanlığı hizmeti almaya yönlendirmektedir. Bununla birlikte üniversitelerde aile danışmanlığı eğitimlerine yer verilmekte ve aile danışmanlığı yüksek lisans programları yaygınlaşmaktadır. Aile danışmanlığı sertifika eğitimi veren özel kurumların sayısı da giderek artış göstermektedir.

Aile danışmanlığı ailelerin, yaşamlarındaki önemli kişilerle olan ilişkileri ve sosyal ağları bağlamında ortaya çıkan sorunlarının ele alınmasını içermektedir. Buradan hareketle aile danışmanlığı, ailelerin işlevselliklerinin geliştirilmesi, aile üyeleri arasında karşılıklı anlayışın ve duygusal desteğin artırılması, karşılaştıkları çeşitli yaşam olaylarında ve kriz durumlarında baş etme becerilerinin geliştirilmesi ve problem çözme stratejilerinin artırılması konularında ailelere destek veren profesyonel bir hizmet olarak tanımlanabilir (Skorunka, 2009 s. 1).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) tarafından 2012 yılında yayınlanan Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri İle Kamu Kurum Ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği’nde aile danışmanlığı sertifika programı eğitimlerinin kimler tarafından verilebileceği ve kimlerin aile danışmanlığı yapabileceği belirtilmiştir.

Yönetmelikte sosyal hizmet, psikoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik (pdr), çocuk gelişimi, sosyoloji, tıp ve hemşirelik bölümlerinden mezun olan kişilerin aile danışmanlığı eğitimi aldıktan sonra aile danışmanlığı yapabilecekleri belirtilmiştir. Bununla birlikte aile danışmanlığı eğitiminin, Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu ya da üniversiteler tarafından verilebileceği ifade edilmiştir. Eğitimin süresi ise yönetmelikte en az üç yüz saati teorik ve en az otuz saati süpervizyon eşliğinde olmak üzere yüz elli saati uygulamalı toplam dört yüz elli saat olarak belirlenmiştir (Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk, 2012).

Bu yönetmelikle birlikte aile danışmanlığı sertifika eğitimi veren kurumlar hızla artmıştır. Aile danışmanlığında amaç ailelerin sağlıklı yapılara kavuşabilmelerine yardımcı olmak, aile içi ilişkileri desteklemek ve iletişim becerileri kazanmalarını sağlamaktır. Dolayısıyla aile danışmanlığı sertifika programlarının aile danışmanlığının amacına uygun olarak verilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte ailelerle çalışmak birden fazla kuram, teknik, beceri ve yöntem bilgisi gerektiren profesyonel bir hizmet olduğundan aile danışmanlarının aldıkları eğitimin niteliği oldukça önemlidir.

Aile danışmanlığı eğitimi veren kurumların yaygınlaşması ve bu eğitimi alan kişi sayısının hızlı bir şekilde artması ile birlikte bu eğitimin ailelere sunulan hizmetin niteliğini nasıl etkilediği konusu önem kazanmaya başlamıştır. Buradan hareketle mevcut tez çalışması aile danışmanlarının becerilerini, danışmanlık süreçlerini, karşılaştıkları sorunları ve öz yeterlilik düzeylerinin incelenmesini amaçlamaktadır.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde aile ile çalışma, aile danışmanlığı, aile danışmanlığının tarihi, en çok kullanılan aile danışmanlığı kuramlarından yapısal aile danışmanlığı, adler yaklaşımında aile danışmanlığı, aile sistemleri kuramı, yaşantısal aile danışmanlığı, bilişsel davranışçı aile danışmanlığı kuramı ve çözüm odaklı aile danışmanlığı kuramları açıklanmıştır. Bununla birlikte aile danışmanlarının danışmanlık süreçlerine, becerilerine ve Bandura tarafından öne sürülen sosyal bilişsel öğrenme kuramına ve bu kuramın ileri sürdüğü öz yeterlilik kavramına yer verilmiştir.

1.1. AİLE İLE ÇALIŞMA

Aile ile çalışmanın nedeni bireylerin hayatlarında karşılaştıkları sorunların aile ortamından doğduğunu ve yine aile ortamında çözülebileceğine duyulan inançtır. Aile, karşılıklı etkileşim içerisindeki bireylerden meydana geldiği için ailenin bir üyesinin davranışı diğer üyelerinin ve hatta aile bütününe sağlığını ve işlevselliğini etkilemektedir (Gladding, 2011 s. xxiii). Aile ile çalışmayla birlikte bireysel müdahalelerde elde edilemeyen yeni bilgilerin elde edilmesi sağlanmış ve aile üyelerinin aynı problem durumunu algılama biçimindeki farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu durum, problemin yapılandırılması ve aile çatışmasına dahil olanlara müdahale etmeye yönelik yeni bir düşünme şeklinin başlangıcını oluşturmuştur. Danışan, artık semptomları olan bir birey olarak değil, problemlili bir aile olarak tanımlanmaya başlanmıştır (Janzen ve Harris, 1986 s.4).

Gladding (2011), birey yerine aile ile çalışmanın çeşitli yararları olduğunu belirtmiştir. Bunlardan ilki kişinin sorunlarını çözmeye çalışırken onun hayatında önemli yeri olan diğer kişilerin de sürece dahil olmasıdır. Diğer bir yararı ise verilmesi gereken mesajlar herkese aynı anda verilerek çözüm daha kısa sürede gerçekleştirilebilecektir. Aile ile çalışmanın diğer avantajı ise bireyin iç dünyasıyla ilgilenmek yerine kişilerarası ilişkilerin ön planda tutulmasıdır (s. xxv).

Aile, bireyleri arasında biyolojik ve psikolojik bağı olan ortak bir geçmişe sahip, duygusal ve ekonomik anlamda bir birlikteliği bulunan ve kendilerini yaşadıkları evin üyeleri olarak

hisseden kişilerin oluşturduğu bir birlik olarak açıklanmaktadır (Gladding, 2011, s. 5). Aileler sadece ortak bir alanı paylaşan kişilerden ziyade, üyeleri arasında duygusal yakınlığın ve güven ilişkisinin kurulduğu, ortak paylaşımların yapıldığı bir kurumdur.

Aile, anne, baba ve çocuklardan oluşan resmi birlikteliğin ötesinde uzun süreli birlikteliğin olduğu kişilerin biyo-psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı ve yakın ilişkilerin kurulduğu bir ortamdır. Bu ortam, üyelerinin bireysel ve toplumsal rollere adaptasyonunu sağlamaktadır (Mavili Aktaş, 2013, s. 181).

Toplumsal değişimler ve farklı yaşam tarzları çeşitli tiplerde ailelerin oluşmasına neden olmakta ve bununla birlikte toplumlarda çok çeşitli aile sınıflamalarına rastlanmaktadır. En yaygın aile tipleri ise şu şekilde sıralanabilir;

Çekirdek aileler; anne, baba ve çocuk/lardan oluşan ailelerdir. Gökçe (1976) bu aile tipinin genellikle gelişmiş toplumlarda ve büyük şehirlerde görüldüğünü ve bu aile tipi için şehir ailesi, modern aile gibi kavramların kullanıldığını ifade etmiştir (s. 63)

Tek Ebeveynli Aileler; biyolojik ya da evlat edinilmiş çocukların bakımından sorumlu olan tek bir ebeveynin bulunduğu ailelerdir. Bu kavram; boşanma, ölüm, eşlerden birinin evi terk etmesi, evlilik dışı doğan çocuk, evlat edinme, eşlerden birinin hapiste olması ya da savaş vb. gibi askeri nedenlerle evde olmaması gibi durumlar sonucu oluşan aileleri belirtmek için kullanılmaktadır (Gladding, 2011, s. 75).

Yeniden Evlenen Aileler; ebeveynlerden birinin ya da her ikisinin daha önceki evliliklerinden olan çocuklarıyla birlikte yaşadığı ailelerdir (Özabacı ve Erkan, 2017, s. 2)

Çocuksuz Aileler; çocuk sahibi olmak istemeyen ya da biyolojik nedenlerle çocuk sahibi olamayan ailelerdir.

Gey/Lezbiyen Aileler; aynı cinsiyetten olup birlikte yaşayan, genellikle yasal olarak evlenmelerine izin verilen batı ülkelerindeki ailelerdir (Özabacı ve Erkan, 2017, s. 2).

Yaşlı Aileler; 65 ve üzeri yaştaki kişilerin bir araya gelmesiyle oluşan aile tipidir.

Geniş Aile (Çok Kuşaklı Aile); bu aile tipinde anne-baba, büyükanne-büyükbaba, çocuklar, torunlar, amca, hala, kayınlar ve kuzenler gibi çoklu akrabalık ilişkilerinin bir arada olduğu ve aynı evde yaşamlarını sürdürdüğü aile tipidir (Zastrow, 2013, s. 257). Bu

tip aileler, akrabalık ilişkisinde güçlü bir bağına sahip olmakta (Bilge Zafer, 2014, s. 122) ve genellikle tarımla geçimini sağlayan ve gelişmemiş topluluklarda bulunmaktadır (Gökçe, 1976, s. 60).

Aile kurumu hangi tipe sahip olursa olsun tüm toplumlarda önemli işlevleri olan kurumlardır. Barker ve Chang (2013), ailenin hizmet ettiği bu işlevleri; üyeleri için yaşamın temel gereksinimlerinin sağlanması, çocukların yetiştiriciliği ve sosyalleşmesi, evlilik, çiftlerin cinselliğinin yasal bir ifadesi olması, karşılıklı konfor ve destek sağlanması, üreme ve türlerin devamı olarak sıralamıştır (s. 21). Bunların yanında ailelerin duyguları paylaşma, bireysel farklılıkları kabullenme, ilgi ve sevgi duygularının gelişimi, mizah duygusu, temel ihtiyaçların karşılanması, problem çözme, iletişim, birlikte zaman geçirme ve başa çıkma becerileri gibi işlevleri de vardır. Bu işlevleri yerine getiren aileler sağlıklı aile olarak nitelendirilebilmektedirler (Özabacı ve Erkan, 2017, s. 4). Sağlıklı ailelerde aile üyeleri bireyselliklerini koruyabilir ve kendileri ile ilgili olumlu düşüncelere sahip olabilirler. Kendileri ve başkaları hakkında gerçekçidirler, yaşamlarındaki olayların sorumluluğunu üstlenirler ve yaşadıkları sorunları diğer aile üyelerine olumsuz bir biçimde yansıtmadan çözüme kavuşturabilirler (Nazlı, 2014, s. 24). Bununla birlikte sağlıklı ailelerin en önemli özelliklerinden bir diğeri, birbirleriyle açık ve net bir biçimde ve doğrudan iletişim kurmalarıdır. Güçlü bir iletişime sahip olan ailelerde aile bireyleri duygularını, düşüncelerini, karşılaştıkları sorunları birbirleriyle açık ve dürüst bir şekilde paylaşırlar. Sağlıklı ailelerde bulunan bireyler kendilerini daha mutlu hissetmekte ve hayattan daha fazla keyif almaktadırlar (Canel, 2011, s. 8).

Aile, sahip olması gereken bu işlevleri yerine getirebildiği oranda sağlıklı olduğu düşünülen bir sistemdir. Bu işlevler zaman içerisinde değişime uğrasa da ve toplumdan topluma farklılaşsa da aileden beklenen bu değişikliklere uyum sağlaması beklenir (Uluocak ve Bulut, 2011, s. 10). Aileler zaman içerisinde birçok değişime ve dönüşüme uğramış olmalarına rağmen sahip oldukları bu işlevlerden dolayı toplumda var olan değerini ve önemini yitirmemiştir.

Toplumda meydana gelen hızlı değişimler ailelerin de değişime uğramasına ve yapılarında farklılıklara neden olmuştur. Aileler topluma uyum sağlama konusunda zorlanmakta ve çeşitli problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Jansen ve Harris (1986) ailelerin stresli değişiklikler ya da olaylar olarak görülebilecek beş ana problemle

karşılaştıklarını ileri sürmektedir. Bunları aileye yeni bir üyenin katılması, aile üyelerinden birinin kaybı, cesaretin kırılması, cesaretin kırılmasının yanında aileye bir üyenin dahil olması ya da bir üyenin kaybedilmesi olarak sıralamıştır (s. 41).

Fenell ve Weinhold (1989)'da ailelerin yaşadıkları sorunların neler olduğunu belirtmiştir. Ona göre yaşanan ekonomik sorunlar nedeniyle her iki eşin çalışması, ev işlerinin paylaşımı, çocukların bakımı ve evin geçimi ile ilgili sorunları ortaya çıkarmıştır. Bunun yanı sıra evliliklerde meydana gelen bozulmalar, boşanma oranlarının artmasıyla tek ebeveynli ailelerin meydana gelmesi, madde veya alkol bağımlılığı, çocukların okullarıyla ve davranışlarıyla ilgili yaşanan problemler, ergenlik döneminden kaynaklı sorunlar, eğitim ya da evlilik gibi nedenlerle evden ayrılan çocuklarla ilgili problemler ve yaşlı olan anne-babanın bakımı ile ilgili sorunlarda ailelerin yaşadığı problemlerdir. Bu sorunlarla tek başına başa çıkamayan aileler profesyonel destek almaya ihtiyaç duymaya başlarlar (Nazlı, 2014 s. 11-13).

Ailelerin yaşadıkları sorunlara profesyonel bir destek sunan meslek grubu en temelde aile danışmanlarıdır. 2012 yılında yayınlanan aile danışma merkezi yönetmeliğinde hangi lisans mezunlarının aile danışmanlığı sertifika eğitimi alarak aile danışmanı olabileceği belirtilmiştir. Bu yönetmelikte belirtildiği gibi aile danışmanı olabilecek meslek gruplarından biri de sosyal hizmettir. Sosyal hizmet, başlangıcından itibaren ailelerin problemleri ve gereksinimleri ile yakından ilgilenen ve aileyi mesleki çalışmalarında odağa alan bir meslek ve bilimdir (Şahin ve Duman, s. 83).

Sosyal hizmet uzmanları ailelerin ilişkilerini geliştirmelerine ve boşanma, hastalık veya ölüm gibi zor durumlarla başa çıkmalarına yardımcı olmaktadır. Ailelere danışma sürecinde rehberlik eder, sorunları tespit etmelerine, hedeflerini belirlemelerine ve sorunlarına çözüm bulmalarına yardımcı olurlar. İhmal, madde bağımlılığı ya da şiddet gibi kriz durumlarında, ailelerin yaşadıkları zorluklarla çalışırlar. Bununla birlikte risk altında olan çocukların geçici olarak koruma altına alınması gibi yasal işlemleri de başlatabilirler (Williams, t.y.).

Sosyal hizmet uzmanları mikro, mezo ve makro müdahalelerinde sistem kuramından yararlanmakta ve “çevresi içinde birey” bakış açısıyla bireyin var olan sorunlarına ailenin katkısının olabileceğinin farkındadır. Shulman (2009) sosyal hizmet mezunlarının

ailelerle çalışırken, aile üyelerinin gençlik yıllarına dayanan sorunların çözümü, yeni bir bebeğin doğmasıyla ailede meydana gelen kriz, iş kaybı gibi sorunlarla ya da çevresel nedenli oluşabilecek diğer krizlerle yüzleşmesine yardım edebileceklerini belirtmiştir. Ailelerle yapılan sosyal hizmet göreceli olarak sağlıklı bir ailenin zor bir dönemden geçmesine yardım etmek ve aile sistemini güçlendirmek üzerine yoğunlaşmaktadır (s. 214). Dolayısıyla müdahale yöntemlerinden biri olan aile ile çalışma sayesinde sosyal hizmet, aile danışmanlığı alanında başarılı müdahaleler gerçekleştirebilecek lisans programlarından biridir.

Ailelerin yaşadıkları sorunların çözülmesinde, baş etme kapasitelerinin, işlevselliklerinin artırılmasında ve tekrar sağlıklı yapılarına kavuşabilmelerinde aile danışmanlığı hizmeti son derece önemlidir. Bir sonraki bölümde aile danışmanlığına ilişkin detaylı bilgi verilmiştir.

1.2. AİLE DANIŞMANLIĞI

Bireylerin karşılaştıkları sorunların büyük kısmının aile ortamında meydana geldiği ve yine aile ortamında giderilmesi gerektiği inancı aile danışmanlığını ortaya çıkarmaktadır. Aileler etkileşim içerisinde oldukları için yaşanan problemin hem oluşumuna neden olmakta hem de çözümüne katkı sağlamaktadırlar. Bu durum da aile sisteminin hem güçlü hem de güçsüz yanını ortaya koymaktadır.

Ailelerin sıklıkla karşılaştığı sorunlar arasında genellikle sorumluluk alma, iletişim, aile içi roller, yapısal (kötü işleyen alt sistem yapılarını içeren problemler) ve davranış kontrol problemleri yer almaktadır (Barker ve Chang, 2013 s. 144).

İnsan yaşamında etkisi olan güçlerin bireyin dışında ailede var olduğu inancı aile danışmanlığının temel odağıdır. Aile danışmanlığının amacı sadece bireysel olarak bir kişiyi değiştirmek değil, ailedeki örgütlenmenin değiştirilmesini sağlamaktır. Ailedeki örgütlenme biçiminin değiştirilmesi ile birlikte aile üyelerinin bireysel değişimlerinin de gerçekleşeceği öngörülür (Nazlı, 2014, s. 2)

Fenell ve Weinhold (1989) aile danışmanlığını aileyi özne olarak kabul eden ve aile içerisindeki bozuk ya da sıkıntı meydana getiren ilişkileri onarmayı, böylelikle aile

üyelerine daha işlevsel, yeni iletişim ve etkileşim yöntemleri kazandırmayı amaçlayan bir iyileştirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Ailelerle çalışmadaki temel amacın, onların kendi kendilerine yeterli hâle gelmelerini sağlamak olduğunu vurgulamaktadır (Aktaran: Üstündağ 2014, s.114).

Mavili Aktaş'a (2013) göre aile danışmanlığı, psikolog, psikolojik danışman ve sosyal çalışmacıları içeren eğitilmiş profesyoneller tarafından aile bireylerine ya da ailenin tümüne verilen destek ve danışmanlıktır (s. 182).

Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği'nde ise aile danışmanlığı: "*Aile bireylerinin içinde geliştikleri veya işlevlerini yerine getirdikleri aile sistemini veya ilişkide buldukları diğer sosyal çevreleri değerlendirmeye dayanan ve bu anlayıştan yola çıkarak bireylere, çiftlere veya ailelere sorunlarının çözümüne dönük değişim ve gelişime yönelik özel teknik ve stratejileri içeren hizmet*" olarak tanımlanmaktadır (Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk, 2012 m.4/b).

Evlilik ya da yakınlarla olan problemler, aile içi kavgalar ve ailede meydana gelen önemli değişiklikler sonucu aile üyelerinde meydana gelen semptomlar gibi durumlar tüm aileyi kapsayan aile danışmanlığını gerektirmektedir (Nazlı, 2014, s. 32)

Aile danışmanlığı; gücünü anne, baba ve çocukların bir araya getirilmesinden almakta ve bu şekilde aile üyelerinin sorunları kaynaklarında ele alınmaktadır (Nichols, 2013, s. 34). Danışmanlık sürecinde aile danışmanı, ailenin fonksiyonel olup olmadığını var olan sorunlarını ve bu sorunların çözümlenmesi için neler yapılması gerektiğini tanımlamalıdır. Aile üyelerinin kişilik özellikleri, duygusal durumları ve bireysel savunma mekanizmaları bütün aile grubunun müdahale planının oluşturulmasını ve ailenin etkileşim biçimini anlamak için önemlidir (Mavili Aktaş, 2004, s. 36).

Aile danışmanlığında, danışan ailelerin karşılaştıkları boşanma, iletişim sorunları, yaşam evrelerinde meydana gelen kriz durumları, çiftler arası sorunlar, kök aile problemleri, madde bağımlılığı, etkili vakit geçirme ile ilgili sorunlar, çocuklarla/ergenlerle ilgili problemler gibi ailelerin yaşamları boyunca karşı karşıya kaldıkları sorunlarda ailelere destek olmaktadır.

Aile danışmanlığı hizmeti Türkiye’de yeni gelişmeye başlayan bir hizmet olması nedeniyle aile danışmanlığı ve aile terapisi kavramları arasında bir belirsizlik vardır (Algan, 2016, s. 2215). Aile danışmanlığı, aile terapisi ve aile tedavisi terimleri, aileye çok çeşitli klinik yaklaşımları tanımlamak için literatürde birbirinin yerine kullanılmaktadır (Sporakowski ve Mills, 1969, s. 63). Schul-man (1984), aile danışmasının, aile terapisine oranla daha kısa vadeli ve nispeten daha sağlıklı sayılabilecek ailelere kriz anlarında yardım etmeyi ve aile sisteminin güçlendirilmesini hedeflediğini belirtmektedir (Aktaran: Korkut, 2011, s.115). Aile danışmanlığının aile terapisine göre eğitici ve yönlendirici rolünün daha baskın olduğu ve aralarında profesyonellik becerileri ve gerekli donanım gibi (eğitim ve sertifika programları gibi) farklılıkların olduğu söylenebilir.

Yukarıda belirtildiği gibi Türkiye’de ailelere yönelik yapılan psikolojik yardım çalışmaları genel olarak aile danışmanlığı, aile terapisi, çift ve aile terapisi/danışmanlığı gibi çeşitli isimler almaktadır. Terapi ve danışmanlık kavramları arasında belirgin farklılıklar olmasına rağmen ülkemizde genel olarak aile danışmanlığı kavramı bütün bunların yerine kullanılabilir. Bu nedenle mevcut çalışmada AÇSHB tarafından yayınlanan yönetmelikle sınırları çizilmiş bir kavram olan aile danışmanlığı kavramı kullanılmıştır.

1.3. AİLE DANIŞMANLIĞI TARİHİ

Aile danışmanlığının ortaya çıkmasına neden olan birçok etken bulunmaktadır. Kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesi, üniversitelerde aileyi konu alan derslere ilginin artması, aile danışmanlığı ile ilgili mesleki derneklerin ve birliklerin kurulması ve İkinci Dünya Savaşı aile danışmanlığı alanının ortaya çıkmasında rol oynamıştır (Gladding, 2011, s. 136).

İkinci Dünya Savaşı’ndan önce psikanalizin etkisiyle aileden kaynaklı olsun ya da olmasın bireysel olarak sorun yaşayan bir kişinin tedavisi aile grubundan ziyade bireye odaklanmaktaydı (Barker ve Chang, 2013, s. 1). Psikolojik sorunları olan kişilerle çalışan uzmanlar, terapistler ve danışmanlar uzun süre boyunca danışan gizliliği düşüncesiyle danışanların aileleriyle görüşme fikrine uzak durmuşlardır (Nichols, 2013, s. 74).

Bireylerle ilgili konuları açıklarken aile dinamiklerine değinen ilk kişi Freud olmuştur. Alfred Adler ise aileyi daha ayrıntılı bir şekilde incelemiştir (Nazlı, 2014, s. 14).

İkinci Dünya Savaşı'ndan önce psikiyatrik, duygusal ve ilişki problemleri olan insanların sorunlarının, ailelerinde ya da daha geniş sosyal ortamlarından kaynaklanabileceği düşünölmek yerine, genellikle bu sorunların kişilerin kendisinden kaynaklandığı düşünölüyordu. Bu bireylerin aile ortamlarının problemlili olduğu düşünölse bile çoğu zaman tercih edilen çözüm, genellikle hastayı/danışanı ailelerinden ve yerel ortamlarından farklı bir ortama göndermekti. Bu farklı ortam çoğunlukla bireyin evinden ve ailesinden çok uzaktaki bir psikiyatri hastanesi ya da psikiyatri kurumu olmaktadır (Barker ve Chang, 2013, s. 1). Kişi, tedavisi bitip tekrar aile ortamına döndüğünde başarılı bir tedavi geçirmiş olsa dahi aynı sorunlar tekrar ortaya çıkabilmekteydi (Samancı ve Ekici, 1998, s. 46).

İlk aile teorisyenleri, araştırmacılar ve terapistler 1950'li yıllarda aile ilişkileri bağlamında şizofreni incelemesine odaklanmışlardır (Dallos ve Draper, 2016, s. 28). Aile danışmanlığı, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana daha önce bireysel ya da grup psikoterapi yöntemleriyle ele alınan insan sorunlarıyla başa çıkmanın yeni bir yöntemi olarak gelişmiştir (Barker ve Chang, 2013, s. 14).

1950'li yıllara gelindiğinde Nathan Ackerman, Gregory Bateson, Murray Bowen ve Carl Whitaker, Don Jackson gibi öncüler sayesinde aile danışmanlığı hızlı bir gelişme göstermiştir (Gülerce, 1990, s. 54). Bu dönemde aile danışmanlığının gelişmesinde, Ackerman'ın ailelerle çalışarak psikanalitik yaklaşımını geliştirmesi, Bateson ve grubunun aile iletişim örüntüleri üzerine odaklanması, Whitaker'ın ilk kez aile terapisi ile ilgili bir konferans organize etmesi, Bowen'ın aile üyelerine şizofren teşhisi konulmuş aileler ile çalışmak üzere bir proje başlatması gibi gelişmeler önemli rol oynamıştır (Gladding, 2011, s. 136). Bunların yanında 1959 yılında California'da Don Jackson tarafından aile danışmanlığının gelişiminde önemli bir rol oynayan Zihinsel Araştırma Enstitüsü kurulmuştur (Barker ve Chang, 2013, s. 2). 1950'lerin başlarında Clark Üniversitesi'nden John Bell, NIMH'de Murray Bowen, New York'ta Nathan Ackerman ve Palo Alto'da Don Jackson ve Jay Haley tarafından dört ayrı yerde aile danışmanlığı bağımsız olarak başlatılmıştır (Nichols ve Schwartz, 2007, s. 30).

1960'lı yıllarda Jay Haley, Salvador Minuchin, Virginia Satir, Carl Whitaker, Murray Bowen ve Nathan Ackerman tarafından birçok kavram ve teori ileri sürülerek aile danışmanlığında hızlı bir ilerleme meydana gelmiştir (Nazlı, 2014, s. 14). Bu dönemde Ackerman ve Jackson'ın, Halley editörlüğünde ilk aile danışmanlığı dergisi olan "Aile Süreci" dergisi yayınlamış, Minuchin arkadaşlarıyla "Varoş Aileler" kitabını, Ackerman "Sorunlu Aileyi Tedavi Etme" kitabını ve Satir "Birleşik Aile Terapisi" kitabını çıkarmıştır. Aynı zamanda California eyaletinin lisans düzeyinde ilk Evlilik ve Aile Terapisi uygulamasına ilişkin yasal düzenlemeler yapması ve Aile Danışmanlığı Enstitüleri'nin New York, Philadelphia ve Boston şehirlerinde açılması gibi gelişmeler yaşanmıştır (Gladding, 2011, s. 137).

1970'li yıllarda aile danışmanlığı odağını şizofreni özelinden çıkararak daha çeşitli sorunları içine alan çalışma alanı oluşturmaya başlamıştır (Samancı ve Ekici, 1998, s. 46). Bu dönemde aile danışmanlığı ile ilgili çeşitli konuları ele alan dergi ve kitaplar yayınlanmaya başlanmıştır, birçok yeni merkez açılmış, var olan aile danışmanlığı kuramları ve değerlendirme teknikleri daha da geliştirilmiş ve artırılmıştır (Gladding, 2011, s. 136). "Amerikan Evlilik ve Aile Terapisi Derneği (The American Association For Marriage And Family Therapy- AAMFT)" ve "Amerikan Aile Terapisi Birliği (Amerikan Family Thereapy Association)" adıyla iki dernek kurulmuştur (Nazlı, 2014, s. 14). AAMFT, aile terapisi eğitim programlarının onaylanması için ilk standartlar dizisini geliştirmiş ve bu 1975 yılında resmi akreditasyon standartlarının oluşumuna neden olmuştur. 1978'de, bu standartlar ABD Sağlık, Eğitim ve Refah Bakanlığı tarafından tanınmıştır. Bu gelişmeler, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da aile terapisinin profesyonelleşmesinde önemli bir adım olmuştur (Barker ve Chang, 2013, s. 6).

1980'lerden 2000'li yıllara kadar aile danışmanlığı gelişimini giderek artırmıştır. Bu alanda çalışan uzman sayısında artış olmuştur. Aile danışmanlığı devlet kurumlarınca kabul görmüş ve aile danışmanlığı ile ilgili yasal düzenlemeler meydana gelmiştir (Gladding, 2011, s. 137).

Türkiye'de ise aile danışmanlığına olan ilgi 1980'li yıllarda başlamıştır. Üniversitelerde aile danışmanlığına ilişkin derslere yer verilmeye başlanmıştır, aile danışmanlığı yöntemini kullanarak çalışma yapan uzmanların sayısı artmıştır (Şabanova, 2017, s. 3).

Türkiye’de şu anda aile danışmanlığı hizmeti 4.09.2012 Resmî Gazete ile yürürlüğe giren Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri İle Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği ile bir standarda bağlanmıştır. Bu yönetmelikle kimlerin aile danışmanı olabileceği, verilecek olan hizmetin ve açılacak olan Aile Danışma Merkezlerinin standartları belirlenmiştir.

Yayınlanan yönetmelik kapsamında Türkiye’de aile danışmanlığı sertifika eğitimi veren birçok kurum ve üniversite bulunmaktadır. Aile danışmanlığına olan ilginin giderek artması ile bu sertifikayı almak için çok sayıda kişi eğitim almaktadır. Aile danışmanlığı sertifikasını almaya hak kazanan bireyler özel aile danışmanlık merkezleri ya da psikolojik danışmanlık merkezlerinde kendilerine başvuran ailelere hizmet vermektedir. Bunun yanında Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlükleri’nde ve Sosyal Hizmet Merkezleri’nde ücretsiz olarak ailelere hizmet veren uzmanlar bulunmaktadır. Bu uzmanlar Bakanlık tarafından belirlenerek hizmet içi eğitim aldıktan sonra ailelerle çalışmaktadırlar.

1.4. AİLE DANIŞMANLIĞI KURAMLARI VE AİLE DANIŞMANLIĞI TEKNİKLERİ

Aile danışmanlığı sürecinde disiplinlerarası bilgi birikiminden ve birçok yaklaşımdan aynı anda yararlanılabilmektedir (Demirbilek, 2016, s. 110). Ailelerin karşılaştığı problemler ve bunların kapsamı birbirinden farklı olduğu için ailelerle çalışılırken kullanılacak yaklaşım ve tekniklerin seçimi de aileden aileye değişiklik gösterir (Duyan, 2010, s. 280).

Aile danışmanlığı teknikleri; aileyi tanımayı, var olan sorunları anlamayı ve müdahale planını tasarlamaya yarayan teknikleri belirlemeyi içermektedir. Doğru sorular yardımıyla aile üyelerinin tanınması ve elde edilen bilgiler doğrultusunda müdahale basamaklarının tasarlanmasıyla doğru müdahale yerine getirilmiş olur (Kesici ve diğerleri, 2015, s. 1).

Dolayısıyla aşağıda ailelerin sorunlarının çözümü için en çok kullanılan aile danışmanlığı kuramlarının ve tekniklerinin bazılarına yer verilmiştir.

1.4.1. Yapısal Aile Danışmanlığı Kuramı

Yapısal aile danışmanlığı Salvador Münichin tarafından 1970'lerde ileri sürülmüştür. Münichin'e göre ailenin sağlıksız hale gelmesinde aile yapısının bozulması rol oynamaktadır (Nazlı, 2014, s. 128)

Bu kuramda aile danışmanının bakış açısı, bireye kendi sosyal bağlamında yaklaşan bir teori ve teknikler bütünü ile müdahalede bulunmaktır. Bu bakış açısına dayanan kuram, ailenin yapısını değiştirmeye odaklanır. Aile bütünüün yapısı dönüştürüldüğünde, o gruptaki üyelerin pozisyonları da buna bağlı olarak değişime uğramış olur. Sonuç olarak, ailedeki her bireyin deneyimleri farklılaşır (Minuchin, 1974, s. 2).

Yapısal aile danışmanlığının altında yatan temel fikir, sorunlu aile yapılarının aile yaşam döngüsünde meydana gelebilecek olan değişikliklerle veya öngörülemeyen aile içi veya aile dışı streslerle başa çıkabilme kapasitelerini tehlikeye atabileceği yönündedir. Yapısal aile danışmanları ailelere katılır, aile yapılarını ve ailenin karşılama zorluğu çektiği ihtiyaçlarını anlar; onların problem çözme girişimlerinin hayata geçirilmesini kolaylaştırır. Ailenin yapısını değiştirmek için sağlıksız bir şekilde oluşmuş olan dengesini bozarak ve yeni sınırlar oluşturarak ailenin kendisinde bulunan gizli kaynaklarını kullanmalarını sağlar (Carr, 2006, s. 91).

Yapısal aile danışmanlığı aile merkezli bir tedavi yaklaşımıdır. Bu modelin benzersiz yönlerinden biri, değerlendirme ve müdahalenin her aşamasında aileye dokunmasıdır. Bu, danışmanın aileyle her karşılaşmasını hem terapötik bir fırsat olarak hem de aile işlevlerinin nasıl çalıştığını anlamak için bir veri parçası olarak görmesi gerektiği anlamına gelir (Sexton, 2011, s. 4-7).

Aile danışmanı, aile üyeleri arasındaki etkileşimleri artırarak aile düzenini yeniden oluşturmak için müdahaleler yapar. Danışmanın, bu müdahale süreci boyunca aileye katılım, liderlik yapma, aile haritasını oluşturma gibi rolleri bulunmakta ve bu rolleri ailenin yapısını değiştirebilmek için etkili bir şekilde kullanmaktadır (Özburun, 2018, s. 177).

Yapısal aile danışmanlığı kuramı aile yapısı, alt sistemler, sınırlar ve koalisyon olmak üzere dört kavram ileri sürmüştür.

Aile yapısı

Aile yapısı, aile üyelerinin etkileşim yollarını organize eden görünmez işlevsel talepler kümesidir. Bir aile, işlem modelleriyle çalışan bir sistemdir. Tekrarlanan işlemler, nasıl, ne zaman ve kiminle ilişki kuracağına dair modeller oluşturur ve bu modeller sistemin temelini meydana getirir (Minuchin, 1974, s. 51).

Münichin aile üyelerinin etkileşimlerini organize eden gizli kodların var olduğunu belirtmiş ve bu kodları aile yapısı olarak ifade etmiştir (Nadir, 2013, s. 134). Aile yapısı, üyelerinin işlevlerini sürdürebilmeleri için birbirleriyle kurdukları ilişki biçimlerinden ve bu ilişkileri düzenleyen kurallardan oluşmaktadır. Ailenin işlevselliğinin durumu yapısal özelliklerine bakılarak anlaşılmaktadır (Özburun, 2018, s. 177). Nichols'e (2013) göre bir ailenin yapısını anlayabilmek için aile etkileşimlerinin gerçekleştiği örgütlenme çerçevesine bakmak ve bu örgütlenmenin aileyi nasıl etkilediğine odaklanmak gerekmektedir (s. 210).

Yapısal aile danışmanlığı kuramına göre iç içe geçmiş aileler, kopuk aileler, evine bağlı olmayan bir kocanın olduğu aileler, ilgisiz ebeveynli aileler, olgunlaşmamış (çocuksu) ebeveynli aileler olmak üzere beş çeşit işlevsel olmayan aile yapısı bulunmaktadır. Kuram işlevsel olmayan bu ailelerin tümünü patolojik olarak tanımlanmaktadır. Kriz durumunda bu ailelerin baş etme becerileri ve problem çözme becerileri diğer ailelere göre daha düşüktür (Nadir, 2013, s. 134).

Aile alt sistemleri

Yapısal aile danışmanlığı kuramına göre aileler anne, baba, çocuk gibi alt sistemlerden oluşmaktadır. Her bir alt sistemin birbirleriyle olan etkileşimleri kardeş alt sistemi, ebeveyn alt sistemi, eş alt sistemi gibi başka bir alt sistemin oluşmasına neden olmaktadır. Alt sistemler bütünün bir parçasıdır ve aile sisteminin işlevselliğine katkı sağlamaktadır.

Bu alt sistemler kişiler arası sınırların çizdiği kuşak, cinsiyet ve işlev farklılıklarına dayanmaktadır. Sınırlar görülmezdir ve başkalarıyla olan teması düzenleyen çizgilerdir. Alt sistemler sınırlar tarafından yeterince korunmazlarsa ilişki becerileri engellenir. Örneğin yemek saatinde evde olunmasını söyleyen bir kural aileyi dışarıya karşı koruyan bir sınır oluşturmaktadır (Nichols P. M., 2013, s. 211).

Sınır

Sınırlar, her bir alt sistemin diğer sistemlerle olan etkileşimlerini belirleyen kurallardır. Sınırlar sayesinde alt sistemler bağımsızlığını koruyabilmektedir (Akün, 2013, s. 89).

Sistemleri, alt sistemleri ve kişileri birbirinden ayıran görünmeyen psikolojik faktörler sınır olarak açıklanmaktadır. Katı, belirsiz ve belirgin olmak üzere üç tür sınır bulunmaktadır. Esnek olmayan, girdi ve çıktıları kabul etmeyen sınırlar katı sınırlardır. Katı sınırlara sahip aileler kendi dışındaki sistemlere kapalıdır ve alt sistemleri arasında da kopukluk vardır, duygusal paylaşımlar son derece azdır. Katı sınırların tersine belirsiz sınırlara sahip ailelerde sınırlar geçirgen yapıya sahiptir ve aile sisteminin bütünü ve alt sistemlerini korumaktan yoksundur. Esnek sınıra sahip ailelerde olumlu ebeveynlik ilişkisi ve aile sisteminin ihtiyaç duyduğu özerklik bulunmamaktadır. Belirgin sınırlar sağlıklı bir biçimde sistemi ve alt sistemlerini diğer sistemlerden ayırır. Belirgin sınırlara sahip aileler ve aile üyeleri kendi kararlarını verebilir ve sağlıklı bir biçimde iletişim kurabilirler (Nadir, 2013, s. 135).

Yapısal aile danışmanlığına göre kişiler arası sınırlar katıdan dağınığa farklılık sergilemektedir. Katı sınırlar, kısıtlayıcı ve dış sistemlerle olan teması çok az izin verdikleri için kopukluk oluşmasına neden olmaktadır. Kopuk alt sistemler, bağımsız ancak yalıtılmışlardır. Bu durum özerkliğin güçlenmesine katkı sağlayabilir ancak sevecenlik ve desteği de kısıtlayabilir. Kopuk aileler desteğe ancak stres altında kaldıkları zaman başvurma ihtiyacı duymaktadırlar (Nichols, 2013, s. 211).

Koalisyon

İki veya daha fazla aile üyesinin diğer bir aile üyesine karşı oluşturdukları birliktelik koalisyon olarak ifade edilmiştir. Sabit-kalıcı ve geçici olmak üzere iki koalisyon türü bulunmaktadır. Sabit koalisyon, iki veya daha fazla aile üyesinin kalıcı olarak koalisyon oluşturmalarıdır. Geçici koalisyona ise yaşanan sorundan aile üyelerinden birinin veya birkaçının sorumlu tutulması örnek verilebilir. İşlevsiz olan bir diğer koalisyon türü ise üçgenleşme olarak tanımlanmıştır. Üçgenleşme anne ya da babanın çocukları kendi tarafına çekme diğer ebeveyne karşı örgütlenme çabasıdır (Nadir, 2013, s. 135).

1.4.1.1.Yapısal Aile Danışmanlığı Kuramı Teknikleri

Yapısal danışmanlara göre ailedeki işlevsiz örgütlenmeden dolayı sorunlar sürmektedir. Bu nedenle aile yapısının, ailenin yaşadığı sorunları çözmesini sağlayacak şekilde değiştirilmesi, danışmanlığın en önemli amacıdır (Nichols P. M., 2013, s. 218).

Yapısal aile danışmanlığında katılma ve uyum sağlama, canlandırma, yapısal harita çıkarma, etkileşimlere odaklanma, sınır çizme, dengeleri değiştirme, kısır varsayımları sorgulama gibi adımlar izlenir (Nichols, 2013, s. 224).

Katılma ve uyum sağlama: Aile üyelerinin yaşadıkları sorunlarla ilgili bireysel görüşlerini dinlemeyi ve kabul etmeyi içeren empatik bir iletişim kurmak aile üyelerinin terapistle aralarında bir bağın kurulmasına yardım etmektedir. Bu empati bağına katılım denmektedir (Nichols, 2013, s. 224).

Aile danışmanlığının başarılı olması için danışmanın aile üleriyle etkili bir ilişki kurması gerekmektedir. Danışman aileye katılım sağlamadan değişimi gerçekleştirmeye çalışırsa, aile buna direnç gösterebilir. Danışman başarılı bir danışmanlık süreci için her bir aile üyesiyle iletişim kurarak aileye katılmaya, dahil olmaya çalışmalıdır. Aileye dahil olduğunda aile üleriyle birlikte var olan sorunun nedeni ve nasıl ortadan kaldırılacağı konusunda birlikte çalışmak kolaylaşacaktır (Nazlı, 2014, s. 122).

Canlandırma: Ailenin yaşadığı sorunları dinlemenin yanında ailenin danışmanlık süreci içerisinde var olan sorunlarını canlandırmaları istenir (Dallos ve Draper, 2016, s. 48). Aile yapısını daha iyi anlamak için ailenin kendi içerisindeki iletişim biçimini incelemek gerekir. Danışman, danışmanlık sürecinde herkese söz hakkı tanıdığına bir üyenin diğeri hakkında söylediği sözler canlandırmanın başlangıç noktası olacaktır. Çocuklardan biri “annem ve babam çok katı davranıyor” dediğinde, danışman ebeveynlere “çocuğunuz katı davrandığınızı söylüyor, bu konuda ne düşünüyorsunuz?” diye bir soru yönelterek canlandırmayı başlatabilir. Canlandırma danışmana ailenin yapısını anlaması için iyi bir fırsat sunmaktadır. Danışman, üyeler birbirlerinin sözünü kesiyor mu, savunmacı ya da saldırgan mı davranıyorlar bunları çok kolay fark edebilir (Nichols, 2013, s. 225).

Canlandırma tekniği yardımıyla ailenin nasıl yapılandığı öğrenilebilir. Canlandırma sırasında aile üyeleri spontan bir şekilde davranırlarsa danışman ailenin fonksiyonlarını anlar ve buna göre etkili bir müdahale planı oluşturabilir (Nazlı, 2014, s. 124).

Yapısal Harita Çıkarma: Yapısal harita çıkarma ailenin var olan yapısını anlamaya odaklanmayı içerir. Bunu yaparken ailenin kurallarının, rollerinin, alt sistemlerinin incelenmesi ve ailenin işlevlerini ve bu işlevlerin yapıyı nasıl etkilediğini anlamaya çalışmak gerekmektedir. Bu şekilde ailenin yapısını ve işlevlerini değiştirmek olanaklı hale gelebilir (Nazlı, 2014, s. 123).

Etkileşimlere Odaklanma ve Bunları Değiştirme: Aile üyeleri arasında etkileşim başladığında etkileşimin sorunlu yönleri açığa çıkmaya başlamaktadır. Bu etkileşim sorunlarının yapısal anlamlarını görebilmek için içeriğe değil soruna odaklanmak gerekmektedir. Danışmanlıkta, etkileşimde var olan sorunlu örüntülerin değiştirilmesi esastır. Yapısal danışmanlara göre bunu yapabilmek için yoğunluk olması gerekir. Yoğunluk, etkileşimde sorunlu olan noktaların üzerine giderek bunun ötesine geçilebilmektir. Örneğin anne ve babasına istediğini yaptırmak için sürekli bağırarak ağlayan bir çocuğun bu davranışını değiştirmek için ebeveynleri her zaman yaptıkları gibi teslim olmak yerine bu davranışın işe yaramadığını göstermek için direnmelidir (Nichols, 2013, s. 227-228).

Yetkinliğin Şekillendirilmesi: Danışmanların, olumlu davranışları ön plana çıkarıp teşvik ederek, aile üyelerinin zaten kendilerinde mevcut olan daha işlevsel davranış seçeneklerini kullanmalarına yardım etmeleridir (Nichols, 2013, s. 229).

Sınır Çizme: Sınır çizme ile aile terapisti dağınık olan sınırları güçlendirerek ve katı olan sınırların geçirgenliğini artırarak sağlıklı olan etkileşimleri güçlendirir. Sınır çizme, ailede var olan kuralların yeniden tartışıarak yeni kurallar oluşturarak ve alt sistemlerin işlevlerini belirginleştirerek elde edilebilir (Kesici ve diğerleri, 2015, s. 67).

Dengeleri Değiştirme: Aile danışmanının tarafsız kalma ve tarafsız bir görüş sunmaya yönelik teşebbüsleri, aile üyelerinin danışmanı taraf tutması için ikna etmeye yönelik davranışlarıyla karşılık bulabilir. Danışman o zaman kasıtlı bir şekilde, bu işlevsiz döngüyü bozabilmek için diğerine karşı aile üyelerinin birinin yanında olabilir (Dallos ve Draper, 2016, s. 48). Bu şekilde danışman dengeleri değiştirmek ve sisteme yeni bir düzen

getirmek için ailenin bir üyesine ya da alt sistemlere katılarak onu destekler. Bu taraf tutmak olarak görünmekle birlikte sonunda danışman sırasıyla çeşitli aile üyelerinin tarafını tuttuğu için denge ve eşitlik sağlanacaktır (Nichols, 2013, s. 232).

Kısr Varsayımları Sorgulama: Bu teknik ile aile üyelerinin içinde buldukları durumları görmeleri sağlanarak etkileşim biçimlerinin değişimine zemin hazırlanacaktır. Aile üyelerinin birbirleriyle alakalı varsayımlarının nedenlerinin üzerine düşünmelerini sağlamak bakış açılarını değiştirmelerine yardım edecektir (Nichols, 2013, s. 232)

1.4.2. Adler Yaklaşımında Aile Danışmanlığı

Aile danışmanlığı kuramları içerisinde daha eski bir geçmişe sahip olan Adler aile danışmanlığı kuramı, bireylerin davranışlarının ve yaşadığı problemlerin ailenin sahip olduğu alt sistemlere bakılarak anlaşılabilirliğini savunmaktadır (Akçabozan ve Sümer, 2016, s. 87)

Adlerian psikolojisi temel olarak bütüncül, amaçlı, bilişsel ve sosyal olan bir sistem teorisi. Eşler arasındaki ilişki veya etkileşim kalıplarına odaklanmaktadır. Adler, insanların sosyal varlıklar olduğunu ve bu nedenle tüm sorunların sosyal bir bağlamda oluştuğunu fark etmiştir. Çiftlerin yaşadığı sorun ve çatışmaların, çiftler arasındaki işbirliği problemlerinden kaynaklanma olasılığının kişisel patolojilerden kaynaklanma olasılığına göre daha yüksek bir ihtimal olduğunu iddia etmiştir (Carlson ve diğerleri, 2006, s. 178).

Bununla birlikte Adler çocuğun gelişiminde ailenin önemine vurgu yapmakta ve insanın yaşam biçiminin ilk yıllarda oluştuğunu düşünmektedir. Dolayısıyla ailenin sağlıklı olması son derece önemlidir (Nazlı, 2014, s. 3).

Adler aile danışmanlığı, yardımcı olmayan başa çıkma mekanizmalarının tespit edilmesini ve alternatif yaklaşımların geliştirilmesini içerir. Odak noktası, danışma sürecinin bilişsel yönleridir. Danışman, ailelerin inanç ve amaçlarına yol açan hatalı bilişler nedeniyle cesaretlerinin kırıldığını ve bu yüzden etkisiz davrandıklarını fark eder. Adlerian aile danışmanları, ailelerin yaptıkları temel hataların farkında olduklarında

ve bunları düzelttiklerinde kendilerini daha iyi hissedeceklerini ve davranacaklarına inanırlar (Carlson ve diğerleri, 2006, s. 181).

Adlerian aile danışmanlığı, kabaca dört aşamaya ayrılabilen bir süreçtir; ilişki kurma, değerlendirme, içgörü ve yeniden yönlendirme. Yaklaşımın özü, grup üyelerinin günlük deneyimlerinden, davranışlarından, hareketlerinden ve geçmişlerinden anlam çıkaran kalıpların, hedeflerin ve amaçların keşfedilmesini ve açıklanmasını içermektedir. Danışman, yorumlayıcı rolüne sahip olduğu için süreç içerisinde aile üyelerinin cevaplarına duyarlı olmalıdır (Sonstegard ve diğerleri, 2004, s. 54).

1.4.2.1.Adler Aile Danışmanlığı Kuramı Teknikleri

Adler yaklaşımında, ilişki kurulması, değerlendirme, içgörü ve yeniden oryantasyon olmak üzere dört aşamalı bir süreç izlenmektedir (Akçabozan ve Sümer, 2016, s. 90).

İlişki Kurulması: Çiftin danışman tarafından anlaşıldığını ve kabul edildiğini hissettiği empatik bir ilişki kurulmasını ifade eder. Terapist, her aile üyesinin kendi iç ve dış kaynaklarına bağlanmasına yardımcı olur. Bu, hareket yaratma eğilimindedir ve çiftin birlikte daha tatmin edici bir yaşam olasılığı konusunda umutlu olmalarını sağlar (Carlson ve diğerleri, 2006, s. 181).

Değerlendirme: Çiftlerin inançlarını, duygularını, amaçlarını ve yaşam tarzlarına uygun hedeflerini anlamalarına yardımcı olunmasını ifade eder. Danışman, ailenin anlattıklarını not eder, evlilik çatışması düzeyini ve değişim aşamasını da değerlendirmelidir (Carlson ve diğerleri, 2006, s. 182).

İçgörü: Danışman, aile üyelerinin hatalı hedefler ve kendilerini engelleyen davranışlar hakkında fikir edinmesine ve katılım düzeyini artıracak içgörü kazanmalarına yardımcı olur (Carlson ve diğerleri, 2006, s. 182).

Yeniden oryantasyon: Sorunların, davranışların veya durumların alternatiflerini değerlendirmeyi ve değişiklik yapmaları için eşlere yardım etmeyi içerir (Carlson ve diğerleri, 2006, s. 182).

Kesici ve diğlerleri (2015) Adler aile danışmanlığında danışmanların kullandığı 4 teknik olduğunu belirtmişlerdir. Bunlar:

Aile konseyi(family council): Bu tekniğin amacı demokratik bir ortamın yaratılarak bütün aile üyelerinin birlikte aile işlerini planlayıp gerçekleştirebilmesini sağlamaktır (Kesici ve diğlerleri, 2015, s. 7)

Ailede rollerin, sınırların yeniden belirlenmesi, ebeveyn ve çocukların paylaşımlarının artırılması tartışmadan, yargılamadan iletişim kurma ve sorun çözme becerilerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır (Kesici ve diğlerleri, 2015, s. 11)

Erken Hatırlamalar (Early Recollections): Terapist, aile üyelerinin çocukluğunda hatırladığı 8 anısını paylaşmasını ister. Hatıraların anlatılmasını istemek aile üyelerinin öz benlikleriyle alakalı bilinçaltı amaçların tanımlanmasına yardımcı olmaktadır (Carlson, Sperry ve Lewis, 2005; Kesici ve diğlerleri, 2015, s. 11).

Tipik Gün: Aile üyelerinden bir gün boyunca ne yaptıklarını anlatmaları ya da yazmaları istenir. Bu teknik sayesinde aile üyelerinin tükenmişlik durumları, gerginlik, kaygı ve depresyon düzeyleri ortaya çıkabilir (Kesici ve diğlerleri, 2015, s. 13).

Aile Burcu (Takımyıldızı): Aile burcu (takımyıldızı) oluşturulurken aile bireylerinin doğum sırasına dikkat edilir. Aile üyelerine verilecek rol ve sorumluluklar belirlenirken doğum sırası göz önünde bulundurulur (Kesici ve diğlerleri, 2015, s. 16).

1.4.3. Aile Sistemleri Kuramı (Bowen Terapi)

Aile sistemleri kuramı temelini genel sistemler kuramından almıştır ve kurucusu Murray Bowen'dır. Bowen, aile sistem kuramı ile ailede var olan ilişkilere ve sistem içerisindeki işlevsellik düzeylerine odaklanmakta ve kuşaklararası geçişi dikkate almaktadır (Özburun, 2018, s. 182). Sistem kuramı aileyi ortak bir geçmişi olan, duygusal bağ kuran, ailenin ve aile üyelerinin gereksinimlerini karşılamak için planlar yapan bireylerden oluşmuş karmaşık bir yapı olarak ifade etmektedir (Nazlı, 2014, s. 63).

Bu kurama göre aile, üyelerinin birbiriyle olan etkileşiminden oluşmuş bir sistem olarak ifade edilir. Aile sistemi içerisinde her birey, diğler üyeleri etkiler ve onlardan etkilenir.

Bir sistem olan aileyi anlayabilmek için üyeleri tek tek ele almak yerine, üyeler arasındaki etkileşime ve ailenin diğer sistemlerle kurduğu ilişkilere odaklanmak gerekmektedir. Dolayısıyla aile üyelerinden birinde meydana gelen değişim diğer üyelere ve aile sisteminin bütününe yansımaktadır (Özkan, Kılıç, 2013, s:26). Ailenin alt sistemleri vardır ve kendisi de bir üst sistemin alt sistemidir. Üyelerinin yanı sıra sosyal ve kültürel yapılar, fiziksel çevre, bireyler arası ilişkiler aile sisteminin oluşumuna katkı sağlayan parçalardır. Dolayısıyla aile sisteminin işlevselliğini ele alırken bileşenleri ile olan etkileşimleri de dikkate almak gerekir (Ünal, 2013, s. 33). Ancak her aile ayrı bir varlıktır. Fiziksel olmayan sınırları vardır. Dahası, her aile sistemi içinde, her biri kendi sınırlarıyla korunan ve kendi kimliğine sahip alt sistemler mevcuttur. Bunlardan bazıları, karı-koca, ebeveyn-çocuk, erkek kardeş-kız kardeş, erkek-kız alt sistemleridir (Williams, 1989, s. 42).

Aile sistemleri kuramının kavramları; farklılaşma, üçgenler, çekirdek aile duygusal sistemi, duygusal sistem, kuşaklararası geçiş süreci, duygusal kopma ve kardeş konumlarıdır. Bu kavramlar aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

Farklılaşma

Bireyin aile üyelerinin tepkilerine en az düzeyde tepki vererek kendi varlığını ortaya koymasındır (Özburun, 2018, s. 184). Farklılaşmış kişi, düşünceleri ve hisleri dengeleyebilir ve böylece duygularını ifade ederken kendi inançlarına uygun davranabilir. Aynı zamanda objektifliğini ve esnekliğini koruyabilir ve böylece ailesinin duygusal baskısından bağımsız hareket edebilir (Goldenberg ve Goldenberg, 2008, s. 179).

Üçgenler

İki kişi arasında meydana gelen kaygıyı azaltabilmek amacıyla üçüncü kişinin ilişkiye dahil olmasıdır (Özburun, 2018, s. 184). Bowen'e göre bir ailenin duygusal veya ilişkiyel sistemdeki temel yapı taşı üçgenlerdir (Nichols ve Schwartz, 2007, s. 183).

Çekirdek Aile Duygusal Sistemi

Ailelerin kök aileleriyle olan duygusal ilişkilerini ifade eder. Nichols ve Schwatz (2007), ailelerin kök ailelerinden farklılaşamamasının eşlerde duygusal kesintiye neden

olabileceğini ve bununda evlilikte çatışmaya yol açabileceğini belirtmiştir. Bunun nedeni sınırlı duygusal kaynakları olan kişilerin genellikle tüm sorunlarını birbirlerine yansıtma şeklindedir (s. 84)

Duygusal Sistem

Çekirdek ailenin birbirine olan bağlılıklarını meydana getiren duygusal sistemi ifade eder (Özburun, 2018, s. 184).

Kuşaklararası Geçiş Süreci

Bu kavram kaygının (Nichols ve Schwartz, 2007, s. 85) ve duygusal tepkilerin (Özburun, 2018, s. 184) kuşaktan kuşağa aktarıldığı süreci ifade etmektedir.

Duygusal Kopma

Bireylerin kök aileleriyle iletişimlerini sonlandırıp aralarına fiziksel mesafe koyarak aile bağlarından arınmış olmalarını ifade eder (Goldenberg ve Goldenberg, 2008, s. 188). Kök aileleriyle iletişimlerini kesen kişiler, oluşan duygusal ihtiyaçlarını yeni oluşturdukları aileleriyle ya da arkadaşlarıyla karşılamaya çalışırlar (Gladding, 2011, s. 205).

Kardeş Konumları

Bu kavram bireylerin aile içerisinde doğdukları sıraya göre bazı kişilik özelliklerine sahip olabileceklerini öne sürer (Özburun, 2018, s. 184). Kişiler eş seçimlerinde kardeş konumlarına uygun seçimler yaparlarsa evliliğin başarılı olma ihtimali artar. Örneğin büyük kardeş rolünde olan kişiyle küçük kardeş rolünde olan kişinin evlenmesi durumunda büyük kardeş olan kişinin biriyle ilgilenmekten, küçük kardeş olan kişinin de ilgi görmekten mutlu olma ihtimali yüksektir (Gladding, 2011, s. 205).

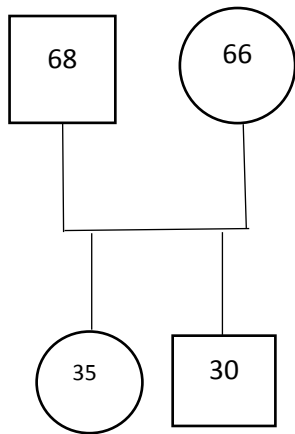
1.4.3.1. Aile Sistemleri Kuramı Teknikleri

Aile sistemleri kuramının teknikleri içerisinde genogram, süreç soruları, ilişki deneyleri, üçgenleri etkisizleştirme, rehberlik ve ben konumu alma yer almaktadır. Bu teknikler aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

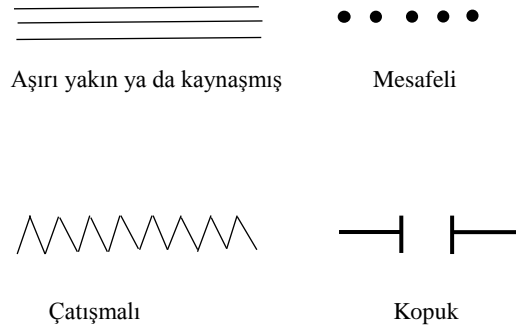
Genogram: Genogram akrabalık bağları ve aile üyeleri arasındaki ilişkilerin durumunu belirleyen özetleyici sembolleri içermektedir (Kesici ve diğerleri, 2015, s. 38).

Bu sembollerin yer aldığı genogramda aile üyelerine ait yaş, evlenme tarihleri, ölümler, yaşanılan yer gibi bilgiler yer almaktadır. Oluşturulan şemada erkekler kare, kadınlar ise daire şeklinde belirtilmektedir ve bu şekillerin içerisinde kişilerin isimleri yer almaktadır. Yatay çizgiler evlilikleri simgeler ve bu çizgilerin üzerine evlilik tarihleri yazılır. Dikey çizgiler ise ebeveynlerin çocuklarını göstermektedir (Şekil 1). Bununla birlikte genogramda aile üyeleri arasında var olan ilişki dinamiklerini göstermek için simgeler yer almaktadır. Yakın samimi ilişkiler için paralel çizgiler, çatışmaları göstermek için zikzaklı çizgiler, duygusal uzaklığı belirtmek için noktalı çizgi ve yabancılaşmayı göstermek için kopmuş çizgi kullanılmaktadır (Şekil 1) (Nichols, 2013, s. 159-160).

Şekil 1. Genogramlarda Kullanılan Temel Simgeler ve İlişki Dinamiklerini Gösteren Simgeler (Nichols, 2013, s. 159-160)

Genogramlarda Kullanılan Temel Simgeler

Genogramlarda Kullanılan İlişki Dinamiklerini Gösteren Simgeleri

Süreç Soruları: Süreç soruları aile üyelerini sakinleştirmek, kaygılarını azaltmak ve sadece başkalarının onları nasıl üzdüğü hakkında değil, aynı zamanda kişilerarası sorunlara nasıl katkı sağladıkları hakkında da düşünceleri için tasarlanmıştır (Nichols ve Schwartz, 2007, s. 92). Bu sorular, insanların kendi içlerinde ve başkalarıyla ilgili olup bitenleri keşfetmelerine yöneliktir: “Eşinizin eleştirilerinde sizi en çok ne sınırlandırıyor?”, “Babanız sizi ihmal ettiğinde ne olur?” Bu soruların amacı danışanların sorunları sürdüren sadece başkalarının tepkileri değil aynı zamanda başkalarının

yaptıklarına kendi verdikleri tepkiler olduğunu fark etmelerini sağlamaktır (Nichols, 2013, s. 161).

İlişki Deneyleri: Bu tekniğin amacı kişilerin duygularının yönlendirdiğinin tersi yönde davranma deneyimi yaşamalarını sağlamak ve duygularının aksi bir şekilde davranabilme yeteneklerinin olduğunu keşfetmektir (Nichols, 2013, s. 164). İlişki deneyleri, aile üyelerinin içinde buldukları duygusal sistem içerisindeki süreçleri ve rolleri anlamasına yardımcı olmaktadır (Kesici ve diğerleri, 2015, s. 50).

Üçgenleri Etkisizleştirme: Aile, danışmanlık sürecinde kendisinde var olan çatışma ve semptomlarla ilişkili olan temel üçgenleri etkinleştirir. Kendi oluşturduğu bu üçgenleşme sürecinin içerisine terapisti de dahil etmeye çalışır. Terapist bu üçgenleşme sürecinin dışında kalıp ailenin yaşadığı duygu karmaşalarına dahil olmayarak üçgenleri etkisizleştirir ve bu şekilde ailenin sorunlarının çözülmeye başlanacağı noktaya gelinebilir (Nichols, 2013, s. 174).

Rehberlik: Danışma sürecini ele almaktan kaçınmak ve ailenin, üçgenlerine dahil olmamak için danışman rehber gibi davranır. Rehberlik, danışanlara ne yapacaklarını söylemekten ziyade duygusal süreçlerini ve bu süreçlerdeki rollerini anlamalarına yardım etmek anlamındadır (Nichols, 2013, s. 174).

Ben Konumu Alma: Danışman, aile üyelerinin başkalarının ne yaptığı veya ne hissettirdiğini ifade eden “sen” ile başlayan dil kalıbını değiştirerek kendilerinin ne yaptığı ve hissettiğini ifade eden “ben” dilini benimsemelerine yardımcı olur. Örneğin “anlayışsız davranıyorsun” demek yerine “beni anlamı isterdim.” Şeklinde bir dil kalıbı kullanmaları için destekleyici davranır.

1.4.4. Yaşantısal Aile Terapisi

Yaşantısal aile danışmasının ileri gelen isimlerinden bazıları Carl Whitaker, Walter Kempler, Kaplan, David Kantor, Fred Duhl, Bunny Duhl ve Virginia Satir'dir (Nazlı, 2014, s. 130).

Bu danışmanlık modeli, gerçekte söylenenlerin altındaki temsil sistemiyle başa çıkma çabasıdır. Algılanan veya hissedilen sembolik kısıntıları ve parçaları anlamayı içerir. Bu

kırıntıların her biri, yaşamımızın görünen kısmının altında yatan başka bir bölgeyi ve çalışan bir savunma mekanizmasını temsil etmektedir (Whitaker ve Bumberry, 2005, s. 44). Danışmanlığın görevi, bu savunma mekanizmalarını etkisizleştirerek insanların doğasında bulunan canlılığı ortaya çıkarmaktır (Nichols, 2013, s. 248).

Yaşantısal aile danışmanlığına göre aile üyelerinin tümü kendilerini gerçekleştirdiğinde aile işlevsel olabilir. Ailede var olan problemin kaynağının duygusal kısırlık olduğu düşünülerek bu yaklaşımda duyguların açığa çıkarılması ve paylaşılması oldukça önemlidir (Nazlı, 2014, s. 170). Dolayısıyla yaşantısal aile danışmanları etkileşim dinamiklerinden çok duygusal deneyimlere odaklanmaktadır (Nichols, 2013, s. 239).

Yaşantısal aile danışmanlığı, aile sorunlarının temel nedeninin duygusal bastırma olduğunu ileri sürmektedir. Aile içi etkileşimleri aile üyelerinin birbirlerinin savunma mekanizmalarına yaptıkları yansımaların bir sonucu olarak görmektedir. Ailelerde olumlu değişimler oluşturulabilmesi için ailelerin gerçek duyguları ile bağlantı kurulması gerekmektedir. Yaşantısal aile danışmanlığı bireylerin duygularını dürüst bir şekilde ortaya çıkarmalarına ve bunun neticesinde de hakiki aile bağlarının güçlenmesine yardım etmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla bu danışmanlık içten dışa doğru işleyen bir süreçtir (Nichols, 2013, s. 241).

Yaşantısal aile danışmanlığından yararlananlar genel olarak ikiye ayrılırlar: Carl Whitaker gibi danışmanlık sürecini kendi doğal gelişimine bırakanlar ve Virginia Satir'in yaptığı gibi süreci yapılandırarak danışmanlık sürecini yürütenler (Şabanova, 2017, s. 28).

Virginia Satir, ailenin iletişim kalıplarına odaklanmakta, duygusal sistemine önem vermekte ve duyguları dışa vurmasını sağlayacak çeşitli teknikler kullanmaktadır. Carl Whitaker ise danışmanlık sürecinde gelişim ve duygulara önem vermektedir. Aile üyelerine ait olma ve bağımsız olma duygularını yaşamalarını sağlamayı amaçlamaktadır (Nazlı, 2014, s. 170).

1.4.4.1. Yaşantısal Aile Danışmanlığı Kuramı Teknikleri

Keith ve Whitaker (1982), Carl Whitaker'ın aile danışmanlığı süreci için önerdiği 7 temel tekniği aşağıdaki şekilde belirtmişlerdir:

1. Semptomları gelişme çabası olarak yeniden tanımlamak: Aile danışmanları aile üyelerin sergiledikleri davranışları onların gelişme çabaları olarak değerlendirirler.
2. Gerçek yaşam stresine alternatif hayal gücü örnekleme: Değişim için olası alternatifleri hayal etmelerini sağlamak düşüncelerin işe yarayıp yaramayacağını test etmek için bir yöntemdir.
3. Bireysel stresle kişilerarası stresi birbirinden ayırmak: İki stresin kaynakları ve baş etme şekilleri farklı olduğu için birbirinden ayırmak önemlidir.
4. Müdahalelere pratik uygulamalar eklemek: Değişim meydana gelebilmesi için aileler somut ve pratik bilgiye ihtiyaç duyabilirler.
5. Bir aile üyesinin umutsuzluğunu abartma: Bir aile üyesinin yaşadığı duygu diğerleri tarafından fark edilmediği durumlarda, danışman o kişinin yaşadığı duyguyu abartarak diğerlerinin fark etmesini sağlar.
6. Duygusal yüzleştirmeyi desteklemek: Kuram duygulara davranışlardan öncelik vermekte ve aile üyelerinin duygularıyla yüzleşmeleri konusunda onları yönlendirmektedir.
7. Çocuklara akranlarmış gibi değil çocuk gibi davranmak: Ailenin çocuk üyeleri yaşlarına uygun bir şekilde oyun oynayarak sürece dahil edilir (Aktaran: Gladding, 2011, s. 219).

Satir, aile danışmanlığı uygulamalarında aile üyelerini tek tek değil bir birlik olarak değerlendirmekte yani aileyi bütün bir sistem olarak, bütüncül bakış açısıyla ele almaktadır (Şenol Durak ve Fıfıloğlu, 2007, s. 48). Virginia Satir ise aşağıdaki teknikleri ileri sürmüştür (Gladding, 2011, s. 220-223):

1. Ben dilini kullanma: Etkisiz iletişim kalıplarını değiştirmek için aile üyelerinin “Ben... düşünüyorum” gibi cümleler kullanmaları teşvik edilir.

2. Biçimlendirmede Heykel Yapma: Bu teknik ile danışman üyelerden aile içerisinde sorun olarak gördükleri davranışın heykelini oluşturmalarını ister. Burada amaç, işlevsiz aile kurallarını gün yüzüne çıkarmak ve üyelerin birbirlerini yanlış anladıkları noktaları fark ettirmektir.
3. Koreografi: Aile üyelerinin aile içi ilişkileri canlandırmaları istenir. Canlandırmadaki roller her bir üyeye oynattırılarak üyelerin farkındalıkları artırılır.
4. Mizah: Aile danışmanlarının dikkatli bir şekilde kullanmaları gereken bir tekniktir. Başarısız olursa üyeleri veya tüm aileyi danışmanlık sürecinden soğutabilir. Başarılı olduğunda ise gerilimi azaltır.
5. Dokunma: Dokunma ilgi ve önemsemeyi gösterir. Ancak uygunsuz ya da aşırı fiziksel temas olumsuz bir sonuç ortaya çıkarır.
6. Tiyatral malzeme kullanımı: Çeşitli tiyatral malzemelerle aile içerisinde var olan davranışları ve bunların oluşturduğu etkileri fark ettirmek amaçlanır.
7. Aileyi Yeniden Yapılandırma: Ailenin işlevsiz yapılarını fark etmelerini hedefler.

Satir, aile danışmanlığı için bazı yöntemler ileri sürmesine rağmen bunların mutlak doğrular olduğunu söylememektedir. Ona göre danışmanlık sürecinde en önemli danışmanlık aracı aile danışmanıdır ve danışmanlık sürecinin bir yönetime göre sürdürülmesinin zorunlu olduğunu savunmaz (Cihan ve Karakaya, 2017, s. 80).

1.4.5. Bilişsel Davranışçı Aile Danışmanlığı

Bilişsel davranışçı aile danışmanlığının merkezi varsayımı, problemleri davranışların ve bilişlerin belirli tekrarlayan etkileşim kalıpları tarafından öğrenilip sürdürüldüğüdür. Bu etkileşim kalıpları taklit, edimsel koşullandırma, klasik şartlanma veya bunların bir kombinasyonunu içerebilir. Bilişsel davranışçı aile danışmanları, danışanlarına, aile üyelerinde sorunlu olmayan davranışları güçlendirmek için gerekli becerilerde koçluk yaparak ve olumsuz bilişlerine meydan okuyarak danışanlarının problemi sürdüren etkileşim modellerini bozmalarına yardımcı olur (Carr, 2006, s. 93).

Davranışçı aile danışmanlığında sorunlar, aile içi sorunların çözümü için davranışsal hedefler belirleme, bu hedeflere ulaşabilmek için gerekli kuramsal tekniklerin öğrenilmesi ve süreci kolaylaştıracak sosyal pekiştiriciler yoluyla çözülmektedir (Nichols, 2013, s. 305).

Bilişsel davranışçı aile danışmanlığı yaşantılar üzerinde büyük etkiye sahip olan düşünce, duygu ve davranışlara odaklanmaktadır. Danışmanlık sürecinde aile danışmanı sürece aktif olarak katılarak ailenin gelişimine destek olur (Nazlı, 2014, s. 233). Bu şekilde aile danışmanlarının hedefi danışanlarının davranışların değişimini sağlayacak olan düşünce, inanç ve tutumların değişiminin sağlanmasıdır (Nazlı, 2014, s. 192).

1.4.5.1. Bilişsel Davranışçı Aile Danışmanlığı Kuramı Teknikleri

Bilişsel davranışçı aile danışmanlığında kullanılan tekniklerin bazıları eğitim, ilgi günleri, tamamlanmamış cümleler, yönlendirilmiş hayal kuram, karşılıklı kontrat yapma, klasik koşullanma, olumlu pekiştirme ve sönmedir. Bu teknikler aşağıda başlıklar altında açıklanmıştır.

Eğitim: Aile üyelerinin kurdukları ilişkileri anlamalarına yardım eden konferanslar, kitaplar, videolar gibi eğitici etkinlikleri içerir (Gladding, 2011, s. 245).

İlgi Günleri: Genellikle ortak paylaşımları azalmış, birbirleriyle az vakit geçirdiklerinden ve ilgisizlikten yakınan çiftler için kullanılan bir tekniktir. Eşlerden, birbirlerinden beklentilerini içeren bir ilgi listesi hazırlaması istenir ve bu listeleri birbirlerine vererek bu davranışları gerçekleştirmeleri istenir (Kesici ve diğerleri, 2015, s. 19).

Tamamlanmamış Cümleler: Danışanlardan tamamlanmamış cümleleri, hikayeleri ya da resimleri tamamlamaları istenmektedir. Bu teknikte amaç, örtük bilinçdışı düşüncelere ulaşmak yerine danışanların düşünce, duygu, tutum ve davranışları hakkında daha fazla bilgi edinmektir (Kesici ve diğerleri, 2015, s. 23).

Yönlendirilmiş Hayal Kurma: Aile üyelerinin yaşadığı sorunları uzaktan ve görece daha tarafız bir şekilde izlemelerine olanak sağlamaktadır. Danışanlar bu teknik sayesinde farkındalık kazanır, değişim konusunda motive edilir ve çözüm yolu bulma sürecine aktif bir şekilde katılmış olurlar (Kesici ve diğerleri, 2015, s. 25).

Karşılıklı kontrat yapma: Aile üyeleri arasında davranışsal alışverişleri içeren yazılı anlaşmaları ifade etmektedir. Aile üyeleri artmasını istediği davranışı belirtirler. Kontrat yapma memnuniyet verici davranışları artırmakta, tartışma ve olumsuz iletişim kalıplarını da azaltmaktadır (Kesici ve diğerleri, 2015, s. 28). Sözleşme yapma aile ilişkileri negatif bir duruma geldiğinde uygulanmaktadır (Gladding, 2011, s. 245).

Klasik Koşullanma: Olumlu bir davranışın gösterilmesinin ardından baş okşama, güzel bir söz söyleme gibi pozitif bir davranış arasında bağ kurmak amacıyla yapılmaktadır. Çocuklardan biri yemekten önce elini yıkadığında “aferin” demek ya da başını okşamak buna örnek olarak verilebilir. Bu ödüllendirici etkileşimle çocuk ve ebeveyn ilişkileri de daha olumlu bir şekilde görülmeye başlayacaktır (Kesici ve diğerleri, 2015, s. 30).

Olumlu pekiştirme: Hedeflenen olumlu davranışın artırılması için yiyecek, para gibi ödüllendirici bir maddenin verilmesi ya da gülümseme, övgü gibi ödüllendirici bir davranışın sergilenmesidir (Gladding, 2011, s. 247).

Sönme: Gerçekleştirilen olumsuz davranışın ödüllendirilmesinin bırakılması ile o davranışın ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Bu teknik kullanırken önemli olan nokta söndürülmeye çalışılan davranışın yerine koyulması planlanan olumlu davranışın hızlı bir şekilde ödüllendirilmesi gerekliliğidir (Kesici ve diğerleri, 2015, s. 31).

1.4.6. Çözüm Odaklı Aile Danışmanlığı Kuramı

Çözüm odaklı danışmanlık 1980'lerde, Steve de Shazer ve Insoo Kim Berg tarafından geliştirilmiştir (Macdonald, 2007, s. 1). Kısa süreli, stratejik temellere dayalı, çözümleri ailelerin kendilerinin ortaya çıkarmasına yöneliktir. Bu yaklaşıma göre aileler sorunlarını nasıl çözeceklerini kendileri bilmektedir ve bu, danışmanlık sürecinde ailelere fark ettirilir (Tekindal, 2014 s. 276). Çözüm odaklı aile danışmanları sorunun nasıl meydana geldiğiyle ilgilenmek yerine çözüm üzerinde düşünürler. Problemlerin, aile üyelerinin sorunlara karamsar bakış açılarından ve bu bakış açısını genelleştirmelerinden kaynaklandığı ileri sürülmektedir (Nazlı, 2014, s. 254).

Ailelere çözüme yönelik bakış açıları kazandırmak ve sorunlarla karşılaştıklarında yeni çözümler bulmalarına yardım etmek çözüm odaklı aile danışmanlığının hedefleridir. Çözüm

odaklı aile danışmanları, ailelerin var olan sorunları çözebilecek kaynaklara ve güçlere zaten sahip olduklarına inanmaktadır (Baygöl ve Avcı, 2016, s. 117). Fakat zihinleri sürekli olumsuzluğa odaklanmış olduğu için bireyler bu kapasitelerini köreltmışlerdir. Bu yüzden kişilerin odak noktalarını var olan sorunlar ve başarısızlıklar üzerinden uzaklaştırmak bu yeteneklerini yeniden ortaya çıkarmalarına yardım edecektir. Bireyler sorunlara odaklandıkları için bu sorunlarının aralıksız sürekli devam ettiğini düşünmekte bu yüzden sorunların yaşanmadığı zamanları fark etmemekte ve önemsiz görmektedirler. Danışanlara sorunların yaşanmadığı istisna zamanların olduğunu ve bu istisnaların birer çözüm olduğu göstermek çözüm odaklı danışmanlığın amacını oluşturmaktadır (Nichols, 2013, s. 381).

Çözüm odaklı aile danışmanlığı kuramına göre sorunlu aileler problemi sürdüren etkileşim modellerinde kökleşmiş durumdadırlar. Beklenen sorunun ortaya çıkmadığı istisnai durumları fark ederek ve gelecekte problemin nasıl önleneceğini veya çözüleceğini öğrenmeye çalışarak sağlıklı aile yapısına dönüşebilirler (Carr, 2006, s. 133).

1.4.6.1.Çözüm Odaklı Aile Danışmanlığı Kuramı Teknikleri

Çözüm odaklı aile danışmanlığı tekniklerinden bazıları sorunun tanımlanması, hedef koyma, mucize soru, istisnaları bulmak, “başka ne” soruları, ölçeklendirme soruları ve başa çıkma sorularıdır. Bu teknikler aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

Sorunun Tanımlanması: Danışmanlık sürecinin bilgi toplama/ön değerlendirme aşamasında danışanın yaşadığı problemleri betimlemesi için sorular sorulmasıdır (Doğan, 1999, s. 32).

Hedef Koyma: Aile danışmanının danışmanlık sürecinin değerlendirme aşamasında, danışana problemin çözüme ulaştığında nelerin değişeceğini betimlemesini istemesidir (Doğan, 1999, s. 32). Hedefler belirlemek, net ve somut hedefler oluşturmak ve bunların davranışa dönüştürülebilmesi için gereklidir. Somut hedefler oluşturabilmek için danışman, “bunu tam olarak nasıl gerçekleştireceksiniz?, sorunun ortadan kalktığını gösteren tam olarak ne olacak, ne gibi farklılıklar olacak?” gibi soruları danışanına

yönelterek, çözüme ulaştıracak net hedeflerin neler olduğunu görmesine yardım eder (Nichols, 2013, s. 391).

Mucize Soru: Danışmanın danışana yönelttiği mucize soru, sorunun ortadan kalktığında neler olacağını belirlemesine yardımcı olmaktadır. Mucize soru şu şekilde sorulabilir:

“Diyelim ki bir mucize oldu ve sizin buraya gelmenize neden olan sorun ortadan kalktı, hayatınız nasıl olurdu?, Sorunun çözüldüğünü anlamanız için ne gibi bir farklılık görmeniz gerekirdi? (Nichols, 2013, s. 392).

Mucize soru sorulduktan sonra danışman, kişinin çözüm odaklı cevaplar vermesini teşvik etmelidir. Çözümü içeren yanıtı elde edene kadar betimleme yapmasını sağlamalıdır (Quick, 1996, s. 35).

Bunun gibi sorular ailenin içinde bulunduğu düşüncelerden uzaklaşarak istediği değişime ulaşmasına yardım eder. Aile danışmanı bu tekniği aile hakkında yeterince bilgi elde ettikten sonra değişime hazır olduğunda uygulanmaktadır (Nazlı, 2014, s. 247).

Danışmanlığın amacının belirlenmesinde ve istenilen değişikliklerin ortaya çıkarılmasında “mucize sorular” oldukça önemlidir. Bu soru yardımıyla değiştirilme ihtiyacı duyulan konular davranışsal karşılıklarıyla belirlenmektedir (Yanardağ ve Zubaroglu, 2019, s. 373).

İstisnaları Bulmak: Sorular yardımıyla danışanların hayatlarında o sorunları yaşamadıkları anları açığa çıkarmak sorunun potansiyel bir çözümünün olduğunu da ortaya çıkarmaya yardım etmektedir (Nichols, 2013, s. 393).

Danışman, danışanına “Yakın zamanda bu sorunu yaşamadığınız bir an oldu mu hiç?” gibi bir soru yönelterek danışanını sorunun olmadığı zamanları düşünmeye teşvik edebilir. “Sorunun yaşanmadığı bu zamanlarda farklı olan şey neydi? sorusu ile potansiyel çözüm önerilerini bulmaya teşvik edebilir (Nichols, 2013, s. 393). Çözüm odaklı danışmanlık kişilerin düşüncelerini sağlamak amacıyla üsteleyici olmakla birlikte, bireyin yaşadığı sorunun ayrıntılı açıklanmasına ihtiyaç duymaz. Soruları probleme ilişkin sormak yerine genelde istisna durumları açığa çıkarmak için kullanır (Şahin, 2001, s. 8).

Bu teknik aile dinamiklerine odaklanır ve ailenin amaçlarını nasıl elde edeceklerini keşfetmelerini sağlar (Nazlı, 2014, s. 247).

“Başka Ne” Soruları: Mucize olduktan sonra ne olacağını tam olarak betimleyebilmelerine yardım olmak için bu teknikten yararlanılmaktadır. “Mucize gerçekleşikten sonra yaşamında başka neler olacak?” gibi soruları 3-4 kez sorarak sorunun yaşanmadığı anları daha ayrıntılı ifade etmeleri sağlanabilir (Sklare, 2015, s. 32).

Ölçeklendirme Soruları: Bu teknikte danışanın içinde bulunduğu duruma ilişkin 1 ile 10 arasında bir ölçeklendirme yapması istenerek kişinin ne düzeyde olduğu somutlaştırılmaya çalışılır. Danışana, mucize günün ya da sorunun çözümlenmiş olmasının 1 ile 10 arasındaki ölçeklendirmede 10’a denk geldiği, 1’in ise tam tersi olduğu anlatılır. Ölçeklendirme ile ilgili bilgilendirme yapıldıktan sonra danışana “şu an neredesin?” şeklinde soru sorulur. Cevaba göre bu rakamın ve bu rakamdan aşağısının ne ifade ettiği sorulur (Nelson, 2019, s. 75).

Başa Çıkma Soruları: Danışanın yaşadığı sorunlara ilişkin “bu kadar zor bir durumla başa çıkmayı nasıl başardınız” gibi bir soru sorularak danışanın güçlü yönleri üzerine düşünmesi sağlanmaktadır (Nichols, 2013, s. 410).

1.5. AİLE DANIŞMANLARININ DANIŞMANLIK SÜRECİ

Ailelerde var olan problemlerin çoğu, bir gelişim aşamasından diğerine geçişe uyum sağlamadaki zorluklarla ilişkilidir. Bu durumda, danışmanın gelişim sürecinin nasıl serbest bırakılabileceğini veya desteklenebileceğini düşünmesi gerekir (Barker ve Chang, 2013, s. 23). Danışmanlık sürecinde aile danışmanının görevi, bireylerin soruna ve başkalarının yaptıklarına odaklanmalarından dolayı kendilerinin bu soruna katkılarını göremediklerini onlara fark ettirmektir (Nichols, 2013, s. 34).

Bir aile tedavi için başvurduğunda iki ana alan dikkate alınmalıdır. Bunlardan biri ailenin gelişim aşamasıdır. Diğer ise ailenin yapısı ve işleyiş şeklidir (Barker ve Chang, 2013, s. 23). Sporakowski ve Mills (1969), her danışmanlık varyasyonunda mutlaka benimsenmesi gereken iki yaklaşım olduğunu ileri sürmüştür. Bunlardan ilki danışanın kendine güvenini artırma ve bir bireyi benzersiz kılma eğilimi gösteren bir yaklaşım,

ikincisi ise bütün aileye yönelik ittifakların oluşmasını ve duyguların başkalarına aktarımını engelleyen ve aile olgusu olarak tüm semptomları, savunmaları ve dirençleri gören bir yaklaşımdır (s. 66).

1.5.1. İlk Görüşme (Ön Değerlendirme)

Aileyle yapılacak olan ilk görüşmede birincil amaç bağlantı kurmaktır. Danışman bu aşamada aileden sorunun ne olduğu hakkında bilgi alır. Profesyonel yardım almak için “şimdiyi” seçmelerinde belirleyici etkenin ne olduğu ve bu zamana kadar sorunla baş etme yöntemlerinin neler olduğu hakkında bilgi toplar.

İlk toplantıda danışmanın herkese "merhaba" demesi ve sonra kendini tanıtmayı ve bir profesyonel olarak görevini açıklaması gerekir. Aileden problemin tanımını yapması istenir ve bu şekilde danışman müdahale sürecinin hedeflerini netleştirebilir. Danışman, aile hakkında öğrendikleri sayesinde açık bir şekilde anlaşma yaparak, danışmanlık sürecinin bağlamını belirlemelidir (Rivett ve Eddy, 2009, s. 65).

Sommers-Flanagan ve Sommers-Flanagan (2015) ilk görüşmede 3 temel amacın olduğunu belirtmiştir. Bunlardan ilki aile üyelerinin başvuru gerekçesinin ne olduğunu belirlenmesi ve danışmanlık hedeflerinin sorgulanarak tanımlanması ve değerlendirilmesidir. İkincisi ise danışmanlık için başvuran aile üyelerinin kişilerarası ilişki kurma biçimleri, becerileri ve geçmiş yaşamları hakkında bilgi edinmektir. Son olarak ise başvuran kişilerin içinde buldukları yaşam koşulları ve işlevselliğini analiz etmektir (s. 241).

Bu aşamada ailenin hikayesi hakkında (aile üyelerin yaşları, ebeveynlerin meslekleri, çocuk sayısı ve cinsiyetleri, evliliğin süresi vb.) geniş bir kapsamda bilgi elde edilmeye çalışılır. Her iki eşten de ayrı ayrı hikayelerinin önemli gördükleri kısımlarını anlatmaları istenir. Bu şekilde danışmanı eşlerin açığa vurduğu duyguları, özel gördükleri noktaları ve bağlantıları fark edebilir. Ayrıca eşlerden kök ailelerine ilişkin hikayelerini de anlatmalarını ister. Anlatılan bu bilgiler danışman tarafından sorunun kaynağı ve çözümü açısından önem taşımaktadır (Dominian, 1989, s. 151). Aile danışman bu sorular eşliğinde değerlendirmelerini yaparken ailenin sahip olduğu etnik/kültürel farklılıkları göz ardı etmemelidir (Gladding, 2011, s. 147).

Bazı aile danışmanları ilk seans için tüm aile ile görüşmek yerine aile üyeleriyle tek tek görüşmeyi ve zamanla diğer aile üyelerini görüşmelere dahil etmeyi tercih edebilirler. Değerlendirme aşamasında danışman, bireyden sorununun ne olduğuna ilişkin bir değerlendirme yapmasını istemeli ve bu değerlendirmeyi kendi cümleleriyle geri ifade ederek danışana geribildirimde bulunmalıdır. Bu geribildirim sürecini diğer aile bireyleri için de devam ettirmelidir (Nichols P. M., 2013, s. 78).

İlk görüşmede danışman, ailenin danışmanlığa ihtiyaç duymasına neden olan sorununa ve aile ilişkilerine dair bir fikir sahibi olduktan sonra aileye ne yapılması gerektiğine dair öneriler sunmalıdır. Ailenin sorunlarını çözebileceğine inanıyorsa aile ile bir tedavi sözleşmesi imzalamalıdır. Bu aşamada aile danışmanı aileye niçin ona başvurdukları ile ilgili kısa bir geri bildirim vermeli ve bu konuda kendilerine yardımcı olabileceğini açıklamalıdır. Yaklaşık olarak kaç seans süreceği, seans uzunlukları ve sıklıkları, kimin katılacağı ve düzenli katılımın son derece önemli olduğu belirtilmelidir. Seanslardan memnuniyetsizliğin ifade edilebileceği açıkça belirtilmelidir. İlk görüşme ailenin güçlü yönleri vurgulanarak sonlandırılmalıdır (Nichols P. M., 2013, s. 82).

Nazlı'ya (2014) göre, aile danışmanlığı seanslarının her bir oturumun da düzenli olarak rapor tutulmalı ve ilk görüşmede oluşturulacak raporda şu başlıklara dikkat edilmelidir (s. 287-290):

1. **Ailenin Kimlik Bilgileri:** Aile biçimi: (Geniş aile, Çekirdek aile), Aile üyelerinin isimleri, yaşları, medeni durumları, meslekleri, eğitimleri, danışmanlık almak için kimin başvurduğu, geliş nedenleri, oturumlara gelecek aile üyelerinin kimler olduğu
2. **Var olan soruna ilişkin bilgiler:** Aileye göre sorunun ne olduğu, ne zaman başladığı ve aileye olan etkisinin nasıl olduğu, sorunu çözmek için daha önce neler yapıldığı
3. **Ailenin Yapısı ve Geçmişine İlişkin Bilgiler:** Eşler kaç yıldır evli, ailenin kısa öyküsü, ruhsal bir hastalık öyküsünün olup olmadığı, ailenin hangi yaşam döngüsünde olduğu ve bu döngünün olası sorunlarından hangileri yaşanmakta, çocukları varsa okul başarısı, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çocukların akran ilişkileri, aileyi olumlu-olumsuz etkileyen geçmiş deneyimler, ailenin danışma esnasında davranışlarına (beden dili, görünüş, ruh hali vb) ilişkin gözlemler
4. **Ailenin Yapısal Haritası:** Ailenin yapısı ile ilgili bilgiler

5. **Ailenin Genogramı:** Aile üyelerine ilişkin detaylı bilginin yer aldığı ve ilişki ağlarını gösteren şema
6. **Oturum Özeti:** Daha sonraki oturumda hatırlatıcı olması için gerçekleştirilen oturumun içeriğine ilişkin kısa bir bilgi
7. **Oturumlarda Ailenin Kazanımları:** Ailenin gerçekleştirdiği ilerleme ve kazanımlar
Nichols'e (2013) göre, ilk görüşmede yapılması gerekenler şunlardır;
  1. Ailenin tüm üyeleriyle bağlantı kurarak problemle ilgili duygu ve düşüncelerini öğrenmek,
  2. Sürecini danışman liderliğinde sürdürmek,
  3. Aile ile çalışırken samimiyet ve profesyonellik arasında denge kurabilmek,
  4. Danışanların olumlu yönlerini fark etmek ve bunları onlara söylemek,
  5. Ailenin yapısına saygı duymak ve empatik iletişim kurmak,
  6. Ailenin var olan sorunlarına ve bunlarla baş etme becerilerine odaklanmak,
  7. Ailede var olan ve soruna neden etkileşim biçimlerini fark etmek ve yararlı etkileşimleri desteklemek,
  8. İlk görüşmede bulunmayan aile üyelerinin olası bağlantılarını göz önünde tutmak,
  9. Aile ile birlikte oluşturulmuş bir sözleşme yapmak,
  10. Soruları teşvik etmek (s. 82).

1.5.2. Danışmanlığın İlk Evresi:

İlk görüşme aşamasında sorun belirlendikten sonra bu aşamada sorunun çözülmesi üzerine çalışılmaya başlanır. Aile danışmanı değişimi yaratmak için danışanın bakış açısını dinlemeli ve tanınmalıdır. Bu empatik iletişim şekliyle aile üyeleri kendilerine saygı duyulduğunu hisseder ve değişime açık hale gelirler (Nichols, 2013, s. 83).

Bu evrede danışmanın, danışmanlık sürecinin yapılandırması, ailenin bütün üyeleriyle etkileşim kurarak işbirliğine yönlendirmesi, değişim için motivasyon sağlaması, direnci ortadan kaldırabilmesi ve ödev vermesi gereklidir (Nazlı, 2014, s. 321).

Aile danışmanı, doğrudan sorular yönelterek aile içinde yaşanan problemlerin ne zaman meydana geldiğini, sorunların şiddetinin ve yoğunluğunun ne düzeyde olduğunu, aile

bireylerinin çözüm önerilerinin ve aile içinde ve dışında var olan güç ve güçsüzlüklerin neler olduğunun anlatılmasını sağlamalıdır. Aile üyeleri bu sorulara yanıt verirken danışman, üyelerin çözüme olan katkısını, sorunları nasıl ifade ettiklerini ve birbirleriyle olan uyumlarını gözlemlemesi gerekmektedir (Mavili Aktaş, 2004, s. 191).

Nichols'e (2013) göre, tedavinin ilk aşamasında şunlar yapılmalıdır;

1. Var olan temel çatışmaları belirleyip danışmanlık sürecinde tartışmak,
2. Süreç, yapı, aile kuralları, üçgenler ve sınırları göz önünde tutarak ailenin problemlerini devam ettiren davranış kalıpları üzerinde hipotez geliştirmek,
3. Birincil problemlere ve bu problemleri destekleyen etkileşimlere odaklanmak ve bunu yaparken pozitif etkileşimleri desteklemek,
4. Var olan problemlere ve bunların temelindeki yapı ve dinamiklere odaklanan ödevler vermek,
5. Aile bireylerinin var olan problemlere olan kendi katkılarını fark ettirmek,
6. Danışmanlık sürecinde ve aile ortamlarında değişiklik yapmaları konusunda yönlendirmek,
7. Gözetim ve denetim yaparak müdahalelerin etkisini sınamak (s. 85).

1.5.3. Danışmanlığın Orta Evresi

Bu evrede aile üyelerinin birbirleriyle yapıcı bir şekilde ilişkiler kurması hedeflenmektedir. Terapist bu süreçte daha az etkin olmalı ve aile üyelerini birbirleriyle daha fazla etkileşime girmeye teşvik etmelidir. Bu sayede aile üyeleri birbirleriyle etkili iletişim kurma becerileri geliştirebilirler (Nichols, 2013, s. 85). Bunu gerçekleştirebilmek için danışmanın, danışanlar ile pozitif ilişki kurması ve görüşme tekniklerini başarılı bir biçimde uygulaması gerekmektedir (Erkan, 1997, s. 33).

Orta evrede ailenin kendi değişim süreci için sorumluluk alması gereklidir. Danışman bu evrede ailenin tümünün sürece dahil olmasını sağlayabilmeli, aile bağlarının güçlenmesi için çalışmalı ve aile üyelerine gelişimlerini fark etmelerini sağlayabilmelidir (Nazlı, 2014, s. 321).

Gladding'e (2011) göre danışmanlık sürecinin orta evresinde aşağıdakiler gerçekleştirilmelidir:

1. Danışmanlığa katılmayan üyeleri sürece dahi etme,
2. Aile üyelerini bir araya getirme çabası,
3. İlişkiler konusunda anlaşmalar yapma ve bu anlaşmalarda karşılıklı uzlaşmayı sağlama,
4. Aile sistemindeki istenen değişmelerin sonuçlarını vurgulamak,
5. Yeni davranışlar deneyen aile üyelerini desteklemek,
6. Danışmanın sürece aktif olarak katılması,
7. Ailelerin ihtiyaçları doğrultusunda onları uygun diğer sistemlerle buluşturmak,
8. Sürece odaklanmak,
9. Uygun durumlarda mizahı kullanarak gerginliği azaltmak,
10. Ailede değişimin ipuçlarını aramak (s. 153-156).

Nichols (2013) ise danışmanlık sürecinin orta evresinde yapılması gerekenleri aşağıdaki gibi sıralamıştır;

1. Empati becerilerini kullanarak savunmacı davranışları anlamaya çalışmak ve direnci kırmak için yaratıcı olmak,
2. Aile üyelerinin yeni ilişki kurma şeklini anlayabilmek için yönlendirici olmamak,
3. Üyelerin bireysel sorumluluk ve birbirlerine olan anlayışlarını desteklemek,
4. Bireylerin aile içi ilişkileri iyileştirme çabalarının ailede var olan temel problem üzerindeki pozitif etkisine inanmak,
5. Alt sistemlerle çalışırken bütünü unutmamak ve kavgacı özelliğe sahip bireyleri görmezden gelmemek,
6. Danışman ailede aşırı etkin bir role sahip olduğunda bunu fark etmeli ve ailede kimin etkin rol oynaması gerektiğini düşünerek o bireyi bu yönde desteklemelidir (s. 87).

1.5.4. Sonlandırma

Danışmanlığın sonlandırılması terapistin ailenin terapiye gelme amacına ulaştığını ve danışmanlık sürecinde veriminin azaldığını hissetmesi ile bağlantılıdır. Ailenin önemsiz

konularla seansa gelmeye başlaması ve gerçek anlamda bir çatışmanın olmaması aile danışmanlığının sonlanma aşamasına geldiğinin ipuçlarıdır (Nichols, 2013, s. 87).

Planlama aşamasında belirlenen danışmanlık sürecinin sonlarına gelindiğinde danışman ve aile gelinen noktayı birlikte değerlendirmelidir. Çözümlememiş sorunların olduğu ortaya çıkarsa aileyle tekrar bir sözleşme yapılarak bu sorunların çözümü için iki veya üç seanslık bir danışmanlık süreci planlanabilir.

Aile danışmanı başarılı bir sonlandırma gerçekleştirebilmek için planlama aşamasını iyi yapmalı ve sonlandırma seansına gelmeden önce aileyi güçlendirerek kalan seans sayısını hatırlatmalıdır. Bu şekilde aileler duruma kendilerini adapte eder ve sonlandırma daha kolay gerçekleşebilir (Bentovim, 1989, s. 207). Sonlandırma görüşmesinde danışman, aileye tekrar danışmanlığa ihtiyaç duyarsa kendisine ulaşabileceklerini belirtmelidir (Nazlı, 2014, s. 322).

Nichols'e (2013) göre, sonlandırma aşamasında aile danışmanı aşağıdakileri yerine getirilip getirilmediğini kontrol etmelidir;

1. Var olan temel problemlerin çözüme ulaşmış olup olmadığını kontrol etmek,
2. Üyelerin danışmanlık sürecinin amacına ulaştığını düşünüp düşünmediğini sorgulamak,
3. Aile üyelerinin geçmişte sergiledikleri negatif davranışları ve buna benzer problemlerle tekrar karşılaştıklarında ne yapmaları gerektiğinin farkında olup olmadıklarını sorgulamak,
4. Meydana gelen küçük problemlerin asıl sorunun çözülmemesinden mi kaynaklı yoksa ailenin uyum sürecinde olmasından dolayı mı, bunun üzerinde düşünmek,
5. Aile içinde var olan değişim ve gelişimin yanında yakın ilişkide olan diğer kişilerde de gelişimin ve değişimin mevcut olup olmadığını sorgulamak (s. 89).

Danışmanlık sonlandırıldıktan birkaç hafta sonra ailenin ne durumda olduğunu görmek için aile ile tekrar temas kurularak bir izleme seansı gerçekleştirilebilir.

Aile danışmanları danışmanlık süreçlerinde yukarıda bahsedilen ilk görüşme, tedavinin ilk, orta ve son evrelerinde ailelerle çalışırken bir takım sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Aşağıda bu sorunlara ilişkin detaylı bilgiye yer verilmiştir.

1.5.5. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Süreçlerinde Karşılaştıkları Yaygın Sorunlar

Aile danışmanlarının danışmanlık süreçlerinde sıklıkla karşılaştıkları sorunlardan bazıları direnç, aile üyelerinin seansa tartışması, sorunların tam olarak anlatılmaması ya da sır saklanması ve bu sırların danışmanlığın ilerleyen safhalarında açığa çıkması, aile üyelerinden birinin özellikle erkeklerin seansa dahil olmak istememesidir.

1.5.5.1.Direnç

Direnç, danışmanlık sırasında danışanın gösterdiği, danışmanlığı terk etme, seanslara geç kalma, seanslarda uyuklama, danışanın tüm ifadelerine katılma ve gereksiz yere konuyu uzatma gibi müdahale sürecine karşı geliştirilen tüm davranışları ifade etmektedir (Keçe, 2017 s.1). Özer'e (2017) göre direnç, konuşma direnci, mahremiyet direnci, katılım/sorumluluk, ilişkisel direnç, çözüme direnç ve kurallara direnç olarak kendisini göstermektedir (s. 224-225). Danışanların aile danışmanına karşı işbirlikçi olmayan ve hatta düşmanca davranışlar sergilemeleri, seansları sıklıkla iptal etmeleri, geç kalmaları veya süreci erken sonlandırmaları danışanın sergilediği bir dirençtir. Bütün bu eylemler, değişimden, danışmanın kendisinden, danışman-danışan arasındaki zayıf ilişkiden veya aile danışmanının aileye katılımının tam gerçekleşmemiş olmasından kaynaklı olabilir (Engle ve Arkowitz, 2006 s.4).

Direnci kırmak için danışman öncelikli olarak kendi becerilerini, kullandığı teknikleri gözden geçirerek bir öz değerlendirme yapmalıdır. Kendisinden kaynaklı olabilecek sorunları analiz etmeli ve ortadan kaldırmalıdır. Bu aşamadan sonra danışandan kaynaklı olabilecek sorunlara odaklanarak danışanla birlikte direncin nedeni üzerine çalışılmalıdır (Özer, 2017 s.225). Bununla birlikte danışana motivasyonel görüşme tekniği ile yaklaşmak da direnci kırma konusunda oldukça etkilidir (Alpaydın ve diğerleri, 2016 s.97).

1.5.5.2. Seansta Tartışma

Aileler çoğunlukla büyük mutsuzluklar ve çatışmalar yaşadktan sonra danışmanlık sürecine dahil olduğu için seans sırasında çatışmanın yaşanması olasıdır. Aile danışmanın böyle bir durumla karşılaşması kendisini yetersiz hissetmesine neden olabilir ancak danışmanın kişisel tavrı bu durumu yönetmek için oldukça önemlidir. Danışman seans sırasında çatışma belirtileri görüyorsa, ailenin bütünüyle yaptığı seansı sonlandırabilir ve danışmanlık sürecini nasıl yöneteceğini gözden geçirerek aile ile şiddet içermeyen bir anlaşma yapabilir ya da aile üyeleriyle ayrı ayrı görüşmeyi tercih edebilir. Danışman çatışmanın çözüm için iyi olacağını düşünüyorsa çatışmayı yeniden çerçeveleyebilir ya da olumlu bir çağrışım kullanarak çatışmanın amacını vurgulayabilir. Bunun yanında eğer aile danışmanı bir süredir aile ile birlikte çalışıyorsa çatışmayı yönetmek için mizahtan da yararlanabilir (Rivett ve Eddy, 2009 s. 246).

1.5.5.3. Sorunların Eksik Anlatılması

Aile danışmanları ailelerle çalıştıkları için ailelerin sırlarıyla karşı karşıya kalabilirler. Bu tür sırlar çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Ailenin sırları ve eksik anlattıkları hikayeleri, danışmanlık sırasında yönlendiriciler sonucunda, bir aile üyesinin danışmanla temas kurması ile veya aile danışmanının aile ağacı çizdiği esnada beklenmedik bir şekilde ortaya çıkabilir. Eksik anlatılan konu, evdeki ilişkisel kalıplarla ilgili ve çocuklar da dahil herkesin bildiği ama kabul etmediği sırlardan biri olabilir. Böyle bir durumda, danışman sır hakkında nasıl konuşulacağı hakkında düşünmelidir (Rivett ve Eddy, 2009 s. 250).

Genellikle ebeveynler kendi yaşadıkları problemleri bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde görmezden gelerek aile danışmanlarına, çocukları ile ilgili şikayetleri konusunda başvurabilmektedir. Seanslar ilerledikçe aile ilişkileri konusunda açıklamadıkları, gizledikleri sorun açığa çıkmaktadır. Bu da danışmanlık sürecinin uzamasına neden olabilmektedir.

1.5.5.4. Seanslara Devam Etmeme

Aile danışmanlığında, aile içerisinde var olan bir soruna ailenin tüm üyelerinin katkısının olabileceği ve bu sorundan yine ailenin tüm üyelerinin etkilenebileceği düşüncesi ailenin

bütünüyle çalışmayı gerektirmektedir. Aile danışmanlarının danışmanlık süreçlerinde sıklıkla karşılaştıkları sorunlardan biri ise aile üyelerinden birinin özellikle babanın danışmanlığı reddetmesidir.

Rivet ve Eddy (2009) aile üyelerini seanslara dahil etmeyi denemek için birkaç strateji ileri sürmüştür. Bunlardan ilki, gelen aile üyeleri aracılığıyla danışmanlığın neden bu kadar önemli olduğuna ilişkin mesajların seanslara gelmeyen aile üyesine iletilmesini sağlamaktır. Bir diğeri ise danışmanın seanslara gelmeyen aile üyesiyle iletişime geçmesi ve danışmanlığın önemini kendisinin açıklamasıdır (s. 251).

1.6. AİLE DANIŞMANLARININ BECERİLERİ

Aile danışmanlığında insanla çalışıldığı ve ailelerin sorun alanlarına çözüm arandığı için danışmanlık süreci önemli bir profesyonellik gerektirir. Dolayısıyla aile danışmanlarının, ailelere psikolojik destek sağlarken bir takım becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Nelson ve diğerleri (2007) aile ve çiftlerle çalışan uzmanların becerilerine yönelik kavramsal beceriler, algısal beceriler, yönetici beceriler, değerlendirme becerileri ve mesleki beceriler olmak üzere bir sınıflandırma yapmışlardır (s. 422-423). Bunlar;

Kavramsal Beceriler; aile danışmanlarının bilgilerini içermektedir. Bu beceriler, aile danışma modelleri ve kavramları, sistem teorileri ve düşüncesi ile değişimin bir ajanı olarak danışmanın farkındalığı hakkında bilgisini ve yatkınlığını ifade etmektedir.

Algısal Beceriler; aile danışmanlarının algıladıklarını veya ayırt ettiklerini içermektedir. Bu beceriler, verilerin paradigmatik ve kavramsal mercekler aracılığıyla yorumlanmasını ve danışan sistemde olanları algılamak için teori veya kavramsal becerilerin birleştirilmesini ifade etmektedir.

Yönetici Becerileri; aile danışmanlarının danışmanlık sürecinde yaptıklarını içermektedir. Bu beceriler, terapötik süreç sırasında gerçekleştirilen davranışlar, eylemler ve müdahalelerdir.

Değerlendirme Becerileri; aile danışmanlarının yaptıklarını nasıl değerlendirdiklerini içermektedir. Bu beceriler, terapötik faaliyetlerin ve terapistin etkinliğini değerlendirme ve değerlendirme sürecidir.

Mesleki Beceriler; aile danışmanlarının danışmanlık sürecini nasıl yürüttüğünü içermektedir. Bu beceriler, mesleki gelişim ve kimlik de dahil olmak üzere, danışmanın aile danışmanlığı hizmetini sağlama ile ilgili etkinlikleri ve tutumlarıdır.

Başarılı bir danışmanlık süreci için aile danışmanlarının teröpatik becerilere sahip olmaları son derece önemlidir. Bireysel danışmanlık ve aile danışmanlığında da ortak olarak kullanılan mikro beceriler/temel yardım becerileri bulunmaktadır (Nazlı, 2014, s. 324). Aşağıda bu becerilerden bazıları açıklanmaya çalışılmıştır.

1.6.1. Beden dili

Beden dili, genel olarak bedenin duruşunu, göz temasını ve yüz ifadelerini içermektedir. Aile danışmanının aile üyeleriyle çalışırken uygun beden dilini kullanması süreç içerisinde güven sağlanması ve empatik iletişimin kurulması açısından oldukça önemlidir.

Göz teması, dokunma, giyinme ve benzeri konularda neyin kabul edilebilir olup neyin kabul edilemez olduğuna dair kültürel çeşitlilik her durumda dikkatli bir şekilde göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla danışman ve danışan arasında rahat bir mesafenin gözlemlendiğinden emin olmak en iyisidir. Dikkatin dağılması, saate bakma, esneme ve diğer konsantrasyon kayıpları danışana negatif mesajlar verir. Bunun yanında yüz ifadeleri de oldukça önemlidir. Uygunsuz anlarda kaşları çatmak veya gülümsemek yanlış bir mesaj taşıdığı için dikkat edilmesi gerekmektedir. Danışmanlık sürecinde sesin alt tonlarını kullanmak genellikle daha iyidir ve sakinlik verir (Seden, 2005, s. 30).

Aile danışmanlarının duruş şekilleri danışmanlık süreci için oldukça önemlidir. Danışana doğru dönmek süreci desteklemektedir. Öne veya arkaya yaslanmak ilgisiz olarak algılanmaya neden olabilmekte ve kolların bağlı olması, bacak bacak üzerine atmak bedensel ve duygusal olarak gergin olunduğu izlenimini verebilmektedir (Jones Nelson, 2014, s. 23).

1.6.2. Soru Sormak

Danışan danışmanlık süreci içerisinde birçok defa soru sorma becerisinden yararlanmaktadır. Ailenin hikayesi hakkında bilgi toplamak ve bireylere farkındalık kazandırmak için açık ve kapalı uçlu soruları kullanılmaktadır. Kapalı uçlu sorular genellikle yaş, cinsiyet, medeni durum meslek gibi spesifik konuda bilgi almak için kullanılmaktadır. Jones ve Nelson (2014), kapalı soru sormanın aile üyelerinin kendilerini anlamalarını ve dinlemelerinin önüne geçebileceğinden dolayı bu soruların genel olarak bilgi toplama amacıyla kullanılması gerektiğini belirtmiştir (s. 100).

Açık uçlu sorularda ise amaç danışanı yönlendirmeden düşüncelerini ifade etmesini sağlamaktır. Bu soru yardımıyla kişiler yaşamları hakkında daha çok bilgi verebilir ve aile danışmanı da bu sayede müdahale süreciyle ilgili daha fazla bilgi toplar. Seden (2005), açık uçlu sorular kullanırken konuşmaya “niçin”, “neden” gibi soru cümleleriyle başlamak yerine “nasıl”, “ne” ya da “ne zaman” gibi kelimeleri seçmenin görüşmenin daha iyi ilerlemesi açısından yararlı olacağını belirtmiştir. Niçin, neden ile başlayan sorular kişilerde suçlayıcı ya da otoriter bir izlenim oluşmasına neden olabilmektedir. Özellikle gençler ve çocuklarla kurulan iletişimde buna dikkat edilmesi gerekmektedir (s. 29).

1.6.3. Ses Düzeyi

Aile danışmanları, danışanlarının duyabileceği bir biçimde ses tonlarını ayarlamalıdır. Çok yüksek sesle konuşmak rahatsız edici olabileceği gibi çok alçak sesle konuşmak da zayıf biri olarak algılanmasına neden olabilmektedir (Jones Nelson, 2014, s. 21).

1.6.4. Aktif Dinleme

Dinleme aktif bir süreçtir. Danışman uygun beden ifadeleri ile aile üyelerine kendilerini ilgiyle dinlediğini hissettirebilmelidir. Bunu yapabildiğinde aile üyeleri kendilerine önem verildiğini, anlaşıldıklarını hissedecekler ve yardım sürecine katılma konusunda daha istekli olacaklardır.

Danışman aile üyelerini aktif bir şekilde dinlediğini, “hım hımm.., hı hı, anlıyorum” gibi sözel ifadeleri kullanma, hafif bir şekilde konuşan kişiye doğru yönelme, göz teması kurma, başı onaylar şekilde sallama gibi beden ifadelerini kullanarak gösterebilir (Nazlı, 2014, s. 325). Ancak dinleme anında seri bir şekilde sadece kafa sallamak ve “hmm-mmm” gibi tepkileri fazla kullanmak danışan tarafından olumsuz olarak algılanabilir. (Seden, 2005, s. 25). Danışmanlık sırasında danışanın sözünü sık sık kesmek süreci olumsuz etkiler, danışanın söylemek istediklerini söyleyememesine ya da unutmasına neden olabilir. Bunun aksine aile danışanın hiç konuşmadan sürekli dinlemesi veya az konuşması da ilgisiz olduğu izlenimini uyandırabilir (Erkan, 1997, s. 41).

1.6.5. İçerik yansıtma

Aile danışmanlarının danışmanlık sürecinde sergilemesi gereken bir diğer beceri ise aile üyelerinin anlatmak istedikleri şeyleri onlara başka bir biçimde tekrar ifade etmesidir. Danışman bunu yaparken danışanlarını rahatsız etmeyecek şekilde yapmaya özen göstermelidir. Söylenenleri aynen yansıtma yerine başka bir biçimde ifade etmeye çalışmalıdır. Örneğin danışanın “Bu sorunlarla artık başa çıkamayacağıma inanıyorum” gibi bir cümle kurmasına karşılık aile danışmanı “Bu sorunların üstesinden gelemeyeceğinizi düşünüyorsunuz” diyerek içerik yansıtabilir.

Farklı kelimeler kullanarak danışanın söylediklerini aktarma asıl ifade edilene ayna tutan daha kısa ve net bir biçimdedir. Bu şekilde danışmanlar “evet, doğru, beni anladınız” gibi tepkiler verebilirler (Jones Nelson, 2014, s. 102).

1.6.6. Özetleme

Oturumun sonlandırılmadan önce aile danışmanlarının genel olarak seans boyunca neler konuşulduğunu “Seansımız boyunca .... konulara değindik, ... kararlar aldık” vb. gibi cümleler kurarak kısa bir şekilde özetlemeleri gerekmektedir. Ayrıca aile danışmanları bir konudan diğerine geçerken de aile üyelerine “neler konuştuğumuzu kısaca toparlarsak..., sizleri tam olarak anlayabilmiş miyim?” gibi ifadelerle kısa bir özet yapmaları konuşulanların daha etkili olmasına yardımcı olacaktır (Nazlı, 2014, s. 328).

Özetleme danışmanlık becerisi, bilgilerin doğru bir şekilde anlaşıldığını ve kaydedildiğini kontrol etmek ve sunulan hizmetlerin ifade edilen ihtiyacı karşıladığını ve danışana onu anladığımızı ifade etmek için gerçekten yararlıdır. Bunu doğru bir şekilde yapmayı öğrenmek zaman ve pratik gerektirir (Seden, 2005, s. 27).

1.6.7. Yüzleştirme

Yüzleştirme genel olarak danışanların tutarsız davranışları veya ifadelerine vurgu yaparak dikkatlerini o nokta üzerine çekmektir. Yüzleştirme yapılırken danışan genel olarak “bir yandan .... Diyorsun, diğer yandan .....” ,“..... diyorsun ama...” gibi cümle kalıplarını kullanmaktadır. Örneğin, “bir yandan bağırmanın sorunları çözmediğini söylüyorsun ama bir yandan da bağırarak kendi ifade ettiğini görüyorum.” şeklinde yüzleştirme gerçekleştirilebilir (Jones Nelson, 2014, s. 163).

1.6.8. Güven kurmak

Her ilişkide olduğu gibi danışmanlık ilişkisinde de güven oldukça önemlidir. Danışmanlık için başvuran aile üyelerinin aile danışmanı tarafından kabul edilmeme, saygı görememe veya sorunlarının çözüme kavuşamayacağına dair endişeleri bulunabilir. Güven etkileşimli bir süreçtir. Aile danışmanları danışanlarını etkili bir şekilde dinleyerek ve onları anladıklarını göstererek güven kurma sürecini hızlandırabilirler (Jones Nelson, 2014, s. 83).

1.6.9. Empati

Empati, aile danışanın aile üyeleriyle destekleyici, saygı içeren ve sıcak bir iletişim kurma biçimidir. Danışanın ne anlatmak istediğini anlama ve anladığını karşı tarafa iletebilmesidir. Empatik iletişim kurulmasında içerik yansıtma tekniği kolaylaştırıcı bir işleve sahiptir (Ögel, 2009, s. 42).

1.6.10. Kendini Açma

Aile danışmanın kendisiyle ilgili düşünce, duygu ya da yaşam deneyimlerini danışmana aktarmasıdır. Bu teknik doğru bir biçimde kullanıldığında danışanların hassas bir konu üzerinde kendilerini ifade etmelerini ve aile danışmanı ile daha rahat iletişim kurmalarını kolaylaştırabilir (Sheafor ve Horejsi, 2015, s. 175).

1.6.11. Role Play/ Canlandırma

Canlandırma becerisi, danışmanlık sürecinde sözel yaklaşımlar etkisiz kaldığında aile danışmanlarının kullanabileceği yararlı bir tekniktir. Ailelerin günlük yaşamlarından sahneleri veya olayları canlandırmalarını sağlamak değişimi kolaylaştırır. Örneğin, bir aileden, babanın işten eve döndüğünde, gün içerisinde yaşanan bir problemin ona anlatılması anını canlandırmaları istenebilir. Eğer aile üyeleri tereddütlü ise, danışman basit, tehdit edici olmayan bir sahne ile başlamaları konusunda onları yönlendirebilir (Barker ve Chang, 2013 s. 173).

Yukarıda bahsedilen beceriler aile danışmanlarının danışmanlık süreci boyunca kullanmaları gereken ve gerçekleştirilen müdahalenin başarısını artırmaya katkı sağlayan tekniklerdir. Aile danışmanlarının gerekli eğitimleri almış olmaları ya da aile danışmanlığı hakkında yeterli teorik bilgiye sahip olmaları etkili bir aile danışmanı oldukları anlamına gelmemektedir. Alınan eğitim kadar aile danışmanının kendisine olan güveni ve danışmanlık becerilerine yönelik öz yeterlilik algısı da başarılı bir müdahalenin gerçekleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla bu çalışma ile aile danışmanlarının öz- yeterlilik algılarının ne düzeyde olduğu incelenmek istenmiştir. Öz- yeterlilik kavramı Albert Bandura tarafından ortaya atılan Sosyal Öğrenme Kuramının önemli kavramlarından biridir. Bu konu bir sonraki bölümde daha detaylı açıklanacaktır.

1.7. AİLE DANIŞMANLIĞINDA ETİK KONULAR

Ailelerle yapılan danışmanlık sürecinde göz önünde bulundurulması gereken bir takım faktörler bulunmaktadır. Bunlar danışmanlığın yapılacağı mekânın belirlenmesi, danışmanlık ücretinin, zamanının ayarlanması ve gizlilik gibi faktörlerdir.

Aile danışmanlığının yapılacağı mekânın danışmanlığın amacına uygun bir şekilde oluşturulması önemlidir. Belirlenen mekânın havadar, yeterince aydınlık ve yeterli büyüklükte olması gerekmektedir. Öncü (2015), danışmanlığın yapılacağı odanın resmi bir ilişkiyi anımsatan ve otorite mesajı veren mekânlar yerine çok büyük olmayan masanın, atmosferi sıcak ve rahat bir hale getirmesi için bir masa lambasının, ideal boyutlarda rahat koltuk ve sandalyelerin bulunmasının etkili bir danışmanlık sürecine yardımcı olacağını belirtmektedir (s. 398).

Aile danışmanlarının dikkat etmesi gereken bir diğer konu ise kendileri ile ilgilidir. Aile danışmanlarının kişisel bakım ve kıyafetleri kendilerine başvuran aileler için ilk izlenimi oluşturacaktır. Bunun farkında olarak uygun kıyafetin seçilmesi ve kişisel bakıma özen gösterilmesi önemlidir (Sommers-Flanagan ve Sommers Flanagan, 2015 s. 67). Bununla birlikte aile danışmanlığı alanı profesyonellik ve uzmanlık bilgisi gerektirdiği için aile danışmanlığı sertifikasına sahip kişilerin bu mesleği yapması gerekmektedir. Aile danışmanları gerekli sertifikaya sahip olsalar dahi ailelerin karşılaştığı sorunların tümüne yardımcı olamayabilirler. Bu durumda danışmanlarını o alanda profesyonel bir uzmana yönlendirmeleri gerekmektedir. Etik açıdan aile danışmanının, yönlendirme yapacağı kişi ile çıkar ilişkisi içerisinde olmaması gerekmektedir. Benzer şekilde danışmanlık sürecine kabul ettiği ailelerle arasında da herhangi bir çıkar ilişkisine sebep olabilecek bir durumun olmamasına dikkat etmelidir.

Aile danışmanlığı süreci için belirlenen zaman oldukça önemlidir çünkü danışanlar aile danışmanlarının onlara ayırdığı zaman için bir ücret ödemektedir. Aile danışmanlığı sürecinin ne kadar süreceği konusunda literatürde bir görüş birliği yoktur. Aile danışmanlığı için belirlenen toplam seans sayısı ailenin durumuna, yaşadığı problemlere ve danışman- danışan uyumuna göre değişebilmektedir. Bununla birlikte literatürde yaygın olarak aile danışmanlığı sürecinin toplamda 10 oturumdan oluşması önerilmektedir (Nazlı, 2014 s.296). Bir danışmanlık seansının ise genellikle 50 dakika sürmesi beklenmektedir. Bazı durumlarda seans süreleri daha uzun veya daha kısa sürebilmektedir. Aileyi anlamayı ve değerlendirmeyi içeren ilk görüşmeler veya kriz durumlarında gerçekleştirilen seanslar daha uzun sürebilmektedir. Aile danışmanları seanslarına geç kalmamaya özen göstermeli ve eğer geç kalırsa aile üyelerinden özür dileyerek geç kaldığı süre kadar seansı uzatmayı önermelidir. Ailenin seansa geç kaldığı

durumlarda ise aile danışmanının seansı vaktinde bitirmesi daha doğru bir tutumdur (Sommers- Flanagan ve Sommers- Flanagan, 2015 s. 69-71).

Aile danışmanları sunacakları profesyonel hizmet için makul bir ücret almalıdırlar. Aile danışmanlığı hizmeti karşılığında çok yüksek bir ücretin talep edilmesi kadar hiçbir ücretin alınmaması da etik açıdan doğru kabul edilmemektedir. Türkiye’de aile danışmanlığı ücret aralıklarının her yıl valilik tarafından belirleneceği aile danışmanları yönetmeliğinde belirtilmektedir. Etik olan aile danışmanlarının bu ücret aralıklarına sadık olmalarıdır.

Danışmanlık sürecinde danışmanlar, hiç kimseyle paylaşmadığı özel tecrübelerini paylaşabilmektedir. Aile danışmanları da etik olarak danışanlarının onlarla paylaştığı özel bilgilerini üçüncü kişilerle paylaşmamalıdırlar. Ancak gizlilikle ilgili yasal ve etik sınırlar bulunmakta ve bazı bilgilerin gizli tutulmaması gerekmektedir. Örneğin danışanın intihar girişiminde bulunacağını belirtmesi, çocuk istismarına dair belirtilerin olması gibi durumlarda aile danışmanları gizlilik ilkesini ihlal ederek bu durumu gerekli yerlere bildirmek zorundadırlar (Sommers- Flanagan ve Sommers- Flanagan, 2015 s. 72-73). Danışmanlık sürecine başlamadan önce danışmanlık süreciyle ilgili temel bilgilere, karşılıklı hak ve sorumluluklara, gizliliğe ve gizliliğe ilişkin yasal konulara ilişkin bilgilere yer veren bilgilendirmiş onam formu imzalanmalıdır (Goldenberg ve Goldenberg, 2008 s. 125; Gladding, 2011 s. 319). Bu şekilde etik kurallara uygun bir danışmanlık süreci gerçekleştirilebilir.

1.8. SOSYAL BİLİŞSEL ÖĞRENME KURAMI

Sosyal bilişsel öğrenme kuramı, davranışçı kuramların insanların öğrenme biçimine ilişkin getirdiği açıklamaları eleştiren ve bu kuramların insan davranışını tam olarak açıklayamadığı düşüncesiyle ortaya çıkmış bir kuramdır (Bayrakçı, 2007, s. 198).

Sosyal bilişsel öğrenme kuramının bakış açısına göre insan, ne tamamen iç güçler tarafından yönlendirilmekte ne de çevresel etkilerden bütünüyle etkilenmektedir. Daha ziyade, bireyin psikolojik işlevselliği, davranışları ve çevresel koşullar arasındaki karşılıklı etkileşim insanı en iyi şekilde anlatmaktadır (Bandura, 1971, s. 2).

İnsanın psiko-sosyal işlevini açıklamak için yıllar içinde birçok teori öne sürülmüştür. Bu teoriler insanın, motivasyonun ve davranışlarının temel belirleyicilerinin ne olduğunu açıklama konusundaki kavramlar açısından farklılaşmaktadırlar. İnsan davranışları genellikle tek taraflı nedensellik ile açıklanmıştır. Bu tür tek yönlü nedensellik modellerinde davranışın, ya çevresel etkiler ya da iç eğilimler tarafından şekillendirildiği ve kontrol edildiği ileri sürülmektedir. Sosyal bilişsel teori, psiko-sosyal işleyişi üçlü karşılıklı nedensellik (karşılıklı determinizm) açısından açıklar (Bandura, 1989, s. 2). Bu nedensel modelde, “davranış”, “bilişsel ve diğer kişisel faktörler” ve “çevresel olaylar”, birbirlerini çift yönlü olarak etkileyen belirleyiciler olarak çalışmaktadır (Bandura, 1988, s. 276). Etkinin iki yönlü olmasından dolayı, insanlar çevrelerinin hem ürünleri hem de üreticileridir (Wood ve Bandura, 1989, s. 362).

Bandura, davranışların oluşumunda bütünüyle dürtü ve güdülerin etkili olduğu düşünceye karşı çıkararak öğrenmenin doğrudan deneyimleyerek ve model alma yoluyla gerçekleştiğini ileri sürmüştür.

Doğrudan Deneyimle Öğrenme: Sosyal öğrenme sisteminde, yeni deneyimler doğrudan deneyimle veya başkalarının davranışlarını gözlemleyerek edinilebilir. Daha ilkel öğrenme biçimi olan doğrudan deneyime dayanan öğrenme, büyük ölçüde, herhangi bir eylemi takip eden ödüllendirici ve cezalandırıcı sonuçlarla yönetilir. İnsanlar tekrar tekrar uğraşmaları gereken durumlarla karşı karşıya gelirler. Bazı deneyimler daha elverişli sonuçlar üretirken, bazı davranışlar başarısızlıkla sonuçlanmaktadır. Bu deneyimleme süreci sayesinde başarılı davranış kalıpları seçilmekte ve etkisiz olanlar atılmaktadır (Bandura, 1971, s. 3). Bu şekilde hangi davranışların gerçekleştirilmesi gerektiği öğrenilmektedir. Bandura (1971), davranışların ödüllendirme ve cezalandırma yöntemleriyle öğretilbilse de bu şekilde öğrenme aşırı zahmetli ve tehlikeli olabileceğini ileri sürmektedir (s. 5).

Model alma yoluyla öğrenme: İnsanların sergilediği davranışların çoğu, ya kasıtlı ya da kasıtsız olarak bir model aracılığıyla öğrenilmektedir. Modellemenin, günlük hayatta insanın bir şeyler öğrenmesinde belirgin bir şekilde ortaya çıkmasının birkaç nedeni vardır. Yapılacak bir hatanın tehlikeli ya da maliyetli sonuçlar doğuracak olmasından dolayı gereksiz hata yapmamak için o konuda deneyimli bir model gözlemlenerek yeni bir davranış kalıbı geliştirilebilir. Bununla birlikte bazı karmaşık davranışlar, sadece

modellerin etkisi ile öğrenilmektedir. Örneğin çocuklar, konuşmaları duymasaydı, onlara bir dilin oluşmasını sağlayan dilsel beceriler öğretilemezdi (Bandura, 1971, s. 5).

Sosyal bilişsel öğrenme kuramına göre kişilerin doğrudan deneyimle ya da model alma yoluyla öğrendiklerini davranışa dönüştürmelerinde ve bu davranışı sürekli hale getirebilmelerinde en önemli etken öz-yeterlilik düzeyleridir. Işık (2001), sosyal bilişsel teorinin kişileri, proaktif, öz denetime sahip ve kendi kaderini tayin eden sistemler olarak nitelendirdiğini ve bireylere bu gücü verenin sahip oldukları öz yeterlilik inançları olduğunu ifade etmiştir (s. 6). Öz-yeterlilik düzeyleri yüksek olan kişiler öğrenilenleri davranışa dönüştürme noktasında daha başarılıdır. Öz yeterlilik kavramı bir sonraki bölümde daha detaylı anlatılacaktır.

1.9. ÖZ YETERLİLİK

Bandura tarafından ileri sürülen sosyal bilişsel öğrenme kuramının önemli kavramlarından biri olan “Self Efficacy” kavramı Türkçe literatüre farklı şekillerde çevrilerek kullanılmıştır. Gözüm ve Aksayan (1999) ve Gürşen Otacıoğlu (2008) “Öz-Etkilik-Yeterlik” kavramlarını kullanırken, Senemoğlu (1998) ve Aksoy ve Dikmen (2009) “Öz Yeterlik” kavramını kullanmışlardır. Altıncı ve diğerleri (2005) “Self Efficacy” kavramını “Yetkinlik Beklentisi” olarak ifade etmiş ve Demirel (2013) ise “Öz-Yetkinlik” olarak çevirmiştir. Yine literatürde oldukça sık olarak kullanılan çeviri ise “Öz Yeterlilik”tir (Bolat, 2011; Azar, 2010; Altun ve Mazman, 2012). Bu çalışmada ise Bandura’nın ileri sürdüğü “Self Efficacy” kavramı “Öz Yeterlilik” olarak kullanılmıştır.

Kişinin belirli bir performansı başarılı bir şekilde gerçekleştirebileceğine ilişkin kendisine olan inancına ve algısına öz yeterlilik denmektedir. Öz yeterlilik inancı kişinin yaşamı boyunca kullanacağı önemli bir beceridir (Arseven, 2016, s. 63). Ayrıca öz yeterlilik, bireyin yaşamında meydana gelen olaylar ve kendi yaptığı işler üzerindeki kontrolünün düzeyi hakkındaki düşüncesidir. Diğer bir deyişle, kişinin meydana getirmesi gereken performans ile kendi kapasitesini karşılaştırıp kendisi ile ilgili vardığı sonuçtur (Bayrakçı, 2007 s. 206). Yüksek öz yeterlik inancı azim ve kararlılık düzeyini de artırarak daha fazla performans elde etmeyi sağlamaktadır (Arseven, 2016 s. 67).

Algılanan öz yeterlik, insanların yaşamlarını etkileyen olaylar üzerinde etki yaratan performans seviyeleri üretme yetenekleri hakkındaki inançları olarak tanımlanmaktadır. Öz yeterlik inancı, insanların kendilerini nasıl hissettiğini, düşündüğünü, motive ettiğini ve davrandığını belirler (Bandura, 1994, s. 72). Bununla birlikte öz yeterlilik kavramı, kişisel yeterlilik beklentileri oluşturarak ve güçlendirerek farklı etki biçimlerinin başa çıkma davranışını değiştirdiğini ileri sürmektedir. Buna göre algılanan yeterlilik, kişinin davranışlarını etkilemektedir (Bandura, 1978, s. 237).

Güçlü bir öz yeterlilik düzeyine sahip olunması başarıyı, kişisel gelişimi, beceri düzeyinin artmasını ve çeşitlenmesini sağlar. Olumlu geri bildirimler, benzer kişilik özellikleri taşıyan diğer kişilerin başarı öyküleri ve daha önceki başarı deneyimleri öz yeterlilik inancını artıran kaynaklardır. Öz yeterliliği yüksek olan bir kişi, başarısızlıkla sonuçlanan bir eylem karşısında kendini yetenezsiz biri olarak etiketlemekten ziyade kullandığı yöntem ve stratejileri gözden geçirir (Yıldırım ve İlhan, 2010, s. 302). Bununla birlikte yüksek öz yeterliliğe sahip kişiler performansları yetersiz kaldığı zamanlarda dahi çabalarını artırarak başarılı oluncaya kadar devam ederler. Düşük öz yeterlilik duygusuna sahip olan kişilerin ise başarısızlıkla karşılaştıklarında kolayca cesaretleri kırılabilen ve çabalamaktan kolayca vazgeçmektedirler (Bandura ve Cervone, 1983, s. 1018).

Bandura öz yeterlilik (self efficacy) kavramı ile sonuç beklentisi (outcome expectation), öz saygı (self esteem) ve öz güven (self confidence) kavramlarının birbirleri yerine kullanılabilirdiğini ancak aralarında belirli farklar olduğunu ileri sürmüştür.

Sonuç beklentisi, bir kişinin belirli bir davranışın belirli sonuçlara yol açacağına dair tahmini olarak tanımlanır. Yeterlilik beklentisi ise, birinin sonuçları üretmek için gereken davranışı başarıyla uygulayabileceğine ilişkin inancıdır. Sonuç ve yeterlilik beklentileri farklıdır, çünkü bireyler belirli bir eylem sürecinin belirli sonuçlar doğuracağına inanabilirler, ancak gerekli davranışları yapıp yapamayacağına dair ciddi şüpheler varsa, bu inançları davranışlarını etkilemez (Bandura, 1977, s. 193). Öz yeterlilik kişinin bir davranışı gerçekleştirebilecek kapasitesine olan inancıdır. Dolayısıyla kişi belirli bir davranışa odaklanırsa bu öz yeterlilik inancı ile ilişkili belirli bir davranışın sonuçlarına odaklanırsa bu sonuç beklentisi ile ilgili olduğu söylenebilir (Demirel, 2013, s. 19).

Öz yeterlilik kavramı ve öz saygı (self esteem) kavramları da aralarında farklılık olmasına rağmen aynı olguyu temsil ediyorlarmış gibi birbirlerinin yerine sıklıkla kullanılmaktadır. Algılanan öz yeterlik kişisel yetenek yargılar ile ilgilidir, özsaygı ise öz-değer yargıları ile ilgilidir. Birinin yetenekleriyle ilgili inançlar ile kendisini sevip sevmediği arasında sabit bir ilişki yoktur (Bandura, 1997, s. 12).

Bandura (1997) özgüven ile öz yeterlilik arasında da bir ayrım yapmıştır. Öz yeterlilik, belirli bir davranışa ilişkin algılanan yetkinliği hedeflerken, güven teriminin kesin bir hedeften, davranıştan yoksun olduğunu belirtmiştir. Bir başka deyişle, öz yeterlilik kişinin belirli bir davranışı yerine getirebileceğine ilişkin inancıken öz güven kişinin kendisiyle ilgili genel algısıdır (s. 382).

Öz yeterlilik kavramı, içerisinde yapılacak eylemin planlanması, bu eylem için gerekli becerilerin farkında olunması, bu becerilerin örgütlenmesi ve karşılaşılabilecek olan zorluklardan elde edilecek kazançların gözden geçirilmesi gibi ögeleri barındırmaktadır (Yıldırım ve İlhan, 2010, s. 302).

Beceri sahibi olma ve onları zor koşullar altında iyi ve tutarlı bir şekilde kullanabilme arasında bir fark vardır. Başarı sadece yetenekleri değil, aynı zamanda arzu edilen hedeflere ulaşmak için olayların kontrolünü ele alma kabiliyetine güçlü bir şekilde inanmayı gerektirir. Bu nedenle, aynı becerilere sahip olan kişiler, kendilerine olan inançlarının motivasyonlarını ve problem çözme çabalarını artırıp artırmadıklarına bağlı olarak yetersiz, yeterli veya sıra dışı performans gösterebilirler (Bandura, 1988, s. 279).

Bu bilgidен hareketle bireyler aile danışmanı olabilmek için AÇSHB tarafından standartları belirlenen aynı eğitimleri almış olsalar dahi, elde ettikleri becerileri performansa dönüştürme konusunda aynı yeterlilikte olmayabilirler. Dolayısıyla aile danışmanlarının aldıkları eğitimler doğrultusunda edindikleri becerileri danışanlarına uygulayabileceklerine olan inançları, müdahale süreci açısından oldukça önemlidir. Aile danışmanlarının öz-yeterliliği aile danışmanlığı alanına ilişkin bilgi, beceri ve bunları davranışa dönüştürmeleri doğrultusunda oluşmaktadır. Danışmanın, var olan sorunlarının çözümü için kendisine başvuran ailelere etkili bir müdahalede bulunabileceğine olan inancı onun öz-yeterlilik düzeyini ifade etmektedir.

Danışman öz yeterliliği kavramı literatürde, danışmanın yakın zamanda bir danışanına etkili bir şekilde danışmanlık yapma yeteneği hakkındaki inancı veya yargıları olarak tanımlanmaktadır (Larson ve Daniels, 1998, s. 180).

Danışman öz yeterliliği, danışmanların mevcut bilişsel, davranışsal ve sosyal becerilerini danışmanlık görevine entegre edip uyguladığı üretken bir mekanizmadır. Öz yeterlilik, danışmanların, danışmanlık sürecine başlama, çaba gösterme ve başarısızlıkla karşılaştıklarında bu durumun üzerine gitme davranışlarını belirler (Larson, 1998, s. 231).

Dolayısıyla ailelerle çalışan danışmanların da bu alana ilişkin kuram ve teknikleri danışmanlık sürecinde ailelerin yararı için kullanabilmeleri ve dirençle karşılaştıklarında ise direnci kırmaya yönelik becerilerini kullanma konusunda ısrarcı olmaları gerekmektedir. Bu durum aile danışmanının sahip olduğu öz yeterlilik düzeyi ile yakından alakalıdır. Larson (1998), yüksek öz yeterlilik düzeyine sahip danışmanların, daha az kaygılı olacağı, bilişsel işlemleri doğru bir şekilde güçlendirecekleri ve danışanlarına daha etkili müdahaleler gerçekleştirebileceklerini ifade etmiştir (s. 239).

Bu çalışmada aile danışmanlarının sahip oldukları danışmanlık becerilerini ailelerle çalışırken performansa dönüştürebileceklerine olan inançlarının yani öz yeterliliklerinin düzeyleri danışman öz yeterlilik ölçeği aracılığıyla belirlenmeye çalışılmıştır.

1.10. ARAŞTIRMANIN SORUNSALI

Aileler toplumun şekillenmesinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Toplumun en temel ögesi olan aile; içinde çocuk, ergen, yaşlı, gençlik, orta yaş gibi birçok yaşam evresini ve evlilik, kayıp, çocukların evden ayrılması gibi birçok yaşam olayını barındıran bir sistemdir.

Toplumda var olan hızlı değişimler ailelerin bu değişimlere uyum sağlamasını zorlaştırmış ve birçok sorunla karşı karşıya kalmalarına neden olmuştur. Aileler karşılaştıkları problemleri çözüme kavuşturabilmek tekrar sağlıklı aile yapılarına kavuşabilmek için dışardan bir desteğe ihtiyaç duymaya başlamışlardır. Bunun sonucunda da Türkiye’de aile danışmanlığına olan ilgi giderek artmıştır.

Artan bu ilgiyle birlikte üniversitelerde aile danışmanlığı yüksek lisans eğitim programları açılmış, Türkiye genelinde aile danışmanlığı eğitimi veren özel aile danışmanlık merkezleri, devlet ve vakıf üniversitelerinin sayılarında artış olmuştur.

Sosyal hizmet, psikoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, çocuk gelişimi, sosyoloji, tıp ve hemşirelik bölümlerinden mezun olanlar tarafından da aile danışmanlığı eğitimi yoğun ilgi görmekte ve çok sayıda kişi bu eğitimleri çeşitli yerlerden almaktadır.

Toplumun oluşumunda önemli bir yeri olan ailelerin karşılaştıkları sorunların çözümü için başvuracakları meslek grubu aile danışmanlarıdır. Bu açıdan aile danışmanlarının aldıkları eğitimler, danışmanlık süreçlerinde kuramlardan yararlanma durumları, sahip oldukları danışmanlık becerileri ve öz yeterlilik düzeyleri oldukça önemlidir. Aileler için son derece önemli bir role sahip olan aile danışmanlığının hızlı bir şekilde yaygınlaşması aile danışmanlarının danışmanlık hizmetini nasıl sundukları sorusunu akla getirmektedir.

Buradan hareketle bu araştırmanın problemi, AÇSHB tarafından onaylanan aile danışmanlığı sertifikasına sahip olan aile danışmanlarının, danışmanlık süreçlerini nasıl yürüttükleri, bu süreçte zorlandıkları ve kendilerini yetkin hissettikleri konuların neler olduğu, danışmanlık becerileri ve öz yeterlilik düzeylerinin incelenip ortaya koyulmasıdır. Bununla birlikte aile danışmanlığı alanında politika oluşturan yetkililere, danışmanlık hizmeti sunan aile danışmanlarına ve hizmetten yararlanan ailelere ilişkin öneriler geliştirilmesidir.

1.11. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu tez çalışması ile özel aile danışma merkezlerinde ve özel psikolojik danışma merkezlerinde çalışan ve AÇSHB'nin belirlediği standartlara uygun olarak aile danışmanlığı sertifikasına sahip olan aile danışmanlarının danışmanlık süreçleri, sahip oldukları beceriler, karşılaştıkları sorunlar ve öz-yeterlilik düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda danışmanların öz yeterliliklerinin seviyesini ve etkililiğini ortaya koyan "Danışman Öz-Yeterlik Ölçeği'nin" (Johnson ve diğerleri, 1989) Türkçe'ye uyarlama çalışmasının yapılarak alan yazına kazandırılması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın alt amaçları şunlardır:

- Aile danışmanları danışmanlık sürecine kendilerini hazır hissediyorlar mı?
- Danışanlarıyla çalışırken kendilerini en çok yetkin hissettikleri konular nelerdir?
- Hangi konularda eğitime ihtiyaç duyuyorlar?
- Danışanları en çok hangi sorunlarla kendilerine başvurmaktadır?
- Danışma süreci ile ilgili hangi eğitimleri aldılar?
- Kullandıkları bir kuram ya da terapi tekniği var mı?
- Aile danışmanlarının öz yeterlilikleri ne düzeydedir?
- Aile danışmanlarının demografik özelliklerinin öz yeterlilik düzeyleri üzerinde etkisi var mıdır?
- Aile danışmanlarının eğitim durumlarının öz yeterlilik düzeyleri üzerinde etkisi var mıdır?
- Aile danışmanlarının danışmanlık süreçlerinin öz yeterlilik düzeyleri üzerinde etkisi var mıdır?
- Aile danışmanlarının başka bir eğitim almış olmalarının öz yeterlilik düzeyleri üzerinde etkisi var mıdır?
- Aile danışmanlarının danışmanlık sürecinde kuramlardan yararlanma durumlarının öz yeterlilik düzeyleri üzerinde etkisi var mıdır?

1.12. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Aileler kişilerin sosyalleşmesi ve topluma kazandırılması gibi önemli bir rolü üstlenmektedir. Sağlıklı bir aile içerisinde yetişen bireyler şüphesiz çevreleriyle sağlıklı ilişkiler geliştirerek toplum düzenine katkı sağlayacaklardır. Aile sisteminin sağlıklı bir yapıya sahip olarak varlığını sürdürebilmesi ve sahip olduğu çocuk, kardeş, ebeveyn gibi alt sistemlerin ruh sağlıklarının yerinde olması toplumun refahını oldukça etkilemektedir. Dolayısıyla ruhsal açıdan sağlıklı bireylerin yaşadığı bir ailenin sağlıklı bir yapıya sahip olacağı ve sağlıklı ailelerin bulunduğu toplumlarda refah düzeylerinin artacağı söylenebilir.

Ailelerin karşılaştıkları sorunların çözümünde onlara destek olarak sağlıklı bir yapıya ulaşmalarına yardım eden aile danışmanlığı, toplumun en temel birimi olan aileler için

oldukça önemli bir noktadadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 41. maddesinde "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar." ifadesi yer almaktadır.

Anayasada belirtilen bu madde ile AÇSHB 2012 yılında aile danışmanlığı hizmetinin nasıl yürütüleceğine ilişkin bir yönetmelik yayınlamıştır. Bu yönetmelikle birlikte aile danışmanlığı eğitimi veren çok sayıda kurum meydana gelmiş ve birçok kişi tarafından bu eğitim alınmaya başlanmıştır.

Yapılan bu çalışma ile özel aile danışmanlık merkezleri, devlet ve vakıf üniversitelerinden eğitim alan aile danışmanlarının aldıkları sertifikalar neticesinde gerçekleştirdikleri danışmanlık süreçleri, karşılaştıkları sorunlar, başka eğitimlere duydukları ihtiyaçları ele alınmıştır. Türkiye'de bununla ilgili yapılmış çok az sayıda çalışma (Korkut 2001, 2007; Akyıl 2015; Şabanova, 2017) bulunmaktadır. Ancak yapılan tez çalışmasında örneklem grubunu oluştururken aile danışmanlığı sertifikasına sahip olan bireylerin aranması ve aile danışmanlarının öz yeterlilik düzeylerinin de incelenmesi bu araştırmayı diğerlerinden ayırmaktadır. Öz yeterlilik aile danışmanlarının aldıkları eğitimler sonucunda elde ettikleri becerileri ne düzeyde davranışa dönüştürebileceklerine yönelik inançlarıdır. Dolayısıyla iyi bir danışmanlık hizmeti verebilmek için aile danışmanlarının öz yeterliliklerinin yüksek olması oldukça önemlidir.

Bu çalışma ile ayrıca Johnson, Baker, Kopala, Kiselica ve Thompson (1989) tarafından oluşturulan Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği (DÖYÖ) Türkçeye uyarlanarak alana kazandırılmıştır.

Yapılan çalışmanın aile danışmanlığı alanındaki politikalara, aile danışmanlarına ve aile danışmanlığı eğitimi veren kurumlara rehberlik edeceği düşünülmektedir. Çalışmanın farklı bir konuyu ele alması ve Danışman Öz Yeterlilik Ölçeğini Türkçeye uyarlamasından dolayı alan yazına önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.13. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Çalışmanın zaman ve maddi olanaklardan kaynaklı Türkiye’deki tüm aile danışmanları ile yapılamaması bu araştırmanın bir sınırlılığıdır. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise çalışmanın nicel araştırma modeli ile tasarlanarak elde edilen bilgilerin anket ve ölçek sorularıyla sınırlı olmasıdır.

1.14. TANIMLAR

Aile Danışmanlığı: Aile sistemini ve ilişki içinde oldukları diğer sosyal çevreleri değerlendiren ve bireylerin, çiftlerin ve ailelerin karşılaştıkları problemlerin çözümüne ilişkin özel teknik ve stratejileri içeren hizmettir (Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk, 2012).

Aile Danışmanı: “*Sosyal hizmet, psikoloji, sosyoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, tıp, hemşirelik ve çocuk gelişimi alanlarından birinde en az dört yıllık lisans programlarından mezun olanlar, Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu veya üniversitelerden, biri tarafından uygun görülen en az üç yüz saati teorik ve en az otuz saati süpervizyon eşliğinde olmak üzere yüz elli saati uygulamalı toplam dört yüz elli saatlik aile danışmanlığı alanında bir eğitim programını başarıyla tamamladıktan sonra sertifika alanlar, aile danışmanı unvanı alabilir.*” Bununla birlikte yukarıdaki bölümlerden birinden mezun olanlardan aile danışmanlığı alanında yüksek lisans veya doktora eğitimini tamamlamış olan kişilerde aile danışmanı olarak kabul edilir (Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk, 2012 m.14/1-2).

Özel Aile Danışma Merkezi: Aile danışmanlığı hizmetini kendilerine başvuran ailelere belirli bir ücret karşılığı sunan ve Gerçek Kişiler Ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri İle Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği’ne uygun olarak çalışan merkezlerdir.

Özel Psikolojik Danışmanlık Merkezi: Psikolojik sorunların çözümlenmesi konusunda kendilerine başvuran kişilere çeşitli meslek elemanları tarafından belirli bir ücret karşılığı hizmet veren merkezlerdir.

Öz Yeterlilik: Bandura (1977) tarafından ileri sürülen sosyal bilişsel öğrenme kuramının kavramlarından biri olan öz yeterlilik, kişinin bir davranışı başarılı bir şekilde yerine getirebileceğine olan inancını ifade etmektedir.

Danışman Öz Yeterliliği: Danışmanın bir danışana etkili bir şekilde danışmanlık yapabilme yeteneğine olan inancı veya yargılarıdır (Larson ve Daniels, 1998, s. 180).

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama tekniği ve araçları, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması, etik konular, süre ve olanaklara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma ile aile danışmanlarının danışmanlık süreçleri, becerileri, karşılaştıkları sorunlar ve öz yeterlilik düzeyleri incelenecektir. Bu sebeple araştırma, nicel araştırma tekniklerinden olan genel tarama modellerinden betimsel tarama modeli ile yapılmıştır. Genel tarama modeli, birden fazla elemandan oluşan evrende, evren hakkında genellenebilir bir sonuca ulaşmak amacıyla evrenin bütünü ya da evrenden alınacak bir örneklem ile yapılan taramalardır (Karasar ve Niyazi, 1982, s. 111). Genel tarama modelinde örnekleme elde edilen bulgular sonucunda araştırma evrenine ilişkin çıkarımlarda bulunulur (Creswell, 2017, s. 155). Genel tarama modellerinden olan betimsel tarama modeli ise Büyüköztürk ve diğerleri (2014) tarafından, verilen durumu tam olarak tanımlayan araştırmalar olarak tanımlanmıştır (s. 22).

2.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÇALIŞMA GRUBU

Bu araştırmanın evrenini AÇSHB'nin belirlediği 2012 yılında yürürlüğe giren Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri İle Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği'ne uygun olarak 450 saatlik aile danışmanlığı sertifikasına sahip özel aile danışma merkezlerinde ve özel psikolojik danışma merkezlerinde çalışan aile danışmanları oluşturmaktadır. Türkiye'de aile danışmanlarının tümünün kayıtlı olduğu ulusal bir dernek ya da birlik olmadığı için Türkiye'de toplamda kaç aile danışmanının olduğuna ilişkin kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Dolayısıyla bu araştırma için olasılıksız örnekleme yöntemlerinden amaca uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaca uygun örnekleme araştırmacının belirli bir sayıya ulaşana kadar yakınındaki ulaşabildiği kişileri örnekleme almasıdır (Aziz, 2015, s. 55).

Danışman Öz Yeterlilik Ölçeğinin Türkçeye uyarlama çalışması yapıldığından dolayı örneklem sayısının küçük olması halinde ilişki katsayılarının daha az güvenilir olmasına yol açabilecektir. Araştırmada yeterli büyüklükte örneklemin olması ise ilişkilerin güvenilirliğini artıracaktır. (Tabachnick ve Linda, 2007 S.613). Örneklem büyüklüğünün ne kadar olması gerektiği konusunda literatürde bir fikir birliği yoktur. Ancak, literatürde var olan genel söylem örneklemin değişkenlerden daha fazla olması gerektiği yönündedir (Bryman ve Cramer, 2002 S. 263). Gorsuch'a (1983) göre, değişken başına minimum beş katılımcı olması gerekmektedir (Aktaran: Bryman ve Cramer, 2002 s. 263). Cattell'e (1978) göre her değişken için 3 ile 6 arasında katılımcı, Everitt (1975)'e göre ise her değişken için en az 10 katılımcı olması gerektiği belirtilmiştir (Aktaran: McCallum ve diğerleri 1999 s. 84-85). Bu bilgilere göre değişken başına en az 3 en fazla 10 katılımcı olması gerekliliği çıkarımı yapıldığından 33 sorudan oluşan Danışman Öz Yeterlilik Ölçeğinin Türkçeye uyarlama çalışması yapılırken en az 99 en fazla 330 katılımcıya ihtiyaç duyulmaktadır. Çalışmanın güvenilirliğinin yüksek çıkabilmesi adına çalışmaya başlarken 200-330 arasında katılımcıya ulaşılması hedeflenmiştir.

Bu bağlamda uygun örneklem sayısına ulaşabilmek için şöyle bir yol izlenmiştir. Amaca uygun örnekleme yöntemi ile belirlenen çeşitli illerde (Tablo 2) aile danışmanlığı yapan AÇSHB'nin belirlediği 2012 yılında yürürlüğe giren Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri İle Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği'ne uygun olarak aile danışmanlığı sertifikasına sahip, özel aile danışmanlık merkezleri ve özel psikolojik danışma merkezlerinde çalışan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 257 aile danışmanı araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

2.3. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ VE ARAÇLARI

Araştırma için araştırmacı tarafından hazırlanan anket formu ve Johnson, Baker, Kopala, Kiselica ve Thompson (1989) tarafından oluşturulan Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği (DÖYÖ) Türkçeye uyarlanarak kullanılmıştır. Anket formu ve ölçeğe ilişkin detaylı açıklama aşağıda yer almaktadır.

Araştırmacının yaşadığı il olan Ankara ve onun çevresindeki illerde verilerin doyuma ulaşabileceği sayıda aile danışmanının bulunmaması ve az sayıda aile danışmanı ile

yapılan çalışmanın da evreni iyi bir şekilde temsil edemeyeceği düşüncesinden dolayı daha çok aile danışmanına ulaşabilmek için çevrimiçi araştırma tekniğinden yararlanılarak veriler toplanmıştır. Sills ve Song (2002), çevrimiçi araştırmalarının sosyal bilimcilerin kullanabileceği değerli ve pratik bir kaynak olabileceğini ifade etmiştir (s. 28). Çevrimiçi araştırma uygun maliyetli, daha çok katılımcıya ulaşılmasını sağlayan ve verilerin toplanmasını geliştirici bir yoldur (Northey, 2005, s. 104,99; Murray ve Fisher, 2002, s. 9). Shafer ve Dilman (2015) tarafından e-mail yoluyla yapılan araştırmanın kağıtla yapılan araştırmalara göre araştırma sorularına daha fazla yanıt verildiği ve açık uçlu soruların daha eksiksiz olarak doldurulduğu sonucuna ulaşılmıştır (s. 390). Epstein ve diğerleri (2002) ise çevrimiçi araştırma ile daha geleneksel olan kağıt-kalemle yapılan araştırma bulgularını karşılaştırmayı içeren bir çalışma yapmışlardır. Bu araştırma sonuçlarına göre internet üzerinden elde edilen verilerin, daha geleneksel bir yöntem olan kâğıt ve kalem yoluyla elde edilen verilerle eşdeğer olduğu gösterilmektedir (s. 346). Türkiye’de (Akyıl ve diğerleri, 2015) ve Amerika’da (Northey, 2005; Morris, 2007; Beaton ve diğerleri 2009) aile danışmanları ile çevrimiçi araştırma tekniği ile yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Araştırmacılar çevrimiçi anketlerden daha fazla geri dönüş alabilmek adına araştırmanın e-mail, ve telefon görüşmeleriyle desteklenerek yapılmasını önermiştir (Northey, 2005 s. 104; Shafer ve Dilman, 1998 s. 390; Akyıl ve diğerleri, 2015 s. 79; Sills ve Song, 2002 s. 28).

Bu bilgilerden hareketle veriler <https://docs.google.com/forms/u/0/> isimli internet adresine yüklenmiş ve Ankara, İstanbul ve Bursa illerindeki aile danışmanları derneğine üye olan kişilerin mail adreslerine gönderilmiştir. Bununla birlikte Türkiye genelinde özel aile danışma merkezleri ile özel psikolojik danışma merkezlerinin internet siteleri araştırılmış ve bu yerlere telefonla ulaşılarak çalışmaya katılmayı kabul eden aile danışmanlarına anket linki mail atılmıştır. Bunun yanı sıra aile danışmanlarına sosyal medya hesaplarından da ulaşılarak anket linki paylaşılmıştır. Bu süreçlerin sonucunda toplamda 257 aile danışmanı gönüllü olarak çalışmaya katılmıştır.

2.3.1. Anket Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan anket formu, aile danışmanlarının demografik bilgilerini, eğitim düzeylerini, aile danışmanlığı sertifikasını nereden aldıkları,

danışmanlık sürecinde kullandıkları teknikler/kuramlara, danışmanlık süreçlerinde en çok zorlandıkları, kendilerini en yetkin hissettikleri konulara, ailelerin kendilerine en çok hangi sorunlarla başvurduğuna ve Türkiye’deki aile danışmanlığı hakkındaki düşüncelerine ilişkin çoktan seçmeli ve açık uçlu soruların yer aldığı 26 sorudan oluşmaktadır (Ek 1).

2.3.2. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği (DÖYÖ)

Aile danışmanlarının beceri düzeylerinin ölçülebilmesi için yapılan yoğun literatür çalışmaları sonucunda aile danışmanlarının öz yeterlilik düzeylerini belirleyen Johnson, Baker, Kopala, Kiselica ve Thompson (1989) tarafından geliştirilen “Danışman Öz Yeterlilik Ölçeğinin (DÖYÖ)” kullanılması planlanmıştır (Ek 2). Danışman Öz-Yeterlilik Ölçeği, Bandura (1977), Bandura ve diğerleri(1980) ve Betz ve Hackett (1981) tarafından hazırlanan araştırmalara dayanmaktadır (Johnson ve diğerleri 1989, s. 209).

Johnson ve diğerleri (1989) tarafından geliştirilen Danışman Öz Yeterlilik ölçeğinin alfa katsayısı .97 dir (Johnson ve diğerleri 1989, s. 211). Ölçek 33-adet beceriden oluşan bir liste ile öz-yeterliliğin hem seviyesi hem de gücünü belirlemektedir. Danışman Öz-Yeterlik Ölçeğinde, temel ve ileri düzeydeki danışmanlık becerilerinin öğrenilmesi görevinin yerine getirilmesi prensiptir. Bu nedenle, ölçeğin içeriği, katılımcıların Danışman Öz-Yeterlilik Seviyesini ve Gücünü değerlendirmeye odaklanmaktadır.

Bu ölçekten iki tür puan elde edilmektedir: öz yeterliliğin seviyesi ve gücü. Danışmanlık öz-yeterlik seviyesi, katılımcıların Danışman Öz-Yeterlilik Ölçeği Formunda listelenen 33 danışmanlık davranışına ilişkin soruların hemen altında yer alan “Evet” ya da “Hayır” seçeneklerinden işaretledikleri “Evet ” seçeneklerinin sayısı ile ölçülmektedir. Soruların “evet” olarak işaretlenmesi, katılımcıların şu anda bu danışmanlık becerilerini gerçekleştirebileceklerine inandıklarını göstermektedir. Toplam seviye puanları 0 ile 33 arasındadır. Daha yüksek puan elde etmek, düşük puan alanlardan daha büyük becerileri gerçekleştirme yeteneğine olan inanca sahip olduğunu göstermektedir. Danışmanlık öz yeterlilik gücü, katılımcıların soruların altında bulunan derecelendirme tablosundan her bir öğeye atadıkları puan/sayı ile ölçülmektedir. Bunu yaparken, katılımcılar “evet” olarak işaretledikleri her bir davranışı yerine getirme yeteneklerine olan güvenlerini

seviyelere almaktadırlar. Her bir madde için güç puanları 0 ile 100 arasında değişmektedir. Bu puanlar ölçekte, “0= Kendime hiç güvenmiyorum.”, “50= Kendime biraz güveniyorum.” ve “100=Kendime tamamen güveniyorum.” olmak üzere belirtilmiştir. Toplam güç puanı, derecelendirme tablosundaki tüm puanların toplanması ve bu tamsayıyı seviye sorularında “evet” olarak işaretlenen toplam öge sayısına bölerek belirlenmektedir. Toplam güç puanları 0 ile 100 arasında değişmektedir. Daha yüksek puanlar, her bir spesifik davranışta ve tüm davranış dizilerinde daha yüksek özgüven seviyelerini göstermektedir.

Johnson, Baker, Kopala, Kiselica ve Thompson (1989) tarafından geliştirilen “Danışman Öz Yeterlilik Ölçeğinin” Türkçeye uyarlama çalışmasının yapılması için Ölçeğin ilk yazarı olan Johnson’dan izin alınmıştır (Ek 6). Aşağıda ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması sırasında yapılanlar detaylı bir biçimde açıklanmıştır.

2.3.2.1. Dil Geçerliliği Sürecinde Uygulama Basamakları

- Ölçeği oluşturan kişilerden ölçek uyarlaması izni alınmıştır.
- İngilizce ve Türkçe dillerini ileri düzeyde bilen üç ayrı kişiye ölçek çevirisi yaptırılmıştır.
- Elde edilen çeviriler anket geliştirme deneyimine sahip İngilizce ve Türkçe dillerini ileri düzeyde bilen bir uzman tarafından gözden geçirilmiştir. Uzman, çevirilerin orijinal “Danışman Öz Yeterlilik Ölçeğinin” kavramsal eşdeğeri olan bir sürümüne dönüştürülmesi ve mümkün olduğunca anlamsal olarak orijinal ölçeğe benzer olması amacıyla yazım uyumsuzluklarının tespiti, içeriksel uyumsuzlukların çözülmesi ve kültürel normlarla ilgili konulara odaklanarak çalışmıştır. Birbirinden bağımsız 3 çeviri karşılaştırılarak orijinal ölçeğe en yakın anlamı taşıyan bir adet ölçek çevirisi oluşturulmuştur.
- İngilizce ve Türkçe dillerini iyi derecede bilen bağımsız yeni bir çevirmene oluşturulan ölçek, geri çeviri yaptırılmıştır.

- Geri çeviri anlam kaybının olup olmadığını sormak üzere Danışman Öz Yeterlilik Ölçeğini geliştiren araştırmacılara gönderilmiştir. Gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra ölçek veri toplamaya hazır hale getirilmiştir.

Ölçek son haline ulaştıktan sonra geçerlik ve güvenirlik testleri yapılmıştır. Yapılan istatistiksel testler %5, %1 ve %0.1 anlamlılık düzeylerinde sonuçlanmış ve yorumlanmıştır. Aşağıda yapılan analizlere ilişkin detaylı bilgi verilmiştir.

2.3.2.2. Geçerlilik Testleri

Geçerlilik, katılımcının ölçülmek istenen davranışını ölçeğin ne derece doğru ölçtüğüdür (Büyüksütün, 2018, s. 179). Çalışmada kullanılan ölçeğin geçerliliğini sınamak amacıyla faktör analizi yapılmıştır.

2.3.2.2.1. Açıklayıcı Faktör Analizi

Çalışmada kullanılan ölçeğin Barlett küresellik testi sonuçlarına göre faktör analizine uygun olduğu görülmüştür ($\chi^2=5861.12, p<.001$). Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) istatistiğine göre de çalışmanın örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu gözlenmiştir (KMO>0.70).

Çalışmada kullanılan ölçeğin 33 maddesi bulunmaktayken ölçeklendirme 10'lu likert ölçek ile yapılmıştır. Maddeler faktör analizi ile sınanmış ve Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği (DÖYÖ) Faktör Analizi

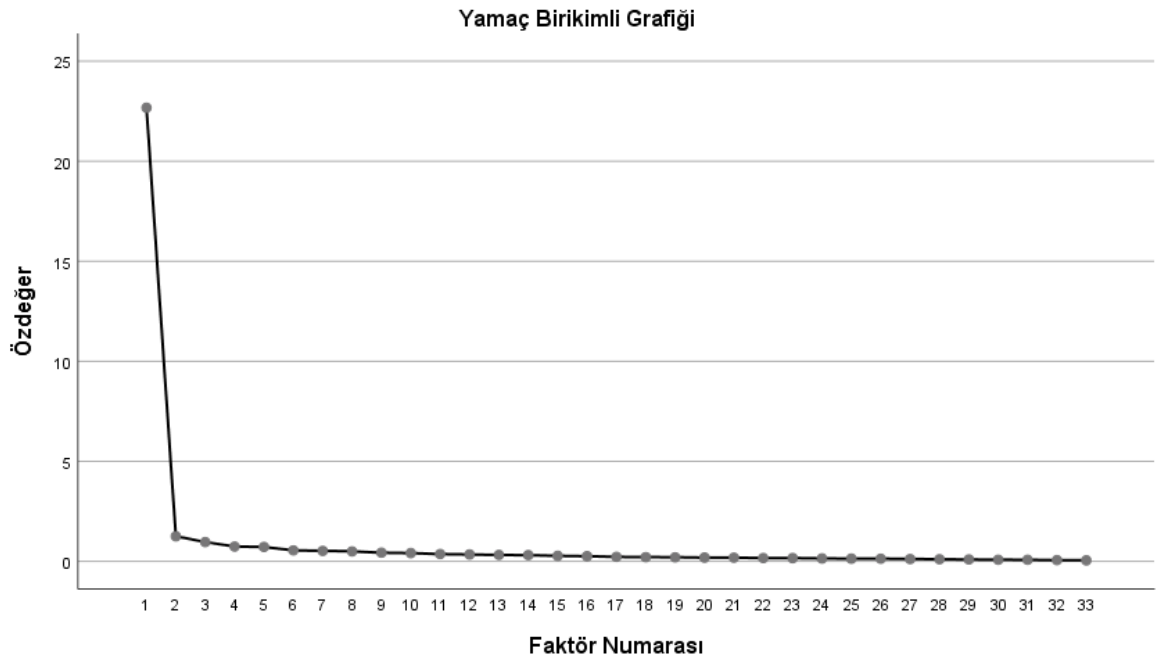
Bileşenler	Öz Değerler	Varyans Açıklama Oranı	Birikimli Varyans Açıklama Oranı
1	22.67	68.71	68.71
2	1.25	3.80	72.51

Maddeler, öz değeri 1'den yüksek olan faktörler ele alınarak incelenmiştir. Faktör analizi sonucunda maddeler 2 faktör altında toplanmıştır. İki faktör toplam varyansın %72.51'ini

açıklamaktadır. Fakat ikinci faktörün toplam varyansa katkısı %3.80 olduğu için göz ardı edilebilmektedir. Bu da maddelerin tek bir faktörde toplandığını göstermektedir. Tek faktörün toplam varyansı açıklama oranı %68.71 olduğu görülmektedir.

Aşağıda şekil 2’de de görüldüğü gibi birinci faktör ile ikinci faktör arasında ivmeli bir azalış görülmüş ve dirsek formu oluşmuştur.

Şekil 2. Yamaç Birikimli Grafiği

Aşağıda tablo 2 ‘de maddelerin faktör yükleri görülmektedir.

Tablo 2. . Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği Madde Faktör Yükleri

	Faktörler	
	1	2
Danışmanınızı paylaşmak istediği herhangi bir şey hakkında konuşmak için sözel olarak açabilir misiniz?	0.82	0.22
Görüşme esnasında danışmanınıza doğrudan bakacak şekilde oturabilir misiniz?	0.46	0.40
Görüşme esnasında vücut dilinizin açık olmasını sürdürebilir misiniz (örneğin; kollarınız bağlı olmayacak ya da bacak bacak üzerine atmayacak şekilde)?	0.77	

Görüşme esnasında vücudunuzun üst kısmının danışanınıza doğru hafifçe duracak bir şekilde oturabilir misiniz?	0.78	0.27
Görüşme esnasında rahat ve doğal tavırlar sergileyebilir misiniz?	0.76	0.40
Danışanınızın konuşmasını teşvik etmek için tebessüm ve baş ile onaylama mimiklerini kullanabilir misiniz?	0.79	0.39
Danışanınızın konuşmasını teşvik etmek için sözel onaylama seslerini (“hı-hı, hmm” gibi) kullanabilir misiniz?	0.74	0.23
Danışanınızın konuştuğu konuya ilişkin “temaları” (zihninizde) tam anlamıyla kavrayabilir misiniz?	0.86	
Danışanınıza kendi “temaları”nın içeriğini anladığınızı kısaca ifade edebilir misiniz?	0.88	
Danışana kendi duygu ve düşüncelerini keşfetmeye teşvik edecek “açık uçlu” sorular sorabilir misiniz?	0.90	
Danışanınızın hissettiği duyguları (zihninizde) tam anlamıyla kavrayabiliyor musunuz?	0.83	
Danışanınıza kendisinin duygularını anladığınızı yansıtabiliyor musunuz?	0.88	
Kafanız karıştığında durumunda danışanınızın onun düşünme şeklini değiştirmesine neden olmayacak bir şekilde bazı şeyleri açıklatabiliyor musunuz?	0.85	
Danışanınızın daha önceki görüşmelerde ne söylediğini hatırlayabiliyor musunuz?	0.76	
Danışanınızın duygu ve düşüncelerini özetleyebilir misiniz?	0.85	
Danışanınız yorum yaparken genel ve belirsiz ifadeler kullanmak yerine, ona spesifik olması konusunda yardımcı olabilir misiniz?	0.90	
Danışanınızın kendisinin duygularını daha iyi anlamanızda yardımcı olacak sözel olmayan tutumlarını fark edebilir misiniz?	0.85	
Danışanınızın söylediği şeylerden neyi ima ettiğini fark edebilir misiniz?	0.83	
Danışanınızın ima ettiğini düşündüğünüz şey hakkındaki düşüncelerinizi ona tam olarak söyleyebilir misiniz?	0.86	

Kendi yaşam deneyimlerinizi, müşterinin sorunlarını açıklığa kavuşturma girişimine müdahale etmeyecek şekilde paylaşabilir misiniz?	0.78	
Danışanınızın yorum ve tutumlarında tutarsızlık olduğunda bunu fark edebilir misiniz?	0.85	
Danışanınızın yapıcı bir şekilde yorum ve davranışları arasındaki çelişkilerle yüzleşmesini sağlayabilir misiniz?	0.88	
Danışanınız ile aranızda iletişim kurmanızı engelleyen bir şey olduğunda bunu fark edebilir misiniz?	0.82	
Danışanınıza kendisi ile aranızda iletişim kurmanızı engellediğini düşündüğünüz şeyleri kendi duygularınızı ifade ederek ve aynı zamanda danışman –danışan ilişkisini pekiştiren bir şekilde anlatabilir misiniz?	0.86	-0.23
Danışanınızı bilgilendirirken kendisini kötü hissettirmeden bilgi paylaşımında bulunabilir misiniz?	0.85	
Danışanınızın danışmanlık sürecinin sonunda ulaşmak istediği hedefleri belirlemesine yardımcı olabilir misiniz?	0.86	
Hedefler belirlendikten sonra danışanınız için bir tedavi planı oluşturabilir misiniz?	0.85	
Danışanınız tarafından dile getirilen irrasyonel/mantıksız düşüncelerin kaynağını anlayabiliyor musunuz?	0.83	-0.27
Danışanınızın irrasyonel/mantıksız düşüncelerini yeniden yapılandırmasında yardımcı olabilir misiniz?	0.88	-0.25
Birden fazla seçenek olduğunda danışanınızın rasyonel bir karar vermesine yardımcı olabilir misiniz?	0.88	-0.21
Bir danışma oturumu sırasında danışanınızın karşılık vermesine yardımcı olmak için onun hayatında birisini oynayarak role-play/canlandırma yapabilir misiniz?	0.83	
Danışanınızın direncine etkili bir şekilde cevap verebilir misiniz?	0.85	-0.30
Danışmanlık ilişkinizi başarılı bir şekilde sonlandırabilir misiniz?	0.87	

Tablo 2’de görüldüğü gibi faktör yükleri 0.46 ile 0.90 arasında değişmektedir.

2.3.2.3. Güvenirlik Testleri

Ölçme aracının birbirleri ile tutarlı ve kararlı ölçme sonuçları verebilme gücüne güvenilirlik denmektedir. Ölçek sonuçlarının güvenilirliğinin yüksek olması ölçekten elde edilen sonuçların kendi içerisinde ve diğer uygulamalarda tutarlı sonuçlar vermesini sağladığından ölçek puanlarının güvenilirliğinin yüksek olması beklenmektedir (Özkan ve diğerleri, 2018, s. 835).

2.3.2.3.1. Cronbach's Alfa Katsayısı

Cronbach- α katsayısı, ölçek içinde bulunan soruların iç tutarlılığının bir ölçüsüdür. Cronbach- α katsayısı ölçekte yer alan k sorunun varyansları toplamının genel varyansa oranlanması ile bulunan bir ağırlıklı standart değişim ortalamasıdır. Bu doğrultuda tablo 3'te her bir maddenin ve tablo 4'te tüm maddelerin güvenilirliği için Cronbach's Alfa katsayısı hesaplanmıştır.

Tablo 3. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği Madde Analizi

Madde	Cronbach's Alpha Katsayısı	Madde	Cronbach's Alpha Katsayısı	Madde	Cronbach's Alpha Katsayısı
D1	,974	D2	,975	D3	,975
D4	,975	D5	,975	D6	,975
D7	,975	D8	,974	D9	,974
D10	,974	D11	,974	D12	,974
D13	,974	D14	,974	D15	,974
D16	,974	D17	,974	D18	,974
D19	,975	D20	,976	D21	,975
D22	,974	D23	,974	D24	,974
D25	,974	D26	,974	D27	,974
D28	,974	D29	,974	D30	,974
D31	,976	D32	,974	D33	,974

Yukarıdaki tabloda gösterilen madde analizlerine ilişkin bulgular incelendiğinde her bir maddeye ilişkin Cronbach's Alpha Katsayısının oldukça yüksek değere sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği Cronbach- α katsayısı

Ölçek/Alt Boyut	Cronbach's Alpha Katsayısı	Madde Sayısı
Ölçek	.985	33

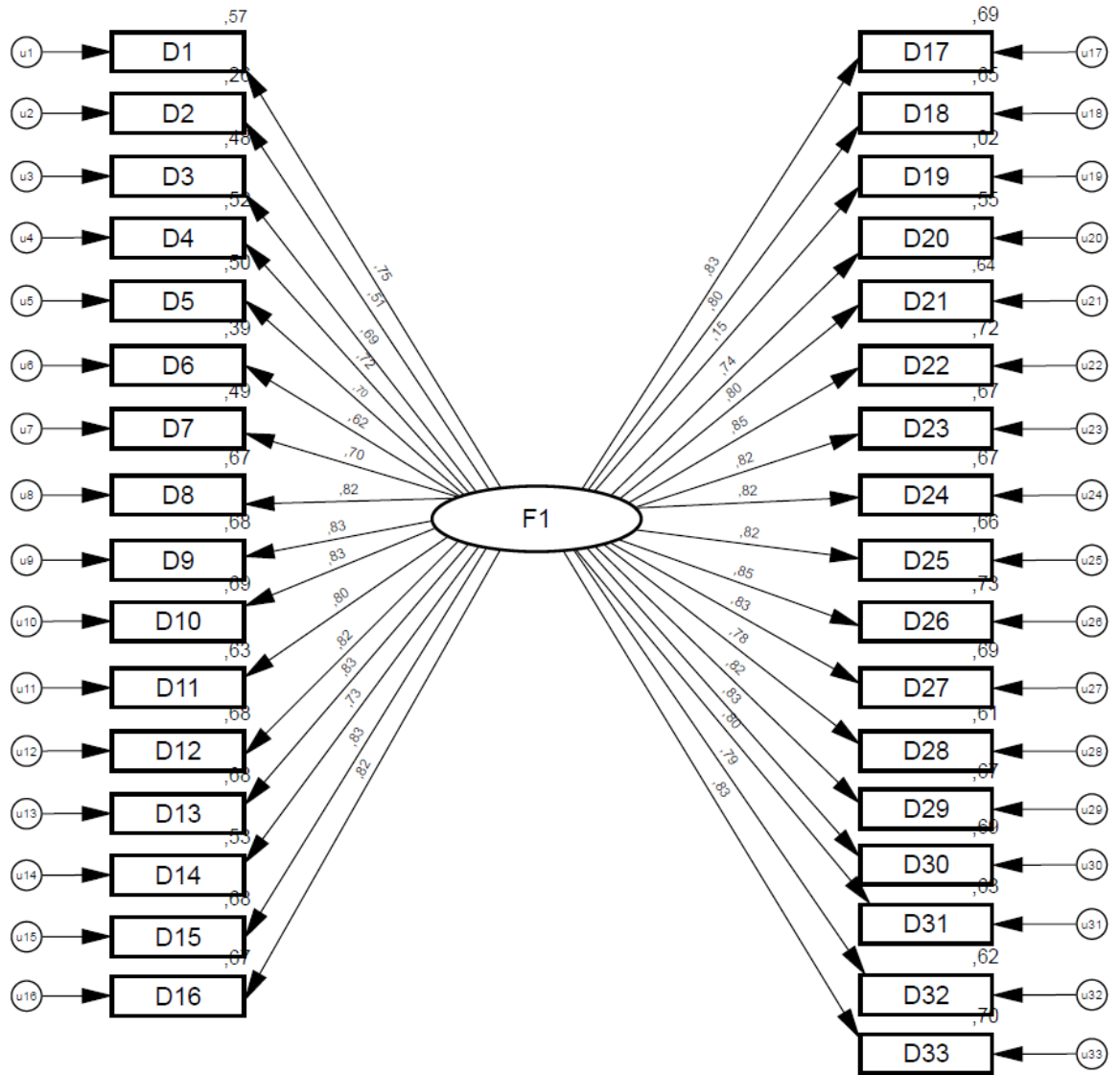
Büyüküstün (2018), psikolojik testlerde hesaplanan güvenilirlik katsayısının .70'den büyük olması test puanlarının güvenilirliği açısından yeterli olduğunu ifade etmiştir (s. 183). Bu bilgidan yola çıkarak Tablo 4'ü incelediğimizde birinci faktöre ait maddelerin oldukça yüksek derecede güvenilir olduğu söylenebilir. Bu sonuca göre 33 maddenin bir bütün oluşturduğu görülmektedir.

2.3.2.3.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Bu çalışmada Doğrulayıcı faktör analizi için Kikare uyum testi (Chi-Square Goodness), RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation), CFI (Comparative Fit Index), NFI (Normed Fit Index), RFI (Relative Fit Index), IFI (Incremental Fit Index), NNFI (Non-Normed Fit Index) uyum indeksleri kullanılmıştır.

Şekil 3'te standardize edilmiş parametre değerlerine bakıldığında ölçeği en fazla etkileyen boyut "Danışmanınızın yapıcı bir şekilde yorum ve davranışları arasındaki çelişkilerle yüzleşmesini sağlayabilir misiniz?" ve "Danışmanınızın danışmanlık sürecinin sonunda ulaşmak istediği hedefleri belirlemesine yardımcı olabilir misiniz?" sorularıdır. En az etkileyen madde ise "Danışmanınızın ima ettiğini düşündüğünüz şey hakkındaki düşüncelerinizi ona tam olarak söyleyebilir misiniz?" sorusunun olduğu görülmektedir.

Şekil 3. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Diyagramı

Aşağıda tablo 4'te toplam örneklem için çizilen modelin uyum indekslerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 5. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği Uyum Ölçütleri

Uyum Ölçütleri	Değerler	Mükemmel Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2	1379.42		
sd	495		
χ^2/sd	2.79	$0 \leq \chi^2/sd \leq 2^a$	$2 \leq \chi^2/sd \leq 3^a$
Incremental Fit Index (IFI)	0.89	$.95 \leq IFI \leq 100^a$	$.90 \leq IFI \leq .95^a$
Comperative Fit Index (CFI)	0.88	$0.95 \leq IFI \leq 100^a$	$0.90 \leq IFI \leq .95^a$
RMSEA	0.08	$.00 \leq RMSEA \leq .05^a$	$.05 \leq RMSEA \leq .08^a$
Normed Fit Index (NFI)	0.83	$.95 \leq NFI \leq 1.00^a$	$.90 \leq NFI \leq .95^a$
Non-Normed Fit Index (NNFI)	0.87	$.95 \leq NFI \leq 1.00^a$	$.90 \leq NFI \leq .95^a$
Relative Fit Index (RFI)	0.81	$0.90 < RFI < 0.90^b$	$0.90 < RFI < 0.90^b$
^a (İlhan, Çetin, 2014 s. 42) ^b (Schermelleh-Engel-Moosbrugger ,2003; akt. Özabacı, 2011 S. 163)			

Yukarıdaki tabloya bakıldığında χ^2/sd değeri 3'ün altında olduğu için kabul edilebilir bir uyum olduğunu ve RMSEA değerinin 0.08 olması iyi bir uyum olduğunu göstermektedir. CFI, IFI, NFI, NNFI, RFI değerlerinin ise kabul edilebilir uyuma çok yakın değerlere sahip olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak elde edilen bu uyum indeksleri modelin iyi bir uyuma sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla açıklayıcı faktör analiziyle ortaya koyulan tek faktörlü yapının geçerliği doğrulayıcı faktör analizi ile de teyit edilmiştir.

2.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada kullanılan anket ve ölçek için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan izin alınmıştır. Gerekli izin alındıktan sonra araştırmacının yaşadığı il olan Ankara'da var olan aile danışma merkezleri ve psikolojik danışma merkezlerinin internet adresleri araştırılmıştır. Psikolojik danışma merkezleri siteleri araştırılırken merkezde çalışan uzmanların özgeçmişleri incelenmiş ve bakanlık tarafından onaylanan aile danışmanlığı sertifikasına sahip olduğunu belirten kişilerin bulunduğu merkezler dikkate alınmıştır. Ankara ilinde, belirtilen merkezlerde çalışan çok az sayıda aile danışmanının olması nedeniyle Ankara'nın çevresindeki iller de araştırmaya dahil edilmiştir. Bu araştırma sonucunda da yeterli sayıya ulaşamadığı için Türkiye genelinde internet ve sosyal medya araştırması yapılmıştır. İnternet araştırmasının ardından aile danışma merkezleri ve psikolojik danışma merkezleri aranarak yapılan tez çalışması hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden aile danışmanlarına anket linki mail atılmıştır. Paylaşılan link tıkladığında ilk olarak araştırmanın amacını, kimler tarafından yapıldığını, elde edilen bilgilerin gizli tutulacağını ve Hacettepe Etik Komisyonundan gerekli iznin alındığına dair bilgileri içeren bilgilendirilmiş onam formu (Ek 3) görülmekte ve katılımcılar bunu onayladıklarında anket ve ölçek sorularını yanıtlayabilmektedirler. İnternet araştırması yoluyla verilerin toplandığı bu tezde farklı illerden toplamda 257 aile danışmanı çalışmaya katılmıştır.

2.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI

Araştırmada elde edilen veriler, IBM SPSS v25.0 (Statistical Package for the Social Sciences) programı, IBM AMOS ve R programlama dili ile analiz edilmiştir.

Ölçek geçerlik güvenirlik çalışmasındaki incelemeler değişken koşullara göre parametrik ya da parametrik olmayan istatistiksel testler yardımıyla yapılmıştır. İstatistiksel testler %5, %1 ve %0.1 anlamlılık düzeylerinde hesaplanmış ve yorumlanmıştır.

Ölçeğin geçerlilik analizi için öncelikle Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett küresellik testi yapılarak örneklem büyüklüğü ve faktör analizi yapıp yapılamayacağı incelenmiştir. Daha sonra ölçeğin yapı geçerliliğini inceleyebilmek için açıklayıcı faktör

analizi kullanılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik analizi için ise öncelikle ölçek sorularının iç tutarlılığını ölçmek amacıyla Cronbach- α katsayısı incelenmiştir. Ardından doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve bu analiz yapılırken uyum indekslerinden Ki-kare uyum testi (Chi-Square Goodness), RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation), CFI (Comparative Fit Index), NFI (Normed Fit Index), RFI (Relative Fit Index), IFI (Incremental Fit Index), NNFI (Non- Normed Fit Index) kullanılmıştır. Uyum indekslerinde RMSE uyumluluk indeksinde ise Cole (1987)'nin belirttiği $<.08$ (s. 588) ve Hu ve Bentler'in (1999) belirttiği CFI, NFI, RFI, NNFI ve IFI için $>.90$ anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır (s. 4).

Geçerlik güvenilirlik analizleri dışında katılımcıların, danışmanlık süreçleri, becerileri, karşılaştıkları sorunlar ve öz yeterlilik düzeylerinin belirlenmesi için ise frekans, çapraz tablo analizleri yapılmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını incelemek için Smirnow-Kolmogrow testi yapılmış ve veriler normal dağılmadığı sonucuna varılmıştır. Bundan dolayı anket sorularındaki değişkenler ile ölçek soruları parametrik olmayan testler olan Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis ile incelenmiştir.

2.6. SÜRE VE OLANAKLAR

Araştırmanın verileri 20.02.2018 – 01.04.2019 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırma için gereken tüm masraflar araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde aile danışmanlarını tanıttıcı bulgulara, eğitim durumlarına, danışmanlık süreçlerine, danışmanlık süreçlerinde karşılaştıkları sorunlara ve aile danışmanlarının Türkiye’deki aile danışmanlığı hizmetiyle ilgili düşüncelerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bununla birlikte araştırmaya katılan aile danışmanlarının demografik bilgilerinin, eğitim durumlarının, danışmanlık süreçlerinin ve Türkiye’de var olan aile danışmanlığı hizmetine yönelik düşüncelerinin danışman öz yeterlilik ölçeğinden aldıkları puanlar üzerindeki etkisi incelenmiştir.

3.1. AİLE DANIŞMANLARINI TANITICI BULGULAR

Bu bölümde aile danışmanlarının cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sahibi olma ve sahip oldukları çocuk sayısı bilgilerini içeren sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 6. Aile Danışmanlarının Sosyo-Demografik Özellikleri

Değişkenler	Gruplar	Sayı	%
Cinsiyet	Kadın	187	72,8
	Erkek	70	27,2
	Toplam	257	100,0
Yaş	21-32	139	54,1
	33-44	72	28,0
	45-56	46	17,9
	Toplam	257	100,0
Medeni Durum	Evli	132	51,4
	Bekar	113	43,9
	Boşanmış	12	4,7
	Toplam	257	100,0
Çocuk Sahibi Olma Durumu	Evet	107	41,6
	Hayır	150	58,4
	Toplam	257	100,0

Çocuk Sayısı	1	62	59,6
	2	31	29,8
	3 ve üzeri	11	10,6
	Toplam	104	100,0

Araştırmaya katılan 257 aile danışmanının %72,8'i kadın, %22,2'si erkektir. Katılımcıların %54,1'i 21-32, %28'i 33-44 ve %17,9'u 45-56 yaş aralığındadır. Yaş aralıklarına bakıldığında katılımcıların yarıdan fazlasının (%54.1) genç yetişkinlik döneminde olduğu gözlenmektedir.

Tablo 6'da gösterilen aile danışmanlarının medeni durumları incelendiğinde %51.4'ü evli, %43.9'u bekar ve %4.7'si boşanmıştır. Çocuk sahibi olan aile danışmanlarının oranı %41,6 iken çocuk sahibi olmayanların oranı ise %58,4'tür. Kaç çocuğa sahip olduklarına ilişkin sorulan soruya çocuk sahibi olan 107 katılımcıdan 104'ü cevap vermiş ve bu katılımcıların %59,6'sı 1, %29,8'i 2, %10,6'sı 3 ve üzeri sayıda çocuğa sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 7. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Yaptıkları İllere Göre Dağılımları

İl	Sayı	%
Ankara	82	31,9
İstanbul	59	23,0
Konya	19	7,4
İzmir	16	6,2
Bursa	12	4,7
Adana	6	2,3
Samsun	6	2,3
Antalya	4	1,6
Sakarya	4	1,6
Batman	3	1,2
Diyarbakır	3	1,2
Kayseri	3	1,2
Manisa	3	1,2
Diğer (Bartın, Hatay...)	38	14,2

Araştırmaya çeşitli illerden aile danışmanları katılmıştır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%31,9) araştırmacının yaşadığı il olan Ankara ilinde aile danışmanlığı

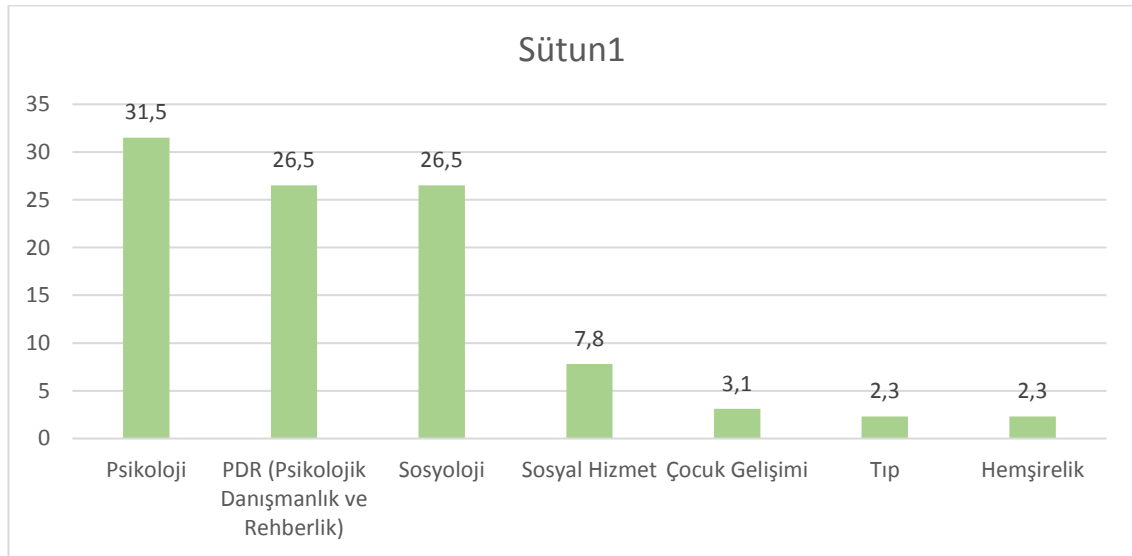

yapmakta daha sonra sırasıyla İstanbul (%23), Konya (%7,4) ve İzmir (%6,2) illerinden katılımcılar araştırmaya katılmaktadır. “Diğer” olarak belirtilen yerler ise 2’şer tane katılımcısı olan Bartın, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Kırıkkale, Kocaeli, Van, Yalova ve Kıbrıs; 1’er tane katılımcısı olan Kütahya, Bursa, Osmaniye, Ağrı, Balıkesir, Malatya, Eskişehir, Iğdır, Mersin, Mardin, Afyon, Muğla, Denizli, Trabzon, Nevşehir, Uşak, Kars, Tekirdağ, Isparta’dır.

3.2. AİLE DANIŞMANLARININ EĞİTİMLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

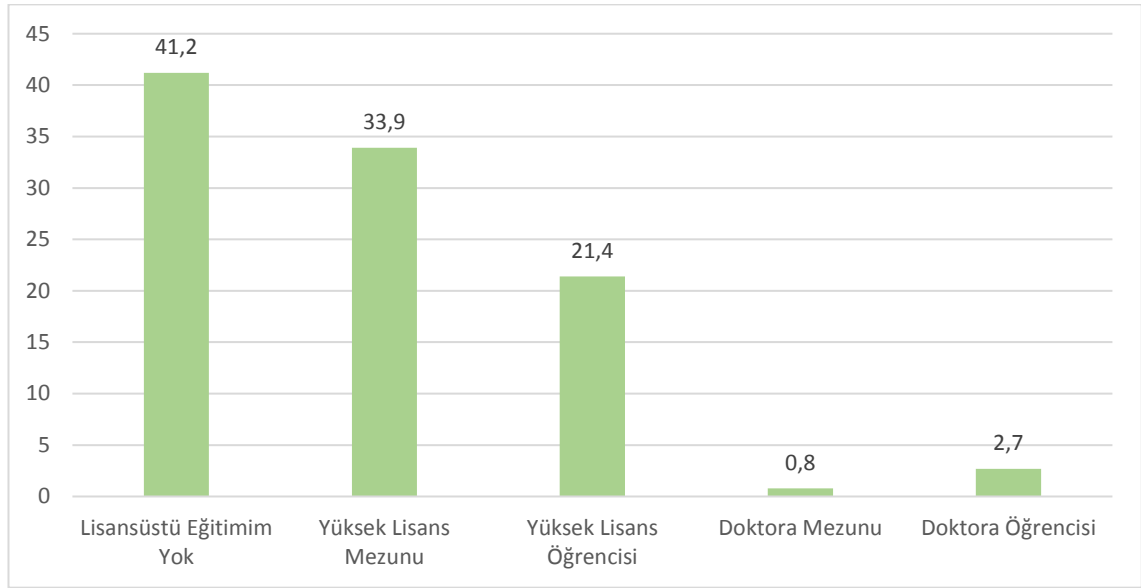
Bu bölümde aile danışmanlarının mezun oldukları lisans programı, lisansüstü eğitim durumları, lisansüstü eğitime devam edenlerin hangi alanda eğitim aldıklarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Araştırmaya katılan 257 aile danışmanının, aile danışmanlığı sertifikasını nereden aldıkları, sertifikayı aldıkları yer ile bu eğitimi yeterli görüp görmedikleri incelenmiştir. Bunların yanında katılımcıların aile danışmanlığı eğitimi dışında aldıkları ve almak istedikleri diğer eğitimlerin neler olduğuna ilişkin bulgulara değinilmiştir.

Şekil 4. Aile Danışmanlarının Mezun Oldukları Lisans Programına İlişkin Bulgular

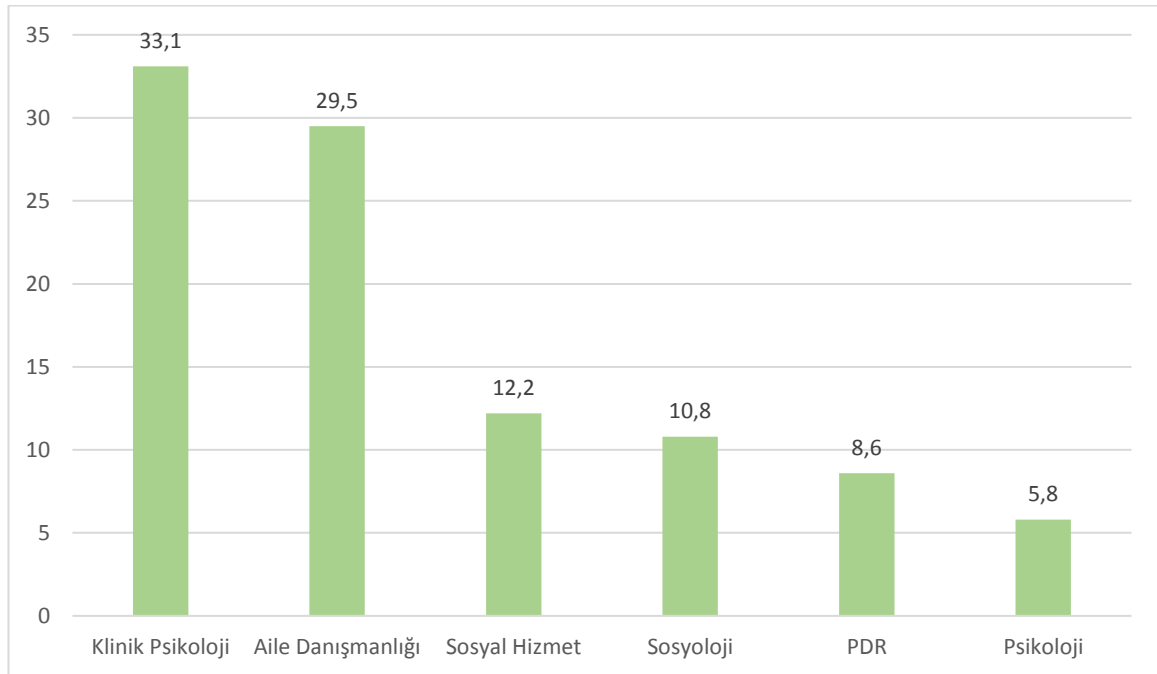
Araştırmaya katılan aile danışmanlarının %31,5’i Psikoloji, %26,5’i Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, %26,5’i Sosyoloji, %7,8’i Sosyal Hizmet, %3,1’i Çocuk Gelişimi, %2,3’ü Tıp ve %2,3’ü Hemşirelik lisans programlarından mezun olmuşlardır.

Şekil 5. Aile Danışmanlarının Lisansüstü Eğitim Durumu

Katılımcıların %41,2'si lisansüstü eğitime devam etmediğini, yarısından fazlasının (%55,3) yüksek lisans öğrencisi ya da mezunu olduğu, %3,5'inin ise doktora öğrencisi ya da mezunu olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Şekil 6. Aile Danışmanlarının Lisansüstü Eğitim Alanları

Lisansüstü eğitim alan katılımcıların %33,1'i Klinik Psikoloji, %29,5'i Aile Danışmanlığı, %12,2'si Sosyal Hizmet, %10,8'i Sosyoloji, %8,6'sı pdr, %5,8'i ise

Psikoloji alanında eğitim aldıklarını belirtmişlerdir. Lisansüstü eğitim aldığını belirten 12 katılımcı hangi alanda eğitim aldığını belirtmemiştir.

Tablo 8.Aile Danışmanlarının, Aile Danışmanlığı Eğitimi Aldıkları Yer ve Bu Eğitime İlişkin Düşünceleri

Değişkenler	Gruplar	Sayı	%
Aile Danışmanlığı Eğitiminin Nereden Alındığı	Devlet Üniversitesi	122	47,5
	Özel Aile Danışmanlık Merkezi	96	37,4
	Vakıf Üniversitesi	39	15,1
	Toplam	257	100,0
Alınan Eğitime İlişkin Düşünceler	Çok Yeterli	12	4,7
	Yeterli	93	36,3
	Ne Yeterli Ne Yetersiz	91	35,5
	Yetersiz	49	19,2
	Hiç Yeterli Değil	11	4,3
	Toplam	256	100,0

Katılımcıların tamamı aile danışmanlığı eğitimi almışlardır. Eğitimi devlet üniversitesinden alanların oranı %47,5, özel aile danışmanlık merkezinden alanların oranı %37,4 ve vakıf üniversitesinden alanların oranı ise %15,2'dir. Aldıkları eğitimin yeterli olduğunu düşünen aile danışmanlarının oranı %36,3, ne yeterli ne yetersiz olduğunu düşünenlerin oranı %35,5, yetersiz olduğunu düşünenlerin oranı %19,1, çok yeterli olduğunu düşünenlerin oranı %4,7 ve hiç yeterli olmadığını düşünenlerin oranı ise %4,3'tür.

Tablo 9. Aile Danışmanlarının Aile Danışmanlığı Eğitimini Aldıkları Yer ile Bu Eğitime İlişkin Düşünceleri

			Alınan Eğitimin Yeterliliğine İlişkin Düşünceler				
			Yeterli	Ne Yeterli Ne Yetersiz	Yetersiz	Toplam	p
Aile Danışmanlığı Eğitimini Aldıkları Yer	Devlet Üniversitesi	Sayı	48	42	32	122	0,73 ^a
		Devlet Üniversitesinde n Sertifika Alanlar %	39,3	34,5	26,2	100,0	
		Eğitime İlişkin Düşünceler %	45,7	45,7	53,3	47,5	
		Toplam %	18,7	16,3%	12,5%	47,5	
	Vakıf Üniversitesi	Sayı	18	12	9	39	
		Vakıf Üniversitesinde n Sertifika Alanlar %	46,1	30,8	23,1	100,0	
		Eğitime İlişkin Düşünceler %	17,2	13,0	15,0	15,2	
		Toplam %	7,0	4,7	3,5	15,2	
	Özel Aile Danışmanlık Merkezi	Sayı	39	38	19	96	
		Özel Aile Danışmanlık Merkezi Sertifika Alanlar %	40,6	39,6	19,8	100,0	
		Eğitime İlişkin Düşünceler %	37,1	41,3	31,7	37,3	
		Toplam %	15,2	14,8	7,4	37,4	
	Toplam	Sayı	105	92	60	257	
		Aile Danışmanlığı Eğitimi Aldığı Yer%	40,9	35,8	23,3	100,0	
		Eğitime ilişkin düşünceler %	100,0	100,0	100,0	100,0	
		Toplam %	40,9	35,8	23,3	100,0	

^a Chi Square Test

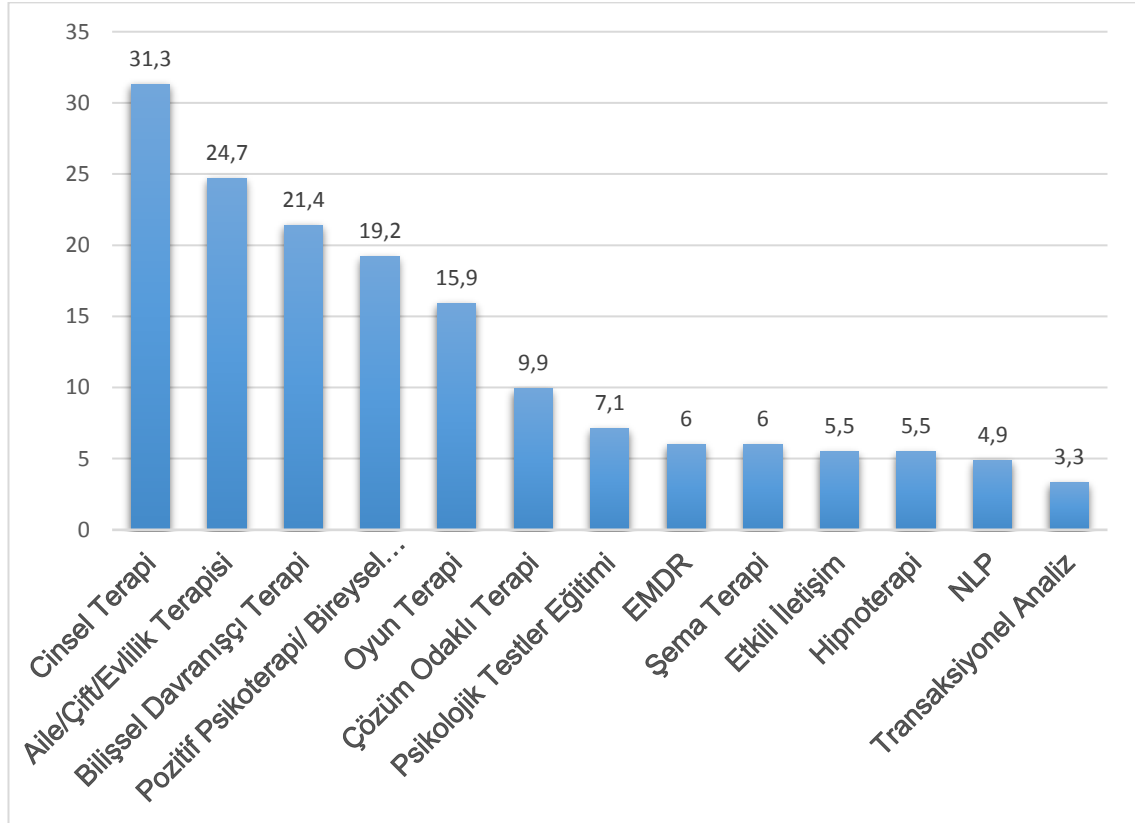
Aile danışmanlarının, aile danışmanlığı eğitimini aldıkları yer ile bu eğitimin yeterliliğine ilişkin düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$). Aile danışmanlığı eğitimini devlet üniversitesinden aldığını belirten 122 kişinin %39,3'ü aldıkları eğitimin yeterli olduğunu, %34,5'i ne yeterli ne yetersiz olduğunu ve %26,2'si ise yetersiz olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Eğitimini vakıf üniversitesinde alan 39 kişinin %49,1'i aldığı eğitimi yeterli, %30,8'i ne yeterli ne yetersiz ve %23,1'i ise yetersiz olduğunu düşünmektedir. Eğitimini özel aile danışmanlık merkezinden alan 96 kişiden %40,6'sı aldığı eğitimin yeterli olduğunu %39,6'sı aldığı eğitimin ne yeterli ne yetersiz olduğunu ve %19,8'i ise yetersiz olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir.

Tablo 10. Aile Danışmanlarının Aile Danışmanlığı Eğitimi Dışında Başka Bir Eğitim Alma Durumu

	Sayı	%
Başka Bir Eğitim Alan	182	70,8
Başka Bir Eğitim Almayan	75	29,2
Toplam	257	100,0

Araştırmaya katılan 257 aile danışmanının %70,8'i aile danışmanlığı sertifika eğitimi dışında başka bir eğitim aldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %29,2'si ise başka bir eğitim almadığını ifade etmişlerdir.

Şekil 7. Aile Danışmanlığı Eğitimi Dışında Alınan Eğitimlere İlişkin Bilgiler

Aile danışmanlarının aile danışmanlığı dışında aldıkları diğer eğitimlere ilişkin bilgiler Şekil 7’de yer almaktadır. Bu soruda birden fazla eğitim aldığını belirten katılımcılar bulunmaktadır. Aile danışmanlığı eğitimi dışında başka bir eğitim aldığını belirten 182 aile danışmanının %31,3’ü cinsel terapi, %24,7’si aile/evlilik/çift terapisi, %21,4’ü bilişsel davranışçı terapi, %19,2’si pozitif psikoterapi/ bireysel psikoterapi/ bütüncül psikoterapi, %15,9’u oyun terapi, %9,9’u çözüm odaklı terapi, %7,1’i psikolojik testler eğitimi, %6 EMDR (Eye Movement Desensitization and Reprocessing - Göz Hareketleri ile Duyarsızlaştırma ve Yeniden İşleme), %6’sı şema terapi, %5,5 etkili iletişim, %5,5 hipnoterapi, %4,9 NLP (Neuro Linguistic Programing - Zihin Dili Programlaması) ve %3,3’ü transaksiyonel analiz eğitimlerini aldığını ifade etmiştir.

Tablo 11. Aile Danışmanlığı Eğitiminin Nereden Alındığı ile Bu Eğitim Dışında Başka Eğitim Alma Durumu

			Aile Danışmanlığı Dışında Eğitim Alma Durumu			
			Eğitim Alan	Eğitim Almayan	Toplam	p.
Aile Danışmanlığı Eğitimi Aldıkları Yer	Devlet Üniversitesi	Sayı	91	31	122	0,28 ^a
		Devlet Üniversitesinden Sertifika Alanlar%	74,6	25,4	100	
		Eğitim Alma Durumu %	50,0	41,3	47,5	
		Toplam%	35,4	12,1	47,5	
	Vakıf Üniversitesi	Sayı	24	15	39	
		Vakıf Üniversitesinden Sertifika Alanlar %	61,5	38,5	100	
		Eğitim Alma Durumu %	13,2	20,0	15,2	
		Toplam%	9,3	5,8	15,2	
	Özel Aile Danışmanlık Merkezi	Sayı	67	29	96	
		Özel Aile Danışmanlık Merkezinden Sertifika Alanlar%	69,8	30,2	100	
		Eğitim Alma Durumu %	36,8	38,7	37,4	
		Toplam%	26,1	11,3	37,4	
	Toplam	Sayı	182	75	257	
		Aile danışmanlığı eğitimi aldıkları yer %	70,8	29,2	100	
		Eğitim Alma Durumu %	100	100	100	
		Toplam%	91	31	122	

^a Chi Square Test

Katılımcıların aile danışmanlığı eğitimini aldıkları yer ile bu eğitim dışında başka bir eğitim alma durumu incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$). Her ne kadar bu ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulunmasa da aile danışmanlığı konusunda farklı eğitim alan danışmanların oranları birbirinden farklıdır (Tablo 11). Aile danışmanlığı eğitimi dışında başka bir eğitim alan katılımcıların çoğunluğu devlet üniversitelerden sertifika alan katılımcılardır (%74,6). Bunu sırası ile özel aile danışmanlık merkezinden sertifika alanlar (%69,8) ve vakıf üniversitesinden sertifika alanlar (%61,5) izlemiştir.

Tablo 12. Alınan Aile Danışmanlığı Eğitimine İlişkin Düşünceler ile Başka Bir Eğitim Alma Durumu

			Aile Danışmanlığı Dışında Alınan Eğitim Durumu			
			Eğitim Aldım	Eğitim Almadım	Toplam	p.
Alınan Aile Danışmanlığı Eğitimine İlişkin Düşünceler	Yeterli	Sayı	74	31	105	0,87 ^a
		Yeterli Olduğunu Düşünenler %	70,5	29,5	100	
		Eğitim Alma Durumu %	40,7	41,3	40,9	
		Toplam %	28,8	12,1	40,9	
	Ne Yeterli Ne Yetersiz	Sayı	64	28	92	
		Ne Yeterli Ne Yetersiz Olduğunu Düşünenler %	69,6	30,4	100	
		Eğitim Alma Durumu %	35,2	37,3	35,8	
		Toplam %	24,9	10,9	35,8	
	Yetersiz	Sayı	44	16	60	
		Yetersiz Olduğunu Düşünenler %	73,3	26,7	100	
		Eğitim Alma Durumu %	24,2	21,3	23,3	
		Toplam %	17,1	6,2	23,3	
	Toplam	Sayı	182	75	257	
		Eğitime İlişkin Düşünceler %	70,8	29,2	100	
		Eğitim Alma Durumu %	100	100	100	
		Toplam%	70,8%	29,2%	100,0%	

^a Chi Square Test

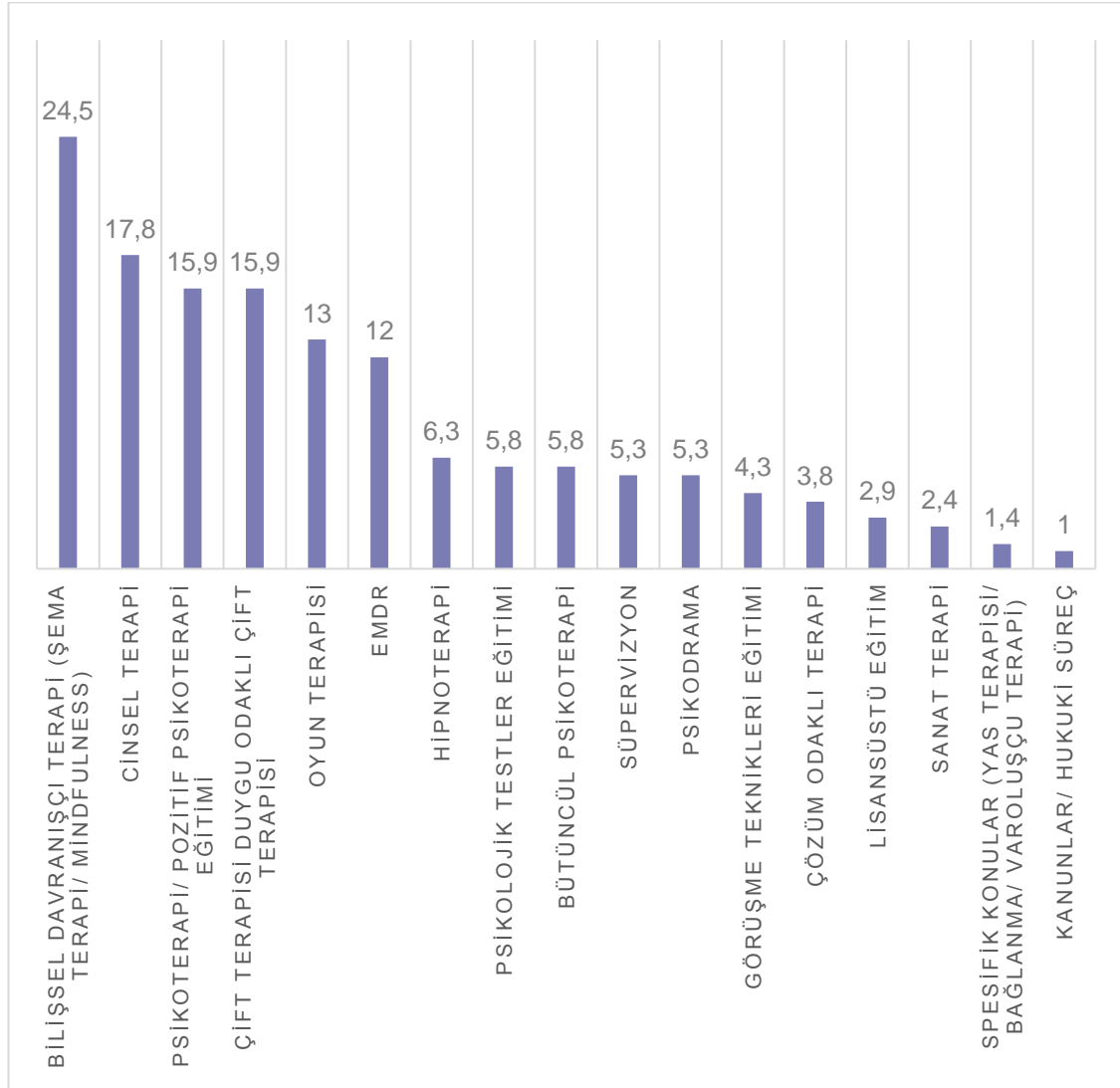
Katılımcıların aldıkları aile danışmanlığı eğitimine ilişkin düşünceleri ile başka bir eğitim alıp almama durumuna bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$). Her ne kadar bu ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulunmasa da aile danışmanlığı konusunda farklı eğitim alan danışmanların oranları birbirinden farklıdır (Tablo 12). Aile danışmanlığı eğitimi dışında en fazla eğitim alanlar aldıkları aile danışmanlığı eğitimini yetersiz bulanlardır (%73,3). Bunu sırasıyla aile danışmanlığı eğitimini yeterli bulanlar (70,5) ve eğitimin ne yeterli ne yetersiz olduğunu düşünenler (%69,6) izlemektedir.

Tablo 13. Aile Danışmanlarının, Aile Danışmanlığı Eğitimi Dışında Başka Bir Eğitim Alma İstekleri

	Sayı	%
Eğitim Almak İsteyenler	208	80,9
Eğitim Almak İstemeyenler	49	19,1
Toplam	257	100,0

Araştırmaya katılan 257 aile danışmanının %80,9'u danışmanlarıyla çalışırken ya da dolaylı bir şekilde danışmanlık süreci ile ilgili kendilerinde tamamlamak istedikleri bir konu ve almak istedikleri bir eğitimin olduğunu belirtirken %19,1'i almak istedikleri bir eğitimin olmadığını ifade etmişlerdir.

Şekil 8. Aile Danışmanlarının Almak İstedikleri Eğitime İlişkin Bulgular

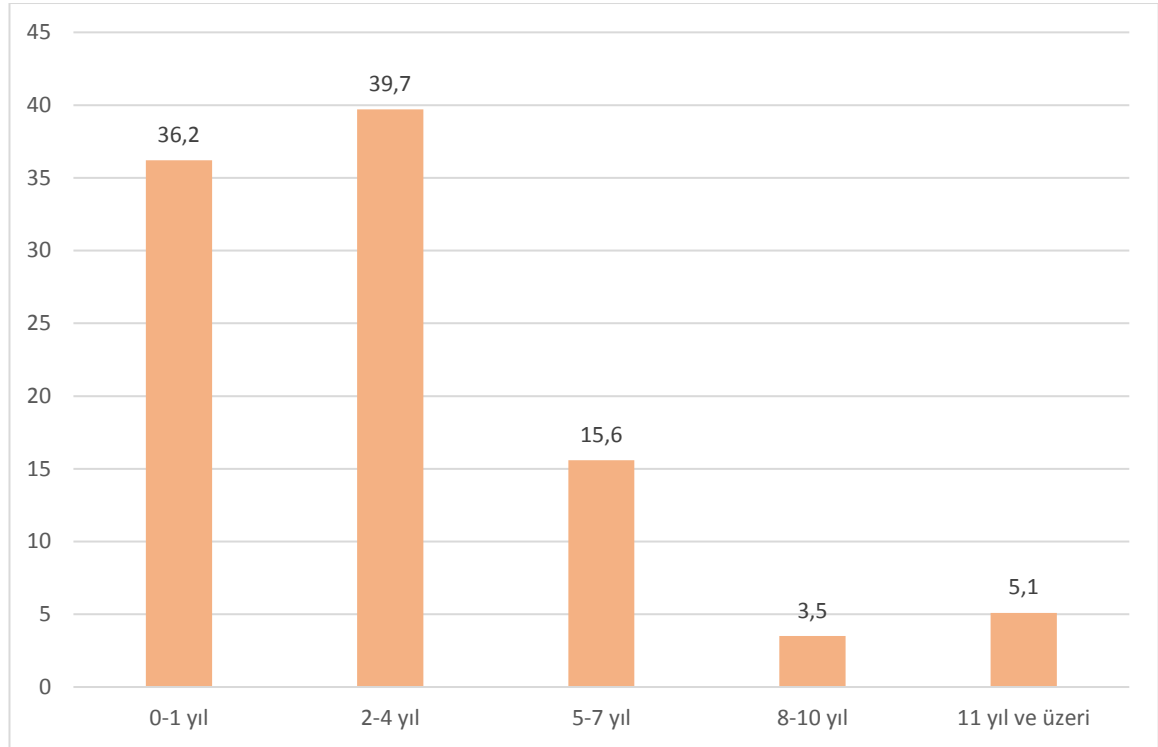

Yukarıda danışmanlık süreci ile ilgili kendilerinde tamamlamak istedikleri bir konu ve almak istedikleri bir eğitimin olduğunu belirten 208 aile danışmanının almak istedikleri eğitime ilişkin bulgular yer almaktadır. Birden fazla eğitim almak istediğini belirten katılımcılar bulunmaktadır. Aile danışmanlarının %24,5'i bilişsel davranışçı terapi (şema terapi, mindfulness), %17,8'i cinsel terapi, %15,9'u psikoterapi ve pozitif psikoterapi, %15,9'u çift terapisi/duygu odaklı çift terapisi, %13'ü oyun terapi, %12'si EMDR, %6,3'ü hipnoterapi, %5,8'i psikolojik testler, %5,8'i bütüncül psikoterapi, %5,3'ü süpervizyon, %5,3'ü psikodrama, %4,3'ü görüşme teknikleri, %3,8'i çözüm odaklı terapi, %2,9'u lisansüstü eğitim, %2,4'ü sanat terapi, %1,4'ü spesifik konular (yas terapi, bağlanma, varoluşçu terapi), %1'i ise kanunlar ve hukuki süreçler hakkında eğitim almak istediklerini belirtmişlerdir.

3.3. AİLE DANIŞMANLARININ DANIŞMANLIK SÜREÇLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

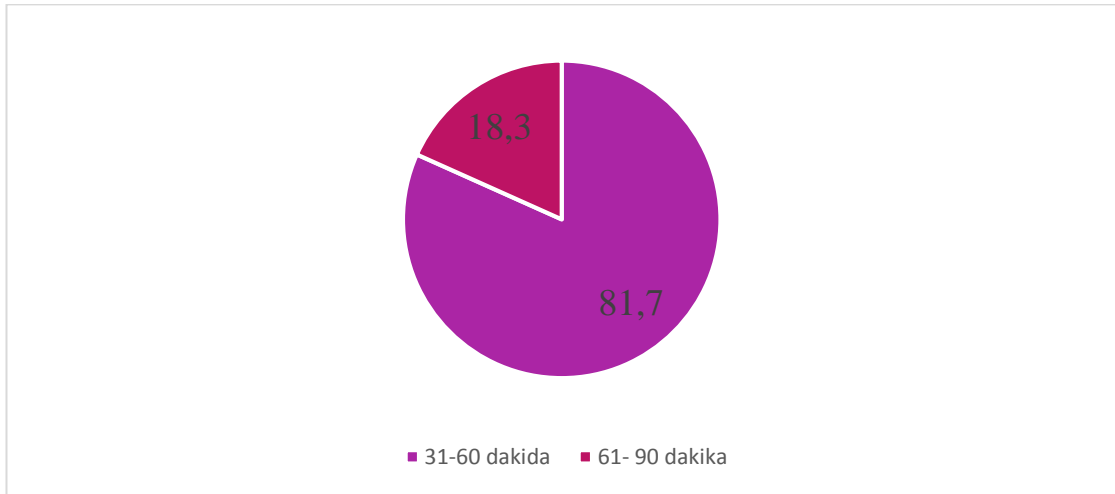
Bulguların bu bölümünde aile danışmanlarının kaç yıldır aile danışmanlığı yaptığı, bir danışmanlık sürecini kaç seansta tamamladıkları, seanslarının ortalama kaç dakika sürdüğü ve hangi danışmanlık gruplarıyla çalışmayı tercih ettiklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bunların yanında aile danışmanlarının danışmanlık süreçlerinde kullandıkları terapi teknikleri ya da kuramların neler olduğu, danışmanların ihtiyaçları dahilinde nerelere yönlendirdikleri ve süpervizyon alıp almadıklarına ilişkin bulgulara aşağıda değinilmiştir.

Şekil 9. Aile Danışmanlığı Yapma Sürelerine İlişkin Bulgular

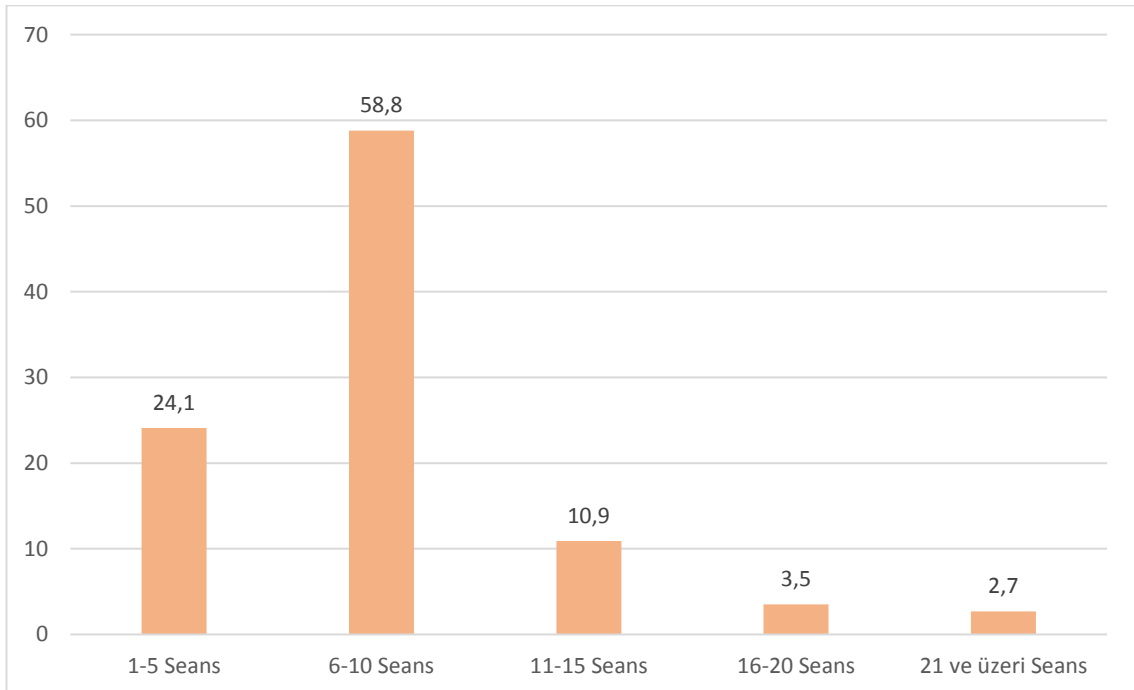
Aile danışmanlarının %36,2'si 0-1 yıldır, %39,7'si 2-4 yıl, %15,6'sı 5-7 yıl, %3,5'i 8-10 yıl, %5,1'i 11 ve üzeri yıldır aile danışmanlığı yaptıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 10. Aile Danışmanlarının Ortalama Danışmanlık Seans Süreleri

Katılımcıların %81,7'si seans sürelerinin 31-60 dakika ve %18,3'ü 61-90 dakika sürdüğünü ifade etmişlerdir. Elde edilen bu bulgudan yola çıkarak aile danışmanlarının danışmanlık sürelerinin ortalama 40 dakika sürdüğünü söyleyebiliriz.

Şekil 11. Aile Danışmanlarının Ortalama Danışmanlık Sürecini Kaç Seansta Tamamladıkları

Danışmanların %50,8'i toplamda 6-10 seans, %24,1'i toplam 1-5 seans, %10,9'u toplam 11-15 seans ve %3,5'i toplamda 16-20 seans ve %2,7'si ise toplamda 21 ve üzeri seans yaptıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 12. Aile Danışmanlarının Tercih Ettikleri Danışmanlık Grupları

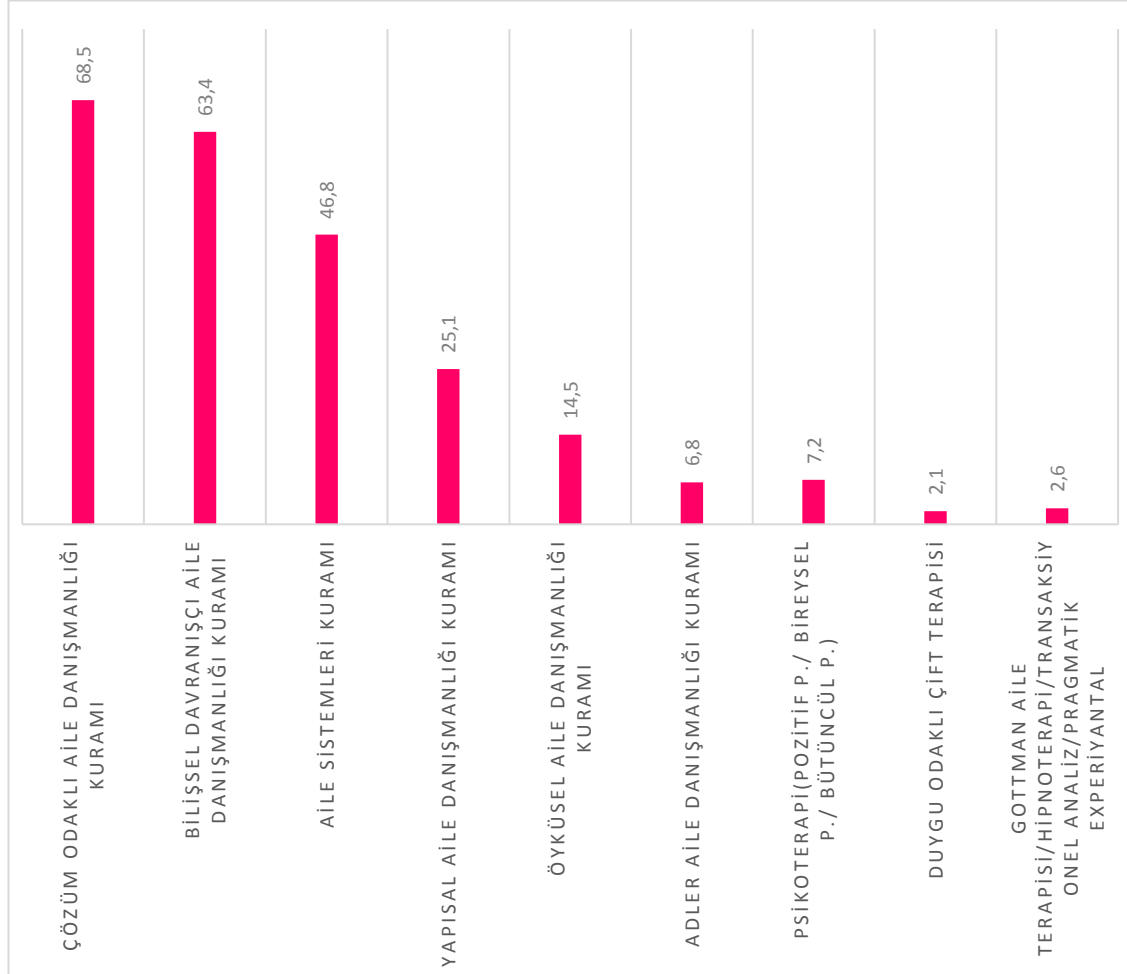
Şekil 12’de aile danışmanlarının tercih ettikleri danışmanlık gruplarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu soru aile danışmanlarının birden fazla seçeneği işaretleyebileceği şekilde sorulmuştur. Aile danışmanlarının %58,4’ü bireylerle, %58’i ailelerle, %57,2’si çiftlerle, %39,7’si çocuklarla ve %33,5’i ergenlerle çalışmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 14. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Sürecinde Terapi Tekniği ya da Kuram Kullanmalarına İlişkin Bilgiler

	Sayı	%
Terapi Tekniği/Kuram Kullanan	235	91,4
Terapi Tekniği/Kuram Kullanmayan	22	8,6
Toplam	257	100,0

Aile danışmanlarının %91,4’ü danışmanlık sürecinde bir kuram ya da terapi tekniği kullandıklarını belirtirken %8,6’sı ise herhangi bir teknik ya da kuram kullanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Şekil 13. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Sürecinde Kullandıkları Terapi Teknikleri Kuramlara İlişkin Bilgiler

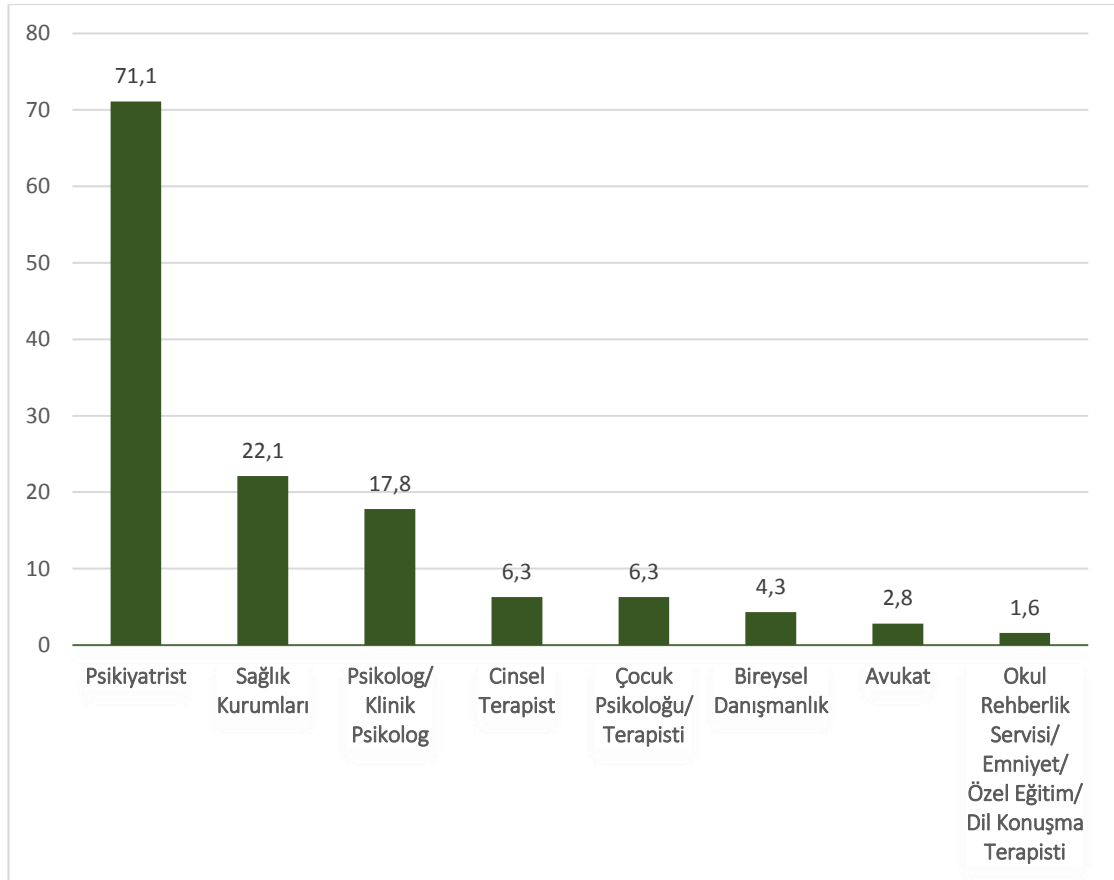
Şekil 13'te aile danışmanlarının danışmanlık süreçlerinde kullandıkları kuram ve danışmanlık tekniklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Katılımcıların birden fazla kuram ve teknik belirtebildiği bu soruda herhangi bir kuram ve teknik kullandığını belirten 235 kişiden %68,5'i çözüm odaklı aile danışmanlığı, %63,4'ü bilişsel davranışçı aile danışmanlığı, %46,8'i aile sistemleri kuramı, %25,1'i yapısal aile danışmanlığı, %14,5'i öyküsel aile danışmanlığı, %6,8'i Adler aile danışmanlığı kuramlarını ve %7,2'si pozitif psikoterapi/ bireysel psikoterapi/ bütüncül psikoterapi, %2,6'sı Gottman aile terapisi /hipnoterapi/ transaksiyel analiz/ pragmatik deneyimli ve %2,1'i duygu odaklı çift terapisini kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 15. Aile Danışmanlarının Danışanlarını İhtiyaçları Dahilinde Herhangi Bir Yere Yönlendirme Yapmalarına İlişkin Bilgiler

	Sayı	%
Yönlendirme Yapanlar	253	98,4
Yönlendirme Yapmayanlar	4	1,6
Toplam	257	100,0

Aile danışmanlarının %98,4'ü kendilerine gelen danışanları ihtiyaçları dahilinde başka bir yere yönlendirdiklerini belirtirken %1,6'sı ise herhangi bir yere yönlendirmediklerini ifade etmişlerdir.

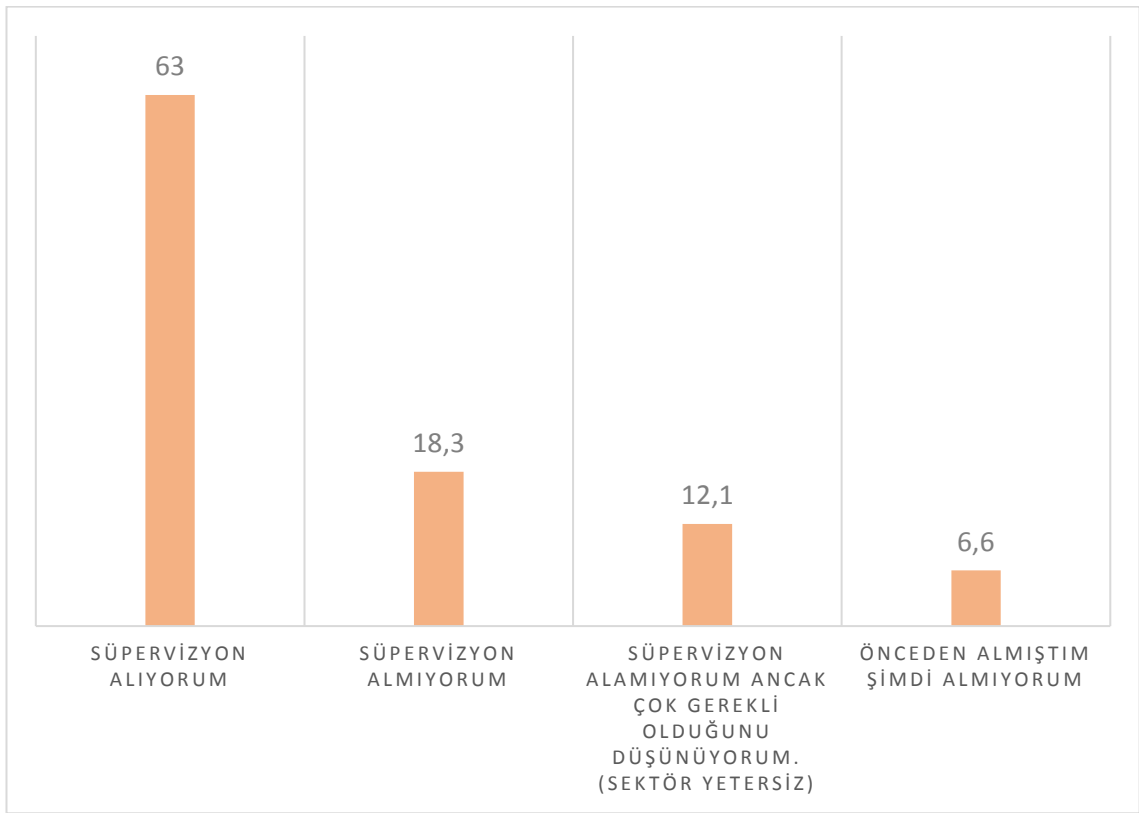
Şekil 14. Aile Danışmanlarının Danışanlarını İhtiyaçları Dahilinde Yönlendirdikleri Yerlere İlişkin Bilgiler

Şekil 14'te aile danışmanlarının danışanlarını ihtiyaçları dahilinde yönlendirdikleri yerlere ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu soruya birden fazla yanıt veren katılımcılar bulunmaktadır. Herhangi bir yere yönlendirme yaptığını belirten 253 aile danışmanından %71,1'i psikiyatriste, %22,1'i sağlık kurumlarına, %17,8'i psikolog/klinik psikoloğa, %6,3'ü cinsel terapistte, %4,3'ü bireysel danışmana, %2,8'i avukata ve %1,6'sı ise okul rehberlik servisi, emniyet, özel eğitim ve dil konuşma terapistine yönlendirme yaptıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 15. Aile Danışmanlarının Süpervizyon Alma Durumuna İlişkin Bilgiler

Şekil 15'te aile danışmanlarının süpervizyon alma durumuna ilişkin bilgiler yer almaktadır. Araştırmaya katılan aile danışmanlarının yarısından fazlası (%63) süpervizyon aldığını, %18,3'ü süpervizyon almadığını, %12,1'i süpervizyon sektöründen kaynaklı problemlerden dolayı süpervizyon alamadığını ve %6,6'sı önceden süpervizyon aldığını ancak şimdi almadığını belirtmiştir.

3.4. AİLE DANIŞMANLARININ DANIŞMANLIK SÜRECİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLARA İLİŞKİN BULGULAR

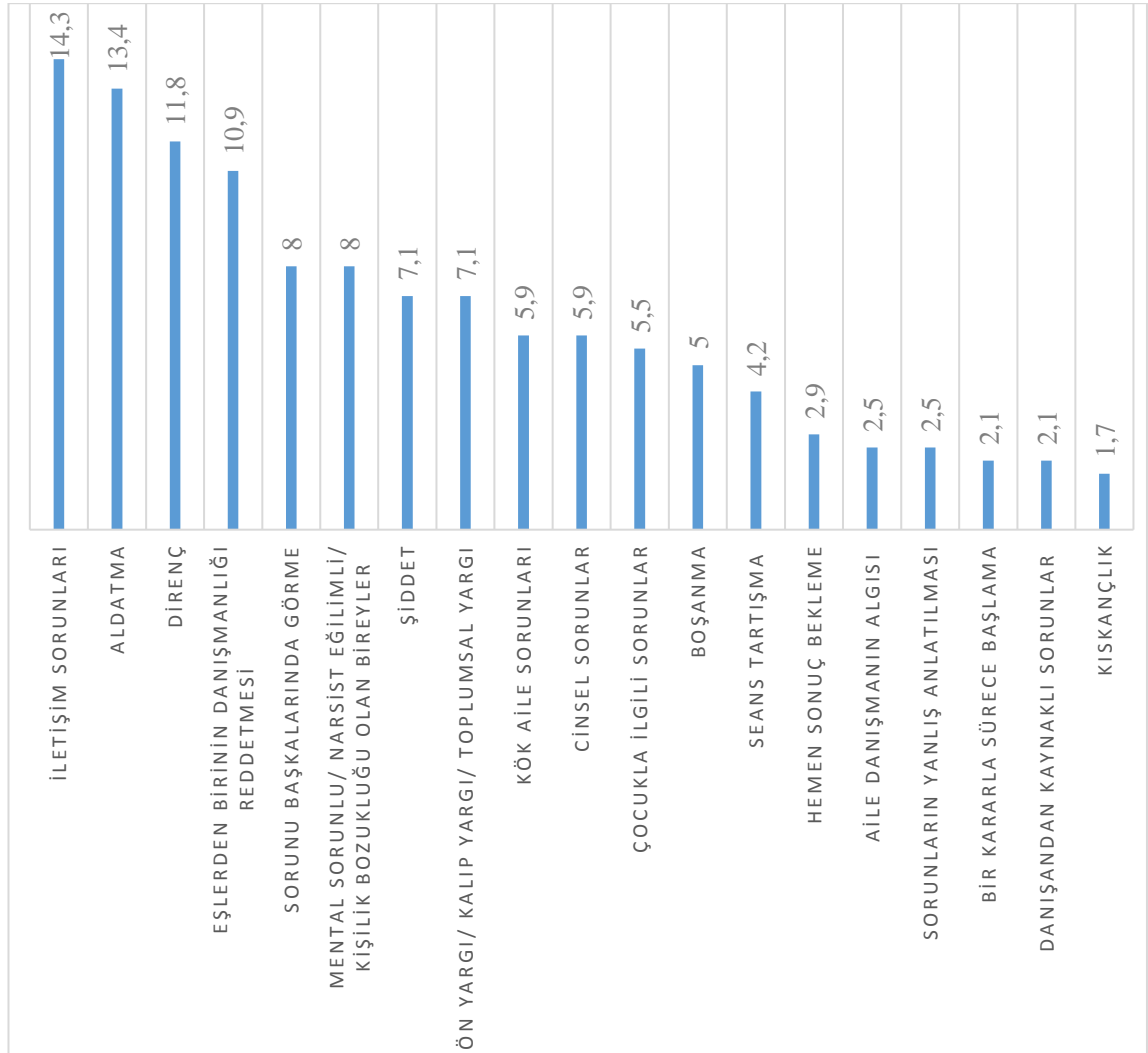
Bulguların bu bölümünde aile danışmanlarının danışmanlık sürecinde zorlandıkları ve kendilerini en yetkin hissettikleri konuların neler olduğuna ve ailelerin kendilerine en çok hangi sorunlarla başvurduklarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 16. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Sürecinde Zorlandıkları Konulara İlişkin Bulgular

	Sayı	%
Danışmanlık Sürecinde Zorlandığı Konu Olan	238	92,6
Danışmanlık Sürecinde Zorlandığı Konu Olmayan	19	13,4
Toplam	257	100,0

Aile danışmanlarının %92,6'sı danışmanlık sürecinde zorlandığı konuların olduğunu belirtirken %13,4'ü zorlandığı bir konunun olmadığını ifade etmiştir.

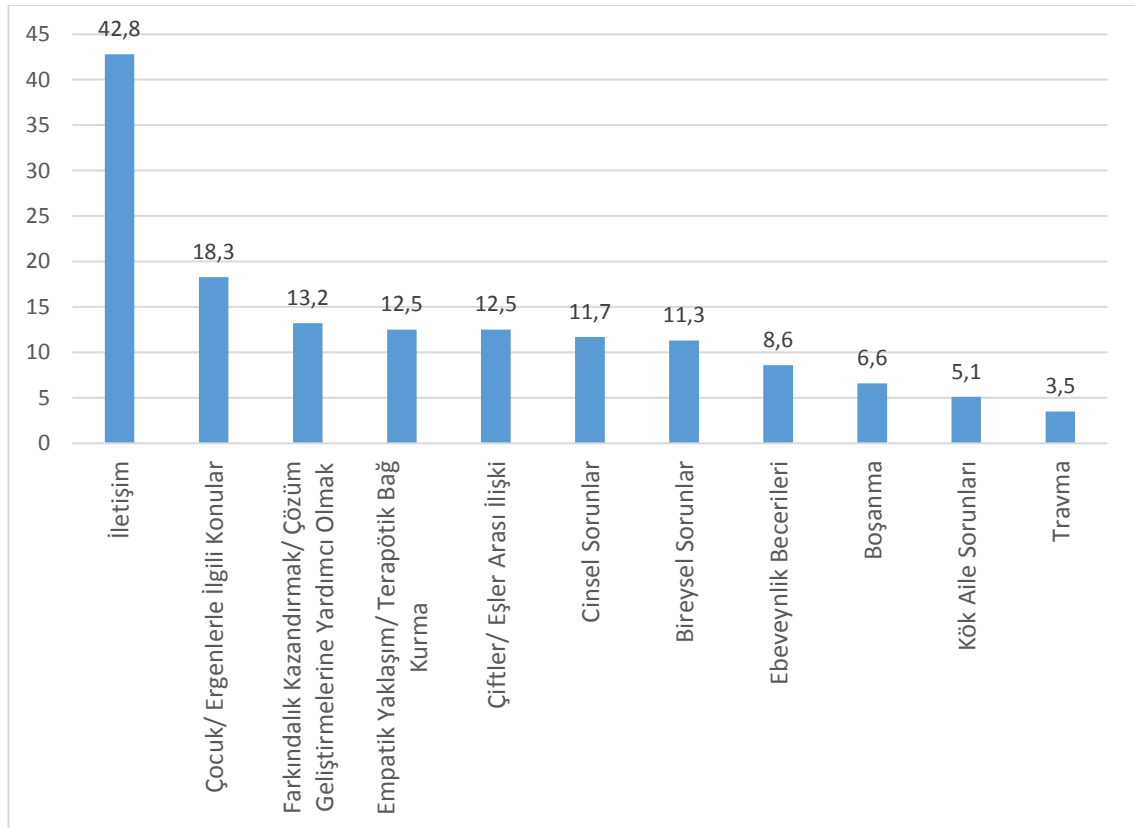
Şekil 16. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Sürecinde Zorlandıkları Konulara İlişkin Bulgular

Şekil 16'da danışmanlık sürecinde herhangi bir konuda zorlandığını belirten 238 aile danışmanının hangi konularda zorlandıklarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Katılımcılar bu soruya birden fazla yanıt verebilmişlerdir. Aile danışmanlarının %14,3'ü iletişim sorunları, %13,4'ü aldatma, %11,8'i direnç, %10,8'i eşlerden birinin danışmanlığı reddetmesi, %8'i danışmanların sorunu başkalarında görmesi, %8'i mental sorunlu/ narsist eğilimli ve kişilik bozukluğu olan bireylerle çalışma konularında zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte da katılımcıların %7,1'i şiddet, %7,1'i ön yargı, kalıp yargı ve toplumsal yargı, %5,9 kök aile, %5,9 cinsel sorunlar, %5,5'i çocukla ilgili sorunlar, %5'i boşanma, %4,2'si ailelerin seansta tartışması, %2,9'u ailelerin hemen sonuç bekleme, %2,5'i aile danışmanın kendi algısından kaynaklı sorunlar (tarafli olduğumuzu düşünmeleri/kendi düşüncelerim ile çakışma/ zamanı etkin kullanma,

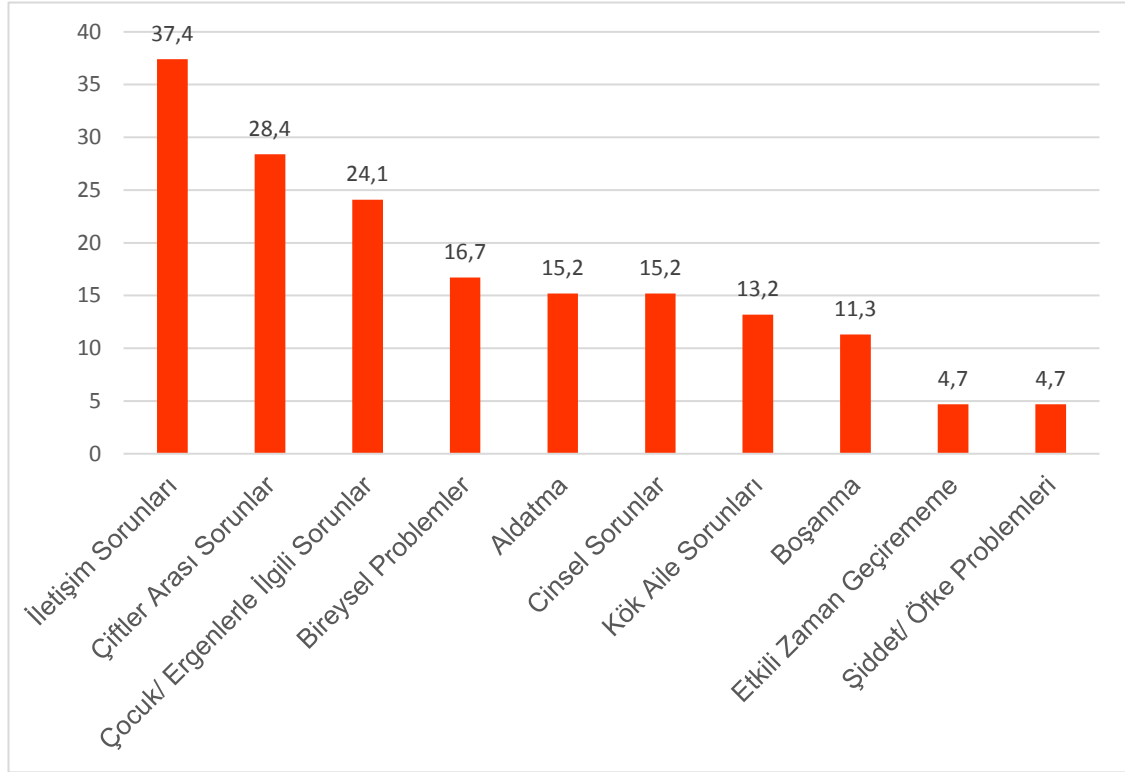
seansları yapılandırma/ bizi yargıç zannetmeleri/ kendi duygu regülasyonum), %2,5'i danışanların sorunlarını yanlış anlatmaları, %2,1'i bir kararla sürece başlama, %2,1'i danışandan kaynaklı sorunlar (her ailenin farklı dinamikte olması/ bir anda karar değiştirmeleri/ verilen ödevleri yapmamaları) ve %1,7'si kıskançlık konularında zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 17. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Sürecinde Kendilerini En Yetkin Hissettikleri Konulara İlişkin Bulgular

Şekil 17'de aile danışmanlarının danışmanlık sürecinde kendilerini en yetkin hissettikleri konulara ilişkin bulgular yer almaktadır. Araştırmaya katılan 257 aile danışmanının her biri en az bir tane en yetkin hissettikleri bir konunun olduğunu ifade etmişlerdir. Aile danışmanlarının %42,8'i iletişim, %18,3'ü çocuk/ergenler, %13,2'si danışanlarına farkındalık kazandırmak ve çözüm geliştirmelerine yardımcı olmak, %12,5'i empatik bağ, terapötik bağ kurma, %12,5'i çiftler/ eşler arası ilişki, %11,7'si cinsel sorunlar, 11,3'ü bireysel sorunlar, %8,6'sı ebeveynlik becerileri kazandırma, %6,6'sı boşanma, %5,1'i kök aile ve 3,5'i travma konularında kendilerini en yetkin hissettiklerini belirtmişlerdir.

Şekil 18. Ailelerin Aile Danışmanlarına En Fazla Başvurdıkları Sorun Alanları ile İlgili Bulgular

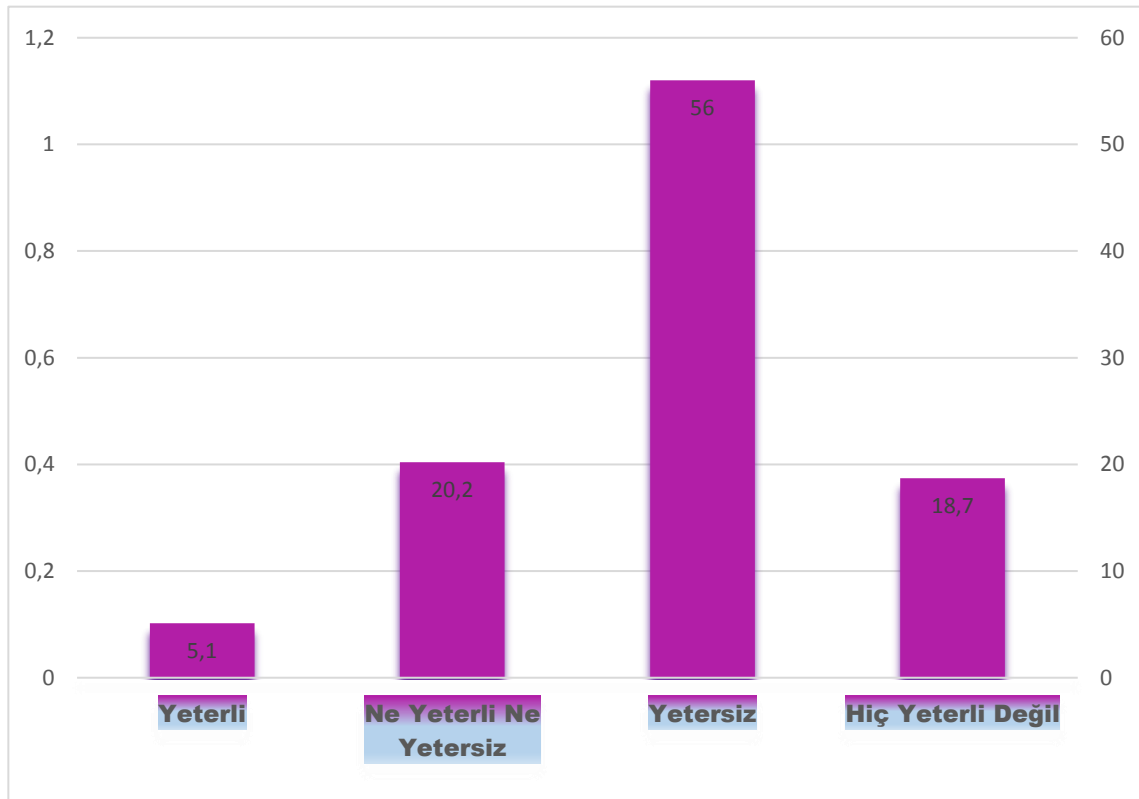

Şekil 18’de ailelerin aile danışmanlarına en çok hangi sorunlarla başvurduklarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Aile danışmanlarının tümü bu soruya en az bir cevap vermişlerdir. Aile danışmanları kendilerine danışmanlık talebi ile gelen ailelerin %37,4’ü iletişim sorunları, %28,4’ü çiftler arası sorunlar, %24,1’i çocuk/ergen sorunları, %16,7’si bireysel sorunlar, %15,2’si aldatma, %15,2’si cinsel sorunlar, %13,2’si kök aile sorunları, %11,3’ü boşanma, %4,7’si etkili zaman geçirme ve %4,7’si şiddet/öfke problemleri ile başvurduklarını belirtmişlerdir.

3.5. AİLE DANIŞMANLARININ TÜRKİYE'DEKİ AİLE DANIŞMANLIĞI HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİNE İLİŞKİN BULGULAR

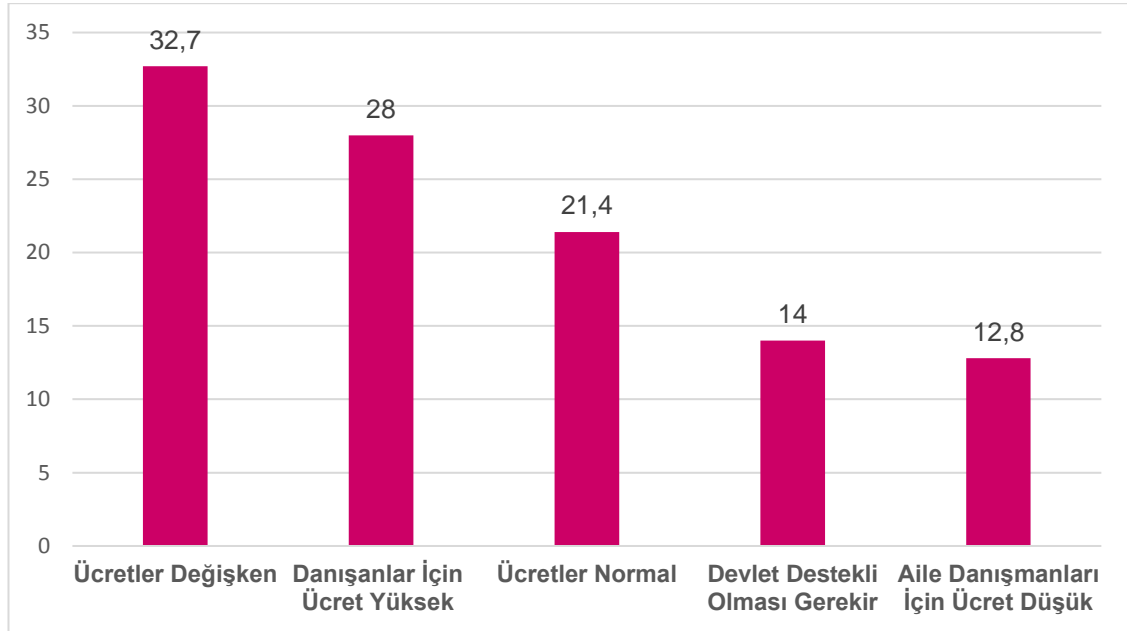
Bu bölümde katılımcıların Türkiye'deki aile danışmanlığının yeterliliğine ilişkin görüşleri ve aile danışmanlığının ücret politikaları hakkındaki düşüncelerine yer verilmiştir.

Şekil 19. Aile Danışmanlarının Türkiye'deki Aile Danışmanlığının Yeterliliğine İlişkin Düşünceleri

Şekil 19'da aile danışmanlarının Türkiye'de var olan aile danışmanlığına ilişkin düşüncelerini içeren veriler bulunmaktadır. Katılımcıların yarısından fazlası (%56) Türkiye'de aile danışmanlığının yetersiz olduğunu, %20,2'si ne yeterli ne yetersiz olduğunu, %18,7'si hiç yeterli olmadığını ve %5,1'i ise yeterli olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu bulgulardan yola çıkarak araştırmaya katılan aile danışmanlarının %74,7'sinin Türkiye'de var olan aile danışmanlığı hizmetini yeterli bulmadığı söylenebilir.

Şekil 20. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Sürecine İlişkin Türkiye’deki Ücret Politikaları Konusundaki Düşünceleri

Şekil 20’de aile danışmanlarının danışmanlık sürecine ilişkin ücret politikaları hakkında düşünceleri yer almaktadır. Bu soruya birden fazla yanıt veren katılımcılar bulunmaktadır. Yukarıdaki verilere göre katılımcıların %32,7’si seans ücretlerinin değişken olduğunu, %28’i ücretlerin danışanlar için yüksek olduğunu, %21,4’ü ücretlerin normal olduğunu, %14’ü aile danışmanlığı hizmetinin devlet destekli olması gerektiğini ve %12,8’i ücretlerin aile danışmanları için düşük olduğunu düşünmektedir. Elde edilen bulgulara bakıldığında ücretlerin normal olduğunu düşünenler dışındaki %78,6 oranındaki katılımcılar, Türkiye’de var olan aile danışmanlığı ücret politikalarından memnun olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

3.6. AİLE DANIŞMANLARININ ÖZ YETERLİLİK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde aile danışmanlarının Danışman Öz Yeterlilik Ölçeğinden (DÖYÖ) elde ettikleri ortalama puanlar ve görüşme formunda verdikleri yanıtlar kategorize edilerek incelenmiştir. Tablo 17’de görüldüğü gibi tek boyutlu Danışman Öz Yeterlilik Ölçeğinden elde edilen puanların normal dağılmadığı gözlenmiştir ($p < 0.05$). Dolayısıyla

bu bölümde parametrik olmayan testler uygulanarak analizler yapılmış ve yorumlanmıştır.

Tablo 17. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği Normallik Testi

	Kolmogorov-Smirnova			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
D_1	,177	257	,000	,856	257	,000
D_2	,308	257	,000	,727	257	,000
D_3	,201	257	,000	,815	257	,000
D_4	,234	257	,000	,780	257	,000
D_5	,254	257	,000	,761	257	,000
D_6	,300	257	,000	,659	257	,000
D_7	,260	257	,000	,674	257	,000
D_8	,172	257	,000	,854	257	,000
D_9	,220	257	,000	,828	257	,000
D_10	,198	257	,000	,819	257	,000
D_11	,159	257	,000	,842	257	,000
D_12	,212	257	,000	,818	257	,000
D_13	,185	257	,000	,825	257	,000
D_14	,219	257	,000	,808	257	,000
D_15	,202	257	,000	,800	257	,000
D_16	,193	257	,000	,838	257	,000
D_17	,183	257	,000	,861	257	,000
D_18	,168	257	,000	,898	257	,000
D_19	,212	257	,000	,848	257	,000
D_20	,168	257	,000	,854	257	,000
D_21	,181	257	,000	,805	257	,000
D_22	,188	257	,000	,872	257	,000
D_23	,183	257	,000	,861	257	,000
D_24	,167	257	,000	,870	257	,000
D_25	,197	257	,000	,861	257	,000
D_26	,188	257	,000	,846	257	,000
D_27	,217	257	,000	,851	257	,000
D_28	,164	257	,000	,878	257	,000
D_29	,162	257	,000	,901	257	,000
D_30	,169	257	,000	,891	257	,000
D_31	,206	257	,000	,852	257	,000
D_32	,177	257	,000	,915	257	,000
D_33	,208	257	,000	,831	257	,000
D_Toplam	,085	257	,000	,899	257	,000

DÖYÖ’de öz yeterliliğin gücü, seviyesi ve toplam öz yeterlilik puanı olmak üzere üç tür puan elde edilmektedir. Aşağıda, belirtilen bu üç puan türünden elde edilen minimum, maksimum ve ortalama değerlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 18. Öz Yeterlilik Seviye Puanı İstatistikleri

Değişken	Min.	Max.	Ort. ± SS
DÖYÖ Seviye Puanı	23	33	32,15±1,48

DÖYÖ’de belirtilen öz yeterlilik seviye puanı, aile danışmanlarının ölçekte yer alan becerileri yapabileceklerine ilişkin verdikleri evet cevaplarının toplamından oluşmakta ve katılımcıların ölçekte belirtilen becerileri yerine getirebilme durumlarını ortaya koymaktadır. Katılımcıların alabilecekleri en yüksek toplam seviye puanı 33 iken en düşük toplam seviye puanı ise 0’dır. Buna göre 257 aile danışmanının öz yeterlilik toplam seviye puanının ortalaması 1,48 standart sapma ile 32,15 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınan en düşük toplam seviye puanı 23 ve en yüksek toplam seviye puanı ise 33 olarak hesaplanmıştır. Bulgular elde edilen en düşük, en yüksek ve ortalama puanlar göz önüne alındığında aile danışmanlarının öz yeterlilik seviyelerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 19. Öz Yeterlilik Güç Puanlarının İstatistikleri

Değişken	Min.	Max.	Ort. ± SS
DÖYÖ Güç Puanı	110	3300	2782,56 ± 377,19

DÖYÖ’de belirtilen güç puanı aile danışmanlarının ölçekte “evet” olarak cevapladıkları her beceriyi yerine getirme yeteneklerine olan güvenlerine verdikleri derecedir ve katılımcıların ölçekte belirtilen becerileri hangi düzeyde yapabileceklerini göstermektedir. Bu derece 0 ile 100 arasında değişmekte olup, 0 “kendime hiç güvenmiyorum”, 50 “kendime biraz güveniyorum” ve 100 ise “kendime tamamen güveniyorum” olarak belirtilmiştir. Bu durumda 33 sorudan oluşan ölçekte katılımcıların alabileceği en yüksek toplam güç puanı 3300 iken en düşük toplam güç puanı ise 0’dır. 257 aile danışmanın DÖYÖ’ye verdikleri yanıtların toplam güç puanı 377,19 standart sapma ile ortalama 2782,56 olarak bulunmuştur. Katılımcıların aldıkları en yüksek toplam güç puanı 3300 ve en düşük toplam güç puanı ise 110’dur. Belirtilen en yüksek, en düşük ve ortalama puanlara bakıldığında aile danışmanlarının öz yeterlilik güçlerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 20. Öz Yeterlilik Puanların İstatistikleri

Değişken	Min.	Max.	Ort. ± SS
DÖYÖ Öz Yeterlilik Puanı	3,3	100	86,50±10,63

Öz yeterlilik puanı ise öz yeterlilik güç puanlarının seviye puanlarına bölümünden elde edilmekte ve katılımcıların sahip oldukları öz yeterlilik düzeylerini belirlemektedir. 257 aile danışmanının DÖYÖ'ye verdikleri yanıtların toplam puanı 10,63 sapma ile ortalama 86,50 olarak bulunmuştur. Araştırmada, en düşük puan 3,3, en yüksek puan ise 100 olarak ortaya çıkmıştır. Ölçeğin puan hesaplamasında ölçekten alınan öz yeterlilik toplam puanı yüksek olan danışmanlarının düşük olanlara göre daha yüksek öz yeterliliğe sahip oldukları belirtilmiştir. DÖYÖ'den alınabilecek en yüksek puanın 100 en düşük puanın 0 olması göz önünde bulundurulduğunda 257 katılımcının aldığı ortalama 86,50 puan aile danışmanlarının öz yeterliliklerinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Bundan sonraki analizler sadece öz yeterlilik puanı üzerinden incelenecektir. Bunun nedeni ise sahip olunan öz yeterlilik düzeyi, öz yeterlilik puanından elde edilmektedir. Bununla birlikte öz yeterlilik puanı ile öz yeterlilik güç ve seviye puanları benzer sonuçlar vermektedir.

Tablo 21. Aile Danışmanlarının DÖYÖ'de Her Bir Soruya Verdikleri Yanıtların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Ölçek Soruları	Ort.	SS
1.Danışmanınızı paylaşmak istediği herhangi bir şey hakkında konuşmak için sözel olarak açabilir misiniz?	84,82	12,96
2.Görüşme esnasında danışmanınıza doğrudan bakacak şekilde oturabilir misiniz?	91,75	11,71
3.Görüşme esnasında vücut dilinizin açık olmasını sürdürebilir misiniz (örneğin; kollarınız bağlı olmayacak ya da bacak bacak üzerine atmayacak şekilde)?	84,75	11,71
4.Görüşme esnasında vücudunuzun üst kısmının danışmanınıza doğru hafifçe duracak bir şekilde oturabilir misiniz?	89,03	13,11
5.Görüşme esnasında rahat ve doğal tavırlar sergileyebilir misiniz?	89,11	13,56

6.Danışanınızın konuşmasını teşvik etmek için tebessüm ve baş ile onaylama mimiklerini kullanabilir misiniz?	92,72	10,91
7.Danışanınızın konuşmasını teşvik etmek için sözel onaylama seslerini (“hı-hı, hmm” gibi) kullanabilir misiniz?	91,13	13,37
8.Danışanınızın konuştuğu konuya ilişkin “temaları” (zihninizde) tam anlamıyla kavrayabilir misiniz?	83,70	14,89
9.Danışanınıza kendi “temaları”nın içeriğini anladığınızı kısaca ifade edebilir misiniz?	85,53	14,05
10.Danışana kendi duygu ve düşüncelerini keşfetmeye teşvik edecek “açık uçlu” sorular sorabilir misiniz?	86,23	14,50
11.Danışanınızın hissettiği duyguları (zihninizde) tam anlamıyla kavrayabiliyor musunuz?	83,07	14,77
12.Danışanınıza kendisinin duygularını anladığınızı yansıtabiliyor musunuz?	86,81	13,01
13.Kafanız karıştığında durumunda danışanınızın onun düşünme şeklini değiştirmesine neden olmayacak bir şekilde bazı şeyleri açıklatabiliyor musunuz?	84,36	15,27
14.Danışanınızın daha önceki görüşmelerde ne söylediğini hatırlayabiliyor musunuz?	86,69	14,18
15.Danışanınızın duygu ve düşüncelerini özetleyebilir misiniz?	87,98	13,33
16.Danışanınız yorum yaparken genel ve belirsiz ifadeler kullanmak yerine, ona spesifik olması konusunda yardımcı olabilir misiniz?	84,55	14,76
17.Danışanınızın kendisinin duygularını daha iyi anlamanızda yardımcı olacak sözel olmayan tutumlarını fark edebilir misiniz?	82,10	15,94
18.Danışanınızın söylediği şeylerden neyi ima ettiğini fark edebilir misiniz?	81,01	15,40
19.Danışanınızın ima ettiğini düşündüğünüz şey hakkındaki düşüncelerinizi ona tam olarak söyleyebilir misiniz?	80,35	17,57
20.Kendi yaşam deneyimlerinizi, müşterinin sorunlarını açıklığa kavuşturma girişimine müdahale etmeyecek şekilde paylaşabilir misiniz?	78,44	20,80
21.Danışanınızın yorum ve tutumlarında tutarsızlık olduğunda bunu fark edebilir misiniz?	85,45	13,94
22.Danışanınızın yapıcı bir şekilde yorum ve davranışları arasındaki çelişkilerle yüzleşmesini sağlayabilir misiniz?	83,39	14,27
23.Danışanınız ile aranızda iletişim kurmanızı engelleyen bir şey olduğunda bunu fark edebilir misiniz?	83,74	14,68

24.Danışanınıza kendisi ile aranızda iletişim kurmanızı engellediğini düşündüğünüz şeyleri kendi duygularınızı ifade ederek ve aynı zamanda danışman –danışan ilişkisini pekiştiren bir şekilde anlatabilir misiniz?	80,78	17,55
25.Danışanınızı bilgilendirirken kendisini kötü hissettirmeden bilgi paylaşımında bulunabilir misiniz?	84,16	14,90
26.Danışanınızın danışmanlık sürecinin sonunda ulaşmak istediği hedefleri belirlemesine yardımcı olabilir misiniz?	84,98	14,47
27.Hedefler belirlendikten sonra danışanınız için bir tedavi planı oluşturabilir misiniz?	84,47	15,25
28.Danışanınız tarafından dile getirilen irrasyonel/mantıksız düşüncelerin kaynağını anlayabiliyor musunuz?	79,73	17,23
29.Danışanınızın irrasyonel/mantıksız düşüncelerini yeniden yapılandırmasında yardımcı olabilir misiniz?	80,19	16,64
30.Birden fazla seçenek olduğunda danışanınızın rasyonel bir karar vermesine yardımcı olabilir misiniz?	81,25	15,63
31.Bir danışma oturumu sırasında danışanınızın karşılık vermesine yardımcı olmak için onun hayatında birisini oynayarak role-play/canlandırma yapabilir misiniz?	76,81	22,49
32.Danışanınızın direncine etkili bir şekilde cevap verebilir misiniz?	77,47	17,12
33.Danışmanlık ilişkinizi başarılı bir şekilde sonlandırabilir misiniz?	86,03	14,35

Tablo 21’de aile danışmanlarının DÖYÖ’de yer alan her bir beceriyi yerine getirebilme derecelerine ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri bulunmaktadır. Ortalamalara bakıldığında aile danışmanlarının kendilerini en çok yeterli hissettikleri becerinin 6. soruda belirtilen “danışanların konuşmasını teşvik etmek için tebessüm ve baş ile onaylama mimiklerini kullanabilme” becerisi olduğu görülmektedir. Yine ortalamalara bakarak aile danışmanlarının kendilerini en yetersiz hissettikleri becerinin ise 31. soruda belirtilen “ danışanın hayatından birisini oynayarak role play/canlandırma yapabilme” becerisi olduğu söylenebilir.

3.7. AİLE DANIŞMANLARININ DÖYÖ'DEN ALDIKLARI ÖZ YETERLİLİK PUANI İLE DEMOGRAFİK BİLGİLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde aile danışmanlarının DÖYÖ'den aldıkları öz yeterlilik puanı ile katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sahibi olma durumları ve sahip oldukları çocuk sayısına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 22. Aile Danışmanlarının Demografik Bilgilerinin DÖYÖ'den Aldıkları Öz Yeterlilik Puanları ile İlişkisine Yönelik Bulgular

Değişken	Gruplar	Öz Yeterlilik Puanı			P
		Ölçekten Alınan Min. Puan	Ölçekten Alınan Max. Puan	Ortalama Puan ± SS	
Cinsiyet	Kadın	3,33	100,00	86,08 ± 10,94	0,30 ^a
	Erkek	58,67	100,00	87,61 ± 9,71	
Yaş	21-32	3,33	100,00	84,70 ± 11,94	0,02 ^b
	33-44	65,00	100,00	88,46 ± 8,66	
	45-56	67,81	100,00	88,88 ± 8,04	
Medeni Durum	Evli	58,67	100,00	87,15 ± 9,64	0,32 ^b
	Bekar	3,33	100,00	85,45 ± 11,84	
	Boşanmış	76,67	100,00	89,15 ± 8,38	
Çocuk Sahibi Olma	Evet	65,00	100,00	88,42 ± 8,14	0,03 ^a
	Hayır	3,33	100,00	85,13 ± 11,93	
Çocuk Sayısı	1	67,27	100,00	89,61 ± 7,76	0,25 ^b
	2	65,00	100,00	87,62 ± 9,18	
	3 ve üzeri	67,81	93,33	85,50 ± 7,17	

^a Mann-Whitney U

^b Kruskal Wallis Test

Tablo 22’de aile danışmanlarının DÖYÖ’den aldıkları öz yeterlilik puanları ile cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sahibi olma ve sahip olunan çocuk sayısı değişkenlerine göre farklılıklarının istatistiksel değerleri verilmiştir.

Yapılan istatistiksel analiz sonucunda aile danışmanlarının öz yeterlilik puanı ile cinsiyet, medeni durum ve çocuk sayıları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür ($p>0.05$).

Aile danışmanlarının aldıkları toplam öz yeterlilik puanları ile çocuk sahibi olmaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$). Çocuk sahibi olanlar ve çocuk sahibi olmayanların ortalama puanlarına bakarak çocuk sahibi olanların olmayanlara göre öz yeterliliklerinin daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Katılımcıların yaşları ile aldıkları toplam öz yeterlilik puanları arasında anlamlı bir farklılık olup ($p<0.05$) ortalama puanları incelendiğinde en yüksek öz yeterlilik puanına 33-44 yaşında olanlar, daha sonra 45-56 yaşında olanlar ve en düşük puanı ise 21-32 yaşında olanlar almışlardır. Tabloda belirtilen ortalama puanlar doğrultusunda aile danışmaları arasında en yüksek öz yeterliliğe 33-44 yaş aralığındaki kişilerin sahip olduğunu söyleyebiliriz. Tablo 22’de alınan öz yeterlilik puanı ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmakla birlikte hangi yaş grupları arasında farkın olduğunu anlayabilmek için bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. Bonferroni düzeltmesinde her grup bir diğer grupta ayrı ayrı Mann-Whitney U testi ile analiz edilmiş ve $p= 0,02$ alınarak anlamlılık düzeyi incelenmiştir. $P=0,02$ anlamlılık düzeyi, $p=0,05$ değerinin belirlenen yaş gruplarının sayısına (3) bölümünden elde edilen sonucun yuvarlanmasıyla elde edilmiştir.

Tablo 23. Aile Danışmanlarının DÖYÖ'den Aldıkları Öz Yeterlilik Puanları İle Yaş Grupları Arasındaki Farkların İncelenmesine İlişkin Bulgular

	Gruplar	Bonferroni Düzeltmesi			
		Sayı	Sıra Ortalaması	Z	P
1.	21-32	139	99,30	-2,21	0,02
	33-44	72	118,94		
2.	21-32	139	88,29	-2,08	0,03
	45-56	46	107,24		
3.	33-44	72	58,98	-0,20	0,83
	45-56	46	60,32		

Tablo 23'de gösterilen bonferroni düzeltmesi analizine göre 21-32 ve 33-44 yaşları arasında anlamlı bir farkın olduğu sonucu ortaya çıkmıştır ($p < 0,02$). 21-32 ve 45-56 yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemekle birlikte ($p > 0,02$), p değerinin 0,02'ye yakın olması ($p = 0,03$) ve sıra ortalamaları arasında yaklaşık 19 puan olması nedeniyle bu iki grup arasında da bir farkın olduğu yorumu yapılabilir. 33-44 ve 45-56 yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p > 0,02$). Sonuç olarak yukarıdaki bulgular doğrultusunda 21-32 yaşından büyük olanların daha yüksek öz yeterlilik puanına sahip olduğu bulgulanmıştır.

3.8. AİLE DANIŞMANLARININ DÖYÖ'DEN ALDIKLARI ÖZ YETERLİLİK PUANLARI İLE EĞİTİM DURUMLARINA İLİŞKİN BULGULAR

Bulguların bu bölümünde aile danışmanlarının DÖYÖ'den aldıkları öz yeterlilik puanlarıyla mezun oldukları lisans programı, lisansüstü eğitim durumları ve lisansüstü eğitim alanlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 24. Öz Yeterlilik Puanları ile Başka Bir Eğitim Alma Durumuna İlişkin Bilgiler

		Öz Yeterlilik Puanı			
Değişken	Gruplar	Minimum	Maximum	Ort. ± SS	p
Başka Bir Eğitim Alma Durumu	Başka Eğitim Alan	61,82	100,00	87,75±8,68	0,01 ^a
	Başka Eğitim Almayan	3,33	100,00	83,46±13,90	
^a Mann-Whitney U					

Tablodaki bilgilere bakarak aile danışmanlarının aile danışmanlığı eğitimi dışında başka bir eğitim alma durumu ile öz yeterlilik puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Başka bir eğitim almış olan katılımcıların ortalama öz yeterlilik puanları, diğerlerine göre daha yüksektir. Dolayısıyla aile danışmanlığı eğitiminin yanı sıra danışmanlık/teröpatik müdahale konusunda başka eğitimler almanın danışmanların öz yeterliliğine pozitif yönde katkısı olduğu sonucuna varılabilir.

Tablo 25. Aile Danışmanlarının DÖYÖ'den Aldıkları Öz Yeterlilik Puanları ve Eğitim Durumlarına İlişkin Bilgiler

		Öz Yeterlilik Puanı			
Değişken	Gruplar	Ölçekten Alınan Min. Puan	Ölçekten Alınan Max. Puan	Ortalama Puan ± SS	P
Mezun Olunan Lisans Programı	Psikoloji	58,93	100,00	86,08 ±9,65	0,86 ^a
	PDR	58,67	100,00	87,27 ±8,90	
	Sosyoloji	61,82	100,00	86,35 ±9,62	
	Sosyal Hizmet	3,33	100,00	84,63 ±20,40	
	Çocuk Gelişimi	62,26	100,00	86,81 ±13,50	
	Tıp	78,06	100,00	85,87 ±7,52	
	Hemşirelik	83,23	99,70	91,64 ±6,21	
Lisansüstü Eğitim Durumu	Lisansüstü Eğitimim Yok	58,67	100,00	85,31 ±10,72	0,61 ^a
	Yüksek Lisans Mezunu	61,82	100,00	87,28 ±8,34	
	Yüksek Lisans Öğrencisi	3,33	100,00	87,15 ±13,75	
	Doktora Mezunu	86,06	93,33	89,69 ±5,14	
	Doktora Öğrencisi	80,61	98,79	88,72 ±7,38	
Lisansüstü Eğitim Alanı	Sosyoloji	79,38	100,00	91,16 ±6,39	0,11 ^a
	Klinik Psikoloji	66,67	100,00	88,68 ±7,80	
	Sosyal Hizmet	71,52	100,00	87,57 ±6,68	
	Aile Danışmanlığı	61,82	99,70	84,49 ±8,95	
	PDR	3,33	100,00	83,66 ±26,25	
	Psikoloji	75,31	94,33	86,85 ±7,44	

^a Kruskal Wallis Test

Tablo 25’de aile danışmanlarının DÖYÖ’den aldıkları öz yeterlilik puanları ile mezun oldukları lisans programı, lisansüstü eğitim durumları ve lisansüstü eğitim alanları değişkenlerine göre farklılıkların istatistiksel değerleri verilmiştir.

Katılımcıların DÖYÖ’den aldıkları öz yeterlilik puanları ile mezun olunan lisans programı, lisansüstü eğitim durumları ve lisansüstü eğitim alanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$). Ancak lisansüstü eğitim durumlarına baktığımızda lisansüstü eğitim seviyesi arttıkça katılımcıların ortalama öz yeterlilik puanlarının arttığını görebiliriz.

3.9. AİLE DANIŞMANLARININ DÖYÖ’DEN ALDIKLARI ÖZ YETERLİLİK PUANLARI VE DANIŞMANLIK SÜREÇLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bulguların bu bölümünde katılımcıların öz yeterlik puanlarıyla, ne kadar süredir aile danışmanlığı yaptıkları, danışmanlık süreçlerinin toplamda kaç seanstan oluştuğu ve seansların kaç dakika sürdüğüne ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 26’da aile danışmanlarının DÖYÖ’den aldıkları öz yeterlilik puanlarının danışmanlık sürecinde başka bir kuram kullanıp kullanmama değişkenine göre farklılıkların istatistiksel değerleri verilmiştir.

Tablo 26. Öz Yeterlilik Puanları ile Danışmanlık Sürecinde Herhangi Bir Kuram Kullanma Durumuna İlişkin Bilgiler

Öz Yeterlilik Puanı					
Değişken	Gruplar	Minimum	Maximum	Ort. ± SS	p
Kuram/lar Kullanma Durumu	Kuram Kullanan	3,33	100,00	86,92 ±10,64	0,01 ^a
	Kuram Kullanmayan	61,82	100,00	81,98 ±9,55	
^a Mann-Whitney U					

Aile danışmanlarının danışmanlık sürecinde herhangi bir kuram kullanma durumuna ilişkin bulgularla öz yeterlilik puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Danışmanlık sürecinde herhangi bir kuram kullanan aile danışmanlarının kuram kullanmayanlara göre daha yüksek puana sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 27. Aile Danışmanlarının DÖYÖ'den Aldıkları Öz Yeterlilik Puanları ile Süpervizyon Alma Durumları

Öz Yeterlilik Toplam Puanı					
Değişken	Gruplar	Minimum	Maximum	Ort. $\pm$ SS	p
Süpervizyon Alma Durumları	Süpervizyon Alan	58,67	100	87,73 $\pm$ 8,60	0,04 ^a
	Süpervizyon Almayan	3,33	100	84,39 $\pm$ 13,18	
^a Mann-Whitney U					

Yukarıdaki tabloda aile danışmanlarının DÖYÖ'den aldıkları öz yeterlilik puanları ile süpervizyon alma durumlar incelenmiştir. Tablo oluşturulurken “süpervizyon alamıyorum ancak çok gerekli olduğunu düşünüyorum.” ile “önceden almıştım şimdi almıyorum.” seçenekleri “süpervizyon almıyorum” seçeneği ile birleştirilerek analiz edilmiştir.

Aile danışmanlarının süpervizyon alma durumları ile DÖYÖ'den aldıkları öz yeterlilik puanı arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiştir ($p<0,05$). Alınan ortalama puanlar incelendiğinde süpervizyon alan aile danışmanlarının daha yüksek öz yeterlilik puanı elde ettiği bulgulanmıştır.

Tablo 28. Aile Danışmanlarının DÖYÖ'den Aldıkları Öz Yeterlilik Puanları ve Danışmanlık Sürelerine İlişkin Bilgiler

Değişken	Gruplar	Öz Yeterlilik Puanı			
		Min.	Max.	Ort.± SS	P
Ne Kadar Süredir Aile Danışmanlığı Yaptığı	0-1 yıl	58,67	100,00	84,59 ±8,92	0,00 ^b
	2-4 yıl	3,33	100,00	85,98 ±12,52	
	5-7 yıl	64,33	100,00	89,96 ±9,16	
	8-10 yıl	75,15	100,00	88,51 ±8,98	
	11 yıl ve üzeri	79,38	100,00	92,12 ±6,81	

Aile danışmanlarının DÖYÖ'den aldıkları öz yeterlilik puanları ile ne kadar süredir aile danışmanlığı yaptıkları, bir danışmanlık seansının ortalama kaç dakika sürdüğü ve danışmanlık sürecini ortalama kaç seansta sonlandırdıkları değişkenlerine göre farklılıkların istatistiksel değerleri tablo 28'de verilmiştir.

Tabloda verilen bilgiler doğrultusunda aile danışmanlarının aldıkları öz yeterlilik puanları ile bir danışmanlık sürecinin ortalama kaç dakika sürdüğü ve danışmanlık sürecini ortalama kaç seansta tamamladıkları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$). Bununla birlikte katılımcıların ne kadar süredir aile danışmanlığı yaptıkları ile öz yeterlilik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Aile danışmanlarının DÖYÖ'den aldıkları öz yeterlilik puanların ortalamalarına bakıldığında en yüksek puana sahip olan katılımcıların 11 yıl ve üzeri süredir aile danışmanlığı yaptığı, en az puan alanların ise 1 yıl ve 1 yıldan daha az süredir danışmanlık yaptığı bulgulanmıştır. Dolayısıyla deneyim süresi arttıkça öz yeterliliğin de arttığı sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 29'da aile danışmanlarının danışmanlık sürelerine ilişkin belirlenen gruplardan hangilerinin arasında fark olduğunu anlayabilmek için bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. Bonferroni düzeltmesinde her grup ikişerli olarak diğer gruplarla ayrı ayrı Mann-Whitney U testi ile analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar $p=0,01$ alınarak anlamlılık düzeyine göre incelenmiştir. $P=0,01$ anlamlılık düzeyi ise $p=0,05$ anlamlılık düzeyinin danışmanlık sürelerine ilişkin grup sayısına (5) bölümünden elde edilmiştir.

Tablo 29. Aile Danışmanlarının DÖYÖ'den Aldıkları Öz Yeterlilik Puanları İle Danışmanlık Süreleri Arasındaki Farkların İncelenmesine İlişkin Bulgular

	Gruplar	Bonferroni Düzeltmesi			
		Sayı	Sıra Ortalaması	Z	P
1.	0-1 yıl	93	91,42	-1,55	0,12
	2-4 yıl	102	104,00		
2.	0-1 yıl	93	59,19	-3,56	0,00
	5-7 yıl	40	85,16		
3.	0-1 yıl	93	50,45	-1,15	0,24
	8-10 yıl	9	62,39		
4.	0-1 yıl	93	50,47	-2,71	0,00
	11 yıl ve üzeri	13	75,19		
5.	2-4 yıl	102	67,17	-2,00	0,04
	5-7 yıl	40	82,54		
6.	2-4 yıl	102	55,50	-0,54	0,58
	8-10 yıl	9	61,61		
7.	2-4 yıl	102	55,73	-2,04	0,04
	11 yıl ve üzeri	13	75,81		
8.	5-7 yıl	40	25,60	-0,62	0,53
	8-10 yıl	9	22,33		
9.	5-7 yıl	40	26,35	-0,53	0,59
	11 yıl ve üzeri	13	29,00		
10.	8-10 yıl	9	10,22	-0,76	0,44
	11 yıl ve üzeri	13	12,38		

Yapılan analiz neticesinde 2. (0-1 yıl ile 5-7 yıl değişken grupları) ve 4. (0-1 yıl ve 11 yıl ve üzeri yıl değişken grupları) analizlerden istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki elde edilmiştir ($p < 0.05$). Bununla birlikte yapılan 8. (5-7 yıl ve 8-10 yıl grupları), 9. (5-7 yıl ve 11 yıl ve üzeri grupları) ve 10. (8-10 yıl ve 11 yıl ve üzeri grupları) analizler dışındaki analizlerden elde edilen sıra ortalamalarına bakıldığında belirgin farklılıkların olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla tablo 29'da belirtilen bulgulardan hareketle 5-7 yıl ve üzeri deneyime sahip olan aile danışmanlarının daha yüksek öz yeterlilik düzeyine sahip olduğu söylenebilir.

4. TARTIŞMA

Aile danışmanlarının danışmanlık süreçleri, becerileri, karşılaştıkları sorunlar ve öz yeterlilik düzeylerinin incelendiği çalışmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen veriler literatürde bu konuyla ilgili yapılan diğer araştırma sonuçları doğrultusunda tartışılmıştır.

Aile Danışmanlarının Demografik Özellikleri

Bu araştırmanın katılan aile danışmanlarının çoğunluğunun kadın (%72,8) ve 21-32 (%54,1) yaş aralığında olduğu bulunmuştur (Tablo 6).

Akyıl ve diğerlerinin (2015) aile ve çiftlerle çalışan kişilerle yaptıkları çalışmalarında katılımcıların %87'sinin kadın ve yarısından fazlasının (n=148) 40 yaş altında olduğu bulgulanmıştır (s. 63). Korkut'un (2001) İstanbul'da ailelerle çalışan 37 kişiyle yaptığı çalışmasında katılımcıların %83.8'inin kadın ve yaş ortalamalarının 35.83 olduğu sonucuna ulaşmıştır (s. 118). Yine Korkut'un (2007) 2003 yılında düzenlenen Ulusal Aile Terapisi Kongresine katılan 41 uzman ile yaptığı çalışmasında katılımcıların %75.6'sı kadın ve yaş ortalamaları ise 36.5 olduğu bulgulanmıştır (s. 19). Şababova'nın (2017) ailelerle çalışan uzmanlarla yaptığı çalışmasında ise katılımcıların %75'i kadın ve %31'inin 26-31 ve %25'inin 32-37 yaş aralığında olduğu belirtilmiştir (s. 63). Bu tartışmadan anlaşılacağı gibi, bu tez çalışması ile yukarıda bahsedilen Türkiye'de yapılmış diğer çalışmalar benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla aile danışmanlarının büyük çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu ve 40 yaşından küçük olduğu söylenebilir.

Northey'in (2002) AAMFT üyesi olan 292 kişiyle yaptığı çalışmasında katılımcıların %58.4 kadın ve yaş ortalamaları 53'tür (s. 489). Araştırmacının 2005 yılında yaptığı bir başka çalışmada katılımcıların %59,4'ü kadın ve yaş ortalamalarının ise 53,4 olduğu sonucuna ulaşılmıştır (s. 102). Beaton ve diğerlerinin (2009) Kanada'da yaşayan AAMFT üyeleri ile yaptığı çalışmada katılımcıların %71'i kadın ve %80'i 40 yaşından büyüktür (s. 195). Nelson ve Palmer'ın (2001) AAMFT üyesi kişilerle yaptıkları çalışmada katılımcıların %32'si kadın ve yaş ortalamaları ise 46.6'dır (s. 405). Booth ve Cottone tarafından 2000 yılında AAMFT üyesi 204 kişiyle yapılan çalışmada katılımcıların ortalama yaşının 54,7 olduğu ve cinsiyetleri eşit dağılım gösterdiği belirlenmiştir (s. 332).

Morris'in 2007 yılında kırsal alanda yaşayan 47 AAMFT üyesiyle yapılan araştırmada katılımcıların %51.1'inin kadın olduğu bulunmuştur (s. 440).

Yukarıda bahsedilen Amerika'da yapılan çalışmalar incelendiğinde katılımcıların cinsiyet ve yaşlarına ilişkin bulguların bu tezde elde edilen bulgulara göre farklılaştığı görülmektedir. Amerika'da konu ile ilişkili yapılan çalışmalarda katılımcıların cinsiyet oranları arasında çok büyük bir fark görülmediği başka bir deyişle her iki cinsiyetin dağılımının birbirine yakın olduğu belirlenmiştir. Bu tez çalışmasında ise kadın katılımcıların oranı erkek katılımcılara kıyasla oldukça yüksektir. Dolayısıyla Amerika'da aile danışmanlığı mesleğini her iki cinsin de tercih ettiği Türkiye'de ise büyük çoğunlukla kadınların aile danışmanlığı mesleğini tercih ettiğini söyleyebiliriz. Türkiye'de aile danışmanlarının önemli oranda kadın olmasını danışmanlık sürecine çoğunlukla kadınların dahil olmaya çalıştıkları ve bazı mahrem konuları da kadın danışmanlarla paylaşmak istedikleri düşüncesinden kaynaklandığı şeklinde yorumlayabiliriz. Bir diğer farklılık ise Amerika'da ve Türkiye'de aile danışmanlığı yapan kişilerin yaşlarına ilişkin oranlardır. Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre aile danışmanlarının büyük çoğunluğu 21-32 yaş aralığındayken AAMFT üyeleriyle yapılan çalışma bulgularında ise katılımcıların yaş ortalamaları 40'dan büyüktür. Türkiye'de aile danışmanlarının yaş oranının Amerika'ya göre küçük olmasının temel nedenini aile danışmanlığı hizmetinin Türkiye'de yeni gelişen bir hizmet olmasına dayandırabiliriz.

Aile Danışmanlarının Eğitimleri

Bu araştırmaya katılan aile danışmanlarının %31,5'i psikoloji, %26,5'i psikolojik danışmanlık ve rehberlik, %26,5'i sosyoloji bölümlerinden mezun oldukları bulgulanmıştır (Şekil 4).

Çalışma bulgularına benzer olarak Akyıl ve diğerlerinin (2015) yaptığı çalışmada katılımcıların mezun olduğu en yüksek orana sahip iki lisans programının sırasıyla psikoloji (%53) ve pdr (%17) olduğu görülmektedir. Diğer katılımcıların %13'ünün tıp ve %10'unun ise sosyal hizmet lisans programından mezun oldukları belirtilmiştir (s. 65). Her iki çalışmada da sosyal hizmet lisans mezunu aile danışmanlarının oranı birbirine yakındır.

Çalışma bulgularından farklı olarak Şabanova (2017) tarafından yapılan çalışmada ise katılımcıların büyük çoğunluğunun sosyal hizmet (%32) lisans programından mezun olduğu görülmektedir. Ancak diğer katılımcıların mezun oldukları lisans programlarının oransal olarak sıralamalarına bakıldığında ise bu tez çalışması ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Katılımcıların %18'i psikoloji, %17'si psikolojik danışma ve rehberlik, %14'ü sosyoloji, %12'si çocuk gelişimi, %6'sı sağlık personeli ve %1'i ise hukuk lisans programlarından mezun olduğu belirtmiştir (s. 65).

Araştırmaya katılan aile danışmanlarının %58,8'i lisansüstü eğitime devam ettiklerini belirtmişlerdir (Şekil 5). Çalışma bulgularıyla benzer olarak Akyıl ve diğerlerinin (2015) çalışmasında (%64) ve Şabanova (2017) tarafından yapılan çalışmada (%65) katılımcıların yarıdan fazlasının yüksek lisans mezunu ya da öğrencisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte Amerika'da Beaton ve diğerlerinin (2009) yaptığı araştırmada ise katılımcıların tamamına yakınının (%81,5) yüksek lisans mezunu olduğu bulunmuştur (s. 196). Bahsedilen araştırma bulgularına bakıldığında Türkiye'de aile danışmanlarının yarıdan fazlası lisansüstü eğitime devam ederken Amerika'da tamamına yakına lisansüstü eğitime devam etmektedir.

Bu araştırmada lisansüstü eğitim aldığını belirten katılımcıların %33,1'i klinik psikoloji, %29,5'i aile danışmanlığı alanlarında eğitim almışlardır (Şekil 6). Çalışma bulguları ile benzer olarak Akyıl ve diğerlerinin (2015) yaptığı araştırmada lisansüstü eğitime devam eden katılımcıların kendi içlerinde en fazla oranda klinik psikoloji (%22) alanında lisansüstü eğitim aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer eğitim alanlarının ise sırasıyla psikolojik danışmanlık ve rehberlik ile eğitim bilimleri (%19) ve çift ve aile terapisi ve danışmanlığı (%15) olması bu araştırmanın bulgularından farklıdır (s. 65). Bu tezde katılımcıların ikinci olarak en çok aldıkları lisansüstü eğitim alanının aile danışmanlığı olduğu görülmektedir.

Aynı şekilde bu tez çalışması ile Şabanova'nın (2017) çalışması arasında yüksek lisans eğitimi alan kişilerin hangi alanda eğitim aldıklarına ilişkin bulgular farklılık göstermektedir. Şabanova'nın (2017) bulgularına göre katılımcıların %35,38'i sosyal hizmet, %26,15'i psikoloji, %18,46'sı sosyoloji, %4,62'si aile danışmanlığı, %3,08'i psikolojik danışma ve rehberlik, çocuk gelişimi (%3,08) ve %9,23'ü diğer alanlardan olduğu belirtmiştir (s. 68). Bununla birlikte Beaton ve diğerlerinin (2009) araştırması ile

bu tez çalışmasında elde edilen lisansüstü eğitim alanlarına ilişkin bulgularda benzerlik bulunamamıştır. Beaton ve diğerlerinin (2009) bulgularına göre katılımcıların sırasıyla çift/ evlilik ve aile terapisi (%40,4), sosyal hizmet (%21,9) ve pastoral danışmanlık veya teoloji (%5,8) alanlarında eğitim aldığı belirtilmiştir (s. 196).

Bu araştırmanın bulgularında aile danışmanlığı sertifika eğitimini devlet üniversitesinden alanların oranı %47,5, özel aile danışmanlık merkezinden alanların oranı %37,4 ve vakıf üniversitesinden alanların oranı ise %15,2'dir. Aldıkları eğitimin yeterliliğine ilişkin düşüncelerini sırasıyla yeterli (%36,3), ne yeterli ne yetersiz (%35,5), yetersiz (%19,1), çok yeterli (%4,7) ve hiç yeterli değil (%4,3) olarak ifade etmişlerdir (Tablo 8). Bu bulgulara benzer olarak Şabanova'nın (2017) araştırmasında katılımcıların %52'si kamu, %37'si özel ve %9,7 si hem kamu hem özel merkezlerden aile danışmanlığı eğitimini aldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %58'i aldığı eğitimi çok yeterli- yeterli olarak değerlendirirken %30,61'i kararsız olduğunu belirtmiş ve %9,8'i ise aldığı eğitimi yetersiz bulduğunu ifade etmiştir (s. 69-70).

Araştırmaya katılan aile danışmanlarının tamamı aile danışmanlığı sertifikasını almışlardır. Aile danışmanlarının %70,8'i aldıkları aile danışmanlığı eğitimi dışında başka bir eğitim aldıklarını belirtmişlerdir (Tablo 10). Bu bulguyla benzer olarak Korkut (2007) tarafından yapılan araştırma bulguları benzerlik göstermektedir. Araştırmaya göre katılımcıların tamamı başka bir eğitime ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir (s. 21).

Bununla birlikte yapılan bu araştırma bulgularına göre aile danışmanlarının %80,9'u danışmanlarıyla çalışırken ya da dolaylı bir şekilde danışmanlık süreci ile ilgili kendilerinde tamamlamak istedikleri bir konu ve almak istedikleri bir eğitimin olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 13). Bu çalışma ile Korkut (2001) tarafından yapılan çalışmada elde edilen bulgular benzerlik göstermektedir. Katılımcıların %6,3'ü eğitime ihtiyaç duymadığını belirtirken %93,7'si ise eğitime ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir (s. 127).

Aile Danışmanlarının Danışmanlık Süreçleri

Aile danışmanlarının danışmanlık süreçlerini nasıl yürüttüklerine ilişkin elde edilen bulgulara göre katılımcıların %36,2'si 0-1 yıldır, %39,7'si 2-4 yıldır aile danışmanlığı yapmaktadır (Şekil 9). Bu bulgularla benzer olarak Akyıl ve diğerleri (2015) tarafından yapılan çalışmada katılımcıların %50'si 5 yıldan az bir süredir, %23'ü 5-10 yıldır,

%26'sı 10 yıldan fazla süredir aile danışmanlığı yaptığı bulunmuştur (s. 66). Şababova'nın (2017) çalışmasında ise katılımcıların %51,58'i 5-12 aydır, %40'ı 2-5 yıldır, %8,42'si 6 yıl ve üzeri zamandır aile danışmanlığı yaptığı bulgulanmıştır (s.71). Korkut (2001) tarafından yapılan çalışmada katılımcılar ortalama 7.97 yıldır (s. 118), yine Korkut'un (2007) çalışmasında katılımcıların ortalama 8,23 yıldır (s. 19) aile danışmanlığı yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'de ailelerle çalışan kişilerle yapılan araştırmalara bakıldığında büyük çoğunluğunun yaklaşık olarak 8 yıldan az süredir aile danışmanlığı yaptıklarını söyleyebiliriz.

Yurtdışında yapılan çalışmalar incelendiğinde katılımcıların daha uzun süredir aile danışmanlığı yaptıkları görülmektedir. Beaton ve diğerleri (2009) tarafından yapılan çalışmada katılımcıların ortalama 13.5 yıldır aile danışmanlığı yaptığı (s. 195), Zubatsky ve diğerlerinin (2016) çalışmasında ise katılımcıların %6,3'ü 0-2 yıl, %23,8'i 3-5 yıl, %26,2'si 6-10 yıl, %28,8'i 11-20 yıl ve %15'i ise 20 yıldan uzun süredir ailelerle çalıştığı bulgulanmıştır (s. 267).

Türkiye'deki aile danışmanlarının danışmanlık sürelerinin yurtdışındaki aile danışmanlarına oranla daha az olmasının nedeni Türkiye'de aile danışmanlığının yeni gelişmekte olan bir hizmet olması ile açıklanabilir.

Bu araştırmada katılımcıların %81,7'si seans sürelerinin 31-60 dakika sürdüğünü belirtmiştir. Elde edilen bu bulgudan yola çıkarak aile danışmanlarının danışmanlık sürelerinin ortalama 40 dakika sürdüğü söylenebilir (Şekil 10). Literatürde aile danışmanlığı seanslarının kaç dakika sürmesi gerektiği ile ilgili net bir bilgi bulunmamakla birlikte bazı aile danışmanları danışmanlık süresi için 45-50 dakikayı yeterli görürken bazıları ise danışmanlık sürecinin 90 dakika olması gerektiğini ifade etmişlerdir (Nazlı, 2014, s. 297). Sommers- Flanagan ve Sommers- Flanagan'a (2015) göre ise danışmanlık seansının genellikle 50 dakika sürmesi beklenmektedir (s. 69). Dolayısıyla bu araştırmaya katılan aile danışmanlarının danışmanlık seans ortalamalarının olması gerekenden biraz daha kısa sürdüğü söylenebilir.

Araştırmaya katılan aile danışmanların %50,8'i danışmanlık süreçlerini toplamda 6-10 seansta tamamladıklarını belirtmişlerdir (Şekil 11).

Korkut (2001) tarafından yapılan çalışmada, katılımcıların %40'ı 5-8 seans, %30'u 9-12 seans, %15'i 13 ve üzeri seans ve %15 ise 1-4 seans yaptıkları bulunmuştur (s.124). Korkut'un (2007) diğer çalışmasında ise aile danışmanları ailelerle ortalama olarak 12.8 seans süren bir çalışma yaptıklarını belirtmişlerdir (s. 21). Doherty ve Simmons'un (1996) AAMFT üyesi kişilerle yaptıkları çalışmada katılımcıların %40,7'si toplamda 21 ve üzeri seans, %22.4'ü toplamda 6-10 seans, %19.0 toplamda 2-5 seans, %15.6'sı toplamda 11-15 seans ve %8,2'si 16-20 toplamda seans yaptıklarını ifade etmişlerdir. (s. 20). Beaton ve diğerlerinin (2009) çalışmasında ise katılımcıların ortalama danışmanlık süreçlerinin 12 seans (s.195), Nelson ve Palmer (2001) tarafından AAMFT üyeleriyle yapılan çalışmada katılımcıların ortalama seans sayılarının 15 olduğu bulgulanmıştır (s. 406). Bahsedilen bu araştırma bulgularından Türkiye'de aile danışmanlarının danışmanlık toplam sürelerinin yurtdışındaki aile danışmanlarına oranla daha kısa olduğu söylenebilir.

Bu araştırmaya katılan aile danışmanlarının en çok çalışmayı tercih ettikleri danışmanlık grupları sırasıyla bireyler (%58,4), aileler (%58) ve çiftlerdir (%57,2) (Şekil 12).

Doherty ve Simmons (1996) tarafından yapılan çalışmada katılımcıların %49,4'ü öncelikle bireylerle, %23,1'i öncelikle çiftlerle, %12'si ise öncelikle ailelerle çalıştıklarını ifade etmiştir (s. 15). Nelson ve Palmer'in (2001) çalışmasında ise katılımcıların %40'ı bireylerle, %25,7'si çiftlerle ve %16.8'i ise ailelerle çalıştığını belirtmiştir (s. 406). Bu tez çalışması ile yukarıda bahsedilen Amerika'da yapılmış araştırmaların bulguları değerlendirildiğinde tüm araştırma bulgularında katılımcıların öncelikle bireylerle çalıştıkları görülmektedir. Aile danışmanlarının ikinci olarak en çok çalıştıkları grup ise Türkiye için aileler, Amerika için çiftler olarak bulgulanmıştır. Bu durumun kültürel farklılıklardan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre katılımcıların danışmanlık süreçlerinde en çok kullandıkları ilk üç kuramın sırasıyla %68,5'i çözüm odaklı aile danışmanlığı, %63,4'ü bilişsel davranışçı aile danışmanlığı, %46,8'i aile sistemleri kuramı olduğu bulgulanmıştır (Şekil 13).

Akyıl ve diğerlerinin (2015) yaptığı çalışmada, katılımcıların ailelerle çalışırken kullandıkları yaklaşımların sırasıyla sistemik/aile sistemleri kuramı (%63), çözüm odaklı yaklaşım (%59), bilişsel davranışçı yaklaşım (%43) ve oyun terapisi (%32) olduğunu

belirtmişlerdir (s. 66). Korkut (2007) tarafından yapılan çalışmada, katılımcıların %64 'ü sistemik/aile sistemleri kuramı, %38,5'i stratejik aile danışmanlığı yaklaşımını, %30,7'si yaşantısal aile danışmanlığı yaklaşımını, %28 bilişsel davranışçı aile danışmanlığı yaklaşımını, %25,1'i psikanalitik yaklaşımı, %20,5'i yapısal aile danışmanlığı yaklaşımını, % 20,5'i MRI (Mental Resaerch İnstitute)yaklaşımını, %12,8'i öyküsel aile danışmanlığı yaklaşımını, %10,2'si sosyal yapılandırmacı yaklaşımı, %10,2'si işlevsel aile danışmanlığı yaklaşımını ve %2,5'i yapılandırmacı yaklaşımı kullandıklarını belirtmişlerdir (s. 22). Korkut'un (2001) yaptığı bir diğer çalışmada ise, katılımcıların %59,4'ü danışmanlık sürecinde bir yaklaşım kullandığını belirtmiştir. Kullandıkları yaklaşımların sırasıyla eklettik (%25), sistemik/aile sistemleri kuramı (%12,5), psikodinamik (%9,4), bilişsel davranışçı (%9,4) ve gestalt (%3,1) olduğu ortaya çıkmıştır (s. 123).

Aile danışmanlarının danışmanlık süreçlerini konu alan çalışmalardan biri olan Cook ve diğerlerinin (2010) Amerika'da yaptığı araştırmada psikoterapistlerin uygulamada en çok kullandıkları yaklaşımların sırasıyla bilişsel davranışçı terapi (n=1,940), aile sistem kuramı (n=1,212), mindfulness (n=885), psikodinamik/analitik (n=758) ve yaşantısal/insancıl (758) terapi olduğu belirlenmiştir. (Cook ve diğerleri, 2010). Beaton ve diğerlerinin (2009) çalışmasında ise katılımcılar danışmanlık sürecinde en çok kullandıkları yaklaşımların sırasıyla çözüm odaklı (%12,4), öyküsel (%10,7) bilişsel davranışçı (%10,4), eklettik (%10,4), duygu odaklı (%9,8), bütüncül (% 8,4), psikodinamik (% 7,8), aile sistemleri kuramı (%6,3), yaşantısal (%4,7), yapısal (%2,4) olduğunu belirtmiştir (s. 198). Northey'in (2005) çalışmasında katılımcıların %79,9'u bilişsel davranışçı aile terapisi, %64'ü davranışsal aile terapisi, %50,7'si ebeveyn rehberliği, %20,9'u duygu odaklı terapi, %15,5'i çok boyutlu aile terapisi, %14'ü yineleme önleme, %12,3'ü multisistemik terapi, %11,9'u fonksiyonel aile terapisi ve %10,1'i motivasyon güçlendirme yaklaşımlarını kullandıklarını belirtmişlerdir (s. 103). Northey (2002) tarafından yapılan başka bir çalışmada katılımcıların danışmanlık süreçlerinde %27,3'ü bilişsel davranışçı, %10,6'sı multisistemik, %8,2'si eklettik, %6,5'i çözüm odaklı, %3,7'si davranışsal, %2,7'si aile sistemleri kuramı, %2,7'si psikodinamik, % internal aile sistem, %2'si yapısal, %2'si nesne ilişkileri, %1,7'si fonksiyonel aile, %1,4'si yaşantısal, %0,7'si öyküsel/ yapılandırmacı, %0,7'si psikoeğitim, %0,7'si stratejik, %0,3'ü duygu odaklı, %0,3'ü bağlamsal, %0,3'ü imago ve

%25,3'ü diğer yaklaşımları kullandıklarını ifade etmişlerdir (s. 492). Zubatsky ve diğerlerinin (2016) tıbbi alanda çalışan aile danışmanlarıyla yaptıkları çalışmada katılımcıların %41,2'si sistem, %25'i bilişsel davranışçı/bilişsel terapi, %10'u eklektik/yaşantısal, %16,3'ü öyküsel/çözüm odaklı, %1,2'si psikodinamik ve %6,3'ü diğer yaklaşımlardan yararlandıklarını belirtmişlerdir (s. 269)

Yukarıda değinilen yurtiçi ve yurtdışı araştırma bulguları dikkate alındığında katılımcıların aile danışmanlığı sürecinde en çok kullandıkları dört yaklaşımın sıralamaları farklı olsa da danışmanlık süreçlerinde en çok bilişsel davranışçı aile danışmanlığı, aile sistemleri kuramı ve çözüm odaklı aile danışmanlığı yaklaşımlarını kullandıkları gözlenmiştir. Dolayısıyla tüm bu bulgular bu tez çalışmasının bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Aile danışmanları, “başka bir eğitim aldınız mı?” sorusuna en çok cinsel terapi, aile/çift/evlilik terapisi ve bilişsel davranışçı terapi eğitimlerini aldıklarını söylemişlerdir (Şekil 7). Şekil 13'e bakıldığında ise danışmanlık sürecinde en çok kullandıkları kuramın çözüm odaklı aile danışmanlığı kuramı (%68,5) ve bilişsel davranışçı aile danışmanlığı kuramı (%63,4) olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların, aile danışmanlığı eğitimi dışında çözüm odaklı aile danışmanlığı eğitimi alan %9,9'u (Şekil 7) ve bu eğitimi almak istediğini belirten %3,8'i (Şekil 8) dışında en çok kullandıkları çözüm odaklı aile danışmanlığı kuramı için (Şekil 13), aile danışmanlığı eğitimi dışında başka bir eğitim almaya ihtiyaç duymamışlardır. Bu bulgular, aile danışmanlarının sertifika eğitiminde aldıkları çözüm odaklı aile danışmanlığı kuramının, danışmanlık süreçleri için yeterli olduğunu düşündüklerini ortaya koymaktadır.

Bunun aksine aile danışmanlarının, aile danışmanlığı eğitimi dışında üçüncü sırada (%21,4) en çok aldıkları eğitim olan (Şekil 7) ve başka bir eğitim almayı düşünenler (Şekil 8) arasında ilk sırada olan (%24,5) bilişsel davranışçı terapi eğitimi, danışmanlık sürecinde en çok kullandıkları ikinci(%63,4) kuramdır. Bu verilerden yola çıkarak aile danışmanlığı eğitimi sırasında verilen bilişsel davranışçı aile danışmanlığı eğitiminin aile danışmanları tarafından yeterli görülmediği ve eğitim sürecinde daha kapsamlı bir şekilde verilmesi gerektiği söylenebilir. Aile danışmanlarının, aile danışmanlığı eğitimi dışında birçok eğitim almaları, aile danışmanlığı kuramlarının teorisinin, formülasyonunun ve

süpervizyonun 450 saat gibi kısa bir sürede yeterli bir şekilde verilemeyeceğinden kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan aile danışmanlarının yarısından fazlası (%63) süpervizyon aldığını belirtmiştir (Şekil 15). Korkut'un (2001) çalışmasında süpervizyon almayan kişilerin oranı %45,5 olarak bulgulanmıştır (s. 126). Yapılan bu çalıma ile Korkut'un (2001) araştırma sonuçları benzerlik göstererek katılımcıların yarıdan fazlasının süpervizyon aldığı sonucuna varılmıştır. Aile danışmanlarının süpervizyon almaları onların ailelere daha iyi bir yardım hizmeti sunmaları açısından önemlidir. Aile danışmanlığının Türkiye'de yeni gelişmekte olan bir hizmet olması nedeniyle süpervizyon alan aile danışmanlarının oranının artması gerektiği düşünülmektedir.

Aile danışmanlarının danışmanlık süreçlerinde en çok zorlandıkları ilk üç konunun sırasıyla %14,3'ü iletişim sorunları, %13,4'ü aldatma, %11,8'i direnç olduğu bu araştırmanın bulguları arasındadır (Şekil 16). Akyıl ve diğerleri (2015) tarafından yapılan araştırma ile yapılan bu tez çalışmasından elde edilen bulgular (oransal değerleri göz ardı ederek) benzerlik göstermektedir. Akyıl ve diğerlerinin (2015) çalışmasında katılımcıların %37'si şiddet, %23'ü aile üyelerinin seansa dahil olmasını sağlama, %10'u aldatma konularında en çok zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Daha sonra ise sırasıyla ilişki kurmak, seansa çatışmayı önlemek gelmektedir (s. 70).

Araştırmaya katılan aile danışmanlarının kendilerini en yetkin hissettiği ilk üç konunun %42,8'i iletişim, %18,3'ü çocuk/ergenler, %13,2'si danışmanlarına farkındalık kazandırmak ve çözüm geliştirmelerine yardımcı olmak olduğu bulunmuştur (Şekil 17). Bu tez çalışması ile Beaton ve diğerlerinin (2009) araştırma sonuçları birbirinden farklılaşmaktadır. Beaton ve diğerlerinin (2009) elde ettiği bulgulara göre katılımcıların kendilerini en yetkin hissettikleri konular sırasıyla çift/evlilik sorunları (%96,7), duygu durum bozukluklar (%79,8), anksiyete bozuklukları (% 91,3), kaygı/ travma sonrası stres bozukluğu (% 77,3), fobiler (% 48,5), kişilik bozuklukları (% 44,6), yeme bozuklukları (%41), karşit olma bozukluğu (% 38,4), dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (% 37,7), cinsel bozukluklar (% 35), Somatoform bozukluklar (% 26,0) olarak belirtilmiştir (s. 197). AAMFT üyeleriyle yapılan çalışmada katılımcılar çift ve ailelerle ilgili

konulardan sonra genel olarak bireysel sorunlarla çalışma konusunda daha yetkin olduklarını belirtmişleridir.

Aile danışmanlarının en çok zorlandıkları (Şekil 16) ve kendilerini en yetkin hissettikleri (Şekil 17) konunun iletişim olması bir çelişki gibi görünmektedir. Ancak oransal olarak incelendiğinde en çok iletişim konusunda zorlandığını belirten katılımcıların oranı %14,3 iken kendisini en çok iletişim konusunda yetkin hissettiğini söyleyen danışmanların oranı ise %42,8'dir.

Bu araştırmada katılımcılar ailelerin kendilerine en çok başvurduğu üç konunun sırasıyla %37,4'ü iletişim sorunları, %28,4'ü çiftler arası sorunlar, %24,1'i çocuk/ergen sorunları olduğunu belirtmiştir (Şekil 18). Korkut (2007) tarafından yapılan çalışmada, aile danışmanları kendilerine başvuran ailelerin sırasıyla iletişim sorunları, çocuk sorunları, bir belirti nedeniyle, çözüme ulaşmayan çatışmalar, boşanma, sadakatsizlik, kök aile müdahaleleri, cinsel sorunlar, şiddet ve alkol sorunu ile geldiklerini ifade etmişlerdir (s. 21). Akyıl ve diğerleri (2015) tarafından yapılan çalışmada katılımcılar ailelerin en çok eşler arası problemler, kaygı, ebeveyn çocuk ilişkileri, depresyon, duygusal yakınlık eksiklikleri, boşanma, aldatma, kayıp/yas, cinsel problemler, şiddet, alkol/madde bağımlılığı ve yeme bozukluğu problemleriyle başvurduğunu belirtmişlerdir (s. 70).

Bu tez çalışması ile yukarıda bahsedilen Türkiye'de yapılmış diğer çalışmaların bulguları arasında büyük oranda benzerlik bulunmaktadır. Korkut'un (2007) araştırma sonuçlarından elde edilen bulgulara göre aileler en çok iletişim sorunları ile aile danışmanlarına başvurması, yapılan tez çalışmasının bulgularıyla örtüşmektedir. Akyıl ve diğerlerinin (2015) yaptığı çalışmada ise ailelerin en çok eşler arası problemlerle başvurduğu belirtilmiş, yapılan tez çalışmasında ise çiftler arası sorunların ailelerin en çok başvurduğu ikinci problem olarak bulgulanmıştır. Bu araştırma ile Korkut (2007) ve Akyıl ve diğerlerinin (2015) yaptıkları çalışmalar karşılaştırıldığında Türkiye'de ailelerin aile danışmanlarına en çok iletişim, çiftler arası sorunlar, çocuk-ergen sorunları, bireysel sorunlar, boşanma, aldatma, cinsel sorunlar, şiddet, kök aile sorunları ve etkili zaman geçirememesi sorunlarıyla başvurdukları söylenebilir.

Simmons ve Doherty'nin (1995) çalışmasında katılımcıların %74,4'ü yetişkin/çocuk psikolojik problemleriyle, %58,8'i çift problemleriyle, %42,2'si ailenin bütünüyle ilgili problemlerle, %13,1'i ebeveyn-çocuk problemleri, %8'i daha büyük sistem

problemleriyle, %8'i fiziksel hastalık, %6,5'i madde bağımlılığı ve %2,5'i ise diğer problemlerle ailelerin kendilerine başvurdukları belirlenmiştir (s. 8). Beaton ve diğerlerinin (2009) çalışmasında katılımcılar aile ve çiftlerin kendilerine en çok sırasıyla çift/evlilik (%26,5), depresyon (%26,3), anksiyete (%2,7), ebeveyn- çocuk (%4,4), ebeveyn- ergen (%4,4), travma (%2,9), öz güven (%2,3), iletişim (%3,3), boşanma (%0,8) ve kayıp (%0,8) sorunlarıyla başvurmaktadır (s. 197). Northey'in (2002) yaptığı çalışmada katılımcılar kendilerine başvuran ailelerin sırasıyla evlilik/çift sorunları (%73), depresyon (%72), anksiyete (%44), ebeveyn- ergen çatışmaları (%30), diğer yetişkin psikolojik problemleri (%21), çocuk davranış sorunları (%19), madde/alkol bağımlılığı (%10), çalışma zorlukları (%4), cinsel istismar (%3) olduğunu belirtmişlerdir (s. 491).

Bu araştırma ile yukarıda belirtilen yurtdışında yapılan çalışmalar karşılaştırıldığında en belirgin farklılığın, yurtdışında bireysel sorunlarla (psikolojik sorunlar, kaygı, depresyon, travma, bağımlılık vb.) aile danışmanlarına başvuran ailelerin bu çalışmadan elde edilen sonuçlara oranla daha fazla olduğudur. Benzer olarak ise belirtilen çalışmalarda ailelerin en çok oranda başvurdukları sorun olan çift ve aile problemleri, bu tez çalışmasında ikinci en yüksek oranda başvuru alan sorun olarak bulgulanmıştır.

Bu araştırmaya göre aile danışmanlarının kendilerini en yetkin hissettiği (Şekil 17), en çok zorlandığı (Şekil 16) ve ailelerin kendilerine en çok başvurduğu (Şekil 18) konuya ilişkin bulgulara bakıldığında en yüksek orana iletişim konusunun sahip olduğu görülmektedir. Buradan hareketle iletişimin aile danışmanlığı alanında çok önemli bir yer tuttuğunu ve üzerinde durulması gereken bir konu olduğu söylenebilir.

Aile Danışmanlarının Türkiye'deki Aile Danışmanlığı Hakkındaki Düşünceleri

Katılımcıların yarısından fazlası (%56) Türkiye'de aile danışmanlığının yetersiz olduğunu, %20,2'si ne yeterli ne yetersiz olduğunu, %18,7'si hiç yeterli olmadığını belirtmişlerdir (Şekil 19). Şabanova'nın (2017) yaptığı çalışmadan elde edilen bulgulara göre katılımcıların %52,04'ünün Türkiye'deki aile danışmanlığı hizmetini yetersiz gördüğünü, %25'inin yeterli gördüğünü ve %22,45'i ise kararsız olduğunu ifade etmişlerdir (Şabanova, 2017 s. 73). Yapılan bu tez çalışması ile Şabanova'nın çalışmasında elde ettiği bulgular benzerlik göstererek her iki araştırmada da katılımcıların yarısından fazlasının Türkiye'deki aile danışmanlığı hizmetinin yetersiz olduğunu düşündüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Aile Danışmanlarının Öz Yeterlilikleri

Bu çalışmaya katılan aile danışmanlarının DÖYÖ'den aldıkları ortalama puanlarına (86,50) bakıldığında aile danışmanlarının öz yeterliliklerinin yüksek olduğu söylenebilir (Tablo 20).

Araştırmaya katılan aile danışmanlarının Danışman Öz Yeterlilik Ölçeğinin her bir sorusuna verdikleri yanıtların ortalamalarına bakıldığında kendilerini en çok yeterli hissettikleri becerinin 6. soruda belirtilen “danışanların konuşmasını teşvik etmek için tebessüm ve baş ile onaylama mimiklerini kullanabilme” becerisi olduğu görülmektedir. Yine ortalamalara bakarak aile danışmanlarının kendilerini en yetersiz hissettikleri becerinin ise 31. soruda belirtilen “ danışanın hayatından birisini oynayarak role play/canlandırma yapabilme” becerisi olduğu söylenebilir.

Reese ‘in (1993) yüksek lisans ve doktora öğrencileri ile yaptığı çalışmasında katılımcılar 86,75 ortalama ile kendilerini en yetkin hissettikleri becerinin “danışanın konuşmasını teşvik etmek amacıyla sözel onaylama seslerini (hı-hı, hmm) kullanma” becerisi olduğu belirlenmiştir. İkinci olarak 86,36 ortalama ile en yetkin hissettikleri becerinin “danışanların konuşmasını teşvik etmek için tebessüm ve baş ile onaylama mimiklerini kullanabilme” olduğunu ifade etmişlerdir. Aynı çalışmada katılımcılar kendilerini en yetersiz hissettikleri becerilerin en düşük ortalama (54,11) ile “danışanı kendisini kötü hissettirmeden bilgi paylaşımında bulunmak” ve 54,19 ortalama ile “danışanla iletişim kurmanızı engelleyen konuları danışan-danışman ilişkisini bozmadan ifade etme” becerisi olduğu söylemişlerdir (s. 139).

Araştırmaya katılan aile danışmanlarının DÖYÖ'den aldıkları öz yeterlilik puanları ile lisansüstü eğitim alanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 25). Ancak lisansüstü eğitim durumlarına baktığımızda lisansüstü eğitim seviyesi arttıkça katılımcıların ortalama öz yeterlilik puanlarının arttığını görebiliriz.

DÖYÖ'den alınan öz yeterlilik puanı ile lisansüstü eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmasa dahi katılımcıların eğitim durumlarına göre aldıkları ortalama puanlar ile yapılan diğer araştırmalar arasında benzerlik bulunmaktadır. Johnsosn ve diğerleri (1989) tarafından psikolojik danışma yüksek lisans eğitim programının farklı

aşamalarında olan 50 kişi ile yapılan çalışmada, katılımcıların yüksek lisans eğitiminin son aşamalarına yaklaştıkça daha yüksek öz yeterlilik toplam puanları aldıkları sonucuna ulaşılmıştır (s. 211). Benzer şekilde Larson ve diğerlerinin (1992) danışmanlık eğitimi alan 213 kişi ile yaptığı çalışmada da eğitim seviyesi arttıkça öz yeterlilik puanları artmıştır (s. 118). Sipps ve Sugden'in (1988) farklı danışmanlık programlarında (danışmanlık psikolojisi, topluluk danışmanlığı, rehberlik ve danışma, evlilik ve aile danışmanlığı) eğitim alan 78 kişiyle yapılan çalışmada öğrencilerin 3. ve 4. Sınıflara gelen öğrencilerin öz yeterlilik puanlarının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır (s. 400). Yine benzer şekilde Melchert ve diğerleri (1996) tarafından psikolojik danışma alanında eğitim gören 138 kişiyle yapılan çalışmada katılımcıların lisansüstü eğitim durumları arttıkça öz yeterlilik puanlarının da arttığı görülmüştür (s. 642). Bu bulgulardan yola çıkarak eğitim seviyesinin artmasının öz yeterlilik düzeyinin artmasına katkı sağladığı sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmaya katılan katılımcıların ne kadar süredir aile danışmanlığı yaptıkları ile öz yeterlilik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$) (Tablo 28). Aile danışmanlarının DÖYÖ'den aldıkları öz yeterlilik puanların ortalamalarına bakıldığında en yüksek puana sahip olan katılımcıların 11 yıl ve üzeri süredir aile danışmanlığı yaptığı, en az puan alanların ise 1 yıl ve 1 yıldan daha az süredir danışmanlık yaptığı bulgulanmıştır. Dolayısıyla deneyim süresi arttıkça öz yeterliliğin de arttığı sonucuna ulaşılabilir. Nitekim Melcert ve diğerlerinin (1996) yaptıkları çalışmada da benzer olarak katılımcıların danışmanlık yaptıkları süre arttıkça öz yeterliliklerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır (s. 642).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlardan yola çıkılarak verilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. SONUÇ

Aile danışmanlarının danışmanlık süreçleri, becerileri, karşılaştıkları sorunlar ve öz yeterlilik düzeylerinin incelendiği bu araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

5.1.1. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışmasına İlişkin Sonuçlar

Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan faktör analizi ile maddelerin tek bir faktörde toplandığı ve tek faktörün toplam varyansı açıklama oranının %68.71 olduğu görülmektedir. Tek faktörün doğruluğunu belirlemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve analiz sonucunda elde edilen index değerlerinin kabul edilebilir ölçüt değerlerinin üzerinde olması modelin iyi bir uyuma sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan analizler sonucunda 33 madde için güvenirlilik katsayısı (cronbach alpha değeri) 0.985 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda ölçeğin iç tutarlılığının yüksek ve bu ölçeğe dayalı olarak verilecek kararların isabetli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.2. Aile Danışmanlarını Tanıtıcı Sonuçlar

Araştırmaya katılan aile danışmanlarının yarısından fazlasının kadın ve 40 yaşından küçük olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgudan hareketle aile danışmanlığı mesleğini daha çok kadınların tercih ettiği ve Türkiye’de aile danışmanlığının yeni gelişen bir hizmet olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte katılımcıların çoğunlukla Ankara (%31,9), İstanbul (%23) ve Konya (%7,4) illerinde aile danışmanlığı yaptıkları belirlenmiştir.

5.1.3. Aile Danışmanlarının Eğitimlerine İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan aile danışmanları en çok psikoloji, pdr, sosyoloji lisans programlarından en az ise tıp ve hemşirelik bölümlerinden mezun olduklarını belirtmişlerdir.

Aile danışmanlarının yarısından fazlası lisansüstü eğitime devam ettiğini ve yarısından azının ise lisansüstü eğitime devam etmediği belirlenmiştir. Lisansüstü eğitime devam edenlerin yaklaşık olarak yarısı yüksek lisans öğrencisi ya da mezunudur. Aile danışmanlarının yarısından fazlasının eğitim seviyesinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Lisansüstü eğitime devam ettiğini belirten aile danışmanlarının eğitim alanları çoğunlukla klinik psikoloji ve aile danışmanlığı alanlarındadır.

Araştırmaya katılan aile danışmanlarının tamamı aile danışmanlığı sertifikasına sahiptir. Bu sertifikayı katılımcıların yarısına yakını devlet üniversitesinden, yaklaşık 3'te 1'i vakıf üniversitesinden ve yaklaşık 6'da 1'i ise özel aile danışmanlık merkezinden aldığını belirtmiştir. Dolayısıyla araştırmaya katılan aile danışmanlarının büyük çoğunluğunun aile danışmanlığı sertifikası almak için üniversiteleri tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırma ile aile danışmanlarının büyük çoğunluğunun aldıkları bu sertifika eğitiminin -birbirlerine çok yakın oranlarla- yeterli ve ne yeterli ne yetersiz olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Eğitiminin yetersiz ve hiç yeterli olmadığını düşünen %23,5 oranında aile danışmanının varlığı ise azımsanmayacak durumdadır. Dolayısıyla bu araştırma ile eğitimin çok yeterli (%4,7) ve yeterli (%36,3) olduğunu belirten aile danışmanları dışında kalan katılımcıların (%59) aldıkları eğitimin yeterliliğine ilişkin kararsız ve olumsuz düşüncelere sahip olduğu sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Bununla birlikte bu araştırmaya göre aile danışmanlarının sertifika eğitimi aldıkları yer ile bu eğitime ilişkin düşünceleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı gözlenmiştir.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun aile danışmanlığı sertifika eğitimi dışında eğitim/ler aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre aile danışmanlarının en çok aldıkları eğitimlerin sırayla ilk üçü cinsel terapi, aile/evlilik/çift terapisi ve bilişsel davranışçı terapi olduğu ortaya çıkmıştır.

Aile danışmanlarının başka bir eğitim alma durumları ile aile danışmanlığı sertifika eğitimini nereden aldıkları ve bu eğitimin yeterliliğine ilişkin düşünceleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bir başka deyişle aile danışmanlarının sertifika eğitimlerini aldıkları yer (devlet üniversitesi, vakıf üniversitesi ya da özel aile danışmanlık merkezi), onların başka bir eğitim alma durumuna etki etmemiştir. Sertifika eğitimlerini nereden alırlarsa alsınlar büyük çoğunluğu aile danışmanlığı eğitimi dışında başka eğitimler aldıklarını belirtmişlerdir. Benzer şekilde aldıkları sertifika eğitimlerinin yeterliliğine ilişkin düşünceleri (yeterli, ne yeterli ne yetersiz, yetersiz), yine başka bir eğitim almaları üzerinde bir etkiye sahip olmamıştır. Aile danışmanlarının aldıkları sertifika eğitimine ilişkin düşünceleri ne yönde olursa olsun katılımcılar başka eğitimler aldıklarını belirtmişlerdir. Buradan iki sonuca ulaşılabilir. İlki, sadece 450 saatlik aile danışmanlığı eğitiminin bu hizmeti verilmek için yeterli olamayacağı düşüncesidir. İkincisi ise araştırmaya katılan aile danışmanlarının kendilerine başvuran ailelerin sorunlara daha iyi çözüm geliştirebilmek ve onlara yardımcı olabilmek için başka eğitimlerle kendilerini besleme konusunda istekli davranmalarındır.

Araştırmaya katılan aile danışmanlarının çoğunluğunun danışmanlık süreci ile ilgili kendilerinde tamamlamak istedikleri konuların ve almak istedikleri eğitimlerin olduğu bulgulanmıştır. Katılımcıların en çok almak istediğini belirttiği ilk üç eğitimin sırasıyla bilişsel davranışçı terapi, cinsel terapi, psikoterapi/pozitif psikoterapi olduğu ortaya çıkmıştır.

5.1.4. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Süreçlerine İlişkin Sonuçlar

Bu araştırmaya göre katılımcıların büyük çoğunluğunun 5 yıldan az bir süredir aile danışmanlığı yaptığı bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgudan hareketle, aile danışmanlığı hizmetinin Türkiye’de yeni gelişen bir hizmet olduğu sonucuna varılabilir. Seans sürelerinin çoğunlukla 31-60 dk. (ortalama 40 dk.) sürmesi ise literatüre göre olması gereken danışmanlık süresinden biraz daha kısa sürdüğü söylenebilir. Katılımcıların yarısından fazlasının ortalama olarak danışmanlık sürecini 6-10 seansta tamamladığı bulunmuştur.

Araştırmaya katılan aile danışmanlarının çoğunlukla bireyler, aileler ve çiftlerle çalışmayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Bununla birlikte çocuklarla (%39,7) ve ergenlerle (%33,5) çalışmayı tercih eden katılımcılar da bulunmaktadır. Aile danışmanlığının doğasına uygun olarak aile danışmanlarının çoğunlukla aileler ve çiftlerle çalışmayı tercih etmesi beklenen bir sonuçtur.

Aile danışmanlığı ailelerin karşılaştıkları sorunların çözümü için birden fazla kuram ve teknikten yararlanan bir meslektir. Bu araştırmaya katılan aile danışmanlarının da neredeyse tamamına yakını danışmanlık sürecinde bir terapi tekniği ya da kuramdan yararlandıklarını belirtmiştir. En çok yararlandıkları ilk üç kuram sırasıyla çözüm odaklı aile danışmanlığı, bilişsel davranışçı aile danışmanlığı ve aile sistemleri kuramıdır.

Aile danışmanlarının en çok aldıkları ve almak istediklerini belirttiği üç eğitimin içerisinde yer alan bilişsel davranışçı terapi, danışmanlık süreçlerinde de en çok kullanılan 3 kuramın içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla bu araştırmanın sonuçlarına göre ailelerle çalışırken bilişsel davranışçı terapinin aile danışmanlığı sürecinde oldukça etkili olduğu söylenebilir.

Yine araştırma sonuçlarına göre aile danışmanlarının danışmanlık süreçlerinde en çok kullandıkları kuram çözüm odaklı aile danışmanlığıdır. Aile danışmanlığı eğitimi dışında bu eğitimi aldığını belirten (%9,9) ve bu eğitimi almayı düşündüğünü (%3,8) ifade eden katılımcılar oldukça azdır. Bu bulgulardan yola çıkarak çözüm odaklı aile danışmanlığı eğitiminin aile danışmanlığı sertifika programı eğitimi içerisinde yeterli düzeyde öğretildiği sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmaya katılan aile danışmanlarının neredeyse tamamına yakını danışmanlarını ihtiyaçları doğrultusunda başka bir yere yönlendirmektedir. Yönlendirme yapan katılımcılar danışmanlarını en çok psikiyatriste, sağlık kurumları/kadın hastalıklarına ve psikolog/klinik psikoloğa yönlendikleri sonucuna ulaşmıştır.

Aile danışmanlarının yarısından fazlasının danışmanlık süreçlerine ilişkin süpervizyon aldıkları, %37'sinin ise süpervizyon almadığı bulunmuştur. Süpervizyon almayan katılımcıların %12,1' süpervizyonun gerekliliğini vurgulayarak sektörün yetersizliği nedeniyle süpervizyon almadığı %6,6'sının ise daha önceden süpervizyon aldığı ancak

şu anda almadığı belirtmiştir. Bulgulardan hareketle aile danışmanlarının danışmanlık süreçlerinde süpervizyonu gerekli gördükleri sonucuna ulaşılabilir.

5.1.5. Aile Danışmanlarının Danışmanlık Süreçlerinde Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Yapılan bu çalışma ile aile danışmanlarının tamamına yakınının danışmanlık süreçlerinde zorlandıkları en az bir konunun olduğu saptanmıştır. Katılımcıların zorlandıklarını belirttikleri konular toplamda 20 kategoriye ayrılmıştır. Bunların ilk dördü ise çoğunlukla iletişim, aldatma, direnç, eşlerden birinin danışmanlığı reddetmesi olarak ortaya çıkmıştır.

Aile danışmanlarının çoğunluğu danışmanlık sürecinde kendisini en yetkin hissettiği konunun iletişim olduğu belirlenmiştir. Bunu sırasıyla çocuk/ergenlerle ilgili konular, danışanlara farkındalık kazandırma/çözüm geliştirmelerine yardımcı olma, empatik yaklaşım/terapötik bağ kurma, çiftler/eşler arası ilişki, cinsel sorunlar, bireysel sorunlar, ebeveynlik becerileri kazandırma, boşanma, kök aile sorunları ve travma konuları izlemektedir.

Katılımcıların çoğunluğu ailelerin kendisine iletişim sorunları nedeniyle başvurduğunu belirtmişlerdir. Ailelerin başvurduğu diğer sorunlar ise sırasıyla çiftler arası sorunlar, çocuk/ergenlerle ilgili sorunlar, bireysel sorunlar, aldatma, cinsel sorunlar, kök aile sorunları, boşanma, etkili zaman geçirememesi ve şiddet/öfke problemleridir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre aile danışmanlarının en çok zorlandıkları, en yetkin hissettikleri ve ailelerin kendilerine en çok başvurdukları konunun iletişim olduğu sonucu elde edilmiştir. Dolayısıyla aile danışmanlığı süreci için “iletişim becerileri” konusunun hem aileler hem de aile danışmanları için oldukça önemli olduğu sonucuna ulaşılabilir.

5.1.6. Aile Danışmanlarının Türkiye’deki Aile Danışmanlığı Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan aile danışmanlarının büyük çoğunluğu Türkiye’deki aile danışmanlığına ilişkin düşüncelerini yetersiz ve hiç yeterli değil olarak ifade etmişlerdir. Dolayısıyla bu çalışma ile aile danışmanlarının Türkiye’de var olan aile danışmanlığını yetersiz buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de aile danışmanlığı ücret politikalarına ilişkin katılımcıların çoğunluğu ücretlerin değişkenlik gösterdiğini düşünmektedir. Aile danışmanlarının 4’te 1’inden fazlası ücretlerin danışanlar için yüksek olduğunu, yaklaşık 5’te 1’i ücretlerin normal olduğunu, %14’ü devlet destekli olması gerektiğini ve %12,8’i kendileri için ücretlerin düşük olduğunu düşündüğü tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bu bilgiler doğrultusunda aile danışmanlarının Türkiye’de var olan aile danışmanlığı ücret politikasına ilişkin olumsuz düşüncelere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.7. Aile Danışmanlarına İlişkin Bazı Değişkenlerin DÖYÖ’den Aldıkları Toplam Puanların Üzerindeki Etkisine Yönelik Sonuçlar

Araştırmaya katılan aile danışmanlarının DÖYÖ’den aldıkları ortalama puanlara bakıldığında yüksek öz yeterlilik düzeyine sahip oldukları saptanmıştır.

Aile danışmanlarının DÖYÖ’de yer alan her bir beceriye ilişkin öz yeterlilik puanlarının ortalamalarına bakıldığında aile danışmanlarının kendilerini en yeterli hissettikleri becerinin “danışanların konuşmasını teşvik etmek için tebessüm ve baş ile onaylama mimiklerini kullanabilme” ve en yetersiz hissettikleri becerinin ise “danışanın hayatından birisini oynayarak role play/canlandırma yapabilme” olduğu saptanmıştır.

Aile danışmanlarının cinsiyetleri, medeni durumları ve çocuk sayıları ile DÖYÖ’den aldıkları toplam puan arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bununla birlikte yaş ve çocuk sahibi olma değişkenleri ile toplam öz yeterlilik puanı arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiştir ($p<0,05$). Elde edilen bulgular neticesinde aile danışmanlarının yaşları arttıkça daha fazla öz yeterlilik puanına sahip oldukları sonucu elde edilmiştir. Ayrıca

çocuk sahibi olan aile danışmanlarının çocuk sahibi olmayanlara göre daha fazla öz yeterliliğe sahip olduğu belirlenmiştir.

Aile danışmanlarının mezun oldukları lisans programı, lisansüstü eğitim durumları ve lisansüstü eğitim alanlarının öz yeterlilik toplam puanları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanamamıştır.

Aile danışmanlarının ne kadar süredir aile danışmanlığı yaptığı ile öz yeterlilik toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre danışmanlık yapılan süre arttıkça öz yeterliliğin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan aile danışmanlarının aile danışmanlığı dışında başka bir eğitim almış olmaları durumu ile öz yeterlilik toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Buna göre başka eğitimler almanın öz yeterliliğe olumlu katkısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Süpervizyon alan aile danışmanları ile DÖYÖ'den aldıkları öz yeterlilik toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuş olup ($p<0,05$), süpervizyon alan aile danışmanlarının diğerlerine göre daha yüksek öz yeterlilik düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla süpervizyonun aile danışmanlarının öz yeterliliklerine arttırdığı bu araştırmadan elde edilen bir sonuçtur.

Danışmanlık sürecinde bir kuramdan yararlanma durumu ile aile danışmanlarının DÖYÖ'den aldıkları toplam öz yeterlilik puanları arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiştir ($p<0,05$). Danışmanlık sürecinde kuramlardan yararlanan aile danışmanları diğerlerine göre daha fazla öz yeterliliğe sahiptir. Dolayısıyla danışmanlık sürecinde kuramlardan yararlanmanın aile danışmanlarının öz yeterlilikleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. ÖNERİLER

Araştırmada aile danışmanlarının danışmanlık süreçleri, becerileri, karşılaştıkları sorunlar ve öz yeterlilik düzeyleri ortaya çıkarılmış olup birtakım sonuçlar elde edilmiştir.

Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda aşağıda belirtilen önerilerin sunulmasının aile danışmanlığı alanına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. Türkiye genelinde aile danışmanlarının üye olmak zorunda olduğu bir dernek ya da birliğin olması oldukça önemlidir. Bu dernek ya da birlik, ailelere hizmet sunan kaç aile danışmanının olduğu, danışmanlık becerilerinin ve eğitim durumlarının ne düzeyde olduğu gibi bilgilerin elde edilmesini kolaylaştıracaktır. Ayrıca tüm aile danışmanlarının kayıtlı olduğu bir sistemin, iletişim ağının olması yapılacak araştırmalar için kolaylaştırıcı olacaktır. Bu şekilde aile danışmanlarının sorunları, ihtiyaçları ve çözüm önerileri daha kolay tespit edilebilecek ve yaşanan sorunların daha hızlı bir şekilde ortadan kalkması sağlanacaktır.
2. Aileler hayatları boyunca birçok yaşam evresi geçiren ve içerisinde çocuk, ergen, yaşlılık vb. gibi birçok yaşam dönemini barındıran sistemlerdir. Dolayısıyla karşılaştıkları sorunlar çeşitlilik göstermektedir. Aile danışmanları, birçok sistemin karşılıklı etkileşiminden kaynaklanan çiftler arası sorunlar, ebeveynlik becerileri, cinsel sorunlar, çocuk/ergen sorunları, kök aile sorunları, bağımlılık, aldatma, boşanma, şiddet gibi problemlerin çözümünde ailelere destek olmaktadır. Dolayısıyla ailelerin karşılaşacağı bu çeşitli sorunların çözümü için güçlü kuram bilgisine ve yeterli danışmanlık becerilerine ihtiyaç duymaktadırlar. Gerekli olan kuram, teknik ve becerilerin aile danışmanları tarafından özüm senerek öğrenilmesinin daha uzun süreli eğitimlerle sağlanabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla Türkiye’de aile danışmanlığı eğitiminin Amerika’da olduğu gibi 4-5 yıl süren bir eğitim içeriğine sahip olması önerilmektedir.
3. AÇSHB tarafından standartları belirlenen aile danışmanlığı sertifika eğitimlerinin içerikleri geliştirilmelidir. Araştırma sonuçlarından yola çıkarak aile danışmanlarının, aile danışmanlığı eğitimi dışında en çok aldıkları ve almak istedikleri eğitimler olan bilişsel davranışçı aile danışmanlığı kuramı ve cinsel terapi eğitimleri bu sertifika programlarında daha kapsamlı bir biçimde yer edinmelidir. Bununla birlikte aile danışmanlarının danışmanlık süreçlerinde en çok zorlandıkları, kendilerini en yetkin hissettikleri ve ailelerin kendilerine en çok başvurdukları konunun iletişim olması nedeniyle aile içi iletişim, ebeveyn-çocuk iletişimi, iletişim becerileri gibi konuların eğitim süreci boyunca üzerinde önemle durulması gerektiği düşünülmektedir.

4. Toplumsal ve teknolojik değişimler aile yapılarını etkilemekte ve çoğu zaman aileler var olan bu değişimlere uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Dolayısıyla aileler yeni ve birbirinden farklı sorunlarla başa çıkabilme konusunda destek almak için aile danışmanlarına başvurmaktadır. Aile danışmanlarının da ailelerin değişen sorunlarının çözümü için kendilerini sürekli yeni eğitimlerle beslemeleri gerekmektedir. Bundan dolayı kurulması önerilen dernek ya da birlik aracılığıyla aile danışmanlarına, toplumun ve ailelerin ihtiyaçları doğrultusunda eğitimlerin verilmesi önerilmektedir.
5. Aile danışmanları için alanda uzman ve deneyim sahibi olan kişilerin bulunduğu bir süpervizyon sistemi oluşturulmalıdır. Aile danışmanlığının Türkiye’de yeni gelişen bir hizmet olması ve bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre katılımcıların çoğunlukla 5 yıldan az bir süredir aile danışmanlığı yapmaları süpervizyona olan ihtiyaçlarını artırmaktadır. Yine bu araştırma sonuçlarına göre süpervizyon alan aile danışmanları süpervizyon almayan aile danışmanlarına göre daha yüksek öz yeterliliğe sahiptir. Bununla birlikte katılımcılardan süpervizyonun kendileri için gerekli olduğunu ancak çeşitli sebeplerden dolayı bu desteği alamadığını belirten kişiler bulunmaktadır. Dolayısıyla danışmanlık süreçlerinde ailelere daha iyi bir hizmet sunabilmek için süpervizyon sisteminin oluşturulması, aile danışmanları arasında yaygınlaştırılması ve mevcut sistemdeki sorunların çözümlenmesi gerekmektedir.
6. Araştırmaya katılan aile danışmanlarının büyük çoğunluğu ücretlerin değişkenlik gösterdiğini ve bir standardının olmadığını ifade etmişlerdir. AÇSHB tarafından 2012 yılında yayınlanan Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliğinin 22. maddesinde seans ücretlerinin nasıl belirleneceği belirtilmiştir. Ücret belirlenmesinin yönetmelikte yer almasına rağmen katılımcıların yaklaşık olarak sadece 5’te 1’i ücretlerin normal olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla aile danışmanlığı seansları için uygulanabilir ücretlerin belirlenmesi, belirlenen ücret politikasının tüm aile danışmanlarına duyurulması ve denetiminin yapılması önerilmektedir.
7. Aile yaşam döngüsünde yer alan evlilik ve boşanma evreleri ailenin tüm üyelerini etkileyen, bireylerin yaşam standartlarını değiştiren olaylardır. Ailelerin hayatlarını büyük ölçüde etkileyebilecek bu yaşam olaylarına karar verme sürecinde aile danışmanlığı hizmeti destekleyici ve güçlendirici bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla

boşanma ve evlilik öncesinde aile danışmanlığı hizmetinin zorunlu hale getirilmesi ve devlet destekli olarak verilmesi önerilmektedir.

8. Aile danışmanlığı hizmetinin yaygınlaştırılması ve devlet destekli olarak ailelere sunulması önerilmektedir. Aile hekimliği sistemi gibi her ailenin bir aile danışmanının olması ve bu hizmetten ücretsiz bir şekilde yararlanması ailelerin ruh sağlığının korunmasına önemli derecede katkı sunacaktır. Bu şekilde aile içinde meydana gelebilecek sorun ve krizler daha oluşmadan önlenilecek ve toplumda sağlıklı ailelerin çoğalması desteklenecektir.
9. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre aile danışmanlarının Türkiye’de var olan aile danışmanlığı hizmetini yetersiz bulduğu sonucuna ulaşılmıştır. AÇSHB tarafından var olan bu hizmet modeli gözden geçirilerek ve yukarıda değinilen öneriler göz önünde bulundurularak tekrar düzenlenmesi önerilmektedir.
10. Aile danışmanlığı alanının daha iyi incelenebilmesi adına nitel araştırma deseninden yararlanılarak ve derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak aile danışmanlarının danışmanlık süreçleri, becerileri, karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerilerini belirlemek amacıyla bir araştırmanın yapılması önerilmektedir.
11. Sosyal hizmet merkezlerinde ailelere ücretsiz olarak sunulan aile danışmanlığı hizmetinin ve burada aile danışmanlığı yapan meslek elemanlarının niteliklerine ilişkin bir araştırmanın yapılmasının da aile danışmanlığı alanına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
12. Bu çalışma ile Türkçeye uyarlanan Danışman Öz Yeterlilik Ölçeğinin psikolojik danışmanlık hizmeti sunan sosyal hizmet, psikoloji, pdr, çocuk gelişimi, aile danışmanlığı gibi meslek mensuplarının öz yeterlilik düzeylerinin belirlenmesi amacıyla kullanılması önerilmektedir. Bununla birlikte bu mesleklerin öğretilmesi sırasında, alınan eğitimin öz yeterlilik düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi için ölçeğin iyi bir araç olacağı düşünülmektedir. Bu öneriler dışında psikolojik danışmanlık hizmeti sunan bireylere yönelik oluşturulan diğer amaçlara ulaşılması noktasında da bu ölçekten yararlanılabilir.

KAYNAKLAR

- Akçabozan, N. B. ve Sümer, Z. H. (2016). Adler Yaklaşımında Aile Danışmanlığı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6(46), 87-101.
- Aksoy, V. ve Diken, İ. H. (2009). Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberliğe İlişkin Öz Yeterlik Algılarının İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 8(3), 709-719.
- Akün, E. (2013). Yapısal Aile Sistemleri Kuramı Bağlamında Ergenlik Döneminde Aile Yapısı ve Ergenlik Dönemi Sorunları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 53(1), 85-116.
- Akyıl, Y., Üstünel, A. Ö., Alkan, S., & Aydın, H. (2015). Türkiye’de Çift ve Ailelerle Çalışan Uzmanlar: Demografik Özellikler, Eğitim ve Klinik Uygulamalar. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 35(1), 57-84.
- Algan, T. (2016). Aile Danışmanlığı Uygulaması: Dünyü, Bugünü ve Yarını. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 5(7), 2208-2217.
- Alpaydın, N., Çimen, M., Tarçalır Erol, B., Mortan Sevi, O. (2016). Bilişsel Davranışçı Terapide Direnç ve Motivasyonel Görüşme Teknikleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8(2), 95-101
- Altun, A. ve Mazman, S. G. (2012). Programlamaya İlişkin Öz Yeterlilik Algısı Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlilik Güvenirlik Çalışması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 3(2), 297- 308.
- Arseven, A. (2016). Öz Yeterlilik: Bir Kavram Analizi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic 11*, 63-80.
- ASPB. (Ocak 2017). *2016 Yılı Faaliyet Raporu (Rapor No:1)* Erişim Tarihi: 11.05. 2018, <https://sgb.aile.gov.tr/uploads/pages/arge-raporlar/2016-yili-faaliyet-raporu.pdf>
- Atıcı, M., Özyürek, R. ve Çam, S. (2005). Okul Danışmanlığı Uygulamalarının Yetkinlik Beklentisi Algıları ve Mesleki Benlik Saygısı Üzerindeki Etkilerinin Boylamsal Olarak İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(24), 7-26.

- Azar, A. (2010). Ortaöğretim Fen Bilimleri Ve Matematik Öğretmeni Adaylarının Öz Yeterlilik İnançları. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 235-252.
- Aziz, A. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri (10 b.)*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bandura, A. (1971). *Social Learning Theory*. New York: General Learning Press.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change. *Psychological Review* 84(2), 191-215.
- Bandura, A. (1978). Reflections on Self Efficacy. *Advances in Behaviour Research and Therapy* 1, s. 237-269.
- Bandura, A. (1983). Self-Efficacy Determinants of Anticipated Fears and Calamities. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(2), 464-469.
- Bandura, A. (1988). Organisational Applications of Social Cognitive Theory. *Australian Journal of Management*, 13(2), 275-302.
- Bandura, A. (1989). *Social Cognitive Theory (6 bs.)*. Greenwich: JAI Press.
- Bandura, A. (1994). Self Efficacy. I. V. Ramachaudran içinde, *Encyclopedia of Human Behavior* (Cilt 4, s. 71-81). New York: Academic Press.
- Bandura, A. (1997). *Self Efficacy The Exercise of Control*. New York: W.H. Freeman and Company.
- Bandura, A., ve Cervone, D. (1983). Self-Evaluative and Self-Efficacy Mechanisms Governing the Motivational Effects of Goal Systems. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(5), 1017-1028.
- Barker, P., ve Chang, J. (2013). *Basic Family Therapy*. UK: Wiley-Blackwell.
- Baygül, Ş., ve Avcı, R. (2016). Çözüm Odaklı Kısa Süreli Aile Danışmanlığı Kuramına Dayalı Olarak Geliştirilen Evlilik Programının Çiftlerin Evlilik Uyumlarını Artırmadaki Etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13(36), 114-129.

- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Uygulanması. *SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi* 14, 198-210.
- Beaton, J., Dienhart, A., Schmidt, J., ve Turner, J. (2009). Clinical Practice Patterns of Canadian Couple/Marital/Family Therapists. *Journal of Marital and Family Therapy*, 35(2), 193–203.
- Bentovim, A. (1989). Başvuran Hasta Çocuk Olduğunda Aile Terapisi (Ö. Tuncer, Çev.), *Psikoterapilere Giriş* (s. 189-212). İstanbul: Cerrahpaşa Yayın Birliği.
- Bilge Zafer, A. (2014). Cumhuriyet ile Birlikte Değişen Türk Aile Yapısı ve Kadının Durumu. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 121-134.
- Bolat, O. İ. (2011). Öz Yeterlilik ve Tükenmişlik İlişkisi: Lider-Üye Etkileşiminin Aracılık Etkisi. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 11(2), 255-266.
- Booth, T. J. ve Cottone, R. R. (2000). Measurement, Classification, and Prediction of Paradigm Adherence of Marriage and Family Therapists. *American Journal of Family Therapy*, 28, 329–346.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Funda, D. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (18 b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüksütün, Ş. (2018). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, Spss Uygulamaları ve Yorum* (24 bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Canel, A. N. (2011). Aile Yaşam Becerileri. *Aile Eğitim Programı*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Carlson, J., Watts, R. E. ve Maniaci, M. (2006). *Adlerian Therapy Theory and Practice*. Washington,: American Psychological Association.
- Carr, A. (2006). *Family Therapy Concepts, Process and Practice*. England: John Wiley & Sons.
- Cihan, Ü., ve Karakaya, H. (2017). Yaşantısal Bir Aile Terapisti: Virginia Satir. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 70-89.

- Cole, D. A. (1987). Utility of confirmatory factor analysis in test validation. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55(4), 584- 594.
- Cook, J. M., Biyanova, T., Elhai, J., ve Schnurr, P. P. (2010). Brief Reportt What Do Psychoterapists Really Do In Practice? An Internet Study Of Over 2,000 Practitioners. *Psychotherapy Theory, Research, Practice, Training*, 47(2), 260–267.
- Creswell, W., J. (2017). *Araştırma Deseni- Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları* (3 bs.). (Demir, ve S. Beşir, Çev.) Ankara: Eğiten Kitap.
- Çoban, A. İ. ve Özbesler, C. (2009). Türkiye'de Aileye Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi* 5(18), 31-41.
- Dallos, R. ve Draper, R. (2016). *Aile Terapisine Giriş Sistemik Teori ve Uygulama*. (Ş. Kesici, C. Kiper, ve A. Mert, Çev.) Ankara: Nobel.
- Demirbilek, M. (2016). Aile Danışmanlığı: Bir Uygulama Örneği. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care* 10(2), 109-120.
- Demirel, Y. (2013). *Psikolojik Danışman Öz-Yetkinlik Ölçeğinin Hazırlanması*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Doğan, S. (1999). Çözüm-Odaklı Kısa Süreli Terapi: Kuramsal Bir İnceleme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(12), 28-38.
- Doherty, W. J. ve Simmons, D. S. (1996). Clinical Practice Patterns of Marriage and Family Therapists: a National Survey of Therapists and Their Clients. *Journal of Marital and Family Therapy*, 22(1), 9-25.
- Dominian, J. (1989). Evlilik Terapisi (C. Eriş, Çev.). *Psikoterapilere Giriş* (s. 140-160). İstanbul: Cerrahpaşa Yayın Birliği.
- Duyan, V. (2010). *Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları ve Müdahale Yöntemleri* (1 bs.). Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- Engle, D. E., Arkowitz, H., (2006). *Ambivalencein Psychotherapy Facilitatng Readiness To Change*. New York: The Guilford Press

- Epstein, J., Klinkenberg, W., Wiley, D. ve McKinley, L. (2001). Insuring sample equivalence across internet and paper-and-pencil assessments. *Computers in Human Behavior* 17, 339–346.
- Erkan, G. (1997). *Sosyal Hizmette Mülakat*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Gladding, S. T. (2011). *Aile Terapisi Tarihi, Kuram ve Uygulamaları*. (İ. Keklik ve İ. Yıldırım Çev. Ed.) Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.
- Goldenberg, H. ve Goldenberg, I. (2008). *Family Therapy An Overview*. United States: Thomson Brooks/Cole.
- Göç, M. (2006). *Ailelerin Psiko-Sosyal Sorunları Aile Danışma Merkezinden Yaralanma Eğilimleri*. Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8(1-2), 46-67.
- Gözüm, S. ve Aksayan, S. (1999). Öz- Etkinlik- Yeterlik Ölçeğinin Türkçe Formunun Güvenirlilik ve Geçerliliği. *Atatürk Üniv. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2(1), 21-34.
- Gülerce, A. (1990). Aile Terapisinin Psikolojiye Getirdiği Epistemolojik Yenilik. *Psikoloji Dergisi*, 7(25), 53-62.
- Hu, L.-t. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff Criteria for Fit Indexes in Covariance Structure Analysis: Conventional Criteria Versus New Alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Işık, İ. (2001). *Öz Yeterlilik İnancı: Yönetici Rollerini Açısından Bir İnceleme*. Marmara Üniversitesi ,Doktora Tezi, İstanbul.
- İlhan, M. Ve Çetin, B. (2014). Sınıf Değerlendirme Atmosferi Ölçeği'nin (SDAÖ) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Ted Eğitim ve Bilim*, 39(176).
- Johnson, E., Baker, S. B., Kopala, M., Klselaca, M. S. ve III Thompson, E. C. (1989). Counseling Self-Efficacy and Counseling Competence in Prepracticum Training. *Counselor Education And Supervision*, 28, 205-218.

- Jones Nelson, R. (2014). *Uygulamalı Danışmanlık ve Yardım Becerileri*. (G. Sart, Çev.) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karasar, ve Niyazi. (1982). *Bilimsel Araştırma Yöntemi-Kavramlar, İlkeler, Teknikler* (33 bs.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Keçe, C. (2017). Psikoterapide Direnç. Erişim Tarihi: 26.04.2019 <https://cemkece.com.tr/m-psikoterapide-direnc.html>
- Kesici, Ş., Mert, A., Bayrakçı, E. K., & Kiper, C. (2015). *Vaka Örnekleriyle Birlikte Aile Danışma Kuramları ve Teknikleri*. (Ş. Kesici Haz.) Ankara: Nobel Yayın.
- Kesici, Ş., Mert, A., Büyükbayraktar, Ç. G. ve İlgün, E. (2015). *Aile Terapisinde Kullanılan Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.
- Korkut, Y. (2001). Aile Danışmanlığı ve Aile Terapisi Hizmetleri. *Psikoloji Çalışmaları*, 22, 111-133.
- Korkut, Y. (2007). Türkiye'de Aile Terapisi ve Terapistlerinin Durumu: Eğitim Standartları, Terapi Yönelimleri, Çalışma Biçimleri ve Eğitim İhtiyaçları Üzerine Bir Çalışma. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 13-30.
- Larson, L. M. (1998). The Social Cognitive Model of Counselor Training. *The Counseling Psychologist*, 26(2), 219-273.
- Larson, L. M. ve Daniels, J. A. (1998). Review of the Counseling Self-Efficacy Literature. *The Counseling Psychologist*, 26(2), 179-218.
- Larson, L. M., Suzuki, L. A., Gillespie, K. N., Potenza, M. T., Bechtel, M. A. ve Toulouse, A. L. (1992). Development and Validation of the Counseling Self-Estimate Inventory. *Journal of Counseling Psychology*, 39(1), 105-120.
- MacCallum, R. C., Widaman, K. F., Zhang, S. ve Hong, S. (1999). Sample size in factor analysis. *Psychometric Methods*, 14(1), 84– 99.
- Macdonald, A. J. (2007). *Solution- Focus Therapy Theory, Research and Practice* . London: Sage Publications.

- Mavili Aktaş, A. (2004). Aile Terapisinde Sosyal Hizmet Yaklaşımı. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür Araştırma Dergisi*, 2(7).
- Mavili Aktaş, A. (2013). Aile Danışmanlığı ve Hizmet Yaklaşımı. (H. Acar, N. Negiz ve E. Akman Haz.). *Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları* (s. 181-194). Ankara: Maya Akademi.
- Melchert, T. P., Hays, V. L., Wiljanen, L. M. ve Kolocek, A. K. (1996). Testing Models of Counselor Development With a Measure of Counseling Self-Efficacy. *Journal of Counseling & Development*, 74, 640-644.
- Minuchin, S. (1974). *Families and Family Therapy*. America: Harvard University Press.
- Morris, J. (2007). Characteristics And Clinical Practices Of Rural Marriage And Family Therapists. *Journal of Marital and Family Therapy*, 33(4), 439-442.
- Murray, D. M. ve Fisher, J. D. (2002). The Internet: A Virtually Untapped Tool for Research. *Journal of Technology in Human Services*, 19(2/3), 5-18.
- Nadir, U. (2013). Aile Danışmanlığı Eğitimlerinde Popüler Filmlerin Kullanımı ve Yapısal Aile Terapisi Kuramı İle Dalgaların Prensi Filminin Analizi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(1), 129-143.
- Nazlı, S. (2014). *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Nelson, T. S. (2019). *Solution-Focused Brief Therapy With Families* (11. bs.). New York: Routledge.
- Nelson, T. S. ve Palmer, T. R. (2001). Practitioner Profiles and Practice Patterns for Marriage and Family Therapists in Utah. *Journal of Marital and Family Therapy*, 27(3), 403-407.
- Nelson, T. S., Chenail, R. J., Alexander, J. F., Crane, D. R., Johnson, S. M. ve Schwallie, L. (2007). The Development of Core Competencies for The Practice of Marriage and Family Therapy. *Journal of Marital and Family Therapy*, 33(4), 417-438.
- Nichols, P. M. (2013). *Aile terapisi, kavramlar ve yöntemler*. (O. Gündüz, Çev.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.

- Nichols, P. M. ve Schwartz, R. C. (2007). *The Essentials of Family Therapy* (3 bs.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Northey, W. F. (2002). Characteristics and Clinical Practices Of Marriage and Family Therapists: A National Survey. *Journal of Marital and Family Therapy*, 28(4), 487-494.
- Northey, W. F. (2005). Studying Marriage and Family Therapists in the 21st Century: Methodological and Technological Issues. *Journal of Marital and Family Therapy*, 31(1), 99–105.
- Otacıoğlu, S. G. (2008). Müzik Öğretmenliği Okul Deneyimi I Uygulamalarına Katılan Öğretmen Adaylarının Öz- Etkilik-Yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesi. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(1), 163-170.
- Ögel, K. (2009). Motivasyonel Görüşme Tekniği. *Türkiye Klinikleri*, 2(2), 41-44.
- Öncü, H. (2015). Psikolojik Danışma Müdahalesi Olarak Bireysel Psikolojik Danışma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 389-407
- Özabacı, N. ve Erkan, Z. (2017). *Aile Danışmanlığı Kuram ve Uygulamalara Genel Bir Bakış*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özabacı, N. (2011). İlişki Niteliği Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 36(162), pp.159-167.
- Özburun, N. (2018). Derleme: Genel Sistem Teorisinden Etkilenen Aile Terapisi Modellerinin Karşılaştırılması. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 1(2), 172-188.
- Özer, İ.Ö, (2017) Terapötik Yolculukta Bir Tümsek: Direnç. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 217-228.
- Özkan, Y. ve Kılıç, E. (2013). Ailenin Psiko-Sosyal Destek İhtiyacını Karşılamada Yeni Bir Model Önerisi: Aile Sağlığı Merkezlerinde Aile Psiko-Sosyal Destek Birimi . *Sosyal Politika Çalışmaları* 7(30), 25-44.

- Özkan, Y., Uysal, M., Topçu, G., Danışmaz Sevin, M. ve Ertan Koçak, Y. (2018). Şiddete İlişkin Tutumlar Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlamasının Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(3), 821-844.
- Peterson, R. ve Green, S. (2009). *Families First: Keys to Successful Family Functioning Communication*. Virginia Cooperative Extension. Erişim: 02.10.2018 <https://vtechworks.lib.vt.edu/handle/10919/48300>
- Quick, E. K. (1996). *Doing What Works in Brief Therapy A Strategic Solution Focused Approach*. London: Academic Press.
- Reese, R. G. (1993). *The Influence of Self-Efficacy and Experience upon Counseling Skill Performance*. Minnesota: University of Minnesota.
- Rivett, M., ve Eddy, S. (2009). *Family Therapy 100 Key Points & Techniques*. New York: Routledge.
- Samancı, A. Y. ve Ekici, G. (1998). Aile Terapisi. *Düşünen Adam*, 11(3), 45-51.
- Schafer, D. R. ve Dillman, D. A. (1998). Development of a Standart E-Mail Methodology. *Public Opinion Quarterly*, 62, 378-397.
- Seden, J. (2005). *Counselling Skills in Social Work Practice*. England: Open University Press.
- Sexton, L. T. (2011). *Family Therapy in Clinical Practice An Evidence-Based Treatment Model for Working With Troubled Adolescents*. New York: Routledge.
- Sheafor, W. B. ve Horejsi, J. C. (2015). *Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler* (2 bs.). Ankara: Nika Yayıncılık.
- Shulman, L. (2009). *The Skills of Helping Individuals, Families, Groups, and Communities* (6 bs.). United States: Brooks/Cole, Cengage Learning.
- Sills, S. J. ve Song, C. (2002). Innovations in Survey Research: An application of web-based surveys. *Social Science Computer Review*, 20(1), 22-30.
- Simmons, D. S. ve Doherty, W. J. (1995). Defining Who We Are and What We Do: Clinical Practice Patterns Of Marriage and Family Therapists of Minnesota. *Journal Of Marital and Family Therapy*, 21(1), 3-15.

- Sipps, G. J. ve Sugden, G. J. (1988). Counselor Training Level and Verbal Response Type: Their Relationship to Efficacy and Outcome Expectations. *Journal of Counseling Psychology*, 35(4), 397-401.
- Sklare, B. G. (2015). *Okul Danışmanları İçin Çözüm Odaklı Kısa Süreli Psikolojik Danışma* (D.M. Siyez, A. Kaya Çev.) (6. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Sommers- Flanagan, J., ve Sommers- Flanagan, R. (2015). *Klinik Görüşme Psikolojik Değerlendirme Esasları* (G. Akbaş, L. Korkmaz Çev.) İstanbul: İthaki
- Skorunka, D. (2009). Family Therapy and Systemic Practice. *European Family Therapy Association*. Erişim Tarihi: 26.04.2019
<http://www.europeanfamilytherapy.eu/wp-content/uploads/2012/10/ft-and-systemic-practice.pdf>
- Sonstegard, M. A., Bitter, J. R. ve Pelonis, P. (2004). *Adlerian Group Counseling and Therapy Step-by-Step*. New York: Brunner- Routledge.
- Sporakowski, M. J. ve Mills, P. R. (1969). What's It All about? An Overview of Family Therapy. *The Family Coordinator*, 18(1), 61-69.
- Şabanova, A. (2017). *Aile Danışmanlığı Alanında Çalışan Uzmanların Bu Alana İlişkin Görüş ve Önerileri*. Hacettepe Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Şahin, F. (2001). Sosyal Hizmette Güçler Perspektifi ve Çözüm Odaklı Mülakat. *Aile ve Toplum*, 1(4), 1-13.
- Şahin, F. ve Duman, N. (2005). Güçler Perspektifi Açısından Ailelerle Gerçekleştirilen Sosyal Hizmet Uygulamaları. A. N. Sarıgül, E. Gözüm, S. Öztürk (Haz.) *Aile Danışmanlığı El Kitabı* (83-91). Ankara: Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü
- Şenol Durak, E. ve Fışiloğlu, H. (2007). Film Analizi Yöntemi ile Virginia Satir Aile Terapisi Yaklaşımına Bir Bakış. Arıkan, Ç., Mavili Aktaş, A. *Türk Psikoloji Yazıları*, 10(20), 43-62.

- Tekindal, M. (2014). Sosyal Hizmette Ailelerle Uygulama Modelleri. V. Işıkhana (Haz.). *Prof. Dr. Gönül Erkan'a Armağan Sosyal Hizmet ve Mülakat*, (1. bs.). (s. 265-280) Ankara: Sosyal Hizmet Araştırma, Uygulama ve Geliştirme Derneği.
- Uluocak, G. P. ve Bulut, I. (2011). Aile Terapilerinin Feminist Teori Açısından İncelenmesi . *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, 7(24), 9-24.
- Ünal, S. (2013). Sistemik Aile Terapilerinde Temel Kavramlar. *Türkiye Klinikleri J Psychiatry-Special Topics*, 6(1), 32-37.
- Üstündağ, A. (2014). Yapısal Aile Danışmanlığı ve Bir Olgu Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 14(33), 113-126.
- Whitaker, C. A. ve Bumberry, W. M. (2005). *Dancing with the Family a Symbolic-Experiential Approach*. Levittown: Brunner/Mazel.
- Williams, P. R. (1989). *Family Problems*. Oxford: Oxford University Press.
- Williams, E. (t.y.). Role of Social Worker in Family Counseling. Erişim Tarihi: 26.04.2019 <https://work.chron.com/role-social-worker-family-counseling-13712.html>
- Wood, R. ve Bandura, A. (1989). Social Cognitive Theory of Organizational Management. *Academy of Management Review*, 14(3), 361-384.
- Yanardağ Zubaroğlu, M. (2019). Sosyal Hizmette Çözüm Odaklı Kısa Süreli Terapinin Kullanımı: Çözüm Odaklı Kısa Süreli Terapiye Dayalı Grup Çalışmasının Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Düzeylerine Etkisi. A. İçağasıoğlu Çoban ve S. Attepe Özden (Haz.), *Psikiyatrik Sosyal Hizmet* (s. 371-382). Ankara: Nobel.
- Yıldırım, F. ve İlhan, İ. Ö. (2010). Genel Özyeterlilik Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi* 21(4), 301-308.
- Zastrow, C. (2013). *Sosyal Hizmete Giriş*. (D. Baran Çifçti, Çev.) Ankara: Nika Yayınları.
- Zubatsky, M., Harris, S. ve Mendenhall, T. J. (2016). Clinical Training and Practice Patterns of Medical Family Therapists: a National Survey. *Journal of Marital and Family Therapy*, 43(2), 264-275.

EKLER

Ek 1: Anket Formu

ANKET FORMU

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN danışmanlığında yüksek lisans öğrencisi Arş. Gör. Merve Nur BOZKURT KARALI tarafından yürütülmektedir. Çalışmanın amacı aile danışmanlarının danışmanlık süreçleri, becerileri, karşılaştıkları sorunlar ve öz yeterlilik düzeylerine ilişkin görüşlerinin alınması ve bu bilgiler doğrultusunda bir analiz yapılmasıdır. Vereceğiniz yanıtlar sadece bilimsel amaçlı kullanılacaktır ve gizli tutulacaktır.

Değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Cinsiyetinizi belirtiniz.

a) Kadın   b) Erkek

2. Yaşınızı belirtiniz.

a) 20-25   b)26-31   c)32-37   d)38-43   e)44-49   f)50 +

3. Medeni durumunuzu belirtiniz.

a) Bekar   b) Evli   c)Eşi ölmüş   d) Boşanmış

4. Çocuğunuz var mı?

a) Evet   b) Hayır

5. Varsa çocuk sayısını belirtiniz.

.....

6. Hangi bölümden mezun oldunuz?

a) Sosyal Hizmet   **b)** Psikoloji   **c)** Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Psikoloj

d) Çocuk Gelişimi   **e)** Sosyoloji   **f)** Tıp   **g)** Hemşirelik

h) Diğer (Belirtiniz):.....

7. Lisansüstü eğitiminiz var mı? (mezun olduğunuz ya da devam eden eğitim durumunuza göre işaretleyiniz.)

a) Lisansüstü eğitimim yok.

b) Uzaktan Eğitim Yüksek Lisans Eğitimi mezunu

c) Uzaktan Eğitim Yüksek Lisans Öğrencisi

d) Yüksek Lisans Mezunu

e) Yüksek Lisans Öğrencisi

f) Doktora Mezunu

e) Doktora Öğrencisi

8. Lisansüstü eğitiminiz var ise hangi alanda olduğunu belirtiniz?

.....

9. Aile danışmanlığı eğitimi aldınız mı?

a) Evet   **b)** Hayır

10. Aile danışmanlığı sertifikası aldıysanız, nereden aldınız?

a) Devlet Üniversitesi

b) Vakıf Üniversitesi

c) Özel Aile Danışmanlık Merkezi

d) Diğer. (Belirtiniz) .....,

11. Aldığınız Aile Danışmanlığı eğitiminizi aile danışmanlığı yapabilmek için yeterli buluyor musunuz?

a) Çok yeterli   **b)** Yeterli   **c)** Ne yeterli ne yetersiz   **d)** Yetersiz   **e)** Hiç yeterli değil

12. Ne kadar süredir aile danışmanlığı yapıyorsunuz?(Yıl ve ay olarak belirtiniz?)

.....

13. Bir danışmanlık/terapi seansınız ortalama kaç dakika sürmektedir? Lütfen belirtiniz.

.....

14. Ortalama olarak danışmanlık/terapi süreciniz toplam kaç seanstan oluşmaktadır? Lütfen belirtiniz.

.....

15. Danışma süreciyle ilgili aile danışmanlığı sertifikası dışında herhangi bir eğitim aldınız mı?

.....

.....

.....

16. En fazla hangi danışman/danışmanlık grupları ile çalışmayı tercih ediyorsunuz? (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

a)Bireysel   **b)** Çift   **c)** Aile   **d)** Çocuk   **e)** Ergenler

17. Türkiye’de var olan aile danışmanlığı hizmetini yeterli buluyor musunuz?

a)Çok yeterli   **b)** Yeterli   **c)** Ne yeterli ne yetersiz   **d)** Yetersiz   **e)** Hiç yeterli değil

18. Danışmanlık yaparken kullandığınız bir terapi tekniği ya da kuram var mı?

a) Evet   **b)** Hayır

19. Varsa hangileri olduğunu lütfen belirtiniz. (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

a) Aile Sistem Kuramı

b) Bilişsel Davranışçı Aile Danışmanlığı Kuramı

c) Yaşantısal/İnsancıl Aile Danışmanlığı Kuramı

d) Çözüm Odaklı Aile Danışmanlığı Kuramı

e) Öyküsel (Narrative) Aile Danışmanlığı Kuramı

f) Adler Aile Danışmanlığı Kuramı

g) Yapısal Aile Danışmanlığı Kuramı

h) Diğer:.....

20. Danışmanlık sürecinde danışanlarınızın ihtiyacı doğrultusunda onları gerekli yerlere ya da kişilere yönlendiriyor musunuz? Lütfen açıklayınız.

.....

.....

21. Süpervizyon alıyor musunuz? Bu konudaki düşüncelerinizi açıkla mısınız?

.....
 .....
 .....

22. Ailelerle çalışırken en çok zorlandığınız konular nelerdir? Açıkla mısınız?

.....
 .....
 .....

23. Ailelerle çalışırken kendinizi en yetkin hissettiğiniz konular nelerdir? Açıkla mısınız?

.....
 .....
 .....

24. Danışanlarınız en çok hangi sorunlarla size geliyorlar? Açıkla mısınız?

.....
 .....
 .....

25. Danışanlarınızla çalışırken ya da dolaylı bir biçimde danışmanlık/terapi süreci ile ilgili kendinizde tamamlamak istediğiniz konular ve almak istediğiniz eğitimler var mıdır? Neler olduğunu açıkla mısınız?

.....
 .....
 .....

26. Türkiye’de danışmanlık/terapi sürecine ilişkin ücret politikaları konusunda ne düşünüyorsunuz? Açıkla mısınız?

.....
 .....
 .....

Ek 2: Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği (DÖYÖ)

YÖNERGE;

Değerli Katılımcı,

Aşağıda çeşitli danışmanlık tutumları mevcuttur. Gerçek bir danışana psikolojik danışmanlık hizmeti verdiğiniz hayal ediniz. Şu andan itibaren aşağıda belirtilen psikolojik danışman tutumlarından kaç tanesini uygulayabileceğinizi düşünüyorsunuz? Her bir soruyu “evet” ya da “hayır” seçeneklerinden birini işaretleyerek yanıtlayınız. Daha sonrasında soruların altında yer alan ölçekte 0 ile 100 arasında size uygun olan sayıyı işaretleyerek bu davranışı başarılı bir şekilde gerçekleştirebilme becerinize ilişkin güven derecenizi belirtiniz.

1. Danışanınızı paylaşmak istediği herhangi bir şey hakkında konuşmak için sözel olarak açabilir misiniz?

Evet Hayır

Bu soruya verdiğiniz cevaptan ne kadar eminsiniz? (Sizi en iyi temsil eden sayıyı işaretleyin.)

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

2. Görüşme esnasında danışanınıza doğrudan bakacak şekilde oturabilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

3. Görüşme esnasında vücut dilinizin açık olmasını sürdürebilir misiniz (örneğin; kollarınız bağlı olmayacak ya da bacak bacak üzerine atmayacak şekilde)?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

4. Görüşme esnasında vücudunuzun üst kısmının danışanınıza doğru hafifçe duracak bir şekilde oturabilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

5. Görüşme esnasında rahat ve doğal tavırlar sergileyebilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

6. Danışanınızın konuşmasını teşvik etmek için tebessüm ve baş ile onaylama mimiklerini kullanabilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

7. Danışanınızın konuşmasını teşvik etmek için sözel onaylama seslerini (“hı-hı, hmm” gibi) kullanabilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

8. Danışanınızın konuştuğu konuya ilişkin “temaları” (zihninizde) tam anlamıyla kavrayabilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

9. Danışanınıza kendi “temaları”nın içeriğini anladığınızı kısaca ifade edebilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

10. Danışana kendi duygu ve düşüncelerini keşfetmeye teşvik edecek “açık uçlu” sorular sorabilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

11. Danışanınızın hissettiği duyguları (zihninizde) tam anlamıyla kavrayabiliyor musunuz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

12. Danışanınıza kendisinin duygularını anladığınızı yansıtabiliyor musunuz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

13. Kafanızın karıştığı durumlarda danışanınızın düşünme şeklini değiştirmesine neden olmayacak bir şekilde bazı şeyleri tekrar açıklamasını sağlayabilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

14. Danışanınızın daha önceki görüşmelerde ne söylediğini hatırlayabiliyor musunuz?

___ Evet   ___ Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

15. Danışanınızın duygu ve düşüncelerini özetleyebilir misiniz?

___ Evet   ___ Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

16. Danışanınız yorum yaparken genel ve belirsiz ifadeleri kullanması yerine, spesifik olması konusunda ona yardımcı olabilir misiniz?

___ Evet   ___ Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

17. Danışanınızın kendisinin duygularını daha iyi anlamanızda yardımcı olacak sözel olmayan tutumlarını fark edebilir misiniz?

___ Evet   ___ Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

18. Danışanınızın söylediği şeylerden neyi ima ettiğini fark edebilir misiniz?

___ Evet   ___ Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

19. Danışanınızın ima ettiğini düşündüğünüz şey hakkındaki düşüncelerinizi ona tam olarak söyleyebilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

20. Kendi yaşam deneyimlerinizi, danışanınızın sorunlarını açıklığa kavuşturma girişimine müdahale etmeyecek şekilde paylaşabilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

21. Danışanınızın yorum ve tutumlarında tutarsızlık olduğunda bunu fark edebilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

22. Yapıcı bir şekilde, danışanınızın yorum ve davranışları arasındaki çelişkilerle yüzleşmesini sağlayabilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

23. Danışanınız ile aranızda iletişim kurmanızı engelleyen bir şey olduğunda bunu fark edebilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

24. Danışanınıza kendisi ile aranızda iletişim kurmanızı engellediğini düşündüğünüz şeyleri kendi duygularınızı ifade ederek ve aynı zamanda danışman –danışan ilişkisini pekiştiren bir şekilde anlatabilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

25. Danışanınızı bilgilendirirken kendisini kötü hissettirmeden bilgi paylaşımında bulunabilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

26. Danışanınızın danışmanlık sürecinin sonunda ulaşmak istediği hedefleri belirlemesine yardımcı olabilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

27. Hedefler belirlendikten sonra danışanınız için bir tedavi planı oluşturabilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

28. Danışanınız tarafından dile getirilen irrasyonel/mantıksız düşüncelerin kaynağını anlayabiliyor musunuz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

29. Danışanınızın irrasyonel/mantıksız düşüncelerini yeniden yapılandırmasında yardımcı olabilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

30. Birden fazla seçenek olduğunda danışanınızın rasyonel bir karar vermesine yardımcı olabilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

31. Bir danışma oturumu sırasında danışanınızın karşılık vermesine yardımcı olmak için onun hayatında birisini oynayarak role-play/canlandırma yapabilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

32. Danışanınızın direncine etkili bir şekilde cevap verebilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

33. Danışmanlık ilişkinizi başarılı bir şekilde sonlandırabilir misiniz?

Evet Hayır

0-----10-----20-----30-----40-----50-----60-----70-----80-----90-----100

Kendime hiç
güvenmiyorum.

Kendime biraz
güveniyorum.

Kendime tamamen
güveniyorum.

Ek 3: Gönüllü Katılım Formu

Değerli Aile Danışmanları,

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN danışmanlığında yüksek lisans öğrencisi Arş. Gör. Merve Nur BOZKURT KARALI tarafından yürütülmektedir.

Bu çalışmanın amacı aile danışmanlarının danışmanlık süreçleri, becerileri, karşılaştıkları sorunlar ve öz yeterlilik düzeylerinin ölçülmesidir. Ankette bulunan sorulara vereceğiniz cevaplar tarafımızca saklı tutulacak ve tamamen bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. Araştırma raporlarında, kimlik bilgileriniz yer almayacaktır. Görüşleriniz ve veri formunda bulunan sorulara vereceğiniz cevaplar tarafımızca saklı tutulacak ve tamamen araştırma amaçları için kullanılacaktır. Anketin ve ölçeğin uygulanması yaklaşık 20-30 dakika sürecektir. Elde edilen bilgiler başka kişilerle paylaşılmayacaktır. Araştırmaya katılmak gönüllülük esasına dayanmaktadır. Veri formuna başlamadan önce veri formuyla ilgili herhangi bir sorunuz var ise çekinmeden sorabilirsiniz. Araştırmanın istediğiniz anında, ayrılmak istediğinizi uygulayıcıya herhangi bir neden veya koşul belirtmeden ifade edebilir ve ayrılabilirsiniz. Araştırmada size sorulan konular dışında herhangi bir rahatsızlık hissettiğinizde de araştırmayı bırakmanız mümkündür. Bu durum size hiçbir şekilde yasal, maddi ve manevi sorumluluk yüklemeyecektir. Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir soru varsa sorabilirsiniz. Çalışma esnasında ve çalışma bittikten sonra araştırmacıya telefon ya da e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, araştırma sonuçlarıyla ilgili bilgi isteyebilirsiniz.

Anket sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve eksiksiz bir şekilde yanıtlamanız önemlidir. Bu araştırma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli izinler alınmıştır. Lütfen veri formunun üzerine isim belirtmeyiniz.

İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Araştırmanın koşullarını anladığımı, araştırmaya gönüllü olarak katılmayı taahhüt ederim.

Tarih:

Katılımcı:

Adı, soyadı:

Adres:

İmza:

Katılımcı ile Görüşen Araştırmacı

Adı, soyadı: Arş. Gör. Merve Nur BOZKURT KARALI

Adres: Hacettepe Üniversitesi/ Beytepe Kampüsü/İİBF/ Sosyal Hizmet Bölümü

Tel: 0312 2976364 E-posta: mervenurbzkrt@gmail.com

İmza:

Ek 4. Orijinallik Raporu

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORIJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih:22/05/2019

Tez Başlığı : Aile Danışmanlarının Danışmanlık Süreçleri, Becerileri, Karşılaştıkları Sorunlar ve Öz-Yeterlilik Düzeylerinin Belirlenmesi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 136 sayfalık kısmına ilişkin, 22/05/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %4 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- Alıntılar dâhil
- 5- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

22.05.2019

Adı Soyadı: Merve Nur BOZKURT KARALI

Öğrenci No: N16122209

Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet

Programı: Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
SOCIAL WORK DEPARTMENT**

Date: 22/05/2019

Thesis Title : Determination of Counseling Processes, Skills, Problems and Self-Efficacy Levels of Family Counselors

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 22/05/2019 for the total of 136 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 4 %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

22.05.2019

Name Surname: Merve Nur BOZKURT KARALI

Student No: N16122209

Department: Social Work

Program: Master's Thesis in Social Work

ADVISOR APPROVAL

APPROVED

Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN

Ek 5. Hacettepe Üniversitesi Etik Kurul İzni

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih: 02.03.2019 13:48
Sayı: 35853172-100-E.00000486111
E.00000486111

Sayı : 35853172-100
Konu : Merve Nur BOZKURT KARALI Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 19.12.2018 tarihli ve 12908312-300/00000375837 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencilerinden **Merve Nur Bozkurt KARALI**'nın Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN danışmanlığında hazırladığı “**Sosyal Hizmet Merkezlerinde Bulunan Aile Danışmanlarının Danışmanlık Süreci, Becerileri ve Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bir Analiz**” başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **19 Şubat 2019** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden **5636702-7956-4900-8660-878666728634** kodu ile erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Duygu Didem İLFRİ

Ek 6. Tez Başlığı Değişikliği Formu

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Yüksek Lisans Tez Başlığı Değişikliği Formu

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Tarih: 02.05.2019

Aşağıda bilgileri verilen öğrencinin tez başlığının önerildiği şekilde değiştirilmesi uygun görülmüştür.

Tez Sınav Jürisi	Ünvanı, Adı Soyadı	İmza
Başkan	Doç. Dr. Meral EBEGİL	
Üye	Doç. Dr. Filiz YILDIRIM	
Danışman	Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN	

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı Soyadı:	Merve Nur BOZKURT KARALI
Öğrenci No:	N16122209

ESKİ VE ÖNERİLEN TEZ BAŞLIĞI İLE İLGİLİ BİLGİLER

ESKİ TEZ BAŞLIĞI	Sosyal Hizmet Merkezleri'nde Bulunan Aile Danışmanlarının Danışmanlık Süreci, Becerileri, Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bir Analiz
YENİ TEZ BAŞLIĞI (TÜRKÇE)	Aile Danışmanlarının Danışmanlık Süreçleri, Becerileri, Karşılaştıkları Sorunlar ve Öz-Yeterlilik Düzeylerinin Belirlenmesi
YENİ TEZ BAŞLIĞI (İNGİLİZCE)	Determination of Counseling Processes, Skills, Problems and Self-Efficacy Levels of Family Counselors

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Telefon: 0 312 297 68 60

Faks: 0 312 299 21 47

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

Ek 7. Turnitin Raporu

Aile Danışmanlarının Danışmanlık Süreçleri, Becerileri, Karşılaştıkları Sorunlar Ve Öz-Yeterlilik Düzeylerinin Belirlenmesi

ORJİNALLİK RAPORU

%4	%4	%3	%
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	www.gridanismanlik.com İnternet Kaynağı	<% 1
2	www.tbmm.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
3	prezi.com İnternet Kaynağı	<% 1
4	www.istanbulkariyermerkezi.com İnternet Kaynağı	<% 1
5	www.scribd.com İnternet Kaynağı	<% 1
6	www.terapider.org İnternet Kaynağı	<% 1
7	www.phdernegi.org İnternet Kaynağı	<% 1
8	uludagbalkansporbilimleri.org İnternet Kaynağı	<% 1

Ek 8. Danışman Öz Yeterlilik Ölçeği Kullanım İzni

Kimden: Yasemin Özkan <ymozkan@gmail.com>
Gönderme Tarihi: May 22, 2019, Wednesday 3:04 PM
Kime: merve nur
Konu: Fwd: Re: A request for use of your scale (Counselor Self Efficacy -Scale)
Ekler: Self-EfficacyScale.doc

----- Forwarded message -----

Gönderen: **Yasemin OZKAN** <yaseminozkan@hacettepe.edu.tr>
 Date: 18 Tem 2018 Çar, 22:12
 Subject: Fwd: Re: A request for use of your scale (Counselor Self Efficacy -Scale)
 To: <ymozkan@gmail.com>

----- Forwarded message -----

From: Stanley Baker <sbaker@ncsu.edu>
 To: Yasemin OZKAN <yaseminozkan@hacettepe.edu.tr>
 Cc:
 Bcc:
 Date: Wed, 18 Jul 2018 15:01:45 -0400
 Subject: Re: A request for use of your scale (Counselor Self Efficacy -Scale)
 Good afternoon Dr. Ozkan,

Thank you for your interest in the self-efficacy scale. I'm not sure what version you found in the thesis named and have attached a copy. You have my permission to translate it into Turkish. Please share the findings of your research with me.

Stan Baker

On Wed, Jul 18, 2018 at 3:37 AM, Yasemin OZKAN <yaseminozkan@hacettepe.edu.tr> wrote:

Dear Baker,

We are planning a research about skills of family counselors. We got your scale (Counselor Self Efficacy-Scale) from the thesis entitled "The influence of self-efficacy and experience upon counseling skill performance".

Would you mind, could you give us a permission for use your Counselor Self Efficacy-Scale.

Actually we would like your scale to adapt to Turkish version.

I look forward to receive a respond from you as soon as possible

Sincerely

Yasemin Özkan

Prof. Dr. Yasemin Ozkan

Hacettepe University

Faculty of Economics & Administrative Science

Department of Social Work